

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

На правах рукопису

Цуп Олена Василівна

УДК 94 (437.1/.2:477)

**ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА І УКРАЇНА
В МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.**

Спеціальність 07.00.02 – Всесвітня історія

**Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук**

Науковий керівник
Лазарович Микола Васильович,
кандидат історичних наук,
доцент

Тернопіль – 2008

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ І ДЖЕРЕЛА	9
1.1. Історіографічний огляд	9
1.2. Характеристика джерел.....	16
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВІДНОСИН ...	23
2.1. Напрацювання двосторонніх політичних угод і встановлення дипломатичних зв'язків	23
2.2. Розвиток договірно-правової бази	29
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДВОСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В 1993–2008 рр.	55
3.1. Державно-політичні відносини.....	55
3.2. Пріоритети в соціально-економічній сфері та науково-технічне співробітництво	84
3.3. Взаємини в гуманітарній сфері.....	117
РОЗДІЛ 4. СПІВПРАЦЯ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	141
4.1. Спільна участь у регіональних європейських проектах	141
4.2. Чехія і Україна в інтеграційній політиці Європейського Союзу.....	168
ВИСНОВКИ	186
ДОДАТКИ	196
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	208

ВСТУП

Актуальність теми. Геополітичні зміни в Центрально-Східній Європі, що відбулися на зламі 80–90-х років ХХ ст., кардинально позначилися на державно-політичній ситуації в Україні та сусідніх з нею країнах. Крах комуністичних режимів супроводжувався утворенням нових незалежних держав, які стали повноправними суб'єктами міжнародного права. Виникли сприятливі умови для взаємовигідного співробітництва в основних сферах суспільного життя. Це стосується, зокрема, чесько-українських відносин, які мають довготривалі традиції добросусідства й співпраці, а необхідність їх розбудови обумовлена об'єктивними потребами і національними інтересами та відображена в концепціях зовнішньої політики обох держав.

Геополітичне розташування Чеської Республіки (ЧР) і України визначає їх місце в європейській архітектурі безпеки, особливо після розширення ЄС на поч. ХХІ ст. Це також впливає на формування чеської зовнішньої політики. Основна увага звернута на торговельно-економічну та зовнішньополітичну співпрацю між обома країнами. В утвердженні незалежності й зростанні добробуту в Україні Чеська держава вбачає внесок у зміцнення безпеки і стабільності у Центральній Європі. У зовнішній політиці України інтеграція до європейських структур є стратегічним пріоритетом. Чехія – учасник Вишеградської четвірки, безпосередніх сусідів України, зовнішньополітична мета яких, зокрема, – усунення несприятливих наслідків розширення ЄС щодо України. Вхідження України в інтеграційні процеси є також внеском у будівництво громадянського суспільства та зміцнення прав людини і громадянських свобод, без яких неможливо зайняти гідне місце серед розвинутих країн світу.

Формування системи чесько-українських двосторонніх відносин кін. ХХ – поч. ХХІ ст. в літературі досліджено фрагментарно. Тому актуальним є конкретно-історичний, комплексний аналіз процесу складання та здійснення

системи співробітництва між Чеською Республікою й Україною в контексті детального вивчення рівнів і напрямків співпраці в політичній, економічній, науково-технічній, гуманітарній сферах і в рамках провідних європейських організацій. Вивчення цього важливе в плані оптимізації внутрішньополітичного та зовнішньополітичного життя обох держав, розвитку й поглиблення їх співпраці, інтеграції України в європейські структури.

Завдяки спільним зовнішньополітичним діям Чеська Республіка і Україна зуміли сформувати як стійкі двосторонні міждержавні зв'язки на різних рівнях, так і основу цілісної системи стратегічного партнерства. У цьому контексті науковий і практичний інтерес представляє аналіз процесу становлення системи ефективної взаємодії насамперед державних структур обох країн, які реально визначають кроки з основних напрямів чесько-української співпраці. Такими державними інституціями є глави держав і урядів, парламенти й уряди, міністерства та відомства й інші державні структури. Діяльність і контакти президентів, глав урядів, парламентів та їх робочих груп визначають, в основному, політичне поле, міжнародно-правову і законодавчу базу двостороннього співробітництва, а міжвідомчі зв'язки спрямовані на практичну реалізацію досягнутих на вищому рівні взаємних домовленостей і договірних положень.

На поч. XXI ст. у результаті зміни геополітичної ситуації, зумовленої розширенням загальноєвропейських структур на Схід, у т. ч. вступу ЧР у травні 2004 р. до Європейського Союзу, серйозного переосмислення потребують стан і перспективи взаємин між Чехією та Україною. Актуальним залишається узагальнення досвіду двостороннього співробітництва в контексті євроінтеграції та формування цивілізованої європейської моделі міждержавних відносин, із метою збереження та розвитку найефективніших його напрямків і адаптації чесько-українських стосунків до нової системи взаємодії обох країн з ЄС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в рамках науково-дослідницької теми: “Історичні та економічні проблеми розвитку української спільноти у XX ст.” (держ. реєстр. № 0103U000466), розділ “Внесок української еміграції в розвиток української

національної держави”, яку розробляє кафедра документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету.

Мета і завдання праці. Враховуючи актуальність теми, а також недостатнє наукове розроблення проблеми даного дослідження, визначено за мету розкрити еволюцію основних напрямів (політичного, соціально-економічного, науково-технічного, гуманітарного) чесько-українського співробітництва. Відповідно у дисертації зроблена спроба дослідити:

- передумови становлення двосторонніх взаємин на поч. 1990-х рр.;
- місце і роль рівнів, форм та механізмів співробітництва центральних органів державної влади й управління у системі міжнародних відносин і зовнішньої політики незалежних Чехії та України;
- співпрацю щодо вдосконалення договірно-правової бази;
- взаємини у політичній сфері;
- чинники і механізми здійснення контактів у торговельно-економічній, соціальній та науково-технічній галузях, специфіку міжрегіонального співробітництва;
- взаємозв’язки в гуманітарній сфері, особливості підходів сторін до взаємної гарантії прав національних меншин;
- основні аспекти взаємодії в рамках регіональних європейських проєктів;
- стан та рівень відносин ЧР й України в умовах євроінтеграції;
- досвід двостороннього співробітництва впродовж окресленого періоду, виділити його головні уроки та виявити перспективи для подальшої співпраці між обома країнами;
- основні етапи міждержавних відносин.

Об’єктом дослідження є система взаємин між Чеською Республікою та Україною кін. ХХ – поч. ХХІ ст.

Предметом праці визначені основні рівні, напрямки і механізми взаємодії головних складових елементів системи чесько-українського співробітництва у зазначений період; питання співпраці глав держав, урядів, міністерств і відомств,

проблеми реалізації пріоритетних напрямків чесько-українського співробітництва (політичного, соціально-економічного, науково-технічного, гуманітарного), взаємна гарантія прав національних меншин, міжрегіональне співробітництво й актуальні аспекти взаємовідносин в рамках європейських регіональних проектів та ЄС.

Методологічну основу склали принципи наукової об'єктивності, історизму, системності, всебічності, які ґрунтуються на пріоритеті документів. Дисертантка використала у своїй роботі різні методи, зокрема аналітичний, синтетичний, узагальнюючий, порівняльний, систематичний, логічний, історичний, проблемно-хронологічний, статистичний та ретроспективний. Їх цілеспрямоване і комплексне застосування сприяло всебічному вивченню поставленої проблеми.

Хронологічні рамки дисертації, що окреслені тематичною спрямованістю і завданнями, визначені кін. ХХ – поч. ХХІ ст. Нижня дата обумовлена формуванням нового типу відносин унаслідок демократизації суспільства в Чеській і Словацькій Федеративній Республіці та проголошенням державного суверенітету України. Верхня межа стосується поч. ХХІ ст., аналіз документального матеріалу доведено до кін. 2008 р.

Наукова новизна полягає в тому, що здійснено комплексний конкретно-історичний аналіз процесу становлення і розвитку цілісної системи сучасних чесько-українських взаємин, визначено й науково обґрунтовано суть етапів та періодів розвитку двосторонніх контактів кін. ХХ – поч. ХХІ ст. У роботі висвітлено еволюцію головних напрямів співробітництва на всіх рівнях, розкрито особливості формування основ добросусідських відносин, проаналізовано основні аспекти чесько-української взаємодії як у рамках європейських регіональних проектів, так і в умовах інтеграції до ЄС, узагальнено досвід міждержавного співробітництва впродовж означеного періоду, виділено його позитивні тенденції та гальмуючі фактори. У науковий обіг введено численний неопублікований матеріал з центральних та регіональних архівів

України, в т. ч. з архівів органів державної влади й управління, насамперед міністерств закордонних справ і дипломатичних установ обох держав.

Практичне значення роботи полягає в розкритті найважливіших досягнень чесько-українських взаємин у нових історичних умовах. Матеріали дослідження можуть бути використані для вивчення історії міжнародних відносин та співробітництва України з державами Центрально-Східної Європи і впливовими європейськими організаціями. Основні положення, узагальнення та висновки, зібраний фактичний матеріал можна застосовувати для підготовки узагальнюючих праць із історії міжнародних відносин, Чехії й України, навчально-методичних посібників і навчальних програм із курсів історії, країнознавства та інших дисциплін. Зібраний і проаналізований матеріал суттєво доповнює та уточнює загальні відомості про євроінтеграційні процеси у Центрально-Східній Європі й сучасні чесько-українські зв'язки.

Результати дослідження обговорені на засіданнях кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету і кафедри історії слов'янських країн Львівського національного університету імені Івана Франка.

Апробація основних положень і результатів дослідження відбулася на 10 наукових конференціях, із них – 6 міжнародних (Всеукраїнська науково-теоретична конференція “Шлях України: колізії новітнього поступу”. Тернопіль, 27 січня 2006 р.; Перша міжнародна наукова конференція “Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті”. Львів, 8–10 березня 2006 р.; XV Міжнародний конгрес “Українська освіта у світовому просторі”. Київ, 19–21 жовтня 2006 р.; Міжнародна науково-практична конференція “Ціна свободи й незалежності: трансформація політичних систем в країнах Центральної та Південно-Східної Європи до та після 1989–1991 рр.”. Ужгород, 2–3 листопада 2006 р.; XVI Міжнародний славістичний колоквиум. Львів, 16–18 травня 2007 р.; Всеукраїнська науково-практична конференція “Охорона культурної спадщини в Україні: історія, теорія, практика”. Тернопіль, 28–29 травня 2007 р.; VI Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція,

присвячена 600-річчю першої писемної згадки про Чернівці. Чернівці, 12–13 жовтня 2007 р.; II Міжнародний конгрес “Українська освіта у світовому часопросторі”. Київ, 25–27 жовтня 2007 р.; Буковинська науково-практична конференція “Ми українці, ми українські”. Чернівці, 2 листопада 2007 р.; Всеукраїнська наукова конференція до 95-річчя Миколаївського державного університету ім. В. Сухомлинського. Миколаїв, 3 жовтня 2008 р.) та на щорічних звітних конференціях Тернопільського національного економічного університету.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 11 статей (2 у співавторстві), у т. ч. 8 у фахових виданнях, що входять до переліку ВАК України з історичних наук.

Структура та обсяг дисертації обумовлені метою та завданнями дослідження. Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається із вступу, чотирьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність, об’єкт і предмет дослідження, хронологічні рамки, визначено мету, завдання, наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи. У першому розділі розглянуто історіографію проблеми та проаналізовано джерельну базу обраної теми. У другому розділі, який складається з двох підрозділів, висвітлено процес формування системи чесько-українських відносин. Третій розділ має три підрозділи і присвячений дослідженню основних аспектів двосторонньої співпраці у державно-політичній, соціально-економічній, науково-технічній та гуманітарній сферах. Співробітництво Чеської Республіки і України в рамках регіональних європейських організацій (Раді Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Центральноевропейській ініціативі, Центральноевропейської зони вільної торгівлі, Вишеградської четвірки) та за умов інтеграції до ЄС проаналізовано у двох підрозділах четвертого розділу. У висновках узагальнено результати дослідження, виділено основні етапи чесько-українських міждержавних відносин.

Список використаних джерел і літератури має 635 позицій. Додатки стосуються договірно-правової бази, торговельно-економічного і гуманітарного співробітництва та чеської зовнішньої політики. Загальний обсяг дисертації складає 265 стор., із них 195 стор. основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ І ДЖЕРЕЛА

1.1. Історіографічний огляд

Питання становлення і розвитку чесько-українських відносин нового типу українські вчені почали вивчати вже в сер. 1990-х рр. в контексті дослідження актуальних проблем зовнішньої політики України, зокрема її євроатлантичних прагнень та регіонального співробітництва. Цим питанням були присвячені роботи О. Івченка “Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан” [501], В. Литвина “Зовнішня політика України: 1990 – 2000” [520], І. Мельникової “Біля джерел формування зовнішньої політики суверенної української держави” [524], М. Сороки “Світ відкриває Україну: про зовнішню політику української держави у 90-х роках ХХ ст.” [542] та ін. Своєрідним підсумком дослідження з цієї проблематики стала колективна праця “Українська зовнішня політика та дипломатія: десять років незалежності” [545].

Розбудова Євросоюзу на поч. ХХІ ст. сприяла зацікавленню євроінтеграційними процесами в цілому і в українсько-чеському контексті зокрема, що відображено у дослідженнях С. Василенко “Українська геополітика та її європейський напрямок” [481], О. Гнатковича “Євроінтеграція України: проблеми трансформації” [494], О. Ковальової “Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України” [510], М. Кріля “Україна і Євросоюз: шляхи співпраці” [517], П. Рудякова “Європейський Союз після розширення: проблеми і перспективи, “український контекст” [348] та ін. Одним із важливих чинників здійснення євроінтеграційної стратегії України автори назвали збереження досягнутого рівня й подальше поглиблення співробітництва з державами Центрально-Східної Європи, оскільки близькість

культурної спадщини, історичних традицій та цивілізаційних цінностей і зумовлюють необхідність їхнього подальшого зближення.

Водночас аналітичних спеціальних робіт із проблем чесько-українських відносин є мало. Більшість із них стосується двостороннього співробітництва в контексті кардинальних змін геополітичної ситуації на європейському континенті у цілому і в Центрально-Східній Європі зокрема. Регіональному аспекту економічної інтеграції в 90-ті роки ХХ ст. присвячено дослідження І. Сюська та В. Пронози [543]. Його автори констатували, що впродовж зазначеного періоду було сформовано основу нової системи регіональної політичної інтеграції України з країнами регіону як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях. При цьому в роботі звернуто увагу на те, що створення на західних кордонах України політичних і економічних об'єднань постсоціалістичних держав ефективно сприяли їх погодженому руху до єдиної Європи.

Окремі питання регіональної економічної інтеграції на європейському напрямку, співробітництва в рамках Центральноєвропейської ініціативи та приєднання до Угоди про зону вільної торгівлі у розглянув В. Денисюк [496]. Про необхідність інтенсифікації співпраці України з центральноєвропейськими країнами-членами ЄС як складової частини головного євроінтеграційного напрямку української зовнішньої політики, йдеться у статті І. Вовканича та О. Свеженцевої [488]. Питання формування системи та механізму співробітництва нашої держави із Вишеградом, як регіональним об'єднанням та відносин із його країнами-членами на двосторонньому рівні стали предметом дослідження низки публікацій Д. Мороза [527–528]. У них він відзначив геополітичну, теоретичну і прагматичну важливість розвитку взаємовідносин України з країнами Вишеградської четвірки, в першу чергу з метою використання їх позитивного євроінтеграційного досвіду задля реалізації прискореної стратегії входження України до об'єднаної Європи.

Вишеградській групі, з огляду на розширення ЄС на Схід і приєднання до нього чотирьох країн Центральної Європи – “сусідів першого і другого порядку” України, присвячено роботи Є. Кіш [508–509]. Аналізуючи досвід

багатостороннього співробітництва країн В–4, авторка доводить необхідність поглиблення співпраці України державами цього об'єднання для використання унікального досвіду суспільно-економічної, політичної трансформації та євроінтеграції. Взаємини з країнами В–4 сприятимуть також активізації та поглибленню міжрегіональної інтеграції України, її участі в регіональних інтеграційних структурах у рамках ЄС. Про перспективи співробітництва України з країнами Вишеградської групи, насамперед з Чеською Республікою, у євроінтеграційному контексті розглянуто також у публікаціях О. Зарицького [420], Г. Зеленько [422] та Г. Шманько [559].

Низка досліджень присвячена вивченню внутрішньополітичної ситуації та зовнішньополітичного курсу країн Центральної Європи, їх євроінтеграційного шляху і зв'язків із Україною. Передовсім, праці С. Віднянського [483, 485, 487], Т. Герасимчук [492–493], Л. Кіцили [504–507], Т. Коротченко [511], В. Лемака [519], О. Павлюка [532], В. Приходька [536–538] та ін.

Окрему групу складають роботи з конкретних проблем політичного, економічного і гуманітарного міждержавного співробітництва. Одними із перших увагу на формування двосторонніх відносин України із уже незалежними Чехією і Словаччиною звернули І. Вовканич та І. Сюсько [490]. Автори наголосили на безпроблемності формування чесько-української співпраці в першій пол. 1990-х рр., оскільки першочерговим завданням української дипломатії на цьому етапі стало налагодження договірно-правової бази. Водночас вони визначили причини, що негативно вплинули на процес реалізації взаємин, а саме успадкована від СРСР деформована структура господарства, недосконала організація влади, частково упереджене ставлення західноєвропейських держав до України тощо.

Серед конкретних досліджень про сучасні чесько-українські відносини можна назвати монографію і статті ужгородчанина Р. Корсака про українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991–2005 рр. [512–515]. У них автор на основі деякого конкретного документального матеріалу, передовсім опублікованого, проаналізував становлення й перебіг основних напрямів

міждержавного співробітництва у визначений період і спробував окреслити перспективи їх розвитку принаймні на найближче десятиріччя. Проте варто відзначити, що в роботі ці проблеми досліджені доволі схематично. Із усього спектру двосторонніх контактів, налагоджених між Україною та Чехією, лівову частку займає аналіз зв'язків в економічній сфері. Соціальні проблеми, питання культури, освіти, науки, а також співпраця з українськими організаціями в Чеській Республіці та чеськими діаспорними осередками в Україні розглянуті недостатньо. Архівний матеріал залучено фрагментарно [518].

У книзі В. Литвина “Україна: Європа чи Євразія?” один із розділів присвячено взаєминам між Україною та Чеською Республікою від часів Київської Русі і до 2003 р. [521]. Окремим параграфом виділено постсоціалістичну трансформацію в Чехії і проаналізовано можливість використання її досвіду Україною. Початок формування новітніх українсько-чеських відносин автор відносить до 1993 р. Розглядаючи окремі аспекти політичного та економічного співробітництва, автор основну увагу звернув на перспективу майбутньої європейської і регіональної інтеграції України й участі у цьому Чеської Республіки.

Етнополітичний аспект чесько-українських відносин різною мірою досліджено у працях С. Карпенко [502], Ю. Макара [523], С. Мотрук [530]. Можливість простежити здійснення основних напрямів двосторонньої співпраці між Чеською Республікою та Україною дають також аналітично-оглядові матеріали О. Лівінського [444], Р. Лубківського [445], Ю. Меліоріса [447], А. Озадовського [449], І. Оприщенка [450], С. Устича [464–466], поміщені в періодичних виданнях.

Чимало публікацій є довідковими, зокрема анотовані історичні хроніки. Серед них варто відзначити видання “Україна і Європа” [628–629] та “Зовнішня політика України в умовах глобалізації” [623], підготовлені в Інституті історії НАН України. У них можна знайти узагальнений хронологічний матеріал та стисло характеристику основних подій у сучасній історії взаємин України з Чеською Республікою.

Таким чином, огляд і аналіз досліджень українських авторів дозволяє стверджувати, що питання міждержавних відносин періоду трансформації суспільства в Чехії та Україні вивчено фрагментарно. Більшість праць має оглядовий і констатуючий характер.

Чеська історіографія з питання чесько-українських відносин на сучасному етапі представлена, передовсім, працями про зовнішню політику ЧР та її євроінтеграційними зацікавленнями, в яких опосередковано можна простежити й український вектор чеської зовнішньої політики. У збірнику “Чеська закордонна політика” вміщено публікацію П. Лунака [585], в якій визначено місце країн пострадянського простору, в т. ч. України, у зовнішньополітичних пріоритетах Чеської Республіки. Розглядаючи окремі аспекти української внутрішньої і зовнішньої політики впродовж 1991–1996 рр., автор зробив висновки щодо перспектив двостороннього співробітництва, насамперед у політичній і торговельно-економічній сферах.

Питанням східного напрямку закордонної політики ЧР та формування системи двосторонніх взаємин із країнами Східної Європи, насамперед із Україною, присвячене дослідження В. Вотпека “Чеська східна політика” [614]. Особлива увага автора звернута на те, що після здобуття незалежності Україною і Чехією між ними не виникло значних політичних та економічних проблем. Українська держава жодного разу не виступала проти зовнішньополітичного курсу, проголошеного Чеською Республікою, а навпаки, шукала шляхи зближення. Разом із тим, у статті відзначено ряд негативних аспектів, що псують загальний фон міждержавного співробітництва, серед них – питання погашення з боку України заборгованості за Ямбурзькою угодою та проблема нелегальної міграції.

Дослідження В. Гандля і О. Піка “Чеська закордонна політика 1993–2005 від “повернення” в Європу до європеїзації” містить окремі рекомендації щодо вироблення нової концепції співробітництва з Україною на засадах демократичності та збереження державності [568–569]. Приєднання Чеської

Республіки до ЄС змусило також певним чином пристосувати міждержавні відносини до вимог Європейського Співтовариства.

Про економічну співпрацю між країнами у 1993–2003 рр. йдеться в публікації І. Гжіха “Розвиток економічного напрямку закордонної політики Чеської Республіки як реакція на зміцнення зовнішньої позиції чеської економіки” [570]. Автор, на основі статистичних даних, навів основні показники зовнішньої торгівлі між ЧР і Україною впродовж зазначеного періоду. Незважаючи на те, що торговельно-економічне співробітництво вважають перспективним у двосторонніх відносинах, автор відзначає, здебільшого, негативний баланс.

Ряд публікацій висвітлюють питання чесько-українського співробітництва в рамках європейських регіональних проектів та ЄС. Зокрема, у праці Л. Палати “Українське майбутнє Вишеграду” досліджено співпрацю обох країн у Вишеградській групі [592]. За визначенням автора саме це об’єднання могло б стати для України своєрідною вступною платформою до ЄС. Аналізу нових напрямів співпраці України з країнами-членами ЄС та їх позиції в контексті нової європейської політики “Ширша Європа – Сусідство”, присвячено дослідження П. Маші [587], М. Тхіма [610] та Е. Тулметс [611].

В окремих роботах чеських авторів темою для дослідження стали внутрішньополітичні події в Україні та їх вплив на міжнародну ситуацію в цілому й на здійснення чесько-українського співробітництва зокрема. Наприклад, політична криза в Україні в квітні 2001 р., коли український парламент висловив недовіру урядові В. Ющенка, відображена у публікації Л. Копечека [575]. Помаранчева революція в Україні та її наслідки висвітлені у працях Л. Гомбоса [566], П. Кратохвіла [578], Г. Шімона [603].

Назагал українська проблематика представлена недостатньо. Серед відомих праць проблеми чесько-українських відносин опосередковано стосуються роботи Ш. Волнера [612], А. Котванової [576] та деяких інших.

Євроінтеграційний контекст зовнішньої політики Чеської Республіки представлений у російській історіографії. Хоча спеціально чесько-українських

взаємин вони не стосуються, проте містять важливий теоретичний і частково фактичний матеріал для їх вивчення. Проблемно-тематичний збірник “Країни Центральної і Східної Європи на порозі ХХІ ст.” присвячений питанням соціально-економічної і політичної трансформації постсоціалістичних країн цього регіону. Поруч із проблемами внутрішньодержавного розвитку розглянуті питання інтеграції у світові й загальноєвропейські структури. Зокрема, процес приєднання Чеської Республіки до НАТО проаналізувала Ю. Щербакова [560]. Особливості внутрішньої і зовнішньої політики ЧР у кін. ХХ ст. і на поч. ХХІ ст. розглянуті в роботі “Чехія і Словаччина в ХХ ст. Нариси історії” [499]. Значний теоретичний матеріал викладено у книзі “Європейські країни СНД”, автори якої основну увагу зосередили на перспективах взаємин цих країн з ЄС, зокрема в рамках концепції “Велика Європа” [498]. В ряді інших публікацій також порушуються подібні проблеми.

Отже, аналіз наукової літератури засвідчує, що досліджувана проблема не знайшла спеціального висвітлення в історичній науці. Дослідники, передовсім, аналізували зовнішньополітичну діяльність, звертали увагу на основні напрямки політичних відносин. Спеціальної роботи, в якій би була детально проаналізована вся система чесько-українських взаємин від початку 1990-х рр. і до наших днів (2008 р.), немає. Таке недостатнє вивчення даної проблеми потребує розглядати співпрацю Чеської Республіки та України не лише як комплекс дружніх двосторонніх відносин, а й у контексті європейської інтеграції. Сучасна українська і чеська історіографії дедалі частіше звертають увагу на питання становлення системи міждержавного співробітництва в контексті геополітичних змін на європейському континенті та в Центрально-Східній Європі. Зважаючи на динамічний розвиток чесько-українських стосунків, необхідно звертатися до висвітлення конкретних проблем двосторонніх зв'язків, задля пошуку шляхів оптимізації співпраці в політичній, економічній і гуманітарній сферах.

1.2. Характеристика джерел

Джерельна база для вивчення історії чесько-українських відносин кін. ХХ – поч. ХХІ ст. багата і різноманітна. Проте більшість документів, як опублікованих так і неопублікованих, розпорошена в різних виданнях та архівних сховищах. Всіх їх можна поділити на кілька умовних груп: 1) офіційно підписані урядові документи (договори та угоди; протоколи дипломатичних і політичних переговорів, зустрічей, спільні комюніке, конвенції; щорічні й щоквартальні звіти про роботу окремих відділів і управлінь органів державної влади та управління); 2) документи, що стосуються діяльності громадських організацій і культурних установ; 3) інтерв'ю і виступи керівників держав; 4) офіційні статистичні матеріали.

Зібрані, опрацьовані та проаналізовані матеріали містять численну й об'ємну інформацію, проте неповну. Це обумовлено тим, що не всі документи поки що доступні для дослідження. Наприклад, у Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України) у фонді Президента України представлено документи лише до 1997 р., оскільки термін, за який матеріали передають до архівних установ, в Україні становить десять років. Період, упродовж якого документи надходять до архівів Чеської Республіки – не менше тридцяти років. Цим можна пояснити складність залучення чеських архівних матеріалів як вагомого джерела для підготовки дисертаційної роботи.

Із урахуванням цього дисертантка проаналізувала максимально можливий обсяг документального матеріалу з архівів окремих центральних міністерств та відомств України. Зокрема, в Галузевому державному архіві Міністерства закордонних справ України опрацювала матеріали кількох фондів. Ф. 1 “Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.” містить листування, звіти окремих управлінь та відділів міністерства, витяги із щоденників і записи бесід працівників зовнішньополітичного відомства і представництв тощо (всього 171 справа) [1–171]. У ф. 2 “Двосторонні договори й угоди” є документи, укладені

між Україною та Чехією впродовж досліджуваного періоду. Представлена договірно-правова база чесько-українського співробітництва складає 57 документів [172–228]. Серед них – міждержавні договори, міжурядові угоди і ратифікаційні грамоти до них, протоколи, конвенції, спільні комюніке й заяви. Кожен із двосторонніх документів виділений окремою справою. При цьому всі вони сконцентровані в розділі “Чехія, Чеська Республіка” і скомплектовані хронологічно та пронумеровані в міру надходження документів до архіву. Всі документальні матеріали цього архіву є найповнішими для дослідження міжнародно-правової і договірної бази чесько-українського співробітництва до 2002 р. включно.

У ЦДАВО України, у двох його фондах (1 та 5233), зібрано документи Відділу комісій Верховної Ради України [229–233] й Адміністрації Президентів України Л. Кравчука та Л. Кучми до 1997 р. [234–282]. Серед 53-х опрацьованих справ, що стосуються безпосередньо відносин між Чехією та Україною – більшість матеріалів уперше залучено до наукового обігу.

Деякі матеріали з теми дисертації зберігаються в Центральному державному архіві громадських об’єднань України, у ф. 1 – “Центральний Комітет Комуністичної партії України” [284–290]. Довідки Українського товариства дружби і культурних зв’язків із зарубіжними країнами, щорічні звіти МЗС України дали змогу простежити здійснення двостороннього співробітництва на початковому етапі.

Опубліковану групу джерел становлять, передовсім, офіційні видання національних законодавчих і зовнішньополітичних актів щодо співробітництва між Чеською Республікою й Україною. Крім комплексу дво- і багатосторонніх договорів, угод, протоколів, конвенцій та ряду інших документів, прийнятих у 1990-х рр., ці джерела містять також рішення Національної ради Чеської Республіки і Верховної Ради України з ратифікації міжнародно-правових актів, закони та програмні документи, зокрема, урядові програми й заяви щодо принципів зовнішньої політики обох країн. Чимало документів опубліковано в офіційних урядових та відомчих виданнях (“Відомостях Верховної Ради

України”, “Урядовому кур’єрі”, “Голосі України”, “Zbirka zakonů České Republike” (“Збірка законів Чеської Республіки”)).

Водночас фрагментарність публікацій міжнародно-договірних актів, що складають регулятивну базу двостороннього співробітництва, є серйозним недоліком комплексу опублікованих джерел із історії сучасних чесько-українських відносин. Так, у 1998 р. МЗС України опублікувало частину документів про зовнішню політику незалежної України у двотомному збірнику “Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991–1995 рр.)” [315–316]. Прагнення редакційної колегії висвітлити багатоманітні аспекти діяльності нашої держави в зовнішньополітичній сфері впродовж зазначених років, призвело до вимушеного стислого викладу матеріалу. Внаслідок того було опубліковано лише кілька документів про чесько-українське співробітництво за 1990–1995 рр., здебільшого про зустрічі і переговори на вищому рівні. Вони, зрозуміло, не дають вичерпної характеристики процесу становлення міждержавних взаємин і формування їх міжнародно-правової основи в першій пол. 90-х років ХХ ст.

У 2001 р. зовнішньополітичне відомство України розпочало систематизовану офіційну публікацію міжнародно-правової основи дво- і багатосторонніх стосунків незалежної України. Це видання, нараховує 6 т. по 2 кн. (за винятком т. 1. та т. 6) в яких опубліковані документи про діяльність України на міжнародній арені до січня–червня 1996 р. включно. Зокрема, у кн. 1 т. 2 вміщено міжнародні договори України, які набули чинності в період з 1 січня по 31 липня 1992 р., у т. ч. чотири документи про чесько-українські відносини. По одному-два документи було опубліковано в наступних виданнях [298–307].

Частково заповнюють прогалину у виданні зовнішньополітичних документів щодо розвитку міжнародно-правової основи міждержавних відносин цього періоду і взаємин із провідними європейськими організаціями, публікації міжнародних договорів та угод, хроніки співробітництва України з іноземними державами у спеціальних рубриках друкованого органу МЗС

України – журналу “Політика і час” (із серпня 2007 р. “Зовнішні справи”), офіційного видання представництва ЄС в Україні “Євробюлетень”. Водночас, доступ через мережу Інтернет до текстів основних міжнародно-правових документів, що регулюють чесько-українське співробітництво, забезпечено через розміщення їх на сайті “rada.gov.ua”. Така ситуація спонукає до видання окремої збірки документів про розвиток договірної бази чесько-українських взаємин.

Джерелом для дослідження зовнішньополітичної діяльності обох країн, є концепції зовнішньої політики Чеської Республіки й України, звіти МЗС, матеріали парламентських слухань, конференцій, круглих столів і семінарів. Публікація матеріалів слухань Комітету з питань європейської інтеграції Верховної Ради України у збірнику “Про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом” дала можливість ознайомитись зі станом і першочерговими завданнями, що постали перед Україною на цьому етапі її шляху до ЄС [295].

Матеріали міжнародного “круглого столу” з теми “Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: можливості для України”, проведеного 30–31 жовтня 2003 р. Закарпатським філіалом Національного інституту стратегічних досліджень та Фондом ім. Фрідріха Еберта, також були опубліковані у спеціальному збірнику [297]. Експерти і науковці академічних інституцій, аналітичних центрів України, Угорщини, Словаччини, Чехії, Польщі обговорювали проблеми та перспективи відносин країн Вишеградської групи з Українською державою на білатеральному й багатосторонньому рівнях, політики ЄС щодо України як необхідної передумови євроінтеграції. Представники Чеської Республіки, а саме посол Чехії в Україні К. Штіндл і магістри Інституту стратегічних досліджень Військової академії Р. Стояр та Я. Ондржейка висловили власне бачення розширення ЄС й позиції України, а також навели приклади конструктивної чесько-української співпраці в рамках Вишеграду.

У виданні “Зовнішня політика України: матеріали парламентських слухань” зібрано документи з “круглого столу” і парламентських слухань, що відбулися у Верховній Раді України у листопаді 2003 р. з питань сучасного

стану, перспектив і зміцнення діяльності нашої держави на міжнародній арені та підготовки ґрунту для формування нової дієвої концепції зовнішньої політики [308]. У текстах виступів на круглому столі політичних діячів і керівництва країни містилися узагальнення щодо національних інтересів України в контексті глобальних тенденцій сучасності та шляхів вироблення спільної зовнішньополітичної стратегії.

Опубліковані матеріали ще одного “круглого столу” від 17 грудня 2003 р. на тему “Розширення Європейського Союзу: нові можливості та перспективи для України” дають можливість відстежити погляди представників іноземних держав, відповідальних працівників виконавчої влади України, науковців, експертів, аналітиків на вірогідні наслідки розширення ЄС для нашої держави [313]. Варто відзначити, що у виступах головна увага акцентувалася на тих основних можливостях розширення ЄС, які воно може відкрити Україні для втілення її стратегії євроінтеграції.

Збірник матеріалів семінару “Використання Україною досвіду європейської інтеграції Угорщини, Чеської Республіки та Польщі набутого у Програмі EUREKA” розрахований, в першу чергу, на урядовців, відповідальних за питання євроінтеграції та менеджерів, які задіяні у виконанні проектів у рамках цієї програми [296]. Разом із тим, за викладеними документами можна проаналізувати ефективність механізмів реалізації цієї програми в контексті досягнення завдань Лісабонської стратегії в Польщі, Чеській Республіці та Угорщині й адаптації сучасних перспективних принципів впровадження програми EUREKA в Україні для прискорення у ній євроінтеграційних процесів.

Актуальні питання чеської міжнародної діяльності, зокрема до і після входження в ЄС, співпрацю в рамках провідних європейських регіональних проектів й загальні принципи здійснення співробітництва з країнами Східної Європи, у т. ч. з Україною висвітлює часопис Інституту міжнародних відносин у Празі “Mezinárodní politika” (“Міжнародна політика”) [387] та “Mezinárodní vztahy” (“Міжнародні відносини”) [388]. В опублікованих регулярних звітах МЗС Чеської Республіки, також можна знайти інформацію про двосторонні

відносини Чехії з країнами світу та її діяльність у світових і європейських організаціях [320, 322]. Ще одне чеське видання “Чеська Республіка – ваш партнер”, що виходить за підтримки міністерств закордонних справ і промислової політики, а також низки економічних організацій (Союзу промисловості, Економічної палати, Чехінвесту та ін.), містить дані про стан торговельно-економічних відносин між Чехією та Україною за 2002–2003, 2004–2005, 2005–2006 рр. [380, 382]. У ньому також опубліковано матеріали про сучасний стан чеської економіки, зовнішньої торгівлі, ринку праці й основні аспекти взаємодії з європейськими організаціями. Інший часопис Міністерства промисловості і торгівлі ЧР “Підприємницька діяльність в Чеській Республіці”, видається російською мовою і розрахований на торговельних партнерів закордоном [372].

Інформаційний культурно-політичний кварталник для українців у ЧР “Пороги” у своїх рубриках публікує хроніки з життя української громади, інформаційні повідомлення посольства України, інтерв’ю з відомими українськими і чеськими діячами та висвітлює події чесько-українських взаємин [371]. “Український журнал” – ще одне видання української спільноти Центрально-Східної Європи, зареєстроване у Чехії як своєрідний форум для обговорення основних проблем закордонних українців [376]. У ньому також пропонується огляд основних подій у сфері політики, економіки і культури, відносин України з центральноєвропейськими країнами, у т. ч. з Чеською Республікою.

Відсутність достатнього масиву відкритих і об’єктивних за характером джерел, необхідних для неупередженого висвітлення ходу чесько-українських взаємин кін. ХХ ст. – поч. ХХІ ст., можна частково компенсувати матеріалами української, чеської й іншої зарубіжної преси цього періоду. Дана група джерел має певні особливості, що полягають у специфіці викладу подій. Для преси характерні огляд біжучих подій без глибокого аналізу, публіцистичний стиль викладу тощо. У періодичних виданнях міститься важлива інформація про хід

візитів і результати, отримані під час переговорів офіційних делегацій та неофіційних зустрічей керівництва обох країн.

Тексти інтерв'ю, виступи, промови політичних діячів Чехії та України є ще однією важливою групою джерел даного дослідження, з яких про основні події, проблеми та перспективи чесько-українських відносин можна дізнатися, так би мовити, “з перших вуст”. Часто навіть неофіційні вислови можуть містити в собі важливу й цікаву інформацію. Так, у даній роботі використані наступні джерела з цієї групи: інтерв'ю, промови і виступи міністрів закордонних справ України А. Зленка (видані окремими збірками) [334–335] і Чехії Ц. Свободи [360], інтерв'ю послів Чеської Республіки в Україні П. Маші [354], К. Штіндла [333] та послів України в Чехії А. Озадовського [337] й І. Кулеби [338], з прем'єр-міністрами України В. Ющенком [332] і ЧР М. Тополанека [339] та іншими політичними і громадськими діячами. Варто відзначити, що ці матеріали є відображенням кроків чеської та української дипломатії у напрямку забезпечення поглиблення не лише міжнародного співробітництва, а й забезпечення внутрішніх потреб Української держави.

Окрему групу джерел склали статистичні матеріали про економічну діяльність двох країн. У дисертації використано дані Держкомстату України [400–407], а також у контексті чесько-українського міжрегіонального співробітництва відомості, які стосуються Тернопільської області [392–399].

Аналіз джерельної бази засвідчив, що всі групи джерел, використані у дисертації, в сукупності становлять потужну документальну основу досліджуваної проблеми. Хоча не всі документи є рівнозначними за змістом, однак їх сукупність робить джерельну базу даного дослідження цілком достатньою для виконання поставлених завдань і вивчення різних аспектів сучасних чесько-українських взаємин.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН

2.1. Напрацювання двосторонніх політичних угод і встановлення дипломатичних зв'язків

Основні засади міждержавних чесько-українських відносин нового типу почали формуватися вже на поч. 1990-х рр. в умовах існування Чеської і Словацької Федеративної Республіки та СРСР. Це був час, коли Чехословаччина позбулася тоталітарного режиму і стала на шлях демократичних перетворень, а СРСР наближався до остаточного краху. Чеські та словацькі політики більшу увагу почали звертати на суспільні процеси в сусідніх країнах і в Україні зокрема. Вже 13–14 квітня 1990 р. в українській столиці побував чехословацький посол у СРСР Р. Сланський. Він зустрівся з керівництвом Республіки, представив нового генерального консула в Києві С. Гінара [287, арк. 171–172]¹.

26 квітня 1990 р. Україну офіційно відвідав перший заступник міністра закордонних справ ЧСФР Р. Гаренчар. У розмові з українським колегою А. Зленком він вказав на геополітичну близькість двох країн, відзначив наявність позитивного досвіду як у двосторонніх зв'язках, так і в сфері співробітництва в міжнародних організаціях. Зокрема він навів приклад внесення УРСР та ЧСФР спільного проекту резолюції з моніторингу і прогнозування загрози навколишньому середовищу і надання допомоги у надзвичайних екологічних умовах, яка була прийнята на 44-й сесії Генеральної Асамблеї ООН. З огляду на це він попросив надати підтримку братиславським ініціативам президента ЧСФР В. Гавела (створення комісії з європейської

¹ Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО України), ф. 1 (Центральний Комітет Комуністичної партії України), оп. 32, спр. 2792. Записки, довідки, інформації ЦК КПРС, відділів ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР, МЗС УРСР, товариства “Україна”, Українського товариства дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами, інших організацій про прийом іноземних делегацій, бесіди з дипломатичними представниками зарубіжних країн, участь УРСР у діяльності міжнародних організацій, поїздки представників України закордон та інші питання зарубіжних зв'язків (7 січня 1990 р. – 28 квітня 1990 р.). – 209 арк.

безпеки у складі трьох країн Чехо-Словаччини, Польщі та Угорщини з метою сприяння процесу західноєвропейської інтеграції країн Центрально-Східної Європи [287, арк. 204–207]². Українська сторона з цього приводу принципово не заперечувала, але й не поспішала з зустрічними ініціативами, оскільки вся зовнішня політика диктувалася з офіційної Москви.

У листопаді 1990 р., з нагоди відкриття Європейського центру досліджень з питань безпеки і співробітництва між Сходом і Заходом, у Празі побував міністр закордонних справ УРСР А. Зленко. Під час зустрічі з Президентом В. Гавелом, міністром закордонних справ І. Дінстбіром та іншими керівниками ЧСФР він обговорив питання активізації різностороннього чехо-словацько-українського та чесько-українського співробітництва, передовсім економічного [290, арк. 19–20]³. Було висловлено необхідність розробки консульської конвенції, підписання угоди про безпосереднє економічне співробітництво між УРСР і ЧСФР, підготовки протоколу про співробітництво між УРСР та ЧСФР. Сторони також домовилися про обмін офіційними візитами міністрів закордонних справ обох країн у 1991 р.

Основні проблеми суспільно-політичного розвитку, питання взаємовигідного двостороннього співробітництва стали предметом київських переговорів між головою Верховної Ради УРСР Л. Кравчуком, за участю його заступника І. Плюща і міністра закордонних справ А. Зленка та послом ЧСФР у СРСР Р. Сланським 15 травня і 30 липня 1991 р. [628, с. 253]⁴. “Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Урядом Чеської і Словацької Федеративної Республіки про торговельно-економічні зв’язки та

² ЦДАГО України, ф. 1 (Центральний Комітет Комуністичної партії України), оп. 32, спр. 2792. Записки, довідки, інформації ЦК КПРС, відділів ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР, МЗС УРСР, товариства “Україна”, Українського товариства дружби і культурних зв’язків з зарубіжними країнами, інших організацій про прийом іноземних делегацій, бесіди з дипломатичними представниками зарубіжних країн, участь УРСР у діяльності міжнародних організацій, поїздки представників України закордон та інші питання зарубіжних зв’язків (7 січня 1990 р. – 28 квітня 1990 р.). – 209 арк.

³ ЦДАГО України, ф. 1 (Центральний Комітет Комуністичної партії України), оп. 32, спр. 2970. Записки, інформації, звіти генконсульства СРСР у Братиславі про зустрічі з представниками політичних партій Словаччини, діяльність МЗС УРСР у 1990 р. та міжнародні зв’язки України (4 січня 1991 р. – 18 липня 1991 р.). – 94 арк.

⁴ Україна і Європа (1990-2000 рр.). Анотована історична хроніка / І. М. Мельникова, І. В. Євсєєнко, М. В. Знаменська, А. Ю. Мартинов, Д. І. Нікіфорук. – К. : Інститут історії України НАН України, 2001. – Ч. 1 : Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. – 2001. – 308 с.

науково-технічне співробітництво”, підписана 30 липня, закріпила попередні домовленості щодо здійснення торговельно-економічного співробітництва, налагодження обміну товарами і послугами, укладення міжбанківських угод, розширенні кооперування виробництва, впровадження нових прогресивних форм виробництва [172, арк. 1–12]⁵.

Нового імпульсу двосторонні взаємини набули після проголошення державної незалежності України. Перший робочий візит до ЧСФР української дипломатичної делегації на чолі з першим заступником міністра закордонних справ М. Макаревичем 27–29 листопада 1991 р. мав на меті обговорити питання надання нової якості двостороннім зв’язкам у всіх галузях та налагодження постійної співпраці між міністерствами закордонних справ [363, с. 1]⁶. Результатом домовленостей стало підписання “Протоколу про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Федеративним Міністерством закордонних справ ЧСФР”, що яскраво підкреслило спільність інтересів щодо подальшого розвитку відносин добросусідства, дружби і співпраці, відповідно до принципів Статуту ООН, Гельсінкського Заключного акту, Паризької Хартії для нової Європи та інших документів Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Статтями цього протоколу було закріплено домовленості з проведення двосторонніх переговорів і консультацій на різних рівнях між зовнішньополітичними відомствами двох країн з міжнародних, загальноєвропейських, субрегіональних питань, які становлять для них взаємний інтерес (ст. 1). Також було визначено зобов’язання сторін сприяти рівноправному і взаємовигідному співробітництву в галузі економіки, культури, освіти, науки, екології тощо (ст. 3) [174, арк. 1–3]⁷.

Водночас чехословацька сторона готувала документи про дипломатичне визнання України. 8 грудня 1991 р. відбулося позачергове засідання

⁵ Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (далі ГДА МЗС України), ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 19. Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Урядом Чеської і Словацької Федеративної Республіки про торговельно-економічні зв’язки та науково-технічне співробітництво. Пам’ятна записка і додатки 1, 2, 3. Повноваження на підписання (30 липня 1991 р.). – 12 арк.

⁶ Перебування дипломатичної делегації // Голос України. – 1991. – 28 листопада. – С. 1.

⁷ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 49. Протокол про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Міністерством закордонних справ Чеської і Словацької Федеративної Республіки (27 листопада 1991 р.). – 3 арк.

Федеральних Зборів ЧСФР. Тоді було проголошено заяву про прийняття відповідного рішення. У документі також висловлена готовність розпочати з українським керівництвом переговори про встановлення дипломатичних відносин та продовження двостороннього діалогу, спираючись на довготривалі традиції добросусідства та співпраці [363, с. 1]⁸. Після цього розпочалася робота із встановлення офіційних дипломатичних відносин між країнами. Домовленості, досягнуті під час офіційних візитів, чергувалися з політичними консультаціями у рамках діяльності в міжнародних організаціях.

9–11 січня 1992 р. Україну з офіційним візитом відвідала урядова делегація Чеської Республіки на чолі з Прем'єр-міністром П. Пітгартом. Вона мала зустрічі з Президентом Л. Кравчуком, Прем'єр-міністром В. Фокіним, іншими посадовими особами. Під час розмов чеська сторона інформувала про бажання і готовність Чехії розвивати всебічні зв'язки з Україною. Водночас чехи цікавилися політичною і соціально-економічною ситуацією в Україні, її концепцією зовнішньої політики [173, арк. 1–3]⁹. Важливим результатом цього візиту стало спільне рішення сприяти розвиткові регулярних зв'язків на рівні міністерств і місцевими органами управління, а також створювати умови для розвитку активної співпраці у політичній, соціально-економічній та гуманітарній сферах.

Наступним кроком у задокументуванні двосторонніх контактів стало підписання у Празі міністрами закордонних справ двох держав А. Зленком та Й. Дінстбіром “Спільного комюніке про встановлення 30 січня 1992 р. дипломатичних відносин незалежної України з Чеською і Словацькою Федеративною Республікою” [175, арк. 1]¹⁰. В документі обумовлювалися як принципи (рівності, взаємної поваги до самовизначення, незалежності і суверенітету, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи одна одної тощо), так і сфери співпраці (політична, торговельна, економічна та ін.), питання обміну дипломатичними представництвами на рівні посольств, а також

⁸ ЧСФР визнала незалежність України // *Голос України*. – 1991. – 6 грудня. – С. 1.

⁹ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 38. Спільне комюніке за підсумками візиту в Україну урядової делегації Чеської Республіки (11 січня 1992 р.). – 3 арк.

¹⁰ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 70. Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Чеською і Словацькою Федеративною Республікою (30 січня 1992 р.). – 1 арк.

умови розвитку партнерства між країнами. Ці домовленості вкотре підтвердили існування обопільного бажання та спільних інтересів у здійсненні двосторонньої співпраці не лише на міждержавному, але й на міжнародному рівнях.

Укладенням цього документа завершився період становлення системи двостороннього співробітництва між Україною й Чеською Республікою в складі ЧСФР та розпочався новий етап розбудови партнерських і добросусідських відносин. 25 травня 1992 р., під час офіційного візиту чехо-словацького Прем'єр-міністра М. Чалфи, у Києві було відкрито посольство ЧСФР в Україні й парафровано “Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво” [236, арк. 127]¹¹. Однак політична ситуація, яка виникла в ЧСФР не дозволила зреалізувати його як повноцінний документ. Серед політичних і державних діячів ЧСФР виникло два діаметрально протилежні погляди щодо долі договору. Так, чеська сторона, вважала доцільним підписання його главами урядів України та ЧСФР, оскільки, після “політичного розлучення” Чеська і Словацька Республіка як правонаступниці ЧСФР змогли б керуватися ним у відносинах з Україною. Проте словаки наполягали на тому, щоб після правового оформлення розділу Федерації і проголошення незалежності обох країн виробити два окремих документи [236, арк. 127]¹².

У липні 1992 р. у ЧСФР розпочала роботу дипломатична служба України, а першим послом став відомий письменник і громадський діяч Р. Лубківський [229, арк. 112–113]¹³. З другої пол. 1992 р. у двосторонньому політичному діалозі вагоме місце займали питання поділу ЧСФР на дві незалежні держави. 24 вересня 1992 р. у рамках роботи 47-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН відбулася зустріч міністрів закордонних справ України А. Зленка і ЧСФР Й. Моравчика. Тоді сторони обговорили не лише основні проблеми, пов'язані з поділом ЧСФР, але й питання про відносини України з двома майбутніми незалежними державами –

¹¹ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України), ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 14. Листування з МЗС і МЗЕЗТ України. Т. 1. (31 січня 1992 р. – 8 жовтня 1992 р.). – 219 арк.

¹² Там само. – 219 арк.

¹³ ЦДАВО України, ф. 1 (Відділ комісій Верховної Ради України), оп. 22, спр. 1397. Протоколи № 1–67 засідань Комісії у закордонних справах Верховної Ради України (до протоколів додаються: докладна записка, біографія, положення про комісію, заява, склад міжпарламентських груп, рішення комісії, тимчасове положення, проект Постанови і т. д.) (28 червня 1990 р. – 29 грудня 1992 р.). – 185 арк.

Чехією і Словаччиною. Й. Моравчик розповів про своє бачення цього поділу і вказав, що дві незалежні держави як суб'єкти міжнародного права, будуть існувати вже з 1 січня 1993 р. До цього часу сторони проводитимуть переговори щодо практичного розділу власності, встановлення дипломатичних відносин між собою та з іншими країнами, вирішення питань правонаступництва стосовно міжнародних договорів ЧСФР та з інших питань [237, арк. 113–115]¹⁴.

Разом із тим Україна не підтримала всі пропозиції офіційної Праги. Зокрема було відмовлено в проханні розглянути можливість організації офіційних візитів президента Л. Кравчука до Праги і Братислави та підписати “Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною і ЧСФР” вже до кінця 1992 р. Українська сторона свою відмову аргументувала недоцільністю укласти договір з державою, яка невдовзі перестане існувати. Крім цього, організація візиту на рівні глав держав потребувала значного часу і до кінця 1992 р. його підготувати було практично неможливо. На даному етапі основну увагу слід було зосередити на створенні нової правової основи відносин України з державами- правонаступницями ЧСФР, тобто виробленні окремих договорів з Чехією і Словаччиною.

Україна – одна з перших держав світу, які визнали незалежну Чеську Республіку. Вже 1 січня 1993 р. Україна встановила з цією країною дипломатичні відносини на рівні посольств. Першим чеським послом у Києві став П. Маша, який вірчі грамоти вручив президенту Л. Кравчуку 1 квітня 1993 р. Українську дипломатичну місію в Чехії очолив Р. Лубківський [622, с. 21]¹⁵.

Отже, упродовж 1990–1992 рр. напрацьована правова основа для прямих чесько-українських взаємин у політико-дипломатичній, економічній і культурній сферах. Укладені двосторонні міжурядові договори та галузеві й профільні угоди дали можливість цілеспрямовано формувати систему ефективного двостороннього співробітництва.

¹⁴ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 15. Листування з МЗС і МЗЕЗТ України. Т. 2. (12 жовтня 1992 р. – 31 грудня 1992 р.). – 218 арк.

¹⁵ Дипломатія сучасної України. Енциклопедичний довідник / НАН України, Наукове товариство ім. Т. Шевченка, Міністерство закордонних справ України та ін. – К. : Коорд. бюро ЕСУ НАНУ, 1997. – 86 с.

2.2. Розвиток договірно-правової бази

Після встановлення чесько-українських дипломатичних відносин розпочався процес формування широкої договірно-правової бази. 6 вересня 1993 р. підписаний “Протокол про консультації між Міністерством закордонних справ України і Міністерством закордонних справ Чеської Республіки” [179, арк. 1–2]¹⁶. Його статті передбачали налагодження взаємної співпраці в зовнішньополітичній сфері, сприяння інтенсивнішим контактам у провідних міжнародних організаціях і форумах. Зокрема, сторони домовилися про проведення консультацій з питань розвитку двосторонніх відносин, формування і розвитку їх договірно-правової основи, а також актуальних проблем міжнародного, загальноєвропейського та регіонального характеру, що становлять взаємний інтерес.

З цього часу почалося певне пожвавлення чесько-українських взаємин. Це зумовлено, перш за все, встановленням нового статусу Чеської Республіки, а саме як незалежної держави, коли обидві країни, позбувшись остаточно свого соціалістичного минулого, почали творити спільний діалог відповідно до умов, продиктованих новим часом. Така ситуація сприяла формуванню договірно-правової бази сучасних міждержавних відносин. Серед підписаних документів, що визначали співробітництво в політичній та економічній сферах на початковому етапі можна назвати – “Угоду між Міністерством сільського господарства і продовольства України і Міністерством сільського господарства Чеської Республіки про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво” (9 квітня 1993 р.) [178], угоди між урядами обох країн про сприяння та взаємний захист інвестицій [180] і торговельно-економічні зв’язки та наукове співробітництво від 17 березня 1994 р. [181], “Угоду про співробітництво між Антимонопольним комітетом України та Міністерством економічної конкуренції Чеської Республіки” (19 грудня 1994 р.) [182] та ін.

¹⁶ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 292. Протокол про консультації між Міністерством закордонних справ України і Міністерством закордонних справ Чеської Республіки (6 вересня 1993 р.). – 2 арк.

Ключовим документом у формуванні широкої договірно-правової основи став “Договір про дружні відносини і співробітництво” від 26 квітня 1995 р. Він засвідчив формування якісно нового рівня чесько-українського співробітництва і наявність в обох країнах зацікавленості щодо його поступального розвитку. Власне його основні статті були парафовані ще 25 травня 1992 р. під час візиту тодішнього Прем’єр-міністра ЧСФР М. Чалфи до Києва.

Договір складається з преамбули та 24 статей, кожна з яких визначає як загальні положення, так і конкретні напрями взаємної співпраці. На початку тексту обидві сторони обґрунтували основні аспекти укладення документа: традиційно дружні відносини між народами двох країн; переконання в тому, що довіра, взаємна повага та співробітництво між двома державами відповідають інтересам їх народів і сприяють наданню нової якості двостороннім відносинам, що базуються на рівноправності та зміцненні системи безпеки в Європі; необхідності будувати взаємні стосунки на новій основі, виходячи з досвіду розвитку політичного, економічного, науково-технічного, екологічного та гуманітарного співробітництва. При цьому також враховано історичні зміни в Європі та в обох державах, а також те, що Україна є однією з держав правонаступниць СРСР, а Чеська Республіка – ЧСФР. Для юридичного оформлення двосторонніх взаємин обидві країни домовилися керуватися цілями і принципами Статуту ООН, загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права та дотримуватися зобов’язань, які вони взяли на себе в рамках Наради з безпеки і співробітництва в Європі [183, арк. 1]¹⁷.

Перша стаття договору задекларувала принципи взаємовідносин, тобто суверенної рівності, незастосування сили чи погрози силою, непорушності кордонів, територіальної цілісності та політичної незалежності, мирного врегулювання спорів, невтручання у внутрішні справи, поважання прав людини й основних свобод, рівноправності і права народів на самовизначення, співпраці між державами та сумлінного виконання міжнародно-правових

¹⁷ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 659. Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою (26 квітня 1995 р.). – 9 арк.

зобов'язань. Дружнє співробітництво між країнами повинно здійснюватися в дусі взаємної поваги, довіри і партнерства. Способи розв'язання можливих спірних питань мирним шляхом стали змістом другої статті.

З погляду міжнародних відносин і європейської безпеки важливі положення третьої та четвертої статей. Обидві країни зобов'язалися всіляко сприяти зміцненню безпеки і розвитку співробітництва в Європі з метою створення ефективної загальноєвропейської системи безпеки, підтримувати створення та діяльність постійних інститутів і органів ОБСЄ, а також сприяти створенню єдиного загальноєвропейського простору в усіх його вимірах.

П'ята стаття визначила зміст співпраці в оборонній сфері. Сторони домовилися активно сприяти процесу роззброєння, скорочення і поступової ліквідації всіх видів зброї масового знищення, подальшому обмеженню чисельності збройних сил і озброєнь в Європі, зміцненню заходів довіри і безпеки на двосторонній та багатосторонній основі, створенню міцних структур загальноєвропейської безпеки.

Діяльність Чехії та України в міжнародних організаціях покликана регулювати шоста стаття. Наступна – визначала роль співробітництва між органами місцевого самоврядування і суб'єктами автономії. Зокрема акцентовано увагу на розширенні міжпарламентських зв'язків і проведення зустрічей та консультацій на найвищому рівні. Шлях розвитку співпраці між країнами, форми взаємин, роль державних і громадських організацій, способи розширення контактів між громадянами своїх країн закріплені у восьмій статті.

Зміст дев'ятої статті стосувався проблеми вдосконалення механізму взаємних економічних і торговельних зв'язків, наближаючи їх до процесів світового господарства, а також практики й норм міжнародного ринку, одночасно зберігаючи традиційні економічні та торговельні відносини, що склалися між ними. Згідно внутрішнього законодавства і виходячи із міжнародних зобов'язань та цілей Договору, обидві країни зобов'язалися забезпечувати сприятливі правові й матеріальні умови для всіх форм господарської діяльності, включаючи стимулювання, захист взаємних капіталовкладень, а також полегшення умов для

переміщення товарів, послуг та капіталів. Важливість даної статті, в цілому, полягає в докладному визначенні форм, методів і цілей економічного співробітництва. На створення належних умов для ефективної співпраці в галузі фундаментальних та прикладних наук, передової техніки і технологій, а також для підтримання безпосередніх зв'язків та спільних ініціатив учених, дослідників, науково-дослідних інститутів, установ Академій наук та науково-виробничих об'єднань спрямований зміст десятої статті.

Не менш важливе питання спільної діяльності у сфері захисту та поліпшення стану навколишнього середовища, запобігання транскордонних забруднень, зменшення й ліквідації наслідків аварій та стихійних лих, зокрема Чорнобильської катастрофи, раціонального, ресурсозберігаючого використання природи, розширення сфери екологічного виробництва, проведення високоефективних природоохоронних і відбудовних заходів вирішує одинадцята стаття договору. Наступні дванадцята і тринадцята статті визначили умови розвитку взаємин у сфері транспорту та зв'язку (телекомунікаційного і поштового), які необхідні для безперешкодного здійснення інших видів співробітництва.

На час підписання Договору обидві сторони усвідомили вирішальне значення наявності потужних енергоносіїв для поступального розвитку країни та піднесення її авторитету на міжнародній арені. Тому вивчення всіх можливостей для інтенсифікації співробітництва в енергетичній галузі стало змістом чотирнадцятої статті.

П'ятнадцята стаття визначена необхідністю співробітництва в галузі культури, науки, освіти та інформації. Для цього сторони домовилися забезпечити своїм громадянам широкий доступ до культури, творів мистецтва і літератури, засобів масової інформації іншої сторони, а також підтримку державних, громадських та індивідуальних ініціатив. Як доповнення до цього можна розглядати зміст вісімнадцятої статті, в якій країни зобов'язалися доглядати за військовими похованнями та пам'ятниками на своїх територіях.

В галузі охорони здоров'я, соціального забезпечення, працевлаштування громадян, туризму, спорту та молодіжних обмінів, згідно шістнадцятої статті, також створювалися необхідні умови для ефективної співпраці. На підтвердження цього упродовж наступних років було укладено ряд угод, для регулювання відносин у кожній з цих сфер.

Про захист прав національних меншин йшлося в сімнадцятій статті. У ній зазначалося, що етнічна, культурна, мовна, релігійна самобутність національних меншин повинна користуватися взаємним захистом, а всі спільні заходи для виконання цих зобов'язань регулюватимуться документами Наради з безпеки і співробітництва в Європі та іншими відповідними міжнародними актами.

Ті аспекти співробітництва, які ґрунтуються на обміні досвідом та інформацією в сфері боротьби з кримінальною злочинністю, особливо з тероризмом, незаконним обігом наркотиків, повітряним та морським піратством, незаконним вивезенням культурних цінностей, викладені в дев'ятнадцятій статті. Також сторони домовилися співпрацювати при вирішенні міграційних питань, надавати взаємну правову допомогу у цивільних, сімейних та кримінальних справах.

Зміст наступного блоку статей (20–24) мав забезпечити умови і принципи функціонування “Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою” і тлумачення його положень. Термін дії Договору визначався десятьма роками, з автоматичним його продовженням на наступні п'ятирічні періоди, якщо жодна зі сторін не повідомить іншу про свій намір денонсувати цей документ письмовим повідомленням не менш як за рік до закінчення відповідного строку. Умови реєстрації Договору у Секретаріаті ООН викладено в двадцять четвертій статті [183, арк. 1–9]¹⁸.

Відповідно до двадцять третьої статті договірні сторони обмінялися у Києві ратифікаційними грамотами 25 липня 1996 р.: українську сторону

¹⁸ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 659. Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою (26 квітня 1995 р.). – 9 арк.

представляв заступник міністра закордонних справ В. Хандогій, а чеську – посол Чехії в Україні П. Маша [184, арк. 9; 189, арк. 1]¹⁹.

Аналіз цього важливого документа дає підстави стверджувати про обопільне бажання країн розвивати взаємні відносини на нових засадах, враховуючи наявні реалії в Європі та світі. Статті Договору не лише визначили основні принципи, напрями і форми здійснення чесько-українських взаємин, але й також умови щодо їх розширення, покращення і ефективної реалізації. Сумлінне виконання всіх пунктів документа дозволяло на перспективу зробити їх плідними та взаємовигідними. Розвиваючи “Договір про дружні відносини і співробітництво”, у всі наступні роки проводили роботу з наповнення конкретним змістом угод і договорів із певною сферою застосування.

Тривалий час велися двосторонні чесько-українські консультації з приводу правомочності договорів, укладених між СРСР та ЧСФР. Виходячи з положень “Віденської Конвенції про правонаступництво держав щодо договорів” від 1978 р. та беручи до уваги те, що Україна є однією з держав- правонаступниць СРСР, а Чеська Республіка – однією з держав правонаступниць ЧСФР, 17 грудня 1998 р. було підписано “Протокол між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про двосторонні договірні відносини між Україною та Чеською Республікою” [206, арк. 1–7; 371, с. 9]²⁰. Ним завершилося оформлення правонаступництва двосторонніх документів, які були підписані між колишніми СРСР і ЧССР (ЧСФР) і стосувалися Чехії та України. Зокрема чинними залишилося 16 документів соціально-економічного характеру (див. Дод. А). Денонсованими було визнано 35 документів з усіх сфер двостороннього співробітництва (див. Дод. Б). Питання про правонаступництво України та Чеської Республіки щодо “Угоди про співробітництво у будівництві Хмельницької атомної

¹⁹ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 777. Ратифікаційна грамота до Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою (26 квітня 1995 р.). – 9 арк; ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 948. Протокол про обмін ратифікаційними грамотами Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою (25 липня 1996 р.). – 1 арк.

²⁰ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1915. Протокол між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про двосторонні договірні відносини між Україною та Чеською Республікою (17 грудня 1998 р.). – 7 арк; Посольство України інформує... // Пороги. – 1999. – №1. – С. 9.

електростанції” від 29 березня 1979 р. і “Угоди про співробітництво у будівництві та експлуатації лінії електропередачі” від 26 квітня 1976 р. не були вирішені у даному протоколі. Події наступних років засвідчили активізацію двосторонніх контактів на всіх рівнях та подальший розвиток договірно-правової бази між двома країнами, в наслідок чого низка документів була замінена новими угодами і договорами.

Найбільш змістовним стало напрацювання документів в економічній сфері. 17 березня 1994 р. між обома країнами укладено “Угоду між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій”. Окремі положення стосовно інвестиційної діяльності обох країн уже було викладено у 10 статті “Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про торговельно-економічні зв’язки та науково-технічне співробітництво” (17 березня 1994 р.). Однак, взаємна зацікавленість у поглибленні економічного співробітництва між державами шляхом створення сприятливих умов для інвестицій громадян або товариств та стимулювання підприємницької ініціативи, призвели до підписання окремого документу. Даною угодою закріплено зобов’язання обох країн надати режиму найбільшого сприяння у інвестиційній діяльності. Положення про те, що будь-який захід із відчуження супроводжуватиметься швидкою та адекватною компенсацією, розмір якої дорівнюватиме реальній вартості інвестиції, знайшло своє відображення у пояснювальній записці до Угоди. Суперечності, які виникатимуть між сторонами повинні вирішуватися шляхом консультацій або переговорів терміном до шести місяців [180, арк. 1–4]²¹. Таким чином, укладення цієї угоди мало значною мірою активізувати подальший розвиток чесько-українських економічних зв’язків, стимулювати ділову ініціативу, створивши сприятливі умови для капіталовкладення інвесторів кожної із держав на території іншої.

²¹ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 519. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про торговельно-економічні зв’язки та науково-технічне співробітництво (17 березня 1994 р.). – 9 арк.

З метою зміцнення економічних зв'язків і надання експортних кредитів із офіційною підтримкою для фінансування експорту та послуг із Чеської Республіки в Україну 19 вересня 1997 р. було підписано відповідний протокол. Відповідно до його положень Корпорація гарантування та страхування експорту (EGAP), що знаходиться у Празі, зобов'язувалася надавати страхування кредитних і політичних ризиків на користь чеських кредиторів, що фінансують експорт в Україну. Водночас Кабінет Міністрів України, згідно із процедурами надання державних гарантій, гарантував відповідним чеським кредиторам погашення кредитів, наданих Державному експортно-імпортному банку України або іншому уповноваженому українським урядом фінансовому агенту. Встановлено і початкову суму кредитів, за якими надаються страхування експортних і політичних ризиків та державні гарантії. Вона склала 120 млн дол. США [205, арк. 1]²². Зростання експорту товарів та послуг із ЧР дозволило певною мірою порушити пасивний баланс, який утворився. Тому є всі сподівання, що укладення протоколу та наступне виконання всіх його умов, стане позитивним фактором у зростанні взаємного торговельного обміну.

Перехід до ринкової економіки зумовив виникнення ряду явищ (конкуренції, монополізації, підприємництва), які потребували особливих заходів щодо їх регулювання. Саме тому в умовах сучасного ринкового господарювання формування антимонопольного законодавства стало необхідною умовою для ефективної економічної діяльності. Із 1992 р. в Україні розпочав свою роботу спеціальний Антимонопольний комітет. У Чеській Республіці цими ж питаннями займається Міністерство економічної конкуренції. Між ними 19 грудня 1994 р. було підписано однойменну угоду, метою якої стало розширення і зміцнення співробітництва у сфері проведення антимонопольної політики, підтримки підприємництва і захисту конкуренції від її обмежень. Визначено було напрямки і форми взаємодії. Особлива увага зверталася на удосконалення нормативної бази, розробку, здійснення й аналіз

²² ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1441. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про надання кредитів для фінансування експорту товарів та послуг із Чеської Республіки в Україну (19 вересня 1997 р.). – 1 арк.

результатів практичних заходів щодо демонополізації економіки і приватизації державних підприємств, обмін досвідом проведення розслідувань обмежень конкуренції, створення умов для ефективного функціонування товарного і фондового ринків, сприяння заходам щодо зняття бар'єрів, які перешкоджають господарському та інвестиційному співробітництву, функціонуванню господарюючих суб'єктів, у т. ч. спільних підприємств і об'єднань. Важливою стала домовленість про обмін законодавчими та іншими нормативними актами, інформаційними матеріалами, організацію стажування, навчання кадрів, двосторонніх семінарів [182, арк. 1–3]²³. Таким чином, підписання цієї угоди мало розширити робочі контакти не лише між органами законодавчої, виконавчої і судової влади обох держав, а й між підприємствами та неурядовими організаціями різних рівнів і різних видів діяльності.

Широкомасштабною стала “Конвенція між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно”, підписана 30 червня 1997 р. У ній обидві сторони підтвердили своє прагнення до розвитку і поглиблення взаємних економічних стосунків. У статтях документу визначено види податків і подано чітке юридичне визначення понять “Україна”, “Республіка Чехія”, “Договірна Держава”, “національна особа”, “особа”, “компанія, підприємство”, “міжнародне перевезення”, “компетентний орган”. При застосуванні конвенції важливим завданням є вірне визначення особи, яка за законодавством підлягає оподаткуванню, тому підставою для цього в угоді визначалися місце проживання, постійне місце перебування, знаходження керівного органу, місця реєстрації тощо. Наступні положення охоплюють види доходів і прибутків, які підлягають оподаткуванню. Це доходи від нерухомого майна, прибутку від комерційної діяльності, міжнародного транспорту, асоційованих підприємств, від відчужування майна, незалежних та залежних особистих послуг. Директорські гонорари, пенсії, винагороди за державну

²³ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 848. Угода про співробітництво між Антимонопольним комітетом України та Міністерством економічної конкуренції Чеської Республіки (19 грудня 1994 р.). – 3 арк.

службу, платежі, одержувані студентом або стажистом, інші види доходів також підлягають оподаткуванню у межах, визначених нормативно-правовими актами обох держав та умовами конвенції. Змістом двадцять третьої статті передбачалося усунення подвійного оподаткування [197, арк. 1–19]²⁴. Укладення конвенції значно полегшило процедуру оподаткування постійних представництв на території Чехії та України, допомігши уникнути непорозумінь, які могли б виникнути при здійсненні співробітництва у цій сфері.

У зв'язку з процедурою вступу країни до ЄС, уряд ЧР у лютому 2003 р. попередив про свій намір припинити чинність низки двосторонніх економічних угод, які не відповідали стандартам ЄС. У зв'язку з цим у Києві 15 квітня 2004 р. під час 8-го засідання спільної Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва підписана нова “Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Чеської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво”. Слід відзначити, що Україна стала першою серед 12 партнерів ЧР, з якою підписано згадану Угоду. У свою чергу, Чехія – перша серед 10 нових країн-членів ЄС, з якими Українською державою підписано подібний документ.

Беручи до уваги досягнутий рівень економічного, промислового і науково-технічного співробітництва обидві сторони домовилися про співпрацю, передусім, у таких галузях як легка промисловість, транспорт, енергетика, зі спільним співробітництвом на ринках третіх країн, охорона здоров'я і фармацевтична промисловість, хімічна і нафтохімічна, газова, деревообробна промисловість, електроустаткування й електропобутові прилади, електронна й електротехнічна промисловість, металургія, промислове устаткування, сільськогосподарська і лісова техніка, устаткування для харчової і переробної промисловості, стандартизація, метрологія та оцінка відповідності, екологічне машинобудування, гірничодобувна промисловість, виробництво будівельних матеріалів і устаткування, модернізація і реконструкція

²⁴ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1263. Конвенція між Урядом України і Урядом Чеської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно (30 червня 1997 р.). – 19 арк.

електростанцій, розширення і реконструкція газо- й нафтопроводів, промислове та цивільне будівництво, статистика, а також освіта та навчання фахівців у різних галузях промисловості [218, арк. 1–4]²⁵. Як і в попередньому документі для виконання завдань, передбачених угодою, створювалася Змішана комісія з питань економічного, промислового і науково-технічного співробітництва. Решта домовленостей певною мірою повторювали зміст документу від 1994 р. Основні положення нової угоди, не порушуючи усталених довголітніх традицій економічних відносин, засвідчили встановлення нових, прогресивних форм промислового і науково-технічного співробітництва відповідно до зобов'язань, що випливають з “Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами та їх країнами-членами і Україною”.

Правову сторону співпраці в галузі сільського господарства забезпечила “Угода між Міністерством сільського господарства і продовольства України і Міністерством сільського господарства Чеської Республіки про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво” від 9 квітня 1993 р. Її умовами було визначено основні напрямки співробітництва. Вони стосувалися рослинництва (селекція, насінництво, вирощування сільськогосподарських культур), тваринництва (розведення та відгодівля високопродуктивних сільськогосподарських тварин на базі сучасного кормовиробництва), біотехнології (застосування методів генної інженерії для підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин та рослин, їх стійкості до захворювань та створення нових сортів сільськогосподарських культур), переробки сільськогосподарської продукції (рослинництва, молочного і м'ясного тваринництва, транспортування, упаковка, розфасовка, зберігання), механізації та автоматизації агропромислового виробництва [178, арк. 1–5]²⁶. Погоджувалося співробітництво у формах науково-технічної та виробничої кооперації, створенні спільних виробництв, обміну науково-технічною інформацією, результатами

²⁵ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 3783. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво (16 квітня 2004 р.). – 4 арк.

²⁶ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 453. Угода між Міністерством сільського господарства і продовольства України і Міністерством сільського господарства Чеської Республіки про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво (9 квітня 1993 р.). – 5 арк.

наукових досліджень, проведення семінарів, симпозіумів, виставок. Для практичного виконання положень даної угоди створювалася Спільна робоча група, яка розглядала конкретні проекти та програми співробітництва, готувала пропозиції зацікавленим урядовим органам щодо порядку їх здійснення, а також узгоджувала розробку і виконання заходів співпраці.

Доповненням до основних положень цієї угоди стали документи, підписані 28 січня 1997 р. – “Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі ветеринарної медицини” і “Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі карантину і захисту рослин”. У першій усі домовленості зводилися до поглиблення співпраці між державними ветеринарними службами обох країн. Найперше завдання, укладеної угоди, полягало в попередженні небезпечних для економіки ситуацій при виникненні хвороб тварин, що можуть призвести до захворювання людей. Наступним кроком стало погодження питань взаємного інформування про досвід і заходи, здійснені для ліквідації незаразних хвороб тварин [192, арк. 1–3]²⁷. Щодо ветеринарно-санітарних вимог при імпорті, експорті, транзитних перевезеннях тварин, продуктів тваринного походження та кормів, то уряди обох держав вирішили укласти нову угоду. З огляду на важливість сфери застосування даної угоди, основним завданням стало збільшення частоти контактів між представниками ветеринарної медицини Чехії та України для обміну досвідом щодо ефективної охорони здоров'я тварин, попередження поширення хвороб спільних для тварин і людей.

Співпраця в галузі карантину і захисту рослин полягає у створенні необхідних умов для поліпшення охорони територій своїх держав від проникнення карантинних об'єктів, полегшення торгівлі і обміну насінням, садивним матеріалом й продукцією рослинного походження. Для цього в документі визначалися поняття “карантинні об'єкти” – шкідники, хвороби

²⁷ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1158. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі ветеринарної медицини (28 січня 1997 р.). – 3 арк.

рослин та бур'яни та методи контролю компетентними органами за виконанням правових і законодавчих норм з карантину і захисту рослин. Визначено було види пакувальних матеріалів (папір, пластик, тирса, стружки тощо), які не здатні переносити карантинні об'єкти. Узгоджувалися також і правила транспортування рослинного матеріалу. Для покращення рівня співробітництва у даній сфері країни домовилися проводити спільні наради, надавати наукову і технічну допомогу у вирішенні конкретних завдань [193, арк. 1–4]²⁸. Ретельне виконання положень угоди і взаємне розуміння важливості дотримання фітосанітарних норм, дозволить попередити проникнення карантинних об'єктів на територію будь-якої з країн та зменшити їх шкідливий вплив у разі ураження.

Виходячи з практики використання атомної енергетики і враховуючи необхідність забезпечення роботи атомних установок 30 червня 1997 р. підписана “Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі атомної енергетики і атомної промисловості”. У ній сторони зобов'язалися сприяти створенню умов для співробітництва відповідних підприємств і організацій на всіх етапах розвитку і вдосконалення атомної енергетики і ядерно-паливного циклу. За умовами договору напрямками співпраці визначалися: проектування, спорудження, введення в експлуатацію АЕС; надання технічних послуг під час реконструкції і модернізації; виробництво ядерного палива; добування і переробку уранової руди; поводження з радіоактивними відходами; поставку технологічного обладнання, комплектуючих деталей та запасних частин для АЕС і атомної промисловості; обмін інформацією щодо забезпечення радіаційного захисту, ядерної безпеки і радіаційної аварійної підготовки; підготовку експлуатаційного персоналу; створення спільних підприємств з виготовлення обладнання і запасних частин для АЕС ядерно-паливного циклу та надання іншої технічної допомоги. Важливого значення, з точки зору миру і безпеки в світі, набула дев'ята стаття, в якій відзначалося, що ні ядерні матеріали, ні

²⁸ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1159. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі карантину і захисту рослин (28 січня 1997 р.). – 4 арк.

обладнання не можуть використовуватися на потреби, для досягнення воєнної мети [195, арк. 1–8]²⁹. Зважаючи на практику використання атомної енергетики в минулому, обидві країни створили всі умови для реалізації співробітництва в цій галузі на комерційній основі при дотриманні принципів взаємної вигоди.

1 липня 1997 р. між державами укладені важливі для подальшого розвитку економічного співробітництва дві угоди, що призначені для вдосконалення транспортного сполучення, як повітряного, так і наземного. Перша з них, “Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про повітряне сполучення”. Обидві країни вже мали певний досвід співпраці в даній галузі, будучи учасниками “Конвенції про міжнародну цивільну авіацію”, відкритої для підписання в Чикаго 7 грудня 1944 р.

Оформлення нового двостороннього документа засвідчило взаємне бажання поглибити розвиток повітряного сполучення. Статтями угоди визначалися основні терміни (“авіаційні власті”, “призначене авіапідприємство”, “територія”, “повітряне сполучення”, “міжнародне повітряне сполучення”, “авіапідприємство”, “зупинка з некомерційними цілями”, “договірна лінія”, “встановлений маршрут”, “ємність”, “тариф”), умови надання прав у здійсненні міжнародних повітряних сполучень, призначення та дозвіл на виконання польотів і причини для їх скасування, правила застосування законів і процедур, контроль документів. Інші домовленості стосувалися визнання посвідчень і свідоцтв про придатність до польотів, кваліфікацію, скасування мита та інших податків, правил користування аеропортами й авіаційними засобами, продажу та переказу коштів. Тарифи на будь-якій договірній лінії мали встановлюватися в розумних межах із урахуванням усіх відповідних факторів, включаючи собівартість експлуатації, характеристики авіалінії та тарифи, встановлені іншими авіапідприємствами [201, арк. 1–17]³⁰. Коли всі формальності для набуття

²⁹ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1260. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі атомної енергетики і атомної промисловості (30 липня 1997 р.). – 8 арк.

³⁰ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1258. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про повітряне сполучення (1 липня 1997 р.). – 17 арк.

чинності документу було виконано, 9 вересня 1998 р. він вступив у дію. Тим самим було замінено “Угоду між Урядом Союзу Радянських Соціалістичних Республік та Урядом Чехословацької Соціалістичної Республіки про повітряне сполучення” від 22 листопада 1966 р., у частині, що стосується діяльності на території України і Чеської Республіки.

“Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про міжнародні автомобільні перевезення” мала сприяти взаємовигідному розвитку комерційних і економічних відносин, а також полегшити регулювання пасажирських та вантажних перевезень між країнами й транзитом через їхні території. Положення цього документа стосувалися визначення різних видів перевезень та послуг, які повинні надаватися під час поїздок. Так, відповідно до угоди пасажирськими перевезеннями є перевезення людей та їхнього багажу автобусами. “Регулярні автобусні перевезення” – це послуги, при яких поїздки виконуються за попередньо визначеним маршрутом, розкладом і тарифами на проїзд, а для окремих категорій пасажирів призначені спеціальні рейси. Угодою означені ще й маятникові та нерегулярні перевезення. Здійснення вантажного транзиту передбачає отримання одноразового дозволу. Процедура видачі дозволів, їх кількість, визначення форми, порядку контролю здійснює Об’єднаний комітет, створений відповідно до статті дванадцятої угоди [200, арк. 1–7]³¹. Аналіз основних положень документу показує, що враховуючи розвиток економічних взаємин і вимоги міжнародної торгівлі, покращення транспортного сполучення та його правове забезпечення стає необхідним для подальшого розвитку ефективного двостороннього співробітництва.

Для усунення технічних бар’єрів у зовнішньоторговельних відносинах, забезпечення захисту прав споживачів і безпеки продукції, що взаємно постачається, гармонізації своїх національних систем оцінки відповідності, було укладено наступні угоди. На сучасному етапі сторони керуються “Угодою між Державним комітетом України з питань технічного регулювання та

³¹ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1261. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про міжнародні автомобільні перевезення (1 липня 1997 р.). – 7 арк.

споживчої політики і Управлінням з технічної стандартизації, метрології і державних випробувань Чеської Республіки про взаємне співробітництво у сфері оцінки відповідності, стандартизації і метрології” від 16 квітня 2004 р. Попередні угоди від 4 грудня 1996 р. та 16 листопада 2001 р. були денонсовані з моменту їх підписання [191, арк. 1–5; 212, арк. 1–4; 219, арк. 1–3]³². Основними напрямками співробітництва залишалися консультації з питань розвитку національних систем стандартизації і метрології; обмін інформацією про органи з сертифікації кожної із країн; контакти між органами з сертифікації у сфері оцінки відповідності; обмін програмами навчання у сфері стандартизації, метрології й оцінки відповідності. У зв’язку із членством Чеської Республіки в ЄС, додатково внесено положення про обмін внутрішньодержавними технічними регламентами (приписами), розробленими на основі рішень і директив ЄС. Зрозуміло, що для успішної реалізації зовнішньоторговельної діяльності необхідно не лише чітке визначення стандартів і рекомендацій у сфері оцінки відповідності товарів, що виробляються як в Україні, так і в Чехії, але й дотримання тих норм, які означені в документі. Тому наступним важливим кроком повинна стати акредитація компетентності уповноважених органів, на національному рівні відповідно до вимог міжнародних і європейських стандартів.

Цікавою, з огляду на сферу застосування, стала “Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про охорону секретної інформації”, підписана в Празі 14 травня 2003 р. У ній домовленості стосувалися забезпечення охорони секретної інформації, обмін якою здійснюється між країнами в рамках укладених угод про співробітництво. Ця угода не може

³² ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1123. Угода між Державним комітетом України зі стандартизації і метрології та сертифікації і Управлінням зі стандартизації, метрології та державних випробувань Чеської Республіки про взаємне визнання результатів оцінки відповідності (4 грудня 1996 р.). – 5 арк; ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 2988. Угода про співробітництво в галузі взаємного визнання результатів робіт з оцінки відповідності між Державним комітетом стандартизації, метрології та сертифікації України і Управлінням з технічної стандартизації, метрології і державних випробувань Чеської Республіки (16 листопада 2001 р.). – 4 арк; ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 4250. Угода між Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики і Управлінням з технічної стандартизації, метрології і державних випробувань Чеської Республіки про взаємне співробітництво у сфері оцінки відповідності, стандартизації і метрології (16 квітня 2004 р.). – 3 арк.

перешкоджати виконанню зобов'язань сторін, які впливають з інших міжнародних документів, а також використовуватися проти інтересів, безпеки та територіальної цілісності інших держав. Усі заходи безпеки щодо отримання чи відправлення секретної інформації здійснюються відповідно до положень документу [215, арк. 1–9]³³. Застосування цієї угоди на практиці має забезпечити обмін інформацією про національну практику проведення подібних процедур та налагодити тісне співробітництво у певних режимах секретності.

Аналіз основних угод економічного спрямування засвідчив, що для вирішення конкретних завдань чесько-українського економічного й промислового співробітництва створено досить розвинену договірно-правову основу, що налічує більше 30 документів. Більшість з них спрямовані на реалізацію домовленостей в торговельно-економічній і науково-технічній сферах. Укладення інших документів зумовлене необхідністю вирішення ряду важливих питань, зокрема, в галузі атомної енергетики, газопостачання, транспортного зв'язку, інвестування, споживчої політики, в кредитній і податковій сферах тощо. Разом з тим, у зв'язку із вступом України до Світової Організації Торгівлі (СОТ) постала необхідність перегляду окремих документів стосовно зовнішньої торгівлі.

У 1996 р. розпочалося поповнення договірно-правової бази документами у соціальній сфері. Зокрема, 21 березня 1996 р. підписано “Угоду між Міністерством праці України та Міністерством праці і соціальних справ Чеської Республіки про співробітництво в галузі праці і зайнятості” [186, арк. 1–2]³⁴. Спільний інтерес у сприянні економічного і соціального прогресу змусив країни розглянути ряд проблем. Серед них першочергового значення надавалося регулюванню трудових відносин у нормативних документах, колективних і трудових договорах, застосування механізмів проведення переговорів між роботодавцями і робітниками та забезпечення ними належних умов, техніки і

³³ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 3449. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про охорону секретної інформації (14 травня 2003 р.). – 9 арк.

³⁴ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 975. Угода між Міністерством праці України та Міністерством праці і соціальних справ Чеської Республіки про співробітництво в галузі праці і зайнятості (21 березня 1996 р.). – 2 арк.

гігієни праці. Безробіття, характерне для обох країн, планувалося пом'якшити системою надання консультацій, навчанням новим професіям або ж перекваліфікації. Проблема зовнішньої трудової міграції та прийняття на роботу громадян з обох країн відображена на сторінках договору, однак заходів щодо її найшвидшого вирішення поки не знайдено. Тим не менше, політика доходів, система заробітної плати, її законодавче регулювання, заходи соціального захисту і соціального страхування залишилися основними питаннями, які становлять взаємний інтерес.

Якщо в попередній угоді питання взаємного працевлаштування порушувалося в контексті загальних проблем співробітництва в галузі трудових відносин, то ширшого його обґрунтування було досягнуто в “Угоді між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки”, підписаній 21 березня 1996 р. Після її ратифікації 6 грудня 1996 р. відбувся перегляд всіх попередніх домовленостей з даного питання. Відповідальність за реалізацію угоди покладалася на Міністерство праці з боку України і Міністерство праці та зайнятості з боку Чеської Республіки. Працевлаштування слід здійснювати через спеціальні органи обох держав на підставі трудових договорів, укладених письмово. Визначено і терміни працевлаштування: довгостроково – на період до одного року з можливістю продовження цього строку і короткостроково – на сезонні роботи в період до шести місяців один раз упродовж календарного року. До інших умов відносилися також отримання дозволу відповідно до правових норм держави на території якої громадянин буде виконувати роботу, відповідний до цього рівень кваліфікації та стан здоров'я [185, арк. 1–4]³⁵. Підписання цієї угоди не лише покращило рівень співпраці в соціальній сфері, а й значно спростило працевлаштування громадян закордоном, забезпечивши належні для цього умови. Разом з тим проблема нелегальної трудової міграції залишилася відкритою до цього часу й потребує нагального вирішення.

³⁵ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 795. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки (21 березня 1996 р.). – 4 арк.

На основі четвертої статті згаданої угоди для її ефективної реалізації передбачалося щорічне укладання протоколу про граничну кількість осіб, що працевлаштовуються, на відповідний календарний рік. Зокрема, у 1996 р. ліміт на працевлаштування українських громадян становив 36 000 [187, арк. 1]³⁶, у 1997 р. – 60 000 [190, арк. 1–5]³⁷. У наступні 1998–2000 рр. квота найму українських робітників зменшилася до 30 000 [208, арк. 1–2; 210, арк. 1–2]³⁸. Таке зниження можна пояснити, перш за все, змінами, що відбулися на чеському ринку праці, а саме підвищення рівня безробіття і значний приплив нелегальних мігрантів з пострадянського простору, в т. ч. з України.

“Угодою між Україною та Чеською Республікою про здійснення платежів соціального характеру” від 30 червня 1997 р. узгоджувалися питання стосовно забезпечення вільного переказу грошових коштів, що підлягають виплаті громадянам, організаціям (фізичним та юридичним особам) з постійним місцем знаходження в іншій країні. Серед них: аліменти; платежі за надання необхідної лікарської допомоги; пенсії і виплати із соціального страхування; спадщина; авторські права; стипендії та допомоги родичам, які постійно або тимчасово проживають в іншій країні. Всі перерахунки здійснюються у вільно конвертованій валюті [198, арк. 1–2]³⁹. Для значної кількості українських і чеських громадян, що постійно або тимчасово проживають на території обох держав, дана угода дозволила значно полегшити здійснення платежів соціального характеру.

“Договір між Україною та Чеською Республікою про соціальне забезпечення” від 4 липня 2001 р. мав належним чином оформити взаємини між країнами в соціальній сфері, оскільки на території обох держав перебувають ті

³⁶ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 876. Протокол до Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки на 1996 р. (21 березня 1996 р.). – 1 арк.

³⁷ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 970. Протокол до Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки на 1997 р. (29 листопада 1996 р.). – 5 арк.

³⁸ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 2135. Протокол до Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки на 1999 р. (17 серпня 1999 р.). – 2 арк; ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 2394. Протокол до Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки на 2000 р. (18 жовтня 2000 р.). – 2 арк.

³⁹ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1264. Угода між Україною та Чеською Республікою про здійснення платежів соціального характеру (30 червня 1997 р.). – 2 арк.

особи, які потребують державної соціальної допомоги. Цим документом визначено види грошових виплат, допомоги та способи їх отримання. Так, відповідно до правових норм України, виплати здійснюються в разі тимчасової непрацездатності, вагітності, пологах, народженні дитини, нещасного випадку на виробництві, професійного захворювання, безробіття, допомоги сім'ям з дітьми та на поховання. Пенсія надаватиметься за віком, по інвалідності і через втрату годувальника. Згідно норм Чеської Республіки, даний договір поширюється на здійснення таких видів грошових виплат як допомоги під час хвороби та материнства, у зв'язку з інвалідністю і старістю, допомоги членам сім'ї померлого, через каліцтво та професійне захворювання, допомоги по безробіттю й сім'ям з дітьми. Для ефективної реалізації цього договору компетентні органи обох країн повинні укласти відповідні угоди та взаємно інформувати про зміни в національних правових нормах. Всі питання щодо виплати по пенсійному забезпеченню, при тимчасовій непрацездатності та на медичне обслуговування громадянам також узгоджувалися з відповідними положеннями даного документу.

Відповідно до статті 30 цього документа 25 червня 2003 р. Міністерство праці та соціальної політики України та Міністерство праці та соціальних справ Чеської Республіки склали “Адміністративну угоду про застосування Договору між Україною та Чеською Республікою про соціальне забезпечення”. У ній, окрім підтвердження змісту базового договору, також визначалися уповноважені та контактні органи з питань призначення та виплати різних видів допомоги в обох державах та вказувалися адреси їх розташування. Закріплено було додаткові положення до окремих статей документа з метою їх подальшої реалізації. Це стосувалося, насамперед, підтвердження і розрахунку страхового стажу і клопотання про пенсію [216, арк. 1–9]⁴⁰. Інші питання повинні вирішуватися за взаємною згодою обох сторін та підтверджуватися відповідними документами. Таке детальне оформлення взаємовідносин у сфері

⁴⁰ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 3437. Адміністративна угода про застосування Договору між Україною та Чеською Республікою про соціальне забезпечення (25 червня 2003 р.). – 9 арк.

соціального забезпечення засвідчило про відповідальне ставлення держав до проблем своїх громадян, які перебувають за її межами.

Серйозним випробуванням для цих взаємних стала заява уряду Чеської Республіки про денонсацію з 28 червня 2000 р. договору про безвізовий режим для громадян України. У зв'язку з цим українська і чеська сторони упродовж 2000 р. спільно займалися розробкою нових принципів організаційно-технічного забезпечення виконання міждержавної угоди про взаємне працевлаштування громадян обох країн.

Показовим в галузі правових відносин став “Договір між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах”, підписаний 28 травня 2001 р. Безліч юридичних питань, які виникають із цивільних, трудових, сімейних і комерційних правовідносин потребують втручання кваліфікованого спеціаліста. Та якщо перебування за межами власної держави виключає таку можливість, то слід розраховувати на допомогу від органів юстиції обох договірних сторін, які мають право приймати рішення та здійснювати відповідні дії. Тому важливою умовою договору стала можливість для громадян однієї сторони користуватися на території іншої таким же правовим захистом особистих і майнових прав, як і її власні громадяни. Обидві країни зобов'язалися надавати одна одній правову допомогу шляхом здійснення окремих процесуальних дій, зокрема складання, направлення та вручення документів, проведення експертиз, допиту учасників, свідків, експертів та інших осіб, а також виконання рішень органів юстиції. Положення про особистий статус, визначення правоздатності та дієздатності особи визначається відповідно до законодавства тієї сторони, на території якої вона перебуває. Допомога в сімейних правовідносинах здійснюється у випадках укладення, розірвання чи визнання недійсним шлюбу, набуття особистих та майнових правовідносин подружжя, батьківства й відносин між батьками та дітьми, усиновлення і дотримання виконання обов'язку з утримання. Спадкове право вимагає узгодження між сторонами законодавства про успадкування, визначивши заходи з охорони спадщини, видачі та умови переходу її державі, а також правила складання,

скасування, відкриття та оголошення заповіту. Розділ п'ятий про зобов'язальне право визначає договірні зобов'язання при укладенні договорів і регулюються законодавством, яке обирається за згодою їхніх учасників. Речове право потребує роз'яснень щодо відшкодування шкоди та отримання права власності. Трудові правовідносини та їх компетенція також розглядаються у цьому документі [211, арк. 1–20]⁴¹. Прагнучи удосконалити співробітництво в галузі правової допомоги країни даним документом досягли домовленостей у найважливіших сферах правовідносин, попередивши можливість виникнення непорозумінь чи спорів між громадянами своїх країн.

Співпраця у військовій сфері визначалася двома основними документами “Угодою між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про взаємне співробітництво” від 2 квітня 1996 р. та “Угодою між Міністерством оборони України та Міністерством Чеської Республіки про співробітництво в галузі освіти” від 16 квітня 2002 р. Керуючись цілями і принципами статуту ООН про невикористання сили або погрози силою, поважання суверенітету і недоторканності кордонів, територіальної цілісності і невтручання у внутрішні справи, а також підкреслюючи важливу роль армії як стабілізуючого фактора, держави погодили основні напрямки, форми та механізми співпраці. У першому з укладених документів, зазначалось, що спільна діяльність буде проходити у напрямках керівництва збройними силами та планування збройних заходів, соціального, правового, фінансового, медичного й науково-технічного забезпечення військ, підготовки військовослужбовців до участі у миротворчій діяльності [188, арк. 1–4]⁴².

Розвиваючи положення про військову освіту і підготовку спеціалістів для окремих родів військ попереднього документу підписано “Угоду між Міністерством оборони України та Міністерством Чеської Республіки про

⁴¹ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 2536. Договір між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах (25 січня 2001 р.). Повноваження на підписання. Протокол про обмін ратифікаційними грамотами (9 серпня 2002 р.). – 20 арк.

⁴² ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1600. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про взаємне співробітництво (2 квітня 1996 р.). – 4 арк.

співробітництво в галузі освіти”. Виходячи з потреб збройних сил своїх держав обидві сторони здійснюватимуть узгоджені дії, спрямовані на підготовку військових кадрів (військовослужбовців та цивільного персоналу) у військових навчальних закладах, на умовах, які будуть визначатися для кожного набору слухачів у додаткових протоколах, укладених на виконання цієї угоди. Іншими статтями визначено обов’язки слухачів і норми поведінки, умови їх проживання й харчування, а також обов’язки сторін, яка направляє і яка приймає. Відповідальність за виконання умов документу покладається на Головне управління кадрової політики Міністерства оборони України та відділ кадрової політики і освіти Міністерства оборони Чеської Республіки [213, арк. 1–6]⁴³. Спільна діяльність в галузі військової освіти, заснована на взаємній повазі, довірі та врахуванні інтересів обох країн, дозволить використовувати досвід, набутий під час навчань, для покращення кваліфікації власних збройних сил.

Договірна основа гуманітарного співробітництва започаткована 1 липня 1997 р. підписанням “Угоди між Міністерством освіти України та Міністерством освіти, молоді, спорту Чеської Республіки про співробітництво в галузі освіти та науки”. Спочатку вона визначала форми і напрямки діяльності до 1999 р., а згодом термін дії був продовжений до 2003 р. Цією угодою сторони домовилися підтримувати і розвивати пряме співробітництво вищих навчальних закладів, сприяти щорічному обміну студентами (терміном від 2 до 9 місяців) та лекторами (до 4 тижнів). Співпраця в галузі вивчення мови та культури країни-партнера, здійснювалася, насамперед, у формі обміну викладачами з мови і літератури. Також, щорічно на взаємній основі країнами виділялося 8 місць для участі в літніх курсах української і чеської мов. У статті 9 закріплювалися права української і чеської меншин на вивчення рідної мови, історії та географії етнічної Батьківщини. Загальні та фінансові положення містилися у 11–17 статтях [202, арк. 1–4]⁴⁴.

⁴³ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 2881. Угода між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Чеської Республіки в галузі військової освіти (16 квітня 2002 р.). – 6 арк.

⁴⁴ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1259. Угода між Міністерством освіти України та Міністерством освіти, молоді, спорту Чеської Республіки про співробітництво в галузі освіти та науки на 1997–1999 рр. (1 липня 1997 р.). – 4 арк.

15 грудня 2003 р. під час перебування у Празі міністра освіти і науки України В. Кременя було підписано нову “Угоду між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти, молоді та спорту Чеської республіки про співробітництво в галузі освіти і науки на 2003–2006 рр.” За її умовами обидві країни продовжили співробітництво за такими напрямками: а) обмін інформацією про системи освіти та плани їхнього розвитку; б) сприяння розвитку прямого співробітництва між закладами освіти; в) сприяння організації спільних наукових заходів; г) сприяння задоволенню освітніх потреб української національної меншини у ЧР та чеської національної меншини в Україні. Також угодою передбачалося проведення спільних заходів для кращого ознайомлення з історією, культурою та традиціями. Обидві сторони повинні сприяти щорічному обміну студентами, аспірантами та докторантами для стажування у вищих навчальних закладах й участі наукових та педагогічних працівників у міжнародних конгресах, семінарах, симпозіумах та конференціях, що проводитимуться в країнах. Наступні статті містять організаційні положення, які забезпечують реалізацію, укладеної угоди. Відповідно до десятої статті її дію автоматично подовжено [217, арк. 1–5]⁴⁵.

Підписана 14 жовтня 2005 р. “Угода про співробітництво між Державним комітетом архівів України та Міністерством внутрішніх справ Чеської Республіки, представленим відділом архівного відомства”, спрямована на розвиток фахових, наукових та культурних зв’язків й всебічної співпраці між архівними установами обох держав. Її укладення повинне сприяти активнішому обміну спеціалістами, проведенню спільних наукових досліджень, вивченню архівних матеріалів. Взаємним побажанням сторін є підготовка спільних архівних виставок, наукових та фахових конференцій, збірників документів і обмін фаховою архівознавчою літературою [223, арк. 1–2]⁴⁶. Є всі сподівання на те, що угода сприятиме й полегшенню доступу до архівних матеріалів дослідників з обох країн, для

⁴⁵ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 3599. Угода між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти, молоді та спорту Чеської Республіки про співробітництво в галузі освіти і науки на 2003–2006 роки (15 жовтня 2003 р.). – 5 арк.

⁴⁶ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 5071. Угода про співробітництво між Державним комітетом архівів України та Міністерством внутрішніх справ Чеської Республіки, представлений відділом архівного відомства (14 жовтня 2005 р.). – 2 арк.

майбутніх наукових досліджень з історії чесько-українських взаємин.

Упродовж 2005 р. проводилася робота з укладення “Угоди про співробітництво в галузі туризму і спорту”. Серед причин, які зумовили підписання 17 лютого 2006 р. цього документу можна виділити взаємне бажання сторін до збільшення туристичних пересувань, спрощення процедур, пов’язаних з мандрівкам, заохочення інвестицій, створення спільних підприємств в цій сфері. Відповідно до положень угоди сторони домовилися обмінюватися інформацією в сфері туризму, враховуючи розповсюдження друкованої продукції, фільмів, проведення рекламних кампаній, конференцій і семінарів, організацію туристичних виставок і ярмарків. Сторони, згідно з чинним законодавством своїх держав, можуть відкривати інформаційні центри або призначати відповідних туристичних представників в обох країнах [224, арк. 1–4]⁴⁷.

Спільна участь у міжнародному туристичному салоні “Україна” у Києві і туристичному ярмарку “Holiday World” (“Світові канікули”) у Празі засвідчили про реальне виконання зобов’язань відповідно до угоди. Міністерство культури і туризму України та Міністерство регіонального розвитку Чеської Республіки забезпечили також участь своїх країн у міжнародних фестивалях кіно- та відеофільмів на туристичну тематику, що проводяться в Україні та ЧР, зокрема у фестивалі туристичних фільмів “Вітер мандрів” в Україні та відповідних заходах у Чеській Республіці, таких як щорічний міжнародний фестиваль “TOURFILM” (“ТУРФІЛЬМ”) у Карлових Варах [390, с. 16–18]⁴⁸. З метою підвищення ефективності реалізації цього документу, вироблення та впровадження спільних проектів, програм і рішень було створено Змішану туристичну комісію у складі представників сфери туризму обох країн. Розвиток цієї галузі має важливе значення не лише для вигідного двостороннього співробітництва, але й для покращення економічної ситуації в цілому.

Отже, результатом процесу формування договірно-правової бази чесько-українських взаємин стало підписання понад 70 двосторонніх документів,

⁴⁷ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 4842. Угода про співробітництво в галузі туризму між Міністерством культури і туризму України та Міністерством регіонального розвитку Чеської Республіки (17 лютого 2006 р.). – 4 арк.

⁴⁸ Karlovy Vary. Mezinárodní filmový festival // Travel in the Czech Republic. – 2006. – № 3. – S. 16–18.

у т. ч. 22 міждержавних та міжурядових договорів, угод, протоколів, конвенцій, спільних комюніке тощо, які регулюють основні напрямки двосторонньої співпраці. Їх аналіз засвідчив, що робота з формування договірно-правової бази після здобуття незалежності обох держав була різноплановою та ефективною. Традиції відносин, започатковані багато століть тому, документи, укладені в період входження Чеської Республіки до ЧСФР, а України до СРСР стали тією основою, на якій продовжено напрацювання щодо укладення нової і переосмислення попередньої договірної бази. В ході цього процесу сторони базувалися на принципах рівності, довіри і взаємоповаги, що відповідали інтересам обох держав. Тому політичне, економічне, науково-технічне, правове, соціальне, культурне, екологічне та інші види співробітництва наповненні конкретним змістом. Участь обох держав у багатосторонніх домовленостях поглибила співробітництво з міжнародних питань. Звичайно, що поряд із успішними перетвореннями є ряд недоліків, які певним чином стосуються невідповідності українського та чеського законодавства і недосконалого організаційно-технічного забезпечення виконання, підписаних документів. Створення потужної договірно-правової основи – лише перший крок для подальшої довготермінової і взаємовигідної співпраці.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДВОСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В 1993–2008 рр.

3.1. Державно-політичні відносини

Державно-політичні взаємини є важливою синтезуючою складовою двостороннього співробітництва. Вони здійснюються через офіційні і робочі візити керівників держав, лідерів політичних партій, неформальні зустрічі політиків, у ході яких проводиться обговорення або законодавче оформлення основних аспектів двосторонніх взаємин. В чесько-українських відносинах вперше питання обміну візитами на найвищому рівні було підняте після проголошення державної незалежності України, однак їх активізація відбулася після здобуття незалежності Чеською Республікою.

У квітні 1993 р. до Києва прибула перша чеська офіційна урядова делегація на чолі з заступником керівника уряду Й. Луксом. Тоді між ним і Прем'єр-міністром Л. Кучмою та міністром сільського господарства Ю. Карасиком відбулися переговори з питань співробітництва в агропромисловому комплексі. Результатом переговорів стало підписання 6 квітня 1993 р. “Угоди між Міністерством сільського господарства і продовольства України і Міністерством сільського господарства Чеської Республіки про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво” [379, с. 1]⁴⁹. Вперше, на офіційному рівні було звернено увагу на величезний потенціал, що існує в галузі сільського господарства. Обговорення існуючих проблем, прийняття конкретних рішень з їх вирішення та формування договірної основи стали основними чинниками нарощування темпів співробітництва.

2 червня 1993 р. Україну відвідала чеська парламентська делегація, яку очолював голова Національної ради ЧР М. Угде. Тоді чеські парламентарії

⁴⁹ Переговори з чеською делегацією // Урядовий кур'єр. – 1993. – 13 квітня. – С. 1.

обговорювали важливі питання перспектив двосторонніх політичних відносин та економічного співробітництва з Президентом Л. Кравчуком, віце-прем'єр-міністром В. Пинзеником, міністром закордонних справ А. Зленком. М. Угде взяв участь в роботі сесії Верховної Ради України. У своєму виступі він відзначив, що чеські та українські позиції щодо європейської безпеки, вступу до європейських військово-політичних та економічних структур залишаються близькими. Було також висловлено сподівання, що прагнення чеської сторони до поглиблення співпраці в політичній, господарській та культурній сферах буде підтримана українськими партнерами [371, с. 19–20]⁵⁰. Проте практика показала, що згаданий візит, який передбачав широкі можливості для налагодження повноцінних чесько-українських взаємин, більшою мірою мав формальний характер.

У листопаді 1993 р. з офіційним візитом у Чехії побувала делегація Верховної Ради України в складі її голови І. Плюща, голови парламентської комісії з питань соціальної політики та праці М. Білоблоцького, міністра економіки Р. Шпека, міністра фінансів Г. П'ятаченка, голови правління Національного банку В. Ющенка [379, с. 1]⁵¹. Під час зустрічі Президентом В. Гавелом і Прем'єр-міністром В. Клаусом сторони обговорили важливі питання двосторонніх відносин, причому робили акцент на поглибленні економічних зв'язків. Згодом, коментуючи результати візиту української делегації до Чехії, І. Плющ зазначив: “Здається, ми й не дізналися в Чехії чогось особливо нового. Але побачили одну цікаву річ. Ми звикли вважати, що для успішного проведення реформ потрібно дві умови. Перша – це злагода і політична стабільність у суспільстві. І друга – уряд, який би взяв на себе цю важку ношу. А в Чехії ми переконалися, що є і третя обов'язкова умова – фінансова стабільність держави... [379, с. 6–7]”⁵².

Підсумовуючи результати офіційних зустрічей, які відбулись після встановлення дипломатичних відносин, можна констатувати, що, незважаючи на безперечний позитивний результат у налагодженні системи двостороннього

⁵⁰ М'якенький М. Візит голови парламенту Чеської Республіки в Україну // Пороги. – 1993. – № 3. – С. 19–20.

⁵¹ Делегація відбула до Чехії // Урядовий кур'єр. – 1993. – 23 листопада. – С. 1

⁵² Візит до Чехії був коротким, але корисним // Пороги. – 1993. – № 4. – С. 6–7.

співробітництва й формування фундаменту для його подальшого розвитку, більшість з можливостей так і не було реалізовано. Однією з причин цього була відсутність на цьому етапі відносин головного документу – договору про дружбу і співпрацю між Чеською Республікою і Україною. Лише після укладення такого роду документа можна було б розраховувати на прорив у двосторонніх взаєминах.

На той час внутрішньополітична ситуація в Чехії залишалася стабільною і прогнозованою. У суспільстві зберігався достатній консенсус, необхідний для повної реалізації трансформаційної політики уряду в найважливіших сферах громадського життя та економіки. За таких умов 17 березня 1994 р. відбувся офіційний візит міністра закордонних справ України А. Зленка та міністра зовнішньоекономічних зв'язків О. Слепичева до Праги. Тоді А. Зленко провів переговори з Прем'єр-міністром В. Клаусом і своїм чеським колегою Й. Зеленцем. Натомість міністр зовнішньоекономічних зв'язків О. Слепичев мав зустрічі з міністром промисловості та торгівлі Чехії В. Длоугом, віце-прем'єром і міністром фінансів І. Кочарником. Під час цього візиту чеська сторона підкреслила свою зацікавленість у зміцненні державності, суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України. На цій тезі особливо наголошували В. Клаус та Й. Зеленец [256, арк. 65]⁵³.

Проте Чехія досить обережно розглядала питання широкомасштабної співпраці з Україною. Такий підхід був зумовлений не стільки стратегічною, скільки тактичною лінією. Зважалося також на стан перехідних процесів в Україні, методику їх вирішення. Ряд чеських високопосадовців і В. Клаус зокрема, вважали, що успіх трансформації посткомуністичного суспільства у високорозвинену державу з ринковою економікою і демократичним устроєм необхідно шукати, насамперед, в гармонії політичних та економічних чинників. Водночас Україна залишалася для Чехії зоною значних політичних й економічних інтересів, оскільки вона врахувала зростаючу роль нашої держави в сучасному світовому розвитку. Позиція Чеської держави ґрунтувалася,

⁵³ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 437. Документи про роботу МЗС України у 1993 р., пріоритети, потреби України в контексті розширення співробітництва з ЄС, підсумки засідання Ради міністрів закордонних справ ЄС (16 травня 1994 р.) та ін. (звіт, заява, директиви, меморандум, програма, інформації, доповідні записки, листування) (25 січня 1994 р. – 15 липня 1994 р.). – 221 арк.

насамперед на тому, що Україна, маючи чималий економічний потенціал, світові досягнення в низці галузей науки і техніки, відповідає чеським національним інтересам і має неабияку перспективу. Взаємне розуміння цих реалій і стало однією із головних передумов становлення системи чесько-українських відносин в нових історичних умовах. Однак існували і чинники, які певною мірою гальмували розвиток співробітництва на початковому етапі, а саме: відставання України від Чеської Республіки у проведенні політичних, економічних і правових реформ, відсутність спільного кордону та позиція Чехії, яка була швидше західноєвропейська, ніж східноєвропейська.

Спрямованість на розв'язання практичних і конкретних завдань, створили усі необхідні умови для прискорення організації офіційної зустрічі президентів двох країн. Ще у червні 1992 р. Президент Л. Кравчук отримав запрошення від В. Гавела відвідати ЧСФР. При підготовці цього візиту сторони враховували реальну суспільно-політичну ситуацію в ЧСФР і запропонували його перенести на липень–серпень 1992 р., після виборів президента ЧСФР [13, арк. 71–72; 234, арк. 74]⁵⁴. Однак наступні події в ЧСФР змусили відкласти цей візит. Через рік з аналогічною ініціативою виступила українська сторона і 5 червня 1993 р. Президент Чеської Республіки В. Гавел отримав запрошення відвідати Україну з офіційним візитом [245, арк. 127]⁵⁵. Однак він також не відбувся. Вперше глави Чехії і України офіційно зустрілися під час Наради ОБСЄ у Будапешті 5–6 грудня 1994 р. Тоді чеський президент підтримав реформаторський курс в Україні і висловив сподівання на продовження активного двостороннього діалогу [213, арк. 148–151]⁵⁶. Згодом В. Гавел привітав український народ в особі його президента з 50-ю річницею визволення України від нацистських окупантів і запросив відвідати Чеську Республіку з офіційним візитом 30 січня

⁵⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 6999. Політичні питання (загальне) (1993 р.). – 119 арк; ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 9. Телеграми, послання і листи, одержані на ім'я Президента України з-за кордону. Документи щодо візитів Президента України до іноземних держав (17 грудня 1991 р. – 11 грудня 1992 р.). – 136 арк.

⁵⁵ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 217. Документи відправлені за особистим підписом Президента України (офіційні листи, телеграми, послання, привітання, звернення, вірчі грамоти) (5 квітня 1993 р. – 22 червня 1993 р.). – 199 арк.

⁵⁶ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 104. Листування з МЗС України (29 липня 1994 р. – 26 грудня 1994 р.). – 260 арк.

1995 р. У своєму привітанні В. Гавел висловив побажання зміцнення демократичної політичної системи, проведення економічних реформ і вигідного співробітництва [258, арк. 39–42]⁵⁷.

Упродовж перших місяців 1995 р. зовнішньополітичні відомства, посольства та адміністрації президентів обох країн розгорнули активну роботу з підготовки робочого візиту Л. Кучми до Чеської Республіки. 6 січня 1995 р. чеський посол в Україні П. Маша під час зустрічі з міністром закордонних справ України Г. Удовенком висловив занепокоєння з приводу того, що українська сторона так і не відповіла на пропозицію про візит українського президента до ЧР. З цього приводу Г. Удовенко наголосив, що візит Президента України до Чехії у 1995 р. з самого початку поєднувався з його поїздкою в Давос на Всесвітній Економічний Форум. У зв'язку зі скасуванням цієї поїздки і постала проблема про визначення нових термінів візиту до Чеської держави [270, арк. 81–84]⁵⁸. Через насиченість графіків обох президентів остаточну дату візиту знову ж таки не було призначено. Таке затягування негативно позначилося на розвитку двосторонніх відносин у багатьох сферах, через відсутність базового міждержавного договору. Пропозиція підписати основоположний документ “проїздом” до третьої країни, відкидалася як така, що не відповідає рівню чесько-українських взаємин.

Під час зустрічі 22 лютого 1995 р. посла України в Чеській Республіці Р. Лубківського з керівником Канцелярії Президента ЧР Л. Домбровським дату 25–26 квітня 1995 р. було визначено як остаточну для здійснення робочого візиту Президента України до Чехії. Серед основних завдань майбутньої зустрічі глав держав виділялися підписання парафованого у 1994 р. міждержавного “Договору про дружні відносини і співробітництво”, обмін думками з широкого кола питань двостороннього співробітництва, поглиблення взаємодії двох країн на міжнародній арені. Зокрема, чеська сторона

⁵⁷ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 101. Телеграми послання і листи одержані на ім'я Президента України з-за кордону і відповіді на них, записи телефонних розмов Президента України з зарубіжними діячами. Документи до візитів Президента України до іноземних держав (25 липня 1994 р. – 22 грудня 1994 р.). – 237 арк.

⁵⁸ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 426. Листування з МЗС України. Т. 1. (26 грудня 1994 р. – 30 січня 1995 р.). – 234 арк.

пропонувала також винести на переговори питання стосовно вироблення спільних підходів до головних міжнародних проблем, визначення основних напрямів розвитку економічної співпраці в умовах здійснюваних в обох країнах реформ, співставлення поглядів на подальший розвиток Європи в контексті наступного відзначення 50-річчя завершення Другої світової війни [38, арк. 96–102; 271, арк. 146–147]⁵⁹. Від наслідків обговорення цих ключових питань значною мірою залежало опрацювання концепції побудови міждержавних взаємин, зважаючи на зростання політичної ваги України. В свою чергу окреслені проблеми для переговорів чільними політиками Чеської Республіки розглядалися в загальноєвропейському інтеграційному контексті.

У зв'язку з наступним державним візитом Президента України Л. Кучми до Чехії, посольство України в ЧР вжило низку додаткових активних заходів з метою більш повного і об'єктивного інформування чеської громадськості про основні події в Україні та найважливіші кроки її керівництва. Працівники українського посольства також простежували реакцію чеських засобів масової інформації на події у внутрішньому житті України. Серед головних тем чеської преси – позиція України щодо розширення НАТО та економічні реформи в нашій державі. Фактором, який дещо псував загальний інформаційний фон перед приїздом Л. Кучми були часті повідомлення чеських ЗМІ про злочинність серед українців, які перебувають на роботі в ЧР. Апогеєм стала розтиражована чеським газетами спроба терористичного акту з боку колишнього офіцера російської армії, громадянина України О. Захарова [33, арк. 24]⁶⁰. Загалом в середині квітня чеська преса як ніколи багато уваги приділяла подіям в Україні, що було пов'язано з наступним візитом до Чехії президента України, а також вирішальним етапом українських економічних реформ.

⁵⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7803 а. Перебування українських урядових делегацій й Міністра закордонних справ закордоном. Т. 1. (10 січня 1995 р. – 17 квітня 1995 р.). – 179 арк; ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 427. Листування з МЗС України. Т. 2. (31 січня 1995 р. – 31 березня 1995 р.). – 238 арк.

⁶⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7777. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств України та постійних представництв України. Т. 2. (13 квітня 1995 р. – 29 червня 1995 р.). – 172 арк.

В результаті проведеної ретельної підготовки візит Президента України Л. Кучми до Чеської Республіки відбувся в означений термін 25–26 квітня 1995 р. Відповідно до офіційної програми візиту глава України провів переговори з Президентом В. Гавелом, Прем'єр-міністром В. Клаусом, головою парламенту М. Угде, керівництвом Міністерства приватизації Чеської Республіки та чеськими підприємцями, провів церемонію офіційного відкриття посольства України в ЧР та зустрівся з представниками української діаспори в Чехії.

В ході зустрічі зі своїм чеським колегою В. Гавелом Л. Кучма ознайомив його з особливостями політичної та соціально-економічної ситуації в Україні на сучасному етапі. Стосовно питань міжнародного співробітництва, то глава Української держави висловив сподівання на підтримку Чехії, яка з травня 1995 р. розпочала головування в Кабінеті Міністрів Ради Європи, вступу України до цієї організації. В свою чергу бажання Чеської Республіки приєднатися до НАТО з розумінням сприйняла українська сторона [38, арк. 165–166]⁶¹. У розмові Л. Кучми з головою чеського уряду В. Клаусом домінували економічні питання. Особлива увага зверталася на проблеми активізації економічної співпраці на якісно новій основі та відновлення втрачених промислових зв'язків. Високо оцінивши успіхи Чехії у здійсненні економічних реформ Л. Кучма висловив вдячність за пропозицію чеського уряду надати Україні технічну допомогу в процесі радикального реформування української економіки [38, арк. 167–169]⁶². Наступна зустріч українського президента й членів офіційної делегації відбулася в парламенті Чехії. Сторони обмінялися думками щодо законодавчої діяльності, а також взаємодії трьох гілок влади в Україні та Чехії. Важливою для подальшого розвитку політичних відносин стала домовленість активізувати міжпарламентські зв'язки за рахунок обміну делегаціями різних комітетів парламентів обох країн і вивчення позитивного досвіду здійснення законодавчої влади. Важливим результатом офіційного візиту стало підписання базового “Договору про дружні відносини і співробітництво”, який засвідчив

⁶¹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7803 а. Перебування українських урядових делегацій й Міністра закордонних справ закордоном. Т. 1. (10 січня 1995 р. – 17 квітня 1995 р.). – 179 арк.

⁶² Там само. – 179 арк.

започаткування сучасної договірно-правової бази двосторонніх відносин. Проведені зустрічі в рамках візиту з провідними чеськими політиками, підприємцями й громадськими діячами засвідчили зростання інтересу до України й бажання поглиблювати співробітництво у всіх сферах.

Перший державний візит Президента України Л. Кучми до Чеської Республіки став помітною подією не лише в офіційних чеських колах, а й у ЗМІ, специфіка і своєрідність яких створювала проблему завоювання певного інформаційного простору, особливо для країн колишнього СРСР. Ще у 1994 р. Україна мало чим виділялася у чеських ЗМІ від інших країн СНД регіону, який вважався в західноорієнтованій Чехії безперспективним і другоплановим. Упродовж травня 1995 р. відбувся позитивний поворот. Згаданий візит значною мірою сприяв виходу України на одне з провідних місць серед інформаційних пріоритетів чеських ЗМІ у Східній Європі. Значно частіше у пресі почали з'являтися заклики до перегляду існуючих пріоритетів чеської зовнішньої політики, зокрема розширення співпраці з Україною.

Курс на розвиток взаємовигідних і рівноправних відносин між Чеською Республікою і Україною продовжився у наступних контактах на всіх рівнях. Уже 9–10 жовтня 1995 р. на запрошення міністра закордонних справ Г. Удовенка у Києві перебував керівник зовнішньополітичного відомства Чехії Й. Зеленец. Питання зовнішньополітичних пріоритетів обох країн стали ключовими під час переговорів. Виявлені близькість оцінок і підходів держав у питаннях європейської безпеки, зміцнили упевненість України у тому, що Чехія й надалі підтримуватиме її на шляху до членства в європейських структурах. Розглянуто було проблему розширення НАТО за рахунок країн Центральної та Східної Європи. Зважена позиція України щодо цього питання і небажання нашої держави стати “буфером” між двома військово-політичними блоками були сприйняті чеською делегацією з розумінням. Про інші аспекти чесько-української співпраці йшлося у переговорах між Й. Зеленцем і Прем'єр-міністром О. Марчуком та першим віце-прем'єром П. Лазаренком. Зокрема, було визначено пріоритетні напрямки співпраці в різних галузях та механізм їх

реалізації. Наголошувалося на необхідності створення надійної правової бази для розвитку двосторонніх відносин. Тоді ж голова Верховної Ради України О. Мороз отримав запрошення глави чеського парламенту відвідати з офіційним візитом Чеську Республіку [41, арк. 3–4]⁶³. Поряд з дещо формальним характером обговорення питань міждержавних відносин, було знайдено цілком практичні шляхи реалізації основних завдань двостороннього співробітництва, зокрема прискорити процес оформленням договірно-правової бази.

Значну роботу з підтримки регулярного політичного діалогу між країнами здійснювало посольство України в ЧР. Зустрічі, бесіди, консультації, обмін думками з актуальних міжнародних проблем працівників українського представництва в Празі з провідними чеськими політичними діячами сприяли подальшому розширенню двосторонніх політичних контактів. Наприклад, 1 вересня 1995 р., на наступний же день після вручення новим послом України А. Озадовським вірчих грамот Президенту В. Гавелу, він зустрівся з головою парламенту Чехії М. Угде, якому передав листа від голови Верховної Ради України О. Мороза з питання набуття Україною офіційного статусу в РС. Разом з тим, було наголошено про позицію нашої держави щодо розширення і зміцнення відносин з Чеською Республікою, свідченням чого стало створення у ВРУ депутатської групи з розвитку міжпарламентських зв'язків “Україна–Чехія” [371, с. 12]⁶⁴.

4 лютого 1996 р. у розмові представника України в ЧР А. Озадовського з генеральним директором Євроатлантичної секції МЗС Чеської Республіки Л. Мравцем обговорені можливі терміни державного візиту Президента Чехії до України та українського міністра закордонних справ до ЧР. Для поглиблення співпраці пропонувалося також сприяти швидшому підписанню угод про платежі соціального характеру, уникнення подвійного оподаткування, співробітництво в митних справах і розпочати підготовку документа про

⁶³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7806. Перебування Міністра закордонних справ, іноземних урядових делегацій в Україні. Т. 2. (11 липня 1995 р. – 25 грудня 1995 р.). – 125 арк.

⁶⁴ Посольство України інформує... // Пороги. – 1995. – № 3. – С. 12.

співпрацю в сфері культури [49, арк. 147–149]⁶⁵. Як і раніше ключовими залишилися питання активізації співробітництва у політичній, економічній і культурній сферах та подальшого формування договірно-правової бази.

Перший візит депутатської групи з розвитку міжпарламентських зв'язків “Україна–Чехія” разом із членами постійних комісій ВРУ у закордонних справах, фінансів і банківської діяльності до Чеської Республіки відбувся 16 лютого 1996 р. Делегацію прийняв голова парламенту Чехії М. Угде. Новостворені депутатські групи “Україна–Чехія” у ВРУ та “Чехія–Україна” у чеському парламенті, перші групи з міжпарламентського співробітництва у законодавчих органах двох держав, стали свідченням дружніх відносин між країнами [371, с. 7]⁶⁶. У цілому підсумки візиту, були визнані як плідні та надзвичайно перспективні. Важливим виявилось рішення активізувати міжпарламентські та міжпартійні зв'язки задля обміну досвідом законотворення у суспільно-політичній сфері.

Консультації на міжвідомчому рівні продовжив 4–6 березня 1996 р. С. Головатий в ранзі міністра юстиції України. У ході переговорів із керівником чеського Міністерства юстиції І. Новаком ключовими були питання трансформації законодавства та судової системи, прокуратури, надання ЧР консультативної допомоги в реформуванні правової системи в Україні. Обидві сторони наголосили на необхідності якнайшвидшої розробки і підготовки до підписання міждержавної “Угоди про правову допомогу в цивільних та сімейних справах”, яка б дозволила вирішити ряд питань, що виникають в процесі правовідносин. За визначенням українського міністра юстиції важливе значення здійсненого візиту полягало у пропозиції чеської сторони запозичити корисний для України досвід Чеської Республіки у трансформації її правових інституцій від тоталітаризму до демократії [371, с. 10]⁶⁷.

На вирішення конкретних завдань двостороннього співробітництва, а саме підписання низки документів у соціальній та військово-політичній сферах були

⁶⁵ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 8388. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). Т. 2. (2 серпня 1996 р. – 18 грудня 1996 р.). – 158 арк.

⁶⁶ Візит делегації Верховної Ради України до Чеської Республіки // Пороги. – 1996. – № 1. – С. 7.

⁶⁷ Перший закордонний візит Сергія Головатого в ранзі міністра // Пороги. – 1996. – № 1. – С. 10.

спрямовані два наступні візити – міністра праці та соціальних справ Чехії Ї. Водічки 21–23 березня 1996 р. до Києва і міністра оборони України В. Шмарова 1–2 квітня 1996 р. до Чехії [135, арк. 131; 371, с. 6–8]⁶⁸. Значення укладених документів у соціальній сфері полягало, насамперед, у можливості для українських громадян отримати роботу в ЧР на легальній основі і запобігти збільшенню кількості нелегальних робітників. Подальший розвиток зв'язків між збройними силами двох країн визнавався одним із пріоритетних з цілого комплексу двосторонніх взаємин, оскільки Чехія сприймає Україну як невід'ємний елемент загальноєвропейської безпеки.

Вагомою подією в чесько-українських відносинах став перший державний візит Президента Чеської Республіки В. Гавела в Україну. На зустрічі двох президентів під час самміту глав держав країн Центральної Європи 7–8 червня 1996 р. у польському м. Ланьцут попередньою датою візиту В. Гавела було визначено 19–21 листопада 1996 р., однак зважаючи на стан здоров'я чеського політика її змінили на 30 червня – 2 липня 1997 р. [49, арк. 148; 55, арк. 53–54]⁶⁹.

У ході візиту підписано 8 двосторонніх документів про співробітництво в торговельно-економічній, соціальній, фінансовій, правоохоронній, культурній та інших сферах важливих для подальшого розвитку міждержавних взаємин. Підсумковим документом переговорів чеського і українського глав держав стала “Спільна заява Президентів України і Чеської Республіки” від 2 липня 1997 р. У ньому президенти дійшли до взаєморозуміння в основних питаннях міждержавних відносин, європейської безпеки і співробітництва. Чехія та Україна, підтримуючи процес євроінтеграції, прагнуть до створення загальноєвропейської системи безпеки, яка не допустить нового розподілу в Європі. Водночас поглиблення регіонального і субрегіонального співробітництва було визнано

⁶⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 11556. Політичні питання (загальне). Т. 2. (17 травня 2001 р. – 16 серпня 2001 р.). – 212 арк; Посольство України інформує... // Пороги. – 1996. – № 2. – С. 6–8.

⁶⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 8388. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). Т. 2. (2 серпня 1996 р. – 18 грудня 1996 р.). – 158 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 8431. Координація зовнішньополітичних дій та консультацій з іноземними державами (25 січня 1996 р. – 26 грудня 1996 р.). – 135 арк.

одним із чинників зміцнення європейської стабільності [203, арк. 1–2]⁷⁰. Поряд з офіційними переговорами В. Гавел відвідав Чорнобильську АЕС і відзначив необхідність мобілізувати зусилля задля подолання наслідків екологічної катастрофи планетарного масштабу [521, с. 397]⁷¹.

З огляду на вагомі результати переговорів, візит Президента Чехії до України став знаковою подією в двосторонніх політичних відносинах. За словами В. Гавела, початковою метою його візиту було, передовсім, поглиблення двосторонніх взаємин, однак ключовими у розмовах із Президентом України Л. Кучмою стали актуальні питання європейської безпеки, економічного співробітництва, європейської інтеграції, ролі Чехії та України в сучасній Європі [135, арк. 131]⁷². В ході переговорів було визначено основні напрями вдосконалення дво- і багатосторонньої співпраці, погоджено спільні кроки в європейській і регіональній політиці. Подальші контакти президентів обох країн продовжилися на регулярних спільних засіданнях глав держав центральноєвропейських країн та під час міжнародних форумів.

Масштабним за своїм значенням став офіційний візит міністра закордонних справ України Г. Удовенка до Чеської Республіки 8–9 березня 1998 р., в ході якого відбулися зустрічі українського політика із чеським керівництвом. Під час бесіди Г. Удовенка з Президентом Чехії В. Гавелом міністр закордонних справ України позитивно рівень співпраці між країнами і наголосив на офіційній позиції нашої держави, яка розглядає взаємини з Чехією як один із пріоритетних напрямків своєї зовнішньої політики в регіоні Центрально-Східної Європи. Зі свого боку чеський глава держави запевнив у подальшій підтримці євроінтеграційного курсу України [363, с. 5]⁷³. У переговорах Г. Удовенка зі своїм чеським колегою Я. Шедівим відзначалося про динамічний розвиток політичного, економічного та гуманітарного співробітництва, тоді як рівень торговельно-економічних відносин не відповідав

⁷⁰ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1265. Спільна заява Президентів України та Чеської Республіки (Л. Кучма і В. Гавел) (2 липня 1997 р.). – 2 арк.

⁷¹ Литвин В. Україна: Європа чи Євразія? / Володимир Литвин. – К. : Лі-Терра, 2004. – 512 с.

⁷² ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11556. Політичні питання (загальне). Т. 2. (17 травня 2001 р. – 16 серпня 2001 р.). – 212 арк.

⁷³ Візит міністра закордонних справ України Г. Удовенка до Чехії // Голос України. – 1998. – 10 березня. – С. 5.

зростаючим потребам і потенційним можливостям двох країн [135, арк. 131]⁷⁴. У ході бесіди Г. Удовенка з Прем'єр-міністром ЧР Й. Тошовським визначальними стали питання активізації спільної торговельно-економічної діяльності та поповнення договірної бази новими документами в галузі охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я, організації взаємних поїздок громадян тощо. Розширення міжпарламентських контактів, співпраці законодавчих органів двох країн в міжнародних парламентських організаціях стали предметом обговорення під час зустрічі Г. Удовенка із головою Палати депутатів парламенту М. Земаном та головою Комісії у закордонних справах і з питань оборони Сенату парламенту М. Жантовським [371, с. 12–14]⁷⁵. За результатами візиту міністра закордонних справ України Г. Удовенка була прийнята спільна “Заява до засобів масової інформації”, в якій відзначалося про одностайну згоду в оцінці рівня традиційних взаємин і підкреслювалася зацікавленість щодо їх інтенсифікації. Проведені переговори з широкого комплексу питань засвідчили зростаючу роль постійного політичного діалогу на рівні керівників виконавчих і законодавчих гілок влади у розвитку міждержавних відносин.

Упродовж червня 1998 р. відбулися зміни у політичній ситуації Чеської Республіки. Дострокові вибори до Палати депутатів парламенту ЧР 19–20 червня 1998 р., в ході яких перемогу розділили 5 провідних партій, на думку більшості експертів та політичних оглядачів, продемонстрували розкол чеського суспільства на дві частини. Найбільшу кількість мандатів 74 отримала Чеська соціал-демократична партія (ЧСДП), Громадянська демократична партія (ГДП) – 63, Комуністична партія Чехії та Моравії (КПЧМ) – 24, Християнсько-демократична унія – Чеська народна партія (ХДУ – ЧНП) – 20, Унія свободи (УС) – 19. Проблема утворення коаліції, яка б могла скласти сильний стабільний уряд, вийшла на перший план обговорення як в урядових колах, так і в засобах масової інформації. Після консультацій Президента Чехії В. Гавела з

⁷⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11556. Політичні питання (загальне). Т. 2. (17 травня 2001 р. – 16 серпня 2001 р.). – 212 арк.

⁷⁵ Посольство України інформує... // Пороги. – 1998. – № 1. – С. 12–14.

лідерами чотирьох партій, за винятком комуністів, формування уряду було доручено лідеру ЧСДП М. Земану [83, арк. 63–65; 499, с. 350]⁷⁶. Зважаючи на певну дестабілізацію внутрішньополітичного життя Чеської держави затримався і чесько-український діалог на вищому рівні. Посольство України в ЧР інформувало українське керівництво про хід подій у Чехії задля узгодження термінів можливих обмінів офіційними візитами.

В рамках традиційних зустрічей глав дипломатичних місій з керівниками вищого законодавчого органу Чеської Республіки продовжилися політичні консультації у 1999 р. Відбулися зустрічі посла України в ЧР А. Озадовського з чеськими головою Сенату парламенту Л. Бенешовою та міністром праці В. Шпідлою, в ході яких відбувся обмін думками щодо основних напрямків співпраці обох країн [371, с. 9]⁷⁷. 22 березня 1999 р. у Празі відбулись політичні консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ. Під час зустрічі Д. Ткача з міністром закордонних справ Чеської Республіки Я. Каваном і керівником зовнішньополітичної секції політичної служби Адміністрації Президента П. Буріанеком було обговорено питання розвитку двосторонніх відносин, проблеми регіонального і міжнародного співробітництва, європейської і євроатлантичної інтеграції [101, арк. 106–107]⁷⁸. Переговори засвідчили зацікавленість сторін у всебічному розвитку двосторонніх контактів і продовження практики регулярних зустрічей на високому рівні. Чехія, підтримуючи євроінтеграційні прагнення України, підтвердила готовність проведення консультацій, зокрема з питань уникнення можливих небажаних наслідків розширення ЄС.

Важливе значення для поглиблення двостороннього співробітництва мала зустріч президентів України і Чеської Республіки в рамках неформальної зустрічі глав держав Центральної Європи 14–15 травня 1999 р. у Львові. У

⁷⁶ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 9579. Політичні питання. Т. 2. (12 квітня 1998 р. – 7 вересня 1998 р.). – 152 арк; Задорожнюк Э. Г., Шимов Я. В. Первое десятилетие политической истории Чешской Республики 1993–2003 гг. / Э. Г. Задорожнюк, Я. В. Шимов // Чехия и Словакия в XX веке: очерки истории: в 2-х кн. / [отв. ред. В. В. Марьяна]; Ин-т славяноведения. – М.: Наука, 2005. – Кн. 2. – 2005. – С. 332–382. – (XX век в документах и исследованиях).

⁷⁷ Посольство України інформує... // Пороги. – 1999. – № 1. – С. 9.

⁷⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10200. Міжнародні політичні конференції за участю України. Т. 1. (11 січня 1999 р. – 30 квітня 1999 р.). – 192 арк.

контексті загальної теми зустріч “Людський вимір загальноєвропейської регіональної інтеграції та її роль у будівництві нової Європи” розглядалися проблема вільного пересування громадян через кордони і культурне співробітництво між країнами. Іншими двома темами для дискусії стали питання економічної інтеграції країн-учасниць зустрічі та врегулювання косівської кризи. За словами Президента ЧР В. Гавела проведення самміту у Львові засвідчило, що Україна є справді центральноєвропейською державою з міцними історичними традиціями і значним потенціалом [92, арк. 79–82; 96, арк. 1–17; 97, арк. 27–30; 440, с. 13–14]⁷⁹.

Отже, упродовж 1999 р. відбулася низка важливих робочих візитів на рівні заступників міністрів промислової політики, економіки, енергетики, сільського господарства, оборони, в ході яких відбулося обговорення ключових проблем двостороннього співробітництва і здійснено пошук шляхів для їх вирішення. Зважаючи на новий міжнародний статус Чехії як держави-члена НАТО, а також процес наближення до ЄС, питання чесько-українського співробітництва почали частіше розглядати в контексті євроінтеграції.

На початку 2000 р. в Чеській Республіці виникла загроза нової урядової кризи. Для попередження повторення патової політичної ситуації, після дострокових парламентських виборів у червні 1998 р., 26 січня 2000 р. голова УСДП Прем’єр-міністр ЧР М. Земан і голова ГДП, голова Палати депутатів парламенту ЧР В. Клаус від імені очолюваних ними партій підписали 5 додаткових міжпартійних документів до “опозиційної угоди”, укладеної в липні 1998 р. [113, арк. 15–17; 519, с. 247–256]⁸⁰. Одним із важливих наслідків підписання згаданих міжпартійних документів стало створення політичного

⁷⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10179. Записи бесід, щоденники послів та представників України. Т. 1. (12 січня 1999 р. – 2 червня 1999 р.). – 201 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10195. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 1. (27 січня 1999 р. – 30 березня 1999 р.). – 215 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10196. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 2. (1 квітня 1999 р. – 30 червня 1999 р.). – 186 арк; Левицький М. Зустріч президентів у Львові // Пороги. – 1999. – № 2. – С. 13–14.

⁸⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10793. Політичні питання. Т. 1. (6 січня 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 201 арк; Лемак В. Становлення і розвиток партійної системи Чеської Республіки (1989–2000) / В. Лемак // Сагратіса – Карпатика : [науковий збірник]. – Ужгород: “Романа ПОВЧ”, 2002. – Вип. 16. Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи. – С. 247–256.

прецеденту в новітній історії Чехії, коли основні політичні противники в інтересах реалізації країною її стратегічної мети (інтеграції до ЄС) відкинули свої партійні амбіції і спільними зусиллями, насамперед, шляхом взаємних компромісів і поступок, продемонстрували державницький підхід до вирішення проблем, які стосувалися національних інтересів країни.

Внутрішньополітичні події у Чеській Республіці не змінили зовнішньополітичної орієнтації на співробітництво з Україною. Двосторонній політичний діалог продовжився у нових зустрічах та консультаціях. Так, новопризначений посол України в Чехії С. Устич 17 травня 2000 р. провів переговори із членами депутатської групи міжпарламентських зв'язків “Чехія–Україна” Палати депутатів парламенту ЧР. Керівник цієї групи П. Шулак високо оцінив рівень співробітництва між депутатськими групами українського і чеського парламентів. У свою чергу посол України відзначив про зацікавленість Верховної Ради України у вивченні і запозиченні чеського досвіду приведення національного законодавства Чеської Республіки у відповідність до стандартів ЄС, співпраці з іншими гілками влади, діяльності та співіснування партійних фракцій в парламенті [113, арк. 103–107]⁸¹.

Ще один візит депутатів парламенту ЧР і представників ділових кіл на чолі з головою Комітету з питань економіки Палати депутатів парламенту Чехії Й. Гойдаром в Україну відбувся 12–14 червня 2000 р. Вітаючи приїзд чеських парламентарів до України перший заступник голови ВРУ В. Медведчук відзначив велику зацікавленість українських депутатів у налагодженні співробітництва та використанні чеського досвіду законотворення, передусім в галузі економіки, енергетики, фінансовій та банківській сферах тощо. Далі віцепікер ВРУ проінформував чеських колег про ситуацію в Україні, що склалася після президентських виборів, а також про формування більшості в парламенті. Було відзначено, що зусилля законотворців спрямовані на розробку та прийняття нових важливих документів. Голова економічного комітету

⁸¹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10793. Політичні питання. Т. 1. (6 січня 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 201 арк.

парламенту ЧР Й. Гойдар коротко охарактеризував стан чеської економіки та відзначив, що присутність на зустрічі представників ділових кіл Чехії яскраво свідчить про зацікавленість як у відновленні традиційних зв'язків, так і у встановленні нових контактів у промисловості [120, арк. 143–148; 123, арк. 141–142; 135, арк. 132]⁸². Першу зустріч депутатів можна розглядати як започаткування плідного співробітництва між представниками парламентських комітетів зі своїми чеськими колегами, у першу чергу в суспільно-політичній і торговельно-економічній сферах.

Що стосується питання запровадження візового режиму між обома країнами, то про його можливі негативні наслідки для подальших міждержавних взаємин заявлялося ще у листопаді 1999 р. на самміті глав урядів країн-членів ЦЄІ. Тоді в інтерв'ю чеським ЗМІ керівник української дипломатії Б. Тарасюк звернув увагу на можливі перешкоди у реалізації двосторонніх контактів на владному і міжособистісному рівнях. “У випадку, якщо для українців будуть введені візи, нами будуть введені аналогічні візи для чеських громадян”, – підкреслив міністр і додав: “Це не дипломатична проблема, а економічна і, зокрема, людська. Якщо ми хочемо спільно належати до Європи, то не можемо, зрештою, ізолюватися один від одного створенням нових кордонів та бюрократичних перешкод. Навпаки, мусимо заохотити людей до більшого спілкування [123, арк. 11]”⁸³. Така реакція на рішення чеської сторони була адекватною з боку Української держави, оскільки існували побоювання стосовно подальшого вільного здійснення політичних та інших контактів на всіх рівнях.

28 квітня 2000 р. послу Чехії в Україні Й. Врабецю у МЗС України вручили відповідь на ноту МЗС ЧР щодо денонсації та припинення дії із 28 червня 2000 р. “Угоди між колишніми урядами СРСР та ЧССР про умови взаємних поїздок громадян” від 17 грудня 1981 р. Під час короткої бесіди посол акцентував увагу на

⁸² ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10806. Організація офіційних візитів та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну (10 січня 2000 р. – 17 грудня 2000 р.). – 207 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10812. Довідки по країнах. Т. 1. (9 лютого 2000 р. – 10 жовтня 2000 р.). – 216 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11556. Політичні питання (загальне). Т. 2. (17 травня 2001 р. – 16 серпня 2001 р.). – 212 арк.

⁸³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10812. Довідки по країнах. Т. 1. (9 лютого 2000 р. – 10 жовтня 2000 р.). – 216 арк.

важливості збереження існуючого рівня двосторонніх взаємин, необхідності у незалежній підготовці громадської думки у зв'язку із впровадженням візових режимів, а також уникненні небажаних бюрократичних перешкод при отриманні громадянами віз [117, арк. 97]⁸⁴. Скасування безвізового режиму з Україною стало, власне, вимушеним кроком з чеської сторони відповідно до вимог ЄС. Це не призвело до значного напруження у двосторонніх взаєминах, хоча певною мірою і обмежило контакти в сферах науки, освіти, молодіжного обміну, оздоровлення дітей тощо, порушило традиційні зв'язки між громадянами обох країн.

У першій декаді червня 2000 р. розпочато роботу з оптимізації візового режиму між країнами. Спершу у Празі відбулися переговори заступника начальника Консульського управління МЗС України М. Списа з керівниками консульської служби МЗС Чеської Республіки щодо синхронізації діяльності консульських служб та узгодження розміру тарифів консульського збору [363, с. 2]⁸⁵. Згодом, під час зустрічі посла України в ЧР С. Устича з директором Департаменту країн Східної Європи І. Бушняком 31 серпня 2000 р., продовжилися консультації з питань уникнення можливих негативних наслідків введення візового режиму [112, арк. 8–11]⁸⁶. Варто відзначити, що в результаті цих переговорів першочерговими заходами було визнано розширення мережі консульських установ та спрощення процедури отримання віз.

Аналіз подій чесько-українських відносин впродовж 2000 р., незважаючи на складну внутрішньополітичну ситуацію в Чеській Республіці, пов'язану із загрозою нової урядової кризи на завершальному етапі вступу до ЄС та скасування безвізового режиму між країнами, дозволяє стверджувати про активізацію політичного діалогу. Відбулось розширення традиційних двосторонніх взаємин, завдяки співпраці в рамках європейських регіональних проектів і ЄС.

⁸⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10798. Укладення договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 3. (14 квітня 2000 р. – 25 травня 2000 р.). – 97 арк.

⁸⁵ Філіпчук Н. З 1 грудня візи в Чехію подешевшають удвічі / Наталія Філіпчук // Голос України. – 2000. – 25 листопада. – С. 2

⁸⁶ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10792. Записи бесід, щоденники послів та представників України. Т. 2. (11 вересня 2000 р. – 22 грудня 2000 р.). – 46 арк.

2001 р. розпочався з підсумку десятиріччя діяльності України на міжнародній арені. Поряд із офіційно проголошеним курсом на європейську та євроатлантичну інтеграцію, зберігалася тенденція до поглиблення співробітництва з країнами Центральної Європи. Чеська Республіка як країна, що найбільш успішно на даному етапі, виконала умови ЄС з адаптації чеського законодавства й господарської системи, розглядалася Україною не лише як надійний партнер, але і як джерело євроінтеграційного досвіду. Політичні зв'язки залишилися домінантними з усього спектру двосторонніх відносин, що підтверджувалося візитами та зустрічами офіційних осіб.

Однією з важливих подій чесько-українських відносин у 2001 р. став приїзд віце-прем'єр міністра та міністра закордонних справ Чеської Республіки Я. Кавана в Україну. Керівника чеського зовнішньополітичного відомства 22 жовтня 2001 р. прийняли Президент України Л. Кучма і Прем'єр-міністр України А. Кінах. Під час бесіди сторони продемонстрували єдину позицію стосовно актуальних завдань розгортання боротьби з міжнародним тероризмом, участі у глобальній антитерористичній операції. Учасники переговорів узгодили також заходи з розширення договірно-правової бази двостороннього співробітництва, зокрема, в таких сферах, як торговельно-економічне, науково-технічне та військово-технічне, гуманітарне співробітництво, охорона навколишнього середовища [140, арк. 42–49]⁸⁷. За підсумками візиту було підписано “Протокол про співробітництво між МЗС України та МЗС Чеської Республіки”.

Для Чехії надзвичайно важким видався 2002 р. внаслідок паводку 12–16 серпня. Україна, маючи досвід подолання наслідків повені восени 1998 р. на Закарпатті, надала певну допомогу. Вже 22 серпня з України вирушила автоколона з гуманітарною допомогою – вакциною проти гепатиту “А” і дезинфікуючими препаратами. Товариством “Червоний Хрест України” на рахунок “Червоного Хреста” Чехії та колективом посольства України в ЧР на

⁸⁷ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11563. Організація офіційних та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну. Т. 2. (15 жовтня 2001 р. – 28 грудня 2001 р.). – 101 арк.

спеціальний урядовий рахунок в Чеському Нацбанку для подолання наслідків повені було також перераховано значні кошти [171, арк. 120–123, 133–139]⁸⁸. Гуманітарна допомога України для подолання руйнівних наслідків повені на території Чехії, була сприйнята ЧР з вдячністю і стала символом солідарності, взаємоповаги та дружніх відносин двох країн.

Новим ударом для Чеської держави стала урядова криза 13 вересня 2002 р. Чергові парламентські вибори 15–16 червня 2002 р., де відносно перемогу на них отримали соціал-демократи, знову радикально змінили внутрішньополітичну ситуацію в країні, співвідношення основних політичних сил і розстановку провідних партій у палаті депутатів. Лідеру ЧСДП В. Шпідлі доручили формування нового чеського уряду.

Основною причиною кризи можна вважати те, що чеському уряду не вдалося домогтися прийняття в палаті депутатів парламенту ЧР, де він спирався на більшість в один голос (101 з 200), пакету законів щодо реформування податкової системи (з частковим підвищенням податків для покриття видатків на ліквідацію повені). Вирішальною в цій ситуації виявилася позиція представника Унії Свободи – Демократичної Унії (УС–ДЕУ), що входила до урядової коаліції, Г. Марванової, яка голосувала проти згаданого пакету. Після дводенних переговорів коаліційних партнерів голова Чеської соціал-демократичної партії (ЧСДП), Прем'єр-міністр В. Шпідла 16 вересня 2002 р. звернувся з офіційною вимогою до УС–ДЕУ щодо відставки представників цієї партії (віце прем'єр-міністра П. Мареша, міністрів П. Немца та В. Млинаржа) з посад в уряді. 16 вересня відбулися переговори керівників партій урядової коаліції з Президентом Чехії В. Гавелом. Розглядалися два можливих сценарії розвитку подій. Перший – вихід з коаліції УС–ДЕУ та утворення “уряду меншості”, до складу якого входитимуть лише представники ЧСДП та Християнсько-демократичної Унії – Чехословацької народної партії (ХДУ–ЧНП). В цьому разі уряду, для схвалення своїх проектів парламентом, довелося шукати

⁸⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. № 840. Гуманітарні питання (загальне) (4 січня 2002 р. – 24 грудня 2002 р.). – 168 арк.

підтримку у Комуністичної партії Чехії і Моравії, що означало б прорив блокади комуністів, які з 1989 р. були позбавлені прямого чи опосередкованого впливу на чеський уряд. Ще один варіант базувався на збереженні існуючої урядової коаліції за умови позбавлення депутатського мандату та виключення з рядів УС–ДЕУ Г. Марванової [159, арк. 198]⁸⁹. Одним із феноменів згаданих виборів став успіх чеських комуністів, які збільшили своє парламентське представництво до 41 мандату. За словами першого секретаря посольства Чехії в Україні Т. Перницького це пояснювалося тим, що комуністи мали сталий електорат (приблизно 15–16 % виборців) у колись потужних промислових районах Чехії та Моравії. Після переорієнтації економіки країни, закриття багатьох нерентабельних підприємств тощо, з'явився прошарок соціально невдоволених громадян, передусім, з числа представників раніше високооплачуваних професій, зокрема, шахтарів [131, арк. 33–34]⁹⁰. У цілому комуністи не справили суттєвого впливу на політичну ситуацію в країні. Як і раніше коаліційному уряду вдалося подолати кризові явища, викликані ідейними суперечностями між різними політичними партіями і продовжити свою роботу.

30 січня 2002 р. виповнилося десять років з дня встановлення дипломатичних відносин між Чехією та Україною, однак саме цей рік не відзначився інтенсивними політичними контактами і обмінами офіційними делегаціями. Зустрічі чеських і українських колег проходили, здебільшого, під час міжнародних форумів і саммітів. Відбулися зміни і в посольстві Чеської Республіки в Україні. Новий посол К. Штіндл, після вручення 7 червня вірчих грамот Президентові України Л. Кучмі, активно включився в процес політичного співробітництва між країнами. На підтвердження цього – бесіда посла із начальником третього територіального управління МЗС України Р. Троненком, в ході якої зачепили питання організації низки візитів політиків обох країн, лібералізації візового режиму і наміри України до кінця 2002 р.

⁸⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 9. (25 липня 2002 р. – 16 вересня 2002 р.). – 200 арк.

⁹⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11552 (033). Записи бесід, щоденники співробітників посольств і представництв України (26 січня 2001 р. – 14 грудня 2001 р.). – 87 арк.

відкрити Консульське агентство у м. Брно [149, арк. 78–79]⁹¹. Варто відзначити, що в контексті активізації політичного діалогу між країнами подібні консультації сприяли підвищенню ефективності міжпарламентського співробітництва, зокрема, та двосторонніх відносин в цілому.

У 2003 р. новим Президентом Чехії було обрано В. Клауса, досвідченого політика і громадського діяча, який проявив себе як захисник національних державних інтересів Чеської Республіки в процесі інтеграції до ЄС і у відносинах із провідними європейськими та світовими державами [521, с. 393–394]⁹². Варто відзначити, що курс на поглиблення співробітництва із країнами Східної Європи, і в першу чергу з Україною, отримав своє продовження і при новому керівництві ЧР.

Найбільш вагомим у 2003 р. став візит голови зовнішньополітичного відомства України А. Зленка 23–24 квітня до Чехії. Під час свого перебування в цій країні А. Зленко провів зустрічі із керівництвом держави, представниками чеських ділових кіл та українських громадських організацій ЧР. Президент Чехії В. Клаус і міністр закордонних справ України А. Зленко обговорили шляхи активізації політичного діалогу між двома державами на найвищому рівні та питання правового забезпечення українських громадян, які тимчасово працюють в Чехії. 24 квітня відбулася зустріч з Прем'єр-міністром В. Шпідлою. У центрі уваги співрозмовників був сучасний стан та перспективи торговельно-економічного співробітництва. Розмова А. Зленка із головою сенату парламенту ЧР П. Пітгартом стосувалася процесу просування України шляхом європейської та євроатлантичної інтеграції [371, с. 8–9]⁹³. Результатом усіх зустрічей українського міністра стало спільне рішення максимально активізувати двостороннє співробітництво на всіх рівнях і в усіх сферах в контексті майбутнього приєднання Чехії до ЄС.

⁹¹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. № 033. Записи бесід, щоденники начальників управлінь та завідувачів відділів (11 січня 2002 р. – 27 грудня 2002 р.). – 112 арк.

⁹² Литвин В. Україна: Європа чи Євразія? / Володимир Литвин. – К. : Лі-Терра, 2004. – 512с.

⁹³ Міністр закордонних справ України завітав із дводенним офіційним візитом до Чеської Республіки // Пороги. – 2003. – № 2. – С. 8–9.

Вступ Чехії 1 травня 2004 р. до ЄС не лише засвідчив зміну геополітичного статусу країни, а й можливі нові випробування на шляху до повної інтеграції в євроспільноту. На думку міністра закордонних справ Чеської Республіки Ц. Свободи основні пріоритети чеської зовнішньої політики залишилися в рамках дружніх відносин із країнами-членами ЄС і НАТО, сусідніми державами, боротьби з тероризмом, дотримання норм міжнародного права і людських свобод, підтримки чеського експорту [360, с. 21]⁹⁴. Стосовно чесько-українського відносин, то вони вийшли на якісно новий етап співробітництва. Для України вступ Чехії до ЄС, окрім поглиблення існуючих напрямів співпраці, став реальною можливістю запозичити чеський позитивний досвід задля уникнення негативних наслідків розширення ЄС.

Помаранчева революція в Україні та позитивна реакція на неї з боку європейського суспільства відкрила нові перспективи для подальшого розвитку і входження у світове демократичне співтовариство. Щоправда реакція чеського суспільства, як і коментарі у ЗМІ, виглядали дещо стриманіше в порівнянні з іншими державами [376, с. 5]⁹⁵. Позиція офіційної Праги також була поміркованою. Найбільшу підтримку європейським прагненням України задекларували чеський экс-президент В. Гавел та правоцентриська Народно-демократична партія. Засудили фальсифікацію українських виборів і міністр закордонних справ Чеської Республіки Ц. Свобода і представники комітету у закордонних справах чеського парламенту. Діючий глава Чеської держави і правляча УСДП, привітавши перемогу демократії, обмежилися пропозицією переголосування другого туру президентських виборів для вирішення політичної кризи в Україні.

Справді не залишили байдужими помаранчеві події українських громадян в Чеській Республіці. Разом із солідарними з ними чеськими громадянами вони розпочали масові акції, висловивши рішучий протест проти фальсифікованих результатів виборів. Мітинги біля українського посольства розпочалися

⁹⁴ “Vstup do Evropské unie klade české diplomacii nové výzvy” (projev ministra zahraničních věcí České republiky Cyrila Svobody) // *Mezinárodní politika*. – 2004. – № 10. – S. 20–22.

⁹⁵ Чеські “помаранчі” – трохи запізнілі, та все ж... // *Український журнал*. – 2005. – № 1–2. – С. 5.

24 листопада і тривали впродовж двох тижнів, збираючи від 100 до 500 осіб щоденно. Найбільше зібрання громади на знак солідарності з українською “жовтогарячою” революцією відбулося в неділю, 28 листопада на Вацлавській площі у Празі, куди прибули українці зі Зліна, Хомутова, Оломоуца та інших міст. Їх підтримали польські, грузинські, білоруські та чеські студенти, активісти Партії зелених, сенатор і закордонний репортер Я. Штетіна, уповноважений з прав людини чеського уряду С. Карасек. В. Гавел надіслав вітання на мітинг, на якому зібралося понад 1000 осіб. Чи не вперше українцям з боку чеських журналістів було приділено стільки уваги. На Вацлавській площі у відкритому зверненні до Верховного Суду України зібрали майже 1000 підписів і вислали факсом до відповідних українських установ. Водночас було передано офіційний відкритий лист до Президента Чеської Республіки В. Клауса, Прем’єр-міністра С. Гросса та чеського парламенту з проханням офіційно підтримати опозиційний демократичний рух в Україні [371, с. 4–7, 21]⁹⁶. Перемога демократичних сил в Україні, в результаті якої новим Президентом України став В. Ющенко, сприяла подальшому зближенню Чехії і України, насамперед, у зовнішньополітичному плані.

Помаранчева революція змінила імідж України на міжнародній арені, посилила інтерес західних держав до неї і визначила чіткий курс на європейську і євроатлантичну інтеграцію. Вступ Чеської Республіки до ЄС також справив значний вплив на подальший розвиток двосторонніх взаємин між країнами. Наближення кордонів ЄС до України посилило європейські впливи і на нашу державу. Це сприяло проникненню в Україну загальнодемократичних і ринкових відносин, несучи в собі як майбутні перспективи, так і певні обмеження в проведенні міждержавного співробітництва.

Політичні контакти і консультації, які відбувалися в попередні роки, значно розширили коло проблем для обговорення. Визначальними в ході наступних зустрічей стали питання практичної підтримки ЧР євроінтеграційних

⁹⁶ Хроніка громади // Пороги. – 2004. – № 6. – С. 4–7; Помаранчева революція нагадала чехам революцію оксамитову // Пороги. – 2004. – № 6. – С. 21.

прагнень України, зміцнення співробітництва в рамках європейських регіональних організацій. У 2005 р. відбулося три візити на високому рівні, що справили значний вплив на розвиток усіх сфер двосторонньої співпраці.

9 лютого 2005 р. розпочався дводенний офіційний візит голови Верховної Ради України В. Литвина до Чеської Республіки. Першою була бесіда із мером Праги П. Бемом в ході якої В. Литвин зазначив, що символічним і закономірним є те, що “цей візит після бурхливих подій в Україні відбувається саме до Чехії, адже ви пережили на початку 80-х років те, що ми пережили на початку 21-го століття [369, с. 21]”⁹⁷. Наступними стали переговори делегацій ВРУ та палати депутатів парламенту ЧР під головуванням Л. Заоралека та В. Литвина із широкого кола питань двосторонньої співпраці, зокрема її парламентської складової. Під час зустрічі голови ВРУ із Президентом ЧР В. Клаусом було вирішено питання спрощення візового режиму шляхом введення безвізового режиму для чеських громадян, які відвідують Україну і безкоштовних віз до Чехії для українців [369, с. 22]⁹⁸. Візит української парламентської делегації став ще однією можливістю розпочати більш інтенсивний діалог на всіх рівнях. Отримані результати засвідчили зростання зацікавленості чеської сторони у поглибленні співробітництва з Україною як із безпосереднім сусідом розширеного ЄС.

Одноденний візит чеського міністра закордонних справ Ц. Свободи відбувся 10 травня 2005 р. на тлі заяв Праги про необхідність інтенсифікувати діалог з Києвом і новою українською владою напередодні червневого візиту в Україну Президента Чехії В. Клауса [320, с. 250]⁹⁹. Під час зустрічі з українськими урядовцями було обговорено ряд питань, які здебільшого стосувалися майбутнього входження Чеської Республіки до Шенгенської зони та проблеми нелегальних українських мігрантів. В обох випадках сторони зійшлися на тому, щоб спільно виробити законодавчі механізми для вирішення даних

⁹⁷ Офіційний візит Голови Верховної Ради України В. Литвина до Чеської Республіки // Парламентські вісті. Тижневик Верховної Ради України. – 2005. – 7–11 лютого. – № 2 (98). – С. 21–23.

⁹⁸ Там само. – С. 21–23.

⁹⁹ Zpráva o zahraniční politice České Republiky za období od ledna 2005 do prosince 2005. – Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České Republiky, 2006. – 414 с.

проблем. Конкретні шляхи співпраці в контексті допомоги Чехії у просуванні України до ЄС планували обговорити під час зустрічі президентів двох країн.

Тривалий час знадобився для того, щоб обмінятися візитами на найвищому рівні. 14–16 червня 2005 р., Україну відвідав Президент ЧР В. Клаус. Під час зустрічей і консультацій із провідними політичними діячами і представниками ділових кіл Києва, Одеси, Львова обговорювалося ряд питань чесько-українського співробітництва та міжнародної політики. Президенти висловили задоволення з приводу виразної активізації двостороннього політичного діалогу після “Помаранчевої революції” в Україні. Президентські вибори в країні продемонстрували прагнення українців подолати всі перепони на шляху до демократії, правової держави й добробуту, здійснити необхідні політичні та ринкові реформи, забезпечивши належне місце України у світовому співтоваристві. За результатами переговорів президентів двох країн було підписано “Спільну заяву про зацікавлення у поглибленні партнерських відносин між Україною та Чехією”. У ній обидві сторони підтвердили прагнення до розширення міждержавної співпраці, дотримання міжнародних зобов’язань і стандартів у галузі прав людини, а також сприяння їх універсальному утвердженню [222, арк. 1–2; 320, с. 250–251]¹⁰⁰. У цьому контексті чеська сторона схвалила регіональну ініціативу України, спрямовану на поширення європейських демократичних цінностей в регіоні Східної Європи. З огляду на членство Чеської Республіки в ЄС чесько-українські взаємини набули чіткого європейського змісту і стали важливим чинником у реалізації зовнішньополітичного пріоритету нової української влади – інтеграції до європейських структур. В. Клаус і В. Ющенко по закінченні зустрічі впевнено заявили про наміри зміцнювати традиційні відносини дружби і співробітництва між українським і чеським народами, поглиблювати співпрацю в сфері культури та сприяти міжлюдським контактам.

¹⁰⁰ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 4549. Спільна заява про зацікавлення у поглибленні партнерських відносин між Україною та Чеською Республікою (В. Ющенко та В. Клаус) (14 червня 2005 р.). – 2 арк; Zprava o zahraniční politice České Republiky za období od ledna 2005 do prosince 2005. – Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České Republiky, 2006. – 414 с.

Необхідність поповнення договірно-правової бази новими угодами зумовили організацію 17 лютого 2006 р. робочої поїздки Прем'єр-міністра України Ю. Єханурова до Праги. Її наслідком стало підписання двох угод про співробітництво в галузі туризму та оборонної промисловості. 13 грудня 2006 р. у Празі відбулися консультації між МЗС Чехії та МЗС України на рівні директорів департаментів, на яких обговорювалися стан і перспективи розвитку двосторонніх відносин. Головна увага приділялася питанням розвитку політичного діалогу на високому рівні та торговельно-економічного співробітництва. Розглядалася можливість підготовки офіційного візиту міністра закордонних справ України Б. Тарасюка до Чехії у січні 2007 р., який виявився найбільш скандальним в усій історії сучасних чесько-українських відносин.

Події навколо звільнення Верховною Радою України керівника МЗС, незадоволення українського Прем'єр-міністра самостійними діями Б. Тарасюка викликали чималий резонанс у світі і, насамперед у Чехії, куди було заплановано візит. На зустрічі із головою уряду України В. Януковичем посол Чеської Республіки в Україні К. Штіндл змушений був давати пояснення позиції чеської сторони, яка прийняла з візитом українського урядовця. Вона ґрунтувалася на тому, що для Чехії Б. Тарасюк залишався міністром закордонних справ України, оскільки інформація про іншого міністра, або хоча б тимчасового виконувача обов'язків не надходила. Більше того офіційне запрошення Б. Тарасюкові було надіслане ще до суперечки довкола його посади. К. Штіндл висловив сподівання, що українські урядовці ставитимуть подальші відносини між Чехією та Україною “вище, ніж цей особистий інцидент, який мав такий характер, що давав можливість для різних інтерпретацій [376, с. 5]”¹⁰¹.

Незважаючи на ці суперечки візит Б. Тарасюка до Праги 15–16 січня 2007 р. відбувся. У рамках візиту міністр закордонних справ України Б. Тарасюк зустрівся зі своїм чеським колегою К. Шварценбергом, Прем'єр-міністром М. Тополанеком, віце-прем'єром у справах ЄС А. Вондрою, першим

¹⁰¹ Кнап Л. Якщо викинуть дверима, можна повернутися вікном // Український журнал. – 2007. – № 2. – С. 5.

заступником голови Сенату парламенту Чехії П. Пітгартом та головою палати депутатів М. Влчеком. У ході зустрічей сторони обговорили широкий спектр питань двосторонньої співпраці, регіонального співробітництва, енергетичної безпеки, а також обмінялися інформацією щодо внутрішньополітичної ситуації в обох країнах. За результатами переговорів офіційних делегацій МЗС України і Чеської Республіки Б. Тарасюк та К. Шварценберг підписали “План консультацій між МЗС України та МЗС Чехії на 2007–2008 рр.” та “Спільну Заяву про співробітництво з реалізації Плану дій Україна–ЄС” [227, арк. 1; 228, арк. 1–2]¹⁰². В цілому було відзначено важливу роль урядів, парламентів та зовнішньополітичних відомств двох країн у поглибленні двосторонніх відносин, адже вони значною мірою формують політичний клімат у суспільстві та визначають стратегічні напрями зовнішньої політики країни.

2008 р. для Чехії та України розпочався двосторонніми консультаціями під головуванням заступника міністра закордонних справ України К. Єлісеєва та першого заступника міністра закордонних справ Чеської Республіки Т. Пояра. У центрі уваги сторін були стан і перспективи розвитку двосторонньої співпраці у різних сферах, останні події на шляху європейської і євроатлантичної інтеграції України, а також актуальні питання міжнародного життя. У ході обговорення питань чесько-українського співробітництва сторони висловили задоволення існуючим рівнем політичного діалогу та станом торговельно-економічної співпраці. У рамках перебування у Празі К. Єлісеєв також виступив із промовою на науково-практичній конференції, присвяченій 15-річчю встановлення дипломатичних відносин між Україною та Чехією.

16 вересня 2008 р. відбувся робочий візит Прем'єр-міністра Чеської Республіки М. Тополанека в Україну. В ході зустрічей із Президентом України В. Ющенком, Прем'єр-міністром Ю. Тимошенко та головою Верховної Ради А. Яценюком обговорювалися питання двостороннього співробітництва,

¹⁰² ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 5037. Joint statement by Minister for Foreign Affairs of Ukraine Mr. Borys Tarasyk and Minister for Foreign Affairs of Czech Republic Mr. Karel Schwarzenberg on Cooperation in Implementing the Ukraine – EU Action Plan (15 січня 2007 р.). – 1 арк; ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 5038. Plan of consultations between Ministry of Foreign Affairs of Ukraine and Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic for the period between January 1, 2007 and December 31, 2008 (15 січня 2007 р.). – 2 арк.

насамперед, в торговельно-економічній сфері та в рамках відносин з ЄС. Крім того, сторони підписали “Протокол про внесення змін до “Угоди про взаємний захист інвестицій” та обмінялися грамотами про ратифікацію міждержавного “Договору про правову допомогу в цивільних справах” [376, с. 6]¹⁰³. Представниками Чехії та України було висловлено впевненість, що на сучасному етапі створено всі умови для надання нового поштовху двостороннім стосункам між Чехією та Україною.

Більш ніж п'ятнадцятирічний період чесько-українських політичних відносин, в ході якого відбулися значні внутрішньо- та зовнішньополітичні зміни в обох країнах, засвідчив не лише збереження традиційних форм двостороннього співробітництва, але і їх розширення та активізацію. Ефективна співпраця в суспільно-політичній сфері стала можливою завдяки плідній двосторонній дипломатичній роботі, в якій, дотримуючись принципів демократії та довіри, обидві країни змогли підготувати міцний політико-правовий ґрунт для співпраці в інших галузях. Варто відзначити, що на початку 1990-х рр., коли становлення системи міждержавних взаємин відбувалося в складних умовах постсоціалістичної трансформації, політичні контакти були нерегулярними і визначеними, здебільшого, потребами у практичній реалізації усталених форм співпраці. Значні зрушення відбулися вже після першого державного візиту Президента України Л. Кучми до Чехії і підписання базового “Договору про дружні відносини і співробітництво” з якого розпочалося формування сучасної договірно-правової бази. Активна участь Чеської Республіки у провідних європейських організація, в т. ч. її членство в ЄС, визначили нові форми взаємодії між країнами, спрямовані на поступове входження України до об'єднаної Європи. Подальші політичні відносини отримали ефективний механізм координації дій, розробки рішень та впровадження досягнутих домовленостей у практику. Його основними елементами стали регулярні контакти і політичні консультації президентів і глав урядів Чехії та України, співпраця міністерств та зовнішньополітичних

¹⁰³ Тополанек прибув до Києва в напружений час // Український журнал. – 2008. – №10. – С. 6.

відомств обох країн, робота змішаних чесько-українських міжурядових комісій і робочих груп. Під час візитів на всіх рівнях відбувається визначення шляхів поглиблення основних напрямів дво- і багатостороннього співробітництва, вдосконалення договірно-правової бази, погоджуються спільні кроки Чеської Республіки і України в європейській і регіональній політиці.

3.2. Пріоритети в соціально-економічній сфері та науково-технічне співробітництво

Інтенсивність двостороннього економічного співробітництва повною мірою залежала від наявної договірної бази, взаємних консультацій, товарообігу, ефективності спільного підприємництва, інвестування, людських ресурсів тощо. Початок 1990-х рр. виявився складним передовсім для української сторони. Розрахунки у вільноконвертованій валюті з 1 січня 1991 р. негативно вплинули на відлагоджений раніше механізм співпраці. Через нестачу коштів українські партнери відмовлялися купувати чеські товари. Певним виходом із назрілої ситуації стало підписання 30 липня 1991 р. “Угоди між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Урядом Чеської і Словацької Федеративної Республіки про торговельно-економічні зв’язки та науково-технічне співробітництво” [172, арк. 1–12]¹⁰⁴. Це дозволило вирішити проблему способів розрахунків за товарну продукцію, а саме: вільноконвертованою валютою, національними грішми і бартером.

Водночас постало питання реструктуризації угод, що раніше регламентували процес соціально-економічного співробітництва й розробки нової договірно-правової основи. З цією метою було укладено угоди між урядами України та Чеської Республіки про торговельно-економічні відносини й науково-технічну співпрацю (17 березня 1994 р.), про підтримку та взаємний

¹⁰⁴ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 19. Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Урядом Чеської і Словацької Федеративної Республіки про торговельно-економічні зв’язки та науково-технічне співробітництво. Пам’ятна записка і додатки 1, 2, 3. Повноваження на підписання (30 липня 1991 р.). – 12 арк.

захист інвестицій (17 березня 1994 р.), про припинення подвійного оподаткування та податкових недоплат в області прибуткового податку та податку на майно (30 червня 1997 р.). Після вступу Чеської Республіки до ЄС у 2004 р., було денонсовано попередню угоду про економічну, промислову й науково-технічну співпрацю та оформлено нову. Діючим договірним документом в економічній сфері стала “Угода про партнерство і співробітництво між Європейським Співтовариством та його державами-членами й Україною”. Були підписані також документи про правове регулювання співробітництва в окремих галузях економіки: сільського господарства, атомної енергетики і транспорту ядерних матеріалів, оборонної промисловості, міжнародних автомобільних і авіаційних перевезень, кредитування, ветеринарної медицини, секторі карантину і захисту рослин та ін [181; 180; 197; 468, с. 8–9]¹⁰⁵. Таким чином, оформлення договірно-правової сфери створило всі необхідні умови для ефективної економічної діяльності, співробітництва суб’єктів двох країн та поглиблення відносин в соціальному напрямку.

Інформаційну та організаційно-технічну базу торговельно-економічної співпраці на всіх рівнях забезпечують регулярні контакти між відповідними міністерствами, зовнішньополітичними відомствами, спільними комісіями, робочими групами і представниками ділових кіл обох країн. Чехія та Україна співпрацюють в рамках змішаної торгової палати “Схід”, заснованої наприкінці 1992 р. внаслідок трансформації чехо-словацько-радянської торгової палати. Головний напрямок діяльності палати полягає у розвитку господарських і науково-технічних зв’язків між юридичними і фізичними суб’єктами Чехії та зарубіжних країн, в першу чергу з державами колишнього СРСР [7, арк. 61–64]¹⁰⁶. Спільна Комісія з питань торгово-економічного співробітництва, створена на основі міждержавної угоди від 17 березня 1994 р., займається питаннями дослідження можливостей поглиблення і розширення торгових обмінів та інших форм економічного співробітництва, а також вироблення пропозицій щодо

¹⁰⁵ Фалтусова Г. Стан торговельно-економічних відносин між ЧР та Україною й можливості їхнього подальшого розвитку / Гелена Фалтусова // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2005/2006. – С. 8–9.

¹⁰⁶ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 6979. Записи бесід, щоденники послів і постійних представників України. Т. 2. (5 серпня 1993 р. – 30 грудня 1993 р.). – 240 арк.

підвищення товарообігу між Чехією і Україною. Особлива увага звертається на ті галузі, які викликають взаємний інтерес. Її перше установче засідання відбулося 13–14 грудня 1995 р. в Празі [447, с. 32–43]¹⁰⁷.

На поч. 1990-х рр. у чеській економіці відбулися значні зміни, пов'язані з переходом до ринкового господарства і приватизаційними процесами. Обґрунтована підготовка і стабільність законодавчої бази, швидкі темпи та різноманітність форм стали запорукою загальноновизнаного успіху чеської приватизації. Цей чеський досвід використала Україна щодо реформування своєї економічної системи. Зокрема в контексті надання Україні експертно-технічної допомоги в здійсненні реформ упродовж 9–15 січня 1995 р. у Празі відбулися двосторонні переговори. Українська делегація, очолювана заступником міністра економіки Л. Павліковською, провела зустрічі в Канцелярії Прем'єр-міністра, міністерствах економіки, закордонних справ, фінансів, сільського господарства, промисловості і торгівлі, приватизації, економічної конкуренції, Національному банку, Чехінвесті та Спілці незалежних підприємців. Основою двостороннього діалогу стала підготовка українською стороною проекту “Програми технічної допомоги України” [36, арк. 18–19; 40, арк. 13–18]¹⁰⁸. Ключові положення документа, який запропонувала українська сторона, знайшли повну підтримку і запевнення про найшвидше узгодження джерел фінансування практично у всіх чеських відомствах. Чеська Республіка схвалила прагнення України до радикальних економічних реформ і розширення економічної співпраці між країнами.

Наступний раунд переговорів відбувся 24 квітня 1996 р. у Києві і завершився підписанням “Меморандуму про співробітництво та допомогу у здійсненні економічних реформ в Україні”. Для реалізації його основних положень Міністерство закордонних справ ЧР відповідно до рішення чеського

¹⁰⁷ Меліоріс Ю. Алгоритми розвитку взаємовигідного співробітництва / Юрай Меліоріс // Політика і час. – 1997. – № 6. – С. 32–34.

¹⁰⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7800. Укладення політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 1. (3 січня 1995 р. – 28 лютого 1995 р.). – 162 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7805. Перебування Міністра закордонних справ, іноземних урядових делегацій в Україні. Т. 1. (11 січня 1995 р. – 7 липня 1995 р.). – 166 арк.

уряду, створило фонд для допомоги у здійсненні економічних реформ в Україні (“know-how”). Ресурси цього фонду були спрямовані на підтримку приватизації державного майна в Україні, залучення іноземного капіталу, розвиток підприємництва при переході до ринкової економіки і торговельно-економічних відносин між господарськими суб’єктами Чехії та України, обмін досвідом у приватизації агропромислового комплексу. Уже в 1996 р. було реалізовано чотири проекти вартістю 7 млн чеських крон (277338 дол. США) [204, арк. 1–3]¹⁰⁹. Упродовж 1996–2000 рр. чеська сторона на реалізацію проектів виділила 54 млн 200 тис чеських крон, що складало близько 2 млн дол. США (див. Дод. В). Надалі сума фінансування органами центрального державного управління збільшилася в кілька разів. Міністерства і відомства України з чеської сторони отримали значну підтримку, в т. ч. грошову, для реформування економічного сектору та підвищення рівня охорони здоров’я в країні.

У 1993 р. країни розпочали свою виставкову діяльність. Перша національна виставка “Чехія–93” відкрилася в жовтні 1993 р. у Києві. На ній для українських споживачів була представлена промислова та сільськогосподарська продукція тридцяти чеських фірм виробників, зокрема техніка і кухонне обладнання, продукти харчування, косметика, галантерея, скло, кришталь та низка інших виробів [379, с. 1]¹¹⁰. Торгово-промислова експозиція “Чехія–94”, яка проходила 7–12 червня 1994 р., крім представлення широкого вибору товарів від цукерок до комп’ютерної техніки, здійснювала пошук нових ділових партнерів [379, с. 1]¹¹¹. Продукція українських машинобудівних підприємств, зокрема Кременчуцького сталеливарного заводу і Київського електротехнічного заводу, вперше була представлена на Міжнародній виставці машинобудування, що відбулася в Брно [371, с. 12]¹¹². Виставка “Чеська Республіка – ваш партнер”, яка проходила з 11 по 14 листопада 1997 р. у Києві, була представлена шістдесятьма чеськими фірмами. Виставкова діяльність як додатковий імпульс торговельно-

¹⁰⁹ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1356. Меморандум між Україною і Чеською Республікою про співробітництво та допомогу у здійсненні економічних реформ в Україні (9 липня 1997 р.). – 3 арк.

¹¹⁰ Крищенко В. Виставка чеських виробів / Вадим Крищенко // Урядовий кур’єр. – 1993. – 4 грудня. – С. 1.

¹¹¹ В експозиції – “Чехія – 94” // Урядовий кур’єр. – 1994. – 7 червня. – С. 1.

¹¹² Посольство України інформує... // Пороги. – 1995. – № 3. – С. 12

економічного співробітництва, сприяла не лише ознайомленню із економічними можливостями підприємств обох країн, а й встановленню та поширенню тісніших контактів між комерційними структурами Чехії та України.

Налагодженню і розширенню контактів, обміну інформацією з умов торговельної і виробничої співпраці, інвестиційній діяльності, участі в приватизаційних процесах було присвячено перший форум чеських і українських підприємців “Торгівля–Інвестиції–Контакти”. Він відбувся 27–28 лютого 1996 р. у Празі за участю понад 400 представників підприємств, серед яких було 126 українських. Учасники взяли участь у дискусії про перспективи співпраці у виробничій сфері, торгівлі, сфері послуг, фінансування, кредитування та інвестицій [58, арк. 1–7]¹¹³. Форум виявив взаємну зацікавленість в дальшому нарощуванні темпів торговельно-економічного співробітництва шляхом створення нових спільних підприємств, розвитку виробничої кооперації, виробництва конкурентноздатної продукції і виходу з нею на ринки інших країн, участі чеських підприємств у приватизації українських об’єктів, прямому інвестуванні, організації взаємовигідних економічних проектів.

Подальша співпраця чеських і українських підприємців залишилася важливим резервом у взаємному співробітництві і значним фактором здійснення економічних реформ та процесу трансформації суспільства. Разом із тим ряд невирішених питань, пов’язаних із недосконалістю законодавчої бази, відсутністю чітко налагодженої системи інформаційних служб і гарантійно-страхового обслуговування експортно-імпортних операцій в Україні, стримували на даному етапі розвиток співпраці між господарськими суб’єктами двох країн.

Третє засідання Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва відбулося 8–10 вересня 1998 р. у Празі. Учасники розглянули причини затримки погашення української заборгованості за поставки обладнання чеською фірмою “Шкода ЯМ”. Українська сторона домовилася про участь чеських партнерів у модернізації та реконструкції газової, нафтової і

¹¹³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 8434. Економічні взаємовідносини (загальне) (11 березня 1996 р. – 26 грудня 1996 р.). – 130 арк.

нафтохімічної промисловості. Водночас з боку України було висловлено прохання збільшити обсяги кредитів для фінансування експорту товарів з Чеської Республіки в Україну. В підведених підсумках товарообігу за перше півріччя 1998 р., виявлено розбіжності у наведених сторонами статистичних даних, тому було домовлено доручити експертам з'ясування причини виникнення відмінних даних [515, с. 78]¹¹⁴.

Четверте засідання Комісії відбулося 16–17 листопада 1999 р. у Києві під головуванням заступника міністра зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України В. Олійника та заступника міністра промисловості і торгівлі Чехії І. Мацешка. Тоді учасники обговорювали питання активізації двосторонньої кооперації, створення спільних підприємств і залучення чеських інвестицій в економіку нашої країни. Важливим рішенням, яке підтримали обидві сторони, стало підписання між відповідними українськими і чеськими компаніями угод, які передбачали поставки чеського устаткування для енергетичної галузі України. Оплата за поставлене устаткування мала здійснюватися за рахунок експортних поставок електроенергії з України. Ключового значення набуло рішення стосовно пришвидшення укладення відповідної угоди про співпрацю у галузі електроенергетики, адже підготовлений українською стороною проект цього документу був уже двічі направлений на розгляд чеської сторони в березні і червні 1999 р. [120, арк. 126]¹¹⁵. Разом із тим питання погашення заборгованості українською стороною залишилося відкритим.

Упродовж наступних років значну роботу з інтенсифікації співробітництва в економічній сфері, зокрема в контексті встановлення прямих зв'язків між бізнесовими колами, залучення до вирішення конкретних питань торговельно-економічного співробітництва місцевих адміністрацій і господарсько-комерційних структур двох країн, проводили зовнішньополітичні представництва обох країн. Так, 7 червня 2000 р. в Празі відбулася зустріч українського посла С. Устича з

¹¹⁴ Корсак Р. В. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991–2005 рр.: [монографія] / Корсак Роман Володимирович. – Ужгород : Гражда, 2007. – 208 с.

¹¹⁵ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10806. Організація офіційних візитів та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та Міністрів закордонних справ в Україну (10 січня 2000 р. – 17 грудня 2000 р.). – 207 арк.

генеральним директором фірми “Карекс” І. Фегутом та директором з експорту фірми “Кароса” Л. Волючілом. В зустрічі також взяли участь директор Економічної палати ЧР по країнах СНД І. Пернер та заступник керівника Торговельно-економічної місії у складі посольства України Г. Радченко. С. Устич розповів про ситуацію, що склалася в Україні щодо міських та міжміських автобусних перевезень, а також проблему переоснащення автобусного парку. Як можливий шлях вирішення було запропоноване налагодження поетапного співробітництва, використання чеської кредитної лінії для фінансування експорту в Україну [113, арк. 108–112; 123, арк. 126–128]¹¹⁶. Сторони погодилися, що такий проект став би вдалим для вирішенням нагальних проблем автобусних перевезень у великих містах України.

Під час візиту парламентської делегації та представників ділових кіл ЧР в Україну 12–14 червня 2000 р. значну увагу було приділено питанням лібералізації торгівлі, активізації діяльності міжурядової комісії та реалізації чеської кредитної лінії. В міністерстві економіки України, де чеську делегацію прийняли заступник міністра, співголова українсько-чеської міжурядової Комісії з питань торговельно-економічної співпраці І. Шумило та відповідальний секретар Комісії А. Воробйов, відбувся також обмін думками щодо діяльності цієї Комісії. Висловлювалися побажання підвищення ефективності її функціонування. Українська сторона, зокрема, запропонувала розробити новий формат діяльності Комісії, який би передбачав створення цільових робочих груп для вирішення конкретних актуальних питань двостороннього економічного співробітництва [122, арк. 149–150; 123, арк. 146–147]¹¹⁷. У цілому переговори засвідчили зацікавленість чеської сторони як у відновленні традиційних зв'язків, так і у встановленні нових контактів у промисловості, зовнішній торгівлі, інвестиційній діяльності, військово-технічному співробітництві.

¹¹⁶ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10793. Політичні питання. Т. 1. (6 січня 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 201 арк; ГДА МЗС України, ф. 1, оп. 5, спр. 10812. Довідки по країнах. Т. 1. (9 лютого 2000 р. – 10 жовтня 2000 р.). – 216 арк.

¹¹⁷ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10810. Економічні взаємовідносини (загальне). Т. 1. (7 лютого 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 200 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10812. Довідки по країнам. Т. 1. (9 лютого 2000 р. – 10 жовтня 2000 р.). – 216 арк.

П'яте засідання міжурядової Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва пройшло в Празі 18–19 грудня 2000 р. Українську делегацію очолив заступник міністра економіки України І. Шумило, а чеську – заступник міністра промисловості і торгівлі Чехії І. Мацешка. Учасники розглянули ряд питань про співробітництво в галузі енергетики та нафтогазової промисловості, військово-технічної співпраці, сільського господарства та переробної промисловості, кредитно-банківської сфери, транспорту [466, с. 3–7]¹¹⁸. За результатами обговорення комплексу питань було підписано протокол засідання, а також протокол домовленостей зі співробітництва в галузі взаємного визнання наслідків робіт з оцінки відповідності між Державним комітетом стандартизації, метрології та сертифікації України і Управління з технічної стандартизації, метрології та державних випробувань ЧР.

В ході візитів урядових і парламентських делегацій Чеської Республіки і України, здійснених упродовж наступних років, питання торговельно-економічного співробітництва займали значну частину переговорного процесу. Під час перебування віце-прем'єр міністра та міністра закордонних справ Чехії Я. Кавана в Україні 22 жовтня 2001 р. особлива увага зверталася на проблеми посилення участі чеської сторони в модернізації діючих реакторів на атомних електростанціях України, добудові та спорудженні нових енергоблоків на Рівненській і Хмельницькій АЕС, поглиблення кооперації між підприємствами транспортного машинобудування, легкої промисловості, агропромислового сектора двох країн. Чеській стороні пропонувалося взяти участь у будівництві та експлуатації нафтопроводу “Одеса–Броди”. Україна зацікавилася можливістю участі в реалізації проекту створення міжконтинентального залізничного мосту “Транссиб – Центральна Європа”. Разом із тим чеська делегація висловила занепокоєння у зв'язку зі значним дефіцитом торгівлі з Україною, в т. ч. через зволікання нашою державою реалізації чеської кредитної лінії на суму 120 млн дол. США для фінансування експорту товарів і послуг з Чехії до України. Через те, що чинним законодавством України не передбачається надання державних

¹¹⁸ Устич С. У руслі успішного співробітництва / Сергій Устич // Політика і час. – 2001. – № 3. – С. 3–7.

гарантій за позики на фінансування закупівлі іноземних товарів, сторони домовилися виробити нестандартні шляхи розв'язання цієї проблеми, зокрема для організації виробництва зі збирання автомобілів “Шкода” на “АвтоЗАЗі” [140, арк. 43–44]¹¹⁹. Результати переговорів задовольнили обидві сторони, хоча розгляд окремих питань перенесли на наступне засідання спільної Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва.

У березні 2005 р. Торгово-промислова палата України організувала спільний бізнес-форум з питань транспортного машинобудування. В Україні експлуатувалося 1500 тепловозів концерну “ЧМКС”, 1000 трамваїв “Татра”, 1400 тролейбусів “Шкода”, закуплені ще внаслідок радянсько-чехословацьких угод і потребували ремонту та модернізації. Чеські бізнесмени внесли цікаві пропозиції щодо реконструкції цього транспорту, поставок запасних частин, нових схем маркетингу, а також фінансування відповідних проектів Чеським експортним банком. Доцільність створення в Україні транспортного терміналу і розгалуженої системи логістики також була обґрунтована чеськими підприємцями [364, с. 3]¹²⁰. У цілому форум засвідчив зацікавленість сторін розвивати співробітництво на цьому напрямку, не виключаючи можливість поставок Чеською Республікою нових тепловозів, тролейбусів, трамваїв до України, якість яких відома в цілому світі.

У рамках офіційного візиту в Україну Президента Чехії В. Клауса відбувся чесько-український форум представників ділових кіл за участю обох глав держав. У своїх виступах президенти висловили прагнення до подальшого розвитку торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва. Президент України В. Ющенко високо оцінив низку спільних проектів, зокрема перспективи спільного виробництва тролейбусів “Шкода”, випуск обладнання для коксохімічної промисловості підприємствами “Укріндустрія” та “Вітковице Машинобудування”, реалізацію масштабного інвестиційного проекту чеського підприємства “ФоксКонн” з виробництва електронної техніки. Президент ЧР

¹¹⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11563. Організація офіційних та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну. Т. 2. (15 жовтня 2001 р. – 28 грудня 2001 р.). – 101 арк.

¹²⁰ Чеський транспорт в Україні потребує модернізації // Діловий вісник. – 2005. – березень. – № 3. – С. 3.

В. Клаус у своїй доповіді зауважив, що його вперше за весь час закордонних поїздок супроводжувала така численна група бізнесменів, що свідчило про прагнення чеських підприємців отримати нову базу для реалізації економічних проектів [421, с. 2]¹²¹. З огляду на отримані результати як в ході всієї зустрічі, так і під час індивідуальних переговорів між українськими і чеськими підприємцями даний бізнес-форум став одним з найуспішніших у програмі офіційного візиту чеського президента.

Важливим кроком для поглиблення економічних зв'язків стало створення асоціації “Союз економічного співробітництва Україна – Чехія”. На установчих зборах, в яких з української сторони взяли участь перший віце-президент Торгово-промислової палати (ТПП) України В. Яновський, президент асоціації П. Яхно, перший віце-президент Донецької ТПП О. Пшонка, з чеської – голова Союзу економічної та торгової співпраці в Україні І. Стржелець, президент Асоціації дрібних і середніх підприємств Чехії Б. Оштядал, радник Міжнародного інвестиційного банку Й. Богдан, було затверджено план роботи. Першими партнерами асоціації стали чеські компанії “Шкода”, “Лукор”, “Металімекс”, “АДГ”, “Тхас” і українські підприємства – “Укрінтеренерго”, “Западенерго”, “Укруглемаш”, “Азовсталь”, “Кий Авіа”. Основні напрямки діяльності такі як сприяння розвитку вільного міжнародного обігу товарів, захист інтелектуальної власності, залучення інвестиційного капіталу, інтеграція економіки обох країн у світову господарську систему, реалізуються через створені промислові, фінансові та торговельні інфраструктури, спільні інвестиційні програми. Ще одна важлива функція – сприяння міжнародній науковій та дослідницькій діяльності з питань підприємництва, бізнесу і аналізу ринків [364, с. 19]¹²². Новостворена недержавна організація була покликана сприяти покращенню торговельно-економічній та інвестиційній співпраці, створенню нових перспективних проектів співробітництва між підприємствами обох країн.

¹²¹ Звенигородський А. Взаємовигідне партнерство / А. Звенигородський // Діловий вісник. – 2005. – травень. – № 8. – С. 2.

¹²² Спілка економічної співпраці “Україна – Чехія” // Діловий вісник. – 2006. – липень. – № 7. – С. 19.

На початку 2006 р. в Україні побувала представницька делегація чеської ТПП на чолі з її президентом Ї. Неставало. Тоді сторони відзначили про хороший робочий стан стосунків між двома палатами. Офіційну позицію Чеської Республіки висловив Ї. Новак: “Наші компанії і фірми зрозуміли, що необхідно виходити не лише на західноєвропейські ринки, але й на східні. Ми розуміємо ситуацію у вашій економіці. Співпраця у транспортній сфері, телекомунікаційній, промисловій буде вигідна обом сторонам, допомагатиме просуванню продукції чеських і українських суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності на світові ринки [364, с. 17]”¹²³. Розвиток взаємовідносин між ТПП справляє значний вплив не лише на встановлення індивідуальних контактів між підприємцями обох країн, але й на поглиблення двостороннього співробітництва в торговельно-економічній сфері.

Наступні переговори в ТПП України за участю першого заступника міністра закордонних справ ЧР Я. Башти, посла Чехії в Україні К. Штіндла, директора Палати з питань економічних зв’язків з країнами СНД Ф. Масопуста відбулися в липні 2006 р. У рамках цього бізнес-форуму пройшла презентація низки чеських компаній, зацікавлених в освоєнні ринку України. Пропонувалося активізувати діяльність у налагодженні поставок у нашу країну електронного і технологічного устаткування, лакувальних комплексів для машинобудівних підприємств і вагоноремонтних цехів, фармацевтичної продукції, реалізації спільних проектів реконструкції заводів з переробки сировини тощо [364, с. 3]¹²⁴. Те, що Україна залишається одним із стабільних торговельних партнерів Чехії, безумовно вплинуло на бажання чеських підприємницьких структур продовжити освоєння українського ринку.

Наступне засідання Комісії з економічного, промислового та науково-технічного співробітництва, яке проходило 19–20 березня 2007 р. у м. Києві, показало зростання динаміки відносин в економічній сфері. З метою подальшого розширення торговельно-економічного співробітництва сторони домовилися

¹²³ На нові ринки – у співпраці // Діловий вісник. – 2006. – січень. – № 1. – С. 17.

¹²⁴ Чехія – важливий торговельний партнер України // Діловий вісник. – 2006. – липень. – № 7. – С. 3.

сприяти збереженню традиційних обсягів взаємної торгівлі металопродукцією та продукцією хімічної промисловості. З метою покращення структури товарообігу особливу увагу приділено розвитку міждержавної кооперації, втіленню нових технологій в розвиток машинобудівної промисловості. З метою подальшого вдосконалення договірно-правової бази та внесення до неї змін у відповідності до умов членства Чехії в ЄС прийнято рішення прискорити роботу з опрацювання питань щодо низки конкретних двосторонніх документів.

Про завершення Україною процедури вступу до СОТ і активізацію переговорів стосовно нової розширеної угоди з ЄС перший віце-прем'єр-міністр України, міністр фінансів України М. Азаров проінформував чеських колег на Європейському банківському та фінансовому форумі 27–29 березня 2007 р. в Чеській Республіці. Сторони високо оцінили позитивну динаміку двосторонніх економічних зв'язків, про що свідчить найвище за весь час українсько-чеських відносин зростання двостороннього товарообігу 2006 р. – до 1, 5 млрд дол. США [407, с. 248–250]¹²⁵. Водночас було підкреслено необхідність взаємних зусиль для переходу на більш глибокі форми економічних зв'язків, таких як промислова кооперація, започаткування спільних підприємств, створення умов для активізації інвестиційної діяльності, а також поглиблення співпраці у сфері енергетики та диверсифікації джерел енергопостачання.

У вересні 2008 р. спільний чесько-український бізнес-форум був проведений під час візиту Прем'єр-міністра ЧР М. Тополанека до України. Виступаючи перед учасниками форуму М. Тополанек зазначив, що Україна належить до найперспективніших чеських партнерів. Великий незаповнений український ринок із зростаючою європейською орієнтацією викликає все більший інтерес у чеських інвесторів. В свою чергу міністр економіки України Б. Данилишин звернув увагу на існуючу можливість для ширшої взаємодії в економічній сфері, особливо у реалізації інвестиційних проектів за програмами у рамках підготовки до фіналу Євро–2012 [379, с. 4]¹²⁶.

¹²⁵ Статистичний щорічник України за 2006 рік. Державний комітет статистики України. – К. : Консультант, 2007. – 551 с.

¹²⁶ Запрошуємо чеський бізнес // Урядовий кур'єр. – 2008. – 17 вересня. – С. 4.

Зміцненню соціально-економічних відносин сприяє не лише інтенсивність обміну делегаціями економічного профілю різного рівня, але й коло питань, яке виноситься на обговорення. Поряд з оцінкою стану торговельно-економічного співробітництва, обміном практичним досвідом, спільним пошуком шляхів активізації та оптимізації контактів між підприємницькими структурами обох країн, існують проблеми, які перешкоджають вільному здійсненню співпраці в даній сфері. Це, насамперед, проблема заборгованості українських АЕС перед чеською компанією “ШКОДА – Ядерне машинобудування” і використання чеської кредитної лінії для фінансування експорту товарів та послуг з Чехії в Україну.

Важливе місце в чесько-українській економічній співпраці займає питання погашення Україною боргів Чеській Республіці за умовами “Угоди між Урядом СРСР і Урядом ЧССР про співробітництво в освоєнні Ямбурзького газового родовища, будівництві газогону Ямбург – Західний кордон СРСР та об’єктів Уральського газового комплексу і пов’язані з цим поставки природного газу із СРСР до ЧССР упродовж 1986–1998 рр.” від 16 грудня 1985 р. Цей документ відомий більше як Ямбурзька угода. Відповідно до змісту її статей будівельні організації ЧССР, починаючи із 1986 р., споруджували об’єкти виробничого і соціального призначення в СРСР, у т. ч. в Україні. Після розпаду СРСР за результатами багатосторонніх переговорів було визначено, що завершення будівництва об’єктів кожна з держав добудовує на своїй території окремо [23, арк. 85–86]¹²⁷.

Після тривалих узгоджень 30 червня 1997 р. була підписана згадана угода. Цим документом визначалися функції генеральних замовників (“Укргазпром” і Ужгородський завод “Турбогаз”), підрядників (“Західукрзакордоннафтогазбуд”) та підрядника з будівництва (чеський “Трансгаз”). Порядок оформлення документів для визначення вартості виконаних робіт і послуг на рахунок заборгованості, укладення договорів на поставки природного газу з України до

¹²⁷ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7328. Укладення політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами, переговори та листування про їх виконання (5 січня 1994 р. – 28 квітня 1994 р.). – 222 арк.

ЧР було покладено на акціонерне товариство “Укргазпром” і підприємство “Трансгаз”. Загальна вартість витрат чеської сторони на об’єктах, переданих у власність Україні після 1 січня 1992 р., що включає будівельно-монтажні роботи, послуги та поставки обладнання і матеріалів, була визначена в сумі 91,08 млн. умовних розрахункових одиниць (УРО) (див Дод. Г). Із цієї суми українська сторона зобов’язалася погасити заборгованість за роботи, які виконані після 1 січня 1992 р. на суму 79,17 млн УРО, що на той час відповідало 1247 млн куб. м природного газу. Сплата боргу за роботи, виконані ЧСФР до 31 грудня 1991 р. на суму 11,91 млн УРО, що становить 187,5 млн куб. м природного газу підлягало додатковому узгодженню в період дії цієї Угоди. Сторони домовились, що заборгованість української сторони буде погашена поставками природного газу, а також поставками конвертованих товарів замість еквівалентної кількості природного газу. Відсотки на заборгованість мала сплачувати Україна поставками природного газу щорічно понад обсяги, вказаних у додатку [196, арк. 1–5]¹²⁸. Угода вступила в силу лише через два роки від часу підписання – 2 липня 1999 р., що значно ускладнило процес погашення заборгованості українською стороною.

У наступні роки питання заборгованості розглядалося під час усіх офіційних візитів і неформальних зустрічей керівництва Чеської Республіки і України та на засіданнях спільної Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Зокрема, питання про умови повернення українського боргу розглядалося під час переговорів між представниками акціонерного товариства “Укртрансгаз” і чеською компанією “Трансгаз” 18–22 жовтня 1999 р. в Празі. Проект відповідної угоди був переданий чеській стороні, проте спільного рішення не було знайдено.

25 січня 2000 р. чеське посольство в Україні зніціювало зустріч посла Й. Врбця з віце-прем’єр міністром України Ю. Тимошенко для обговорення

¹²⁸ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1262. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про умови завершення реалізації після 1 січня 1992 року на території України “Угоди між Урядом СРСР і Урядом ЧСФР про співробітництво в освоєнні Ямбурзького газового родовища, будівництві магістрального газопроводу Ямбург-Західний кордон СРСР та об’єктів Уральського газового комплексу і пов’язані з цим поставки природного газу із СРСР до ЧСФР” від 16 грудня 1985 р. (30 червня 1997 р.). Ратифікаційна грамота (2 липня 1999 р.). – 5 арк.

питань розвитку співпраці в галузі ядерної енергетики і погашення заборгованості за поставки чеського обладнання українським атомним електростанціям. Такі переговори відбулися в Києві 17 березня 2000 р. За повідомленням Ю. Тимошенко обидві компанії “Нафтогаз України” і “Трансгаз” продовжили переговорний процес з метою розробки прийнятних для обох сторін умов і форм розрахунків. Стосовно заборгованості українського “Енергоатому” перед чеською компанією “Шкода – ЯМ” за поставлене у попередні роки устаткування для Південно-Української і Рівненської АЕС, то вона на 2000 р. склала 16 млн дол. США. Підписані контракти з реалізації замовлень української сторони на суму 65 млн дол. США. В рахунок цього замовлення “Шкода – ЯМ” виготовила і повинна зберігати устаткування на складах готової продукції для українських АЕС на суму 29 млн дол. США. За умови вирішення проблеми оплати існували реальний попит замовника і пропозиція виконавця на суму близько 70–80 млн дол. США [120, арк. 126–130]¹²⁹. Головною перешкодою для поглиблення двосторонньої співпраці є проблема боргових зобов’язань, саме тому Україна першочергового значення надала пошуку взаємоприйнятних рішень.

Особливо гостро питання щодо погашення Україною заборгованості відповідно до Ямбурзької угоди (завершення виконання Угоди передбачалося у 2000 р.) постало під час офіційного візиту віце-прем’єр міністра та міністра закордонних справ Чехії Я. Кавана 22 жовтня 2001 р. в Україну. При цьому він охарактеризував цю проблему як таку, що “обтяжує двосторонні взаємини”. Він також заявив, що Чехія, яка в цілому підтримує прагнення України вступити в СОТ, може потрапити в умови, коли буде змушена проінформувати цю організацію про ставлення України до виконання двосторонніх договірних документів [140, арк. 44]¹³⁰. За результатами візиту чеського міністра відповідні міністерства і відомства отримали доручення президента до кінця листопада

¹²⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10806. Організація офіційних візитів та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну (10 січня 2000 р. – 17 грудня 2000 р.). – 207 арк.

¹³⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11563. Організація офіційних та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну. Т. 2. (15 жовтня 2001 р. – 28 грудня 2001 р.). – 101 арк.

2001 р. спільно з чеською стороною узгодити величину заборгованості України Чеській Республіці за Ямбурзькою угодою у грошовому вимірі, механізм її погашення, а також питання щодо реалізації кредитної лінії для фінансування чеського експорту в Україну на суму 120 млн дол. США відповідно до міжурядового протоколу. Однак, незважаючи на вказівки, міністерства і відомства України не лише не виробили прийнятні для чеської сторони пропозиції щодо зазначених проблем, а й не погодили між собою спільну позицію, продовжуючи по-різному трактувати вже підписані та ратифіковані угоди.

Під час шостого засідання українсько-чеської Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва 15–17 листопада 2001 р. при обговоренні питань щодо погашення заборгованості відповідно до Ямбурзької угоди, Міністерство фінансів України запропонувало підписати нову угоду. Це мотивувалося тим, що попередній документ не визначала терміни погашення боргу, а його вартість обраховувалася в неіснуючих грошових одиницях – УРО. Чеська сторона не була готова до цього і негативно сприйняла зазначену позицію, наголосивши, що вона докорінно розходиться з домовленостями, досягнутими в ході візиту Я. Кавана до Києва та з результатами дворічних переговорів НАК “Нафтогаз України” з Мінфіном ЧР. Чеська делегація також висловила занепокоєння відсутністю пропозицій та зволіканням в опрацюванні українською стороною питань реалізації кредитної лінії для фінансування експорту товарів і послуг із Чеської Республіки [133, арк. 42; 147, арк. 103–104, 132–134, 171–172]¹³¹. Українська сторона під час обговорення даного питання обмежилася інформуванням представників ЧР про діюче в Україні законодавство, що регулює відносини в цій сфері, проте в результаті ніяких конкретних домовленостей досягнуто не було.

З огляду на ситуацію, що склалася, прогнозувалося, що такий перебіг подій негативно позначиться на реалізації однієї з пріоритетних зовнішньоекономічних цілей України, а саме вступ до СОТ. Чеська сторона

¹³¹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11552 (036). Записи бесід, щоденники співробітників посольств і представництв України (26 січня 2001 р. – 14 грудня 2001 р.). – 42 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11574. Економічні взаємовідносини (загальне). Т. 3. (15 жовтня 2001 р. – 29 грудня 2001 р.). – 230 арк.

може заблокувати дане питання з приводу невиконання Україною свого внутрішнього законодавства. Окрім цього, якщо досі чеська сторона обмежувалася лише проведенням двосторонніх консультацій щодо експорту з України металургійної продукції (листів теплопрокатних), то тепер виникла реальна загроза оголошення нею антидемпінгових розслідувань, що завдасть значних економічних збитків державі.

Серед можливих політичних наслідків для міждержавних відносин називали, зокрема, загрозу відміни, в разі затягування Україною вирішення згаданих проблем, наміченого на січень 2002 р. візиту Прем'єр-міністра Чехії М. Земана до України. Виходячи з цього, нагальним завданням стала активізація та більш чітка координація роботи міністерств і відомств України з виконання доручень президента та прем'єр-міністра України.

23–24 квітня 2003 р. чеська сторона надіслала проект контракту між НАК “Нафтогаз України” і “Трансгаз” (Чехія) з визначенням технічних аспектів сплати заборгованості. У відповідь України не зробила жодних кроків задля узгодження позицій з цього приводу. Крім того, дату проведення переговорів “Нафтогаз України” постійно переносив. Саме тому питання погашення заборгованості за Ямбурзькою угодою не знайшло свого вирішення.

На початку 2006 р. в ході візиту української урядової делегації до Чеської Республіки поряд із укладенням міждержавної “Угоди про співробітництво в галузі оборонної промисловості” було домовлено про пошук спільних рішень з вирішення проблеми українського боргу за Ямбурзькою угодою [226, арк. 1–5; с. 48–49]¹³². Сторони відзначили, що підписання даної угоди стало ще одним важливим кроком у напрямку вирішення даної проблеми. Разом з тим практичних рішень знайдено не було.

У 2008 р. ситуація із погашенням заборгованості залишилася незмінною. Вартість газу з моменту виникнення заборгованості істотно змінилася, тому сторонами не вдалося узгодити реальний грошовий вимір боргу. Численні

¹³² ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 4963. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі оборонної промисловості (17 лютого 2006 р.). – 5 арк; Ковалишин Л. За Ямбурзьким рахунком / Людмила Ковалишин // Зовнішні справи. – 2007. – листопад. – С. 48–49.

переговори з цього питання поки що не дозволили знайти взаємоприйнятне рішення. Таким чином, наявність цієї проблеми і затягування процесу її вирішення створює суттєве напруження у відносинах між двома країнами, негативно впливає на імідж України в Європі та її плани інтегруватися в європейські й світові структури. З огляду на економічні перспективи України і водночас на статус Чехії як члена ЄС, який розглядає запровадження сприятливих режимів для нашої держави, шляхи вирішення цієї проблеми набувають чіткіших обрисів.

Фактором, який характеризує чесько-українське торговельно-економічне співробітництво, є товарообіг. За його рівнем Україна входить у першу двадцятку найбільших партнерів Чехії. Аналіз динаміки торгівлі свідчить про тенденцію до зростання. У 1991–1992 рр. чесько-словацько-українська торгівля виглядала так: український експорт до ЧСФР з 9,5 % зріс до 13%, а імпорт – з 7,9% до 10,6%. Проте вже із 1993 р. ситуація погіршилася. Український експорт знизився до 5%, а імпорт – до 5,7%. Це обумовлювалося встановленням нових правил взаєморозрахунків, які почали діяти на відміну від попередніх. . Якщо в 1994 р. товарообіг порівняно з попереднім роком зріс на 13,7%, то в 1995 р. відбувся справжній стрибок – аж на 66,5% [628, с. 28]¹³³. Така динаміка розвитку торгівлі засвідчила про стабілізацію та покращення торгово-економічних відносин між країнами

У 1996–1997 рр. загострилася проблема збалансованості зовнішньої торгівлі Чеської Республіки. Це змусило керівництво країни вжити заходів для стримування імпорту і стимулювання експорту. Серед цих заходів були спеціальна програма підтримки експорту, створення організації для підтримки торговельної діяльності економічних суб'єктів Чехії на закордонних ринках, введення в дію антидемпінгового законодавства. Підсумки торгівлі між країнами в 1996 р. виявили розбіжності між чеськими і українськими статистичними даними, зокрема у першому варіанті загальний товарообіг становив 446, 5 млн

¹³³ Україна і Європа (1990-2000 рр.). Анотована історична хроніка / І. М. Мельникова, І. В. Євсеєнко, М. В. Знаменська, А. Ю. Мартинов, Д. І. Нікіфорук. – К. : Інститут історії України НАН України, 2001. – Ч. 1 : Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. – 2001. – 308 с.

дол. США, а іншому – 386, 8 млн дол. США, проте в обох випадках зберігався позитивний баланс. Для 1997 р. загальний показник товарообміну зупинився на позначці 449,3 млн. дол. США з позитивним сальдо взаємної торгівлі [122, арк. 43; 546, с. 368; 515, с. 73, 76]¹³⁴.

До 1998 р. торговельна діяльність між країнами розвивалася позитивно. Проте з наступного року відбулося різке її зниження. Чеський експорт скоротився, а у товарообігу вперше впродовж декількох років було відзначено пасивний баланс з боку Чехії. Головною причиною цього стало погіршення економічного становища, негативні наслідки фінансової та банківської кризи в Росії у серпні 1998 р. (через взаємопов'язаність обох економік) та брак фінансових засобів на купівлю іноземних товарів в українських партнерів. Від 2000 р. відбулася деяка стабілізація та покращення товарних відносин і в 2001 р. було відзначено зростання чеського експорту на 27,4%, а торговельного обороту – на 15,7%. Причому імпорт з України зріс лише на 8,4%. Збереження пасивного балансу, який у 2001 р. досяг 71,5 млн дол. США, значно ускладнило здійснення економічного співробітництва між Чеською Республікою і Україною. Показники взаємної торгівлі за 2002–2003 рр. вказували на продовження зростання чеського експорту і збільшення товарообігу на 12, 8% у порівнянні з попереднім періодом [464, с. 8]¹³⁵.

Результатом динамічного розвитку двосторонньої торгівлі стало досягнення у 2004 р. максимального за 11 років товарообігу, який склав 1007 млн дол. США (на 64% більше, ніж в 2003 р.). При цьому український експорт зріс на 62% і становив 563,3 млн дол. США, а чеський імпорт – на 70% і оцінений був у 443,7 млн дол. США. Результати зовнішньої торгівлі у 2005 р. перевершили рекордний 2004 р. на 51% [467, с. 8–10; 468, с. 8–9; 450, с. 4]¹³⁶. У

¹³⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10810. Економічні взаємовідносини (загальне). Т. 1. (7 лютого 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 200 арк; Україна у сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / [за ред. Ф. М. Рудича]. – К. : МАУП, 2002. – 488 с; Корсак Р. В. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991–2005 рр.: [монографія] / Корсак Роман Володимирович. – Ужгород : Гражда, 2007. – 208 с.

¹³⁵ Устич С. Нужно более уверенно работать на рынке Чехи / Сергій Устич // Діловий вісник. – 2003. – листопад. – № 11. – С. 8.

¹³⁶ Фалтусова Г. Торговельно-економічні відносини між ЧР та Україною / Гелена Фалтусова // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2004/2005. – С. 8–10; Фалтусова Г. Стан торговельно-економічних відносин між ЧР

2006 р. український експорт становив 341, 6 млн дол. США, а імпорт – 825, 1 млн дол. США [407, с. 248–250]¹³⁷. Для 2007 р. характерним стало переважання експорту над імпортом. Така тенденція збереглася і в січні–вересні 2008 р.: експорт становив 79755,9 тис дол. США, а імпорт – 151273,9 тис дол. США [400, с. 1–22]¹³⁸. Аналітики вважають, що внаслідок взаємного інтересу чеських і українських підприємців до обміну товарами і послугами тенденція до зростання товарообігу зберігатиметься і в майбутньому.

Із України до Чеської Республіки поставляється сировина (65% від всього експорту), напівфабрикати (28%), мінеральне паливо (7%), хімікати (4%), автомобілі і обладнання (2%), різноманітні промислові вироби (2%), сільськогосподарська продукція (1%). Чеські підприємства завозять до нашої держави автомобілі і обладнання (55% від всього імпорту), напівфабрикати (18%), хімікати (16%), різноманітні промислові вироби (6%), сільськогосподарська продукція (3%), сировина (2%) [450, с. 4]¹³⁹. З наведених результатів випливає, що двостороння торгівля за своєю товарною структурою є розбалансованою. Адже 63% українського експорту до Чехії складають сировинні товари, в той час як в чеському імпорті до України домінують транспортні засоби, обладнання і промислові вироби (62%). З метою покращення структури товарообігу між країнами здійснюються окремі заходи із посилення інвестиційного співробітництва, більш активного впровадження промислової кооперації, а також використання можливостей для організації загальних експортноорієнтованих виробництв на території як Чехії, так і України.

Інвестиційна діяльність і спільне підприємництво як форми двостороннього економічного співробітництва на сьогоднішній день використовується мало. Загальний об'єм чеських інвестицій в економіку України

та Україною й можливості їхнього подальшого розвитку / Гелена Фалтусова // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2005/2006. – С. 8–9; Оприщенко І. В. Чехія – Україна: укріплення співробітництва / І. В. Оприщенко // Чехія сьогодні. – 2005. – сентябрь. – С. 4.

¹³⁷ Статистичний щорічник України за 2006 рік. Державний комітет статистики України. – Київ : Консультант, 2007. – 575 с.

¹³⁸ Зовнішня торгівля України товарами за січень-вересень 2008 року. Експрес-випуск. – Київ : Державний комітет статистики України, 2008. – 22 с.

¹³⁹ Оприщенко І. В. Чехія – Україна: укріплення співробітництва / І. В. Оприщенко // Чехія сьогодні. – 2005. – сентябрь. – С. 4.

складає в цілому лише 47,9 млн дол. США, а українські інвестиції в економіку Чехії практично не здійснюються. Існують реальні підстави сподіватися на те, що в найближчому майбутньому ця ситуація зміниться, завдяки появі вагомих інвесторів із обох країн. Наприклад, група чеських фірм, серед яких “Сетуза”, “Трейд Агрі Літовел”, реалізують в Україні проект вирощування ріпаку і виробництва з нього біопалива. Відоме чеське підприємство “ФоксКонн” проробляло питання організації в нашій країні виробництва електронної техніки, а фірма “Барум–Континенталь” реалізує наміри налагодити випуск шин для вантажних автомобілів. В свою чергу українські підприємства приймали участь в конкурсі з приватизації одного з найбільших чеських металургійних підприємств “Вітковице Стіл”. Україна активно підтримує як початок нових, так і реалізацію вже існуючих чесько-українських проектів. Зокрема, комплектація легкових автомобілів “Шкода”, участь чеської фірми “Шкода – Ядерне Машинобудування” в спорудженні та реконструкції атомних електростанцій, встановлення котельного обладнання фірми ЧР “Алстом Пауер” на ТЕЦ–6 АК “Київенерго”, створення підприємствами “Укріндустрія” і “Вітковице машинобудування” консорціуму з випуску машин і обладнання для коксохімічної промисловості, впровадження сучасних технологій когенерації на об’єктах газотранспортної системи України тощо [450, с. 4]¹⁴⁰.

За даними Держкомстату України за станом на 1 жовтня 1999 р. на території України діяло 246 підприємств з чеським капіталом, у тому числі 174 чесько-українських. На сьогодні в нашій державі зареєстровано більше 624 підприємств з чеськими інвестиціями [120, арк. 127–128; 135, арк. 133]¹⁴¹. Підтримка подібних проектів, визначення перспективних сфер для їх реалізації (машинобудівна, енергетична, сільське господарство, телекомунікації, електронна промисловість) залишається одним із основних напрямків в реалізації успішного торговельно-економічного співробітництва.

¹⁴⁰ Оприщенко И. В. Чехия – Украина: укрепление сотрудничества / И. В. Оприщенко // Чехия сегодня. – 2005. – сентябрь. – С. 4.

¹⁴¹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10806. Організація офіційних візитів та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну (10 січня 2000 р. – 17 грудня 2000 р.). – 207 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11556. Політичні питання (загальне). Т. 2. (17 травня 2001 р. – 16 серпня 2001 р.). – 212 арк.

Важливим моментом для торговельно-економічних контактів став вступ Чеської Республіки до ЄС, оскільки, в зв'язку із цим змінились деякі умови здійснення економічної діяльності між країнами. Зокрема, у 2004 р. внаслідок дії автономних кількісних обмежень ЄС, Україна частково втратила об'єм експорту до Чехії металургійної продукції. Дія ряду антидемпінгових заходів ЄС відносно імпорту окремих видів української хімічної і металургійної продукції, дещо ускладнила взаємну торгівлю в даних напрямках виробництва.

Значний потенціал поглиблення двосторонніх торговельно-економічних відносин міститься в розвитку міжрегіонального співробітництва, яке все ще залишається недостатньо розвиненим. Перша спроба налагодити співпрацю на міжрегіональному напрямку відбулася ще у 1993 р. Тоді делегація підприємців і керівників банків була прийнята в Ужгородській облдержадміністрації. Підписаний протокол переговорів, засвідчив наміри створення акціонерного товариства “Інвестором”, яке вкладатиме кошти в розвиток у краї агропереробних галузей, оздоровчого комплексу та вантажних перевезень [379, с. 3]¹⁴². В наступні роки партнерські відносини між чеськими і українськими містами дещо пригальмували свій розвиток. Зокрема 30 березня 2000 р. посол Чехії в Україні Й. Врабець у Черкаській області з групою бізнесменів провів переговори з питань активізації чесько-української економічної співпраці між регіонами.

12–14 червня 2000 р. Україну відвідала делегація чеських парламентарів на чолі з головою Комітету з питань економіки Палати депутатів Й. Гойдаром. Учасники делегації відвідали Славутич Київської області, де ознайомилися з потенціалом міста як спеціальної економічної зони “Славутич”. 14 червня ця ж делегація відвідала Закарпатську область, де зустрілася з головою держобладміністрації В. Лінтурем та заступником голови обласної ради Е. Нусером. В зустрічах взяли також участь представники місцевих ділових кіл. Гостей було поінформовано про стан торговельно-економічних зв'язків Закарпатської області з регіонами Чеської Республіки, діяльність обласної ради

¹⁴² Делегація підприємців та керівників банків Чехії в Ужгороді // Урядовий кур'єр. – 1993. – 30 січня. – С. 3.

[122, арк. 149–150; 123, арк. 147–148]¹⁴³. Особливе зацікавлення чеських гостей викликало функціонуванням спеціальної економічної зони “Закарпаття”, можливості пільгового режиму інвестування в економіку області, перспективи розвитку рекреаційного бізнесу на Закарпатті.

З метою налагодження економічних зв'язків між обома країнами на рівні регіонів відбулись зустрічі українського посла в Чехії С. Устича з мером м. Мост, представниками Економічної палати регіону на чолі з її головою та представниками місцевих ділових та підприємницьких кіл Північної Чехії. Було обговорено ряд питань щодо започаткування взаємовигідного співробітництва у вугледобувній, переробній, хімічній, харчовій та інших галузях господарства обох країн, розглянуто питання щодо можливостей співробітництва між чеськими та українськими середніми та дрібними підприємствами на регіональному рівні [123, арк. 141–143; 371, с. 15–16]¹⁴⁴. Бесіди та зустрічі з представниками офіційних урядових та ділових кіл, проведені під час зазначених заходів, а також з представниками громадськості Чехії та української діаспори засвідчили, що вони сприяли більш чіткому розумінню ними зовнішньополітичних пріоритетів України, реалізації її політики в здійсненні економічних та соціальних реформ.

Упродовж 2001 р. працівники українського посольства здійснили ряд поїздок по містах Чеської Республіки з метою налагодження співробітництва на міжрегіональному рівні. Зокрема С. Устич 6–8 лютого 2001 р. відвідав міста Брно, Оломоуц та Злін, де провів низку зустрічей з їх керівництвом. В ході свого візиту в зазначених регіонах посол України ознайомився з їх економічним розвитком, роботою низки промислових підприємств. Представники урядових і підприємницьких висловили переконання в необхідності поглиблення

¹⁴³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10810. Економічні взаємовідносини (загальне). Т. 1. (7 лютого 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 200 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10812. Довідки по країнах. Т. 1. (9 лютого 2000 р. – 10 жовтня 2000 р.). – 216 арк.

¹⁴⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10812. Довідки по країнах. Т. 1. (9 лютого 2000 р. – 10 жовтня 2000 р.). – 216 арк; Посольство України інформує... // Пороги. – 2000. – № 2. – С. 15–16.

регіональних зв'язків [371, с. 10]¹⁴⁵. Даний візит продовжив започатковану активну діяльність дипустанови у напрямку посилення взаємовигідної двосторонньої співпраці.

У Пардубіцах С. Устич провів зустрічі з мером міста і представниками Пардубіцької економічної палати. Основними питаннями для обговорення стали ідеї започаткування співробітництва в транспортній, переробній, хімічній, торговельній сферах та можливості, які відкрилися для чеських бізнесменів у зв'язку із створенням вільних економічних зон в Україні (економічне утворення зі спрощеним, відносно національної економіки, режимом підприємницької діяльності) та Пардубицької економічної зони в ЧР [371, с. 10]¹⁴⁶. Сторони висловили переконання, що в необхідності поживавлення двостороннього торговельно-економічного співробітництва не лише на міжрегіональному, а й на міждержавному рівнях.

Наприкінці 2001 р. у посольстві України в Чехії відбулася зустріч С. Устича із мером Брно П. Духонем, на якій йшлося про необхідність розширення двосторонніх зв'язків на регіональному рівні. У цьому контексті мер виявив значну зацікавленість проектом проведення компанією “Алстом Пауер” (м. Брно) реконструкції ТЕС в Івано-Франківську вартістю близько 15 млн дол. США, а також реалізацією спільного проекту реконструкції і впровадження технологій когенерації на Богородчанській газо-компресорній станції [371, с. 11]¹⁴⁷.

У першій пол. лютого 2000 р. у Празі відбулася конференція “Нові можливості для чеських підприємців в Україні в умовах створення спеціальних економічних зон та територій пріоритетного інвестування”. В її роботі взяла участь делегація Донецької області. Тоді ж у Празі було відкрито представництво однієї із донецьких фірм, а члени делегації зустрілися з представниками підприємницьких кіл Чехії [122, арк. 2]¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Посольство України інформує... // Пороги. – 2001. – № 1. – С. 10.

¹⁴⁶ Посольство України інформує... // Пороги. – 2001. – № 2. – С. 10.

¹⁴⁷ Посольство України інформує... // Пороги. – 2001. – № 4. – С. 11.

¹⁴⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10810. Економічні взаємовідносини (загальне). Т. 1. (7 лютого 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 200 арк.

За активної ініціативи української сторони у 2004 р. були встановлені партнерські відносини між Харковом і Брно. В рамках цих відносин сторони здійснили низку двосторонніх заходів, зокрема, візити на рівні мерів міст та їх заступників, економічні місії і презентації, навчальні семінари та конференції тощо – разом близько 15 заходів впродовж 2004–2006 рр. Серед них найвагомішими стали економічна місія Брно до Харкова 26–30 квітня 2004 р. і візит харківської делегації Брно 3–4 вересня того ж року. Українська сторона взяла участь у роботі авіасалону “СІАФ–2004”, де проведено переговори щодо можливостей поставок до Чехії літаків Харківського державного авіаційного підприємства тощо [450, с. 4]¹⁴⁹. Рівень співробітництва між цими містами можна вважати зразковим для чесько-українських міжрегіональних відносин, що підтверджують результати численних делегацій обох країн.

Активним регіоном України, який реалізує співробітництво з Чехією з широкого спектру питань, є Автономна Республіка Крим. Перспективним проектом є налагодження спільного виробництва або модернізації тролейбусів, зокрема, на базі ДП “Кримтролейбус”. У цьому контексті впродовж 2004–2008 рр. було проведено низку візитів до Чехії представників Мінекономіки АРК та ДП “Кримтролейбус”. Значний потенціал співробітництва існує у туристично-рекреаційній сфері. З метою пропагування туристичних можливостей Криму Міністерство курортів та туризму АРК щороку експонується в рамках роботи відомої міжнародної туристичної виставки “Holiday World” (“Світові канікули”), яка проходить у лютому в м. Празі. У рамках візиту Президента ЧР В. Клауса в Україну у 2005 р. чеською фірмою “PSG Інтернешнл” було укладено договір про співучасть у фінансуванні спорудження житла в Криму (частка чеської фірми становить 25 млн дол. США), а саме житлового мікрорайону в Сімферополі, будинків у містах Феодосія та Ялта [421, с. 2]¹⁵⁰.

Тернопільська область є також перспективним регіоном для встановлення торговельних відносин як в короткотерміновому, так і в довготерміновому

¹⁴⁹ Оприщенко И. В. Чехия – Украина: укрепление сотрудничества / И. В. Оприщенко // Чехия сегодня. – 2005. – сентябрь. – С. 4.

¹⁵⁰ Звенигородський А. Взаємовигідне партнерство / А. Звенигородський. – Діловий вісник. – 2005. – травень. – № 8. – С. 2.

часовому горизонті. Одним з важливих напрямків двосторонніх взаємин є співпраця у торговельно-економічній сфері. Зовнішньоторговельний обіг Тернопільської області з Чеською Республікою за 1995–2004 рр. склав 17213,32 тис дол. США. Частка імпорту (26,79%) у загальному обсязі переважає частку експорту (лише 4,05%) [391–399]. Найбільшою чеською інвестицією в Тернопільську область стало спільне чесько-українське підприємство “Добра вода” (СП ЗАТ “Добра вода”), зареєстроване 15 серпня 1997 р. у Зборові Тернопільської області [552, с. 157–161]¹⁵¹. З огляду на незначну інтенсивність обміну делегаціями на регіональному рівні, весь потенціал двостороннього співробітництва не використовується в повному обсязі.

Візит 30 липня 2008 р. першого заступника міністра закордонних справ Чехії Т. Пойара та консула А. Мургаша до Запорізької області, засвідчив зацікавленість чеських ділових кіл можливістю брати участь у модернізації запорізьких заводів, перспективами співпраці з трансформаторобудівною галуззю регіону, а також проектами з утилізації побутових відходів.

Поряд з позитивними прикладами міжрегіонального співробітництва існує необхідність наповнення реальним змістом раніше встановлених відносин між містами Ужгород і Чеська Липа, Ялта і Фрідек Містек, Чернігів та Градець Кралове. Посольством вживалися заходи щодо започаткування нових міжрегіональних контактів, зокрема для Києва та Полтави, а також Одеської області. В цьому контексті українській стороні пропонувалися відповідні міста та регіони Чехії, надавалася відповідна інформація про них, а також проводилося попереднє опрацювання питання з представниками відповідних органів місцевого самоврядування Чехії. На жаль, наступних конкретних кроків до налагодження співробітництва представниками українських регіонів поки що вжито не було.

Упродовж останніх десятиліть все більшого значення набувала проблема формування конструктивних взаємин чеського суспільства з українськими заробітчанами, кількість яких в країні неухильно збільшувалася. Привабливість

¹⁵¹ Цуп О. Тернопільщина в контексті українсько-чеського міжрегіонального співробітництва / Олена Цуп // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія / [за заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – Вип. 3. – С. 157–161.

чеського ринку праці призвело до зростання кількості нелегальних робітників, переважно із пострадянського простору, в т. ч. з України. Українські громадяни, які постійно або тимчасово проживають на території Чеської Республіки, потребують створення належних умов для праці, правового та соціального забезпечення. Саме тому вдосконалення співпраці у соціальній сфері є необхідним для взаємного влаштування громадян обох країн і попередження проблеми нелегальної трудової міграції.

Взаємини в соціальній сфері також визначені рядом документів, серед яких ключовою є “Угода між урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки” від 21 березня 1996 р. і протоколи до неї, які переукладаються щорічно і визначають квоту на трудову діяльність громадян України в Чехії. На розширення співробітництва в галузі трудових відносин і зайнятості їх законодавчого регулювання спрямовані і наступні угоди про співробітництво в галузі праці і зайнятості (21 березня 1996 р.), здійснення платежів соціального характеру (30 червня 1997 р.), соціальне забезпечення та угода про її адміністративне застосування (25 червня 2003 р.) [185–187; 198; 216].

Про чеських іммігрантів можна мати певне уявлення з опублікованих статистичних даних. Вони свідчать, що Україна посідає друге після Словаччини місце між тими хто приїхав в Чехію на постійне або тривале проживання. Якщо у 1986 р. загальна кількість зареєстрованих на постійне проживання становила 35 тис осіб, то у 1993 р. – 160 тис осіб. У 2002 р. чинні дозволи на працевлаштування отримали 19 675 осіб, у т. ч. 6 588 жінок. 19 058 осіб було працевлаштовано на індивідуальній основі, а 617 – за контрактом. Робітниками працювало 18 928 осіб. На інших робочих місцях були влаштовані особи з середньою (430) і вищою (317) освітою [380, с. 25; 385, с. 4]¹⁵². За офіційною інформацією компетентних органів ЧР станом на березень 2006 р. дозвіл на проживання в цій країні отримали 89 444 громадяни України, з них на постійне місце проживання – 15 821 осіб, на

¹⁵² Загальна інформація про порядок приймання іноземців на роботу // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2002/2003. – С. 25; Česká ekonomika se už bez cizinců neobejde // Hospodářské noviny. – 21 září. – 2006. – S. 4.

тимчасове – 73 623. Із загальної кількості громадян, які отримали дозвіл на проживання, лише 38 833 офіційно працевлаштувалися [325, с. 3]¹⁵³.

Проблема нелегального перебування і працевлаштування українських громадян є досить гострою і потребує нагального вирішення. 50% українців трудяться легально, причому кожен десятий задіяний на некваліфікованих роботах. Лише в Празі у 2004 р. опинилося понад 60 тис українських нелегалів, а в цілій Чехії ця цифра перетнула 200-тисячну відмітку [385, с. 5]¹⁵⁴. На сьогодні у ЧР перебуває близько 400 тис мігрантів з України.

Такий наплив українських заробітчан у Чехію не є випадковим, оскільки порівняно з іншими промислово розвиненими країнами у неї дуже низький відсоток безробіття. Чеська Республіка стала імпортером робочої сили. Приїжджі заробітчани розв'язують не лише власні проблеми. Вони привозять зароблену валюту, яка має позитивне значення для економіки України в цілому. Обсяги інвестицій, які отримує Україна завдяки заробітчанству, підрахувати важко. За деякими оцінками, середньомісячні доходи громадян, які працюють за кордоном, сягають 2 млрд грн., що можна порівняти з третиною номінальних грошових доходів всього населення. На думку інших фахівці, вони становлять 4–6 тис доларів США на одного мігранта в рік. Множення цієї цифри навіть на мінімальну оцінку кількості заробітчан дає результат в 5 млрд доларів.

Загальну картину буття заробітчан значно погіршує ставлення до них з боку місцевого населення. За офіційними даними станом на 1996 р. у чеських в'язницях перебувало 165 українців, здебільшого за скоєння крадіжок, бійок, згвалтувань на території Чеської Республіки [54, арк. 13; 371, с. 7–8]¹⁵⁵. У 2005 р. 240 громадян України відбували покарання у в'язницях Чехії, переважно через побутові, буденні порушення [338, с. 10–11]¹⁵⁶. Представники посольства України в Чеській

¹⁵³ Впереди много работы (інтерв'ю посла України в Чехії І. Кулеби) / Ирина Тепова // Чехия сегодня. – 2006. – октябрь. – С. 3.

¹⁵⁴ Z cizinců je v Česku nejvíce Ukrajinců // Hospodářské noviny. – 10 ledna. – 2006. – S. 5.

¹⁵⁵ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 8430. Укладення політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання (11 січня 1996 р. – 22 серпня 1996 р.). – 166 арк; Оздоровська Н. На заробітки до Чехії / Надія Оздоровська // Пороги. – 1999. – № 1. – С. 7–8.

¹⁵⁶ Ми повинні подбати про кожного громадянина (інтерв'ю посла України в Чеській Республіці Івана Кулеби) / Олекса Лівінський // Пороги. – 2005. – № 6. – С. 10–11.

Республіці та церковних організацій постійно перебувають у контакті із засудженими, займаються їх подальшою долею.

Державний Інститут досліджень громадської думки у 1996 р. провів соціологічне опитування серед 988 чеських громадян, старших 15-ти років. Відповіді на запитання “симпатії чи антипатії” до названих держав визначалися п’ятибальною системою: велика симпатія – 1 бал, велика антипатія – 5 балів, нейтральне ставлення – 3 бали. Перші чотири місця дісталися Франції, Австрії, Англії та США. Україні та Росії припали останні місця [419, с. 52]¹⁵⁷. За політичними переконаннями цим державам симпатизують прихильники правої консервативної партії. За період 1993–1995 рр. спостерігалось зростання симпатиків: 9% – для України та 6% – для Росії.

До формування негативного стереотипу причетні чеські засоби масової інформації. Чимало редакцій не мають фахівців, які б знали життя чужинців, біженців або подібну тематику. Щоб якимось чином виправити такий стан речей громадським організаціям пропонувалося організовувати “круглі столи”, конференції, зустрічі тощо.

Чимало українських заробітчан, які вже не один рік своєю працею приносять Чехії значні прибутки страждають від недосконалої системи правового захисту. Чеська Республіка і Україна, зважаючи на всю серйозність проблеми трудової міграції, в т. ч. нелегальної, проводять постійні консультації з пошуку шляхів її врегулювання. Зокрема впроваджені заходи з посилення контролю зі сторони компетентних органів (високі штрафи за нелегальне працевлаштування), роз’яснювальна робота посольств (підготовка і поширення довідкових матеріалів), співпраця консульських працівників, дозволили дещо зменшити кількість випадків нелегального працевлаштування.

Часткову допомогу у вирішенні проблем мігрантів надає Міжнародна організація з міграції (ІОМ), яка з 1998 р. діє в Чеській Республіці. Її зусиллями створено проекти “Інтеграція іноземців” (адаптація іноземців у країні перебування) та “Активний вибір” (відбір кваліфікованих іноземних

¹⁵⁷ Заїц Б. У чеському дзеркалі / Борис Заїц // Політика і час. – 1997. – № 4. – С. 51–53.

працівників) [455, с. 24–25; 371, с. 24]¹⁵⁸. Організація допомагає людям, які опинилися у кризовому становищі, із добровільним поверненням до країни походження, у запобіганні торгівлі людьми та нелегальній міграції.

15 лютого 2007 р. у Празі відбулася чесько-українська науково-практична конференція “Проблеми перебування та працевлаштування громадян України на території Чеської Республіки”. У виступах учасників основна увага акцентувалася на актуальних питаннях співпраці обох країн в галузі міграції робочої сили. Представники чеських урядових структур, експерти, підприємці відзначили, що вироблення спільних домовленостей у сфері перебування та працевлаштування громадян України на території Чехії та постійний обмін інформацією між державними органами двох держав про стан їх виконання є ефективним шляхом вирішення проблем української трудової міграції.

Одним із перспективних напрямів двосторонніх відносин є науково-технічне співробітництво. Його реалізація відбувається на основі виконання “Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою” від 26 квітня 1995 р. і загальних положень “Угоди між Кабінетом міністрів України та Урядом Чеської Республіки про економічне, промислове і науково-технічне співробітництво” від 16 квітня 2004 р. [218]. Згідно статей (10 і 15) Договору сторони створюють належні умови для ефективного співробітництва в галузі фундаментальних та прикладних наук, передової техніки і технологій, а також підтримання безпосередніх зв’язків та спільних ініціатив учених, дослідників, науково-дослідних інститутів, установ Академій наук та науково-виробничих об’єднань. У 1996 р. була підписана “Угода про співробітництво між Академіями наук України та Чехії”, яка засвідчила обопільне бажання поглиблення чесько-українського співробітництва в науковій сфері.

Усталені форми співпраці значно розширила спеціальна “Угода між Кабінетом міністрів України та Урядом Чеської Республіки про науково-технічне

¹⁵⁸ Ржігова М. Що є ІОМ / Марія Ржігова // Пороги. – 2003. – № 4. – С. 24–25; Кнап Л. ІОМ продовжуватиме реалізацію інтеграційних проєктів / Ленка Кнап // Пороги. – № 1. – 2004. – С. 24.

співробітництво” [115, арк. 34; 116, арк. 52–57]¹⁵⁹. Її положення передбачали розвиток науково-технічних і технологічних досліджень з можливістю обміну науковим обладнанням та матеріалами, науковцями, дослідниками, експертами, інженерно-технічними працівниками з метою стимулювання спільних проектів і програм, організація спільних семінарів і конференцій.

Значний резонанс серед наукової громадськості мало обрання 20 березня 1992 р. двох чеських вчених дійсними членами НАН України: по відділенню механіки С. Маркуш, директор Інституту матеріалів і механіки машин і по відділенню фізико-технічних проблем матеріалознавства – І. Гривняк, ректор Технологічного університету [379, с. 2]¹⁶⁰. Таке співробітництво сприяло не лише обміну матеріалами нових досліджень, а й підвищенню міжнародного авторитету як Академії, так і України в цілому.

23–24 вересня 1993 р. у Києві відбулися установчі збори президентів академій наук – членів Асоціації ряду країн Східної Європи і Азії, у т. ч. Чехії та України. У зборах взяли також участь президенти ряду міжнародних наукових організацій, як-от Європейської академії наук (А. Берджен), Міжнародної ради наукових спілок (К. Менон) і Академії Третього Світу (А. Салама). Від Академії наук Чеської Республіки виступила перший секретар посольства Чехії в Києві А. Сobotкова [253, арк. 171–180]¹⁶¹.

13 липня 1997 р. у посольстві України в Празі відбулася зустріч із президентом Академії наук ЧР Р. Заградніком. Тоді сторони обговорили низку питань про сучасний стан і перспективи чеського-українського співробітництва в науковій сфері. Керівник чеської Академії наук високо оцінив рівень української науки, відзначив традиційну високопрофесійну підготовку українських учених, підтвердив готовність чеської сторони і надалі щорічно приймати 10–15

¹⁵⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10796. Укладення Договорів та Угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 1. (24 січня 2000 р. – 9 березня 2000 р.). – 201 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10797. Укладення Договорів та Угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 2. (13 березня 2000 р. – 14 квітня 2000 р.). – 205 арк.

¹⁶⁰ Поповнення з-за кордону (Іноземними членами АН України обрано велику групу зарубіжних учених) // Урядовий кур’єр. – 1992. – квітень. – С. 2

¹⁶¹ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 291. Документи про прийом іноземних делегацій, бізнесменів, підприємців, громадян іноземних держав Президентом України (вербальні ноти, програми, плани, протоколи, інформації, листування) (25 січня 1993 р. – 17 грудня 1993 р.). – 225 арк.

українських вчених і надавати їм для стажування найкращі чеські лабораторії. Тоді із 59 чеських науково-дослідних інститутів 20 було оснащено технологічними обладнанням найвищого світового рівня [67, арк. 17–22]¹⁶².

Важливе значення для поглиблення розвитку науково-технічного співробітництва мала празька зустріч 29 вересня 2000 р. працівників українського посольства з директором департаменту з питань міжнародного співробітництва та розвитку Міністерства освіти, молоді та спорту Чеської Республіки П. Крженеком. Чеський високопосадовець ознайомив із способами, координації, в масштабах країни, міжнародного науково-технічного співробітництва і створення відповідної нормативної бази [119, арк. 22]¹⁶³.

На думку чеської сторони процес двостороннього науково-технічного співробітництва не повинен орієнтуватися виключно на реалізацію заходів у прив'язці до положень відповідної угоди, а може здійснюватися в рамках діяльності існуючої міжурядової спільної Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Обом сторонам доцільно максимально використовувати можливості обговорення спільних проектів та інших організаційних форм науково-технічного співробітництва в ході засідань Комісії, зустрічей її секретарів тощо і не чекати прийняття остаточного рішення. З чеської сторони першочергового значення надається не формальній фіксації намірів співпраці положеннями угоди, а наповненню двосторонніх стосунків у цій сфері конкретними діями.

Чеська і українська сторони напрацьовують проекти співпраці в багатьох напрямках. Зокрема це стосується нових технологій і технологічного обладнання для створення джерел енергії і засобів транспортування енергоносіїв, спільних проектів з проектування і створення авіаційної техніки, розробки зразків нової медичної техніки, інструментів і медичних приладів, розробка автомобілів спеціального призначення, створення нових зразків рухомого рейкового

¹⁶² ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 9053. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне) (27 січня 1997 р. – 13 листопада 1997 р.). – 27 арк.

¹⁶³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10802. Укладення договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 7. (21 вересня 2000 р. – 7 грудня 2000 р.). – 201 арк.

транспорту, верстатобудування, радіоелектронної апаратури і засобів зв'язку, створення машин і механізмів для обробітку землі, збору врожаю і переробки сільськогосподарської продукції. Проте більшість зазначених напрямків не поки що не отримало підкріплення конкретними діями.

У контексті здійснення конкретних заходів для розвитку співробітництва в даній сфері чеською стороною було запропоновано надати Україні методологічну допомогу в створенні презентаційного диску про можливості організації досліджень та створення нових технологій в Україні. У Чеській Республіці з метою інформування потенційних закордонних партнерів про можливості і здобутки чеських наукових і конструкторських установ уже було випущено презентаційний диск з базою даних (CD-ROM “Technologicky profil Āeske Republiky”) [119, арк. 23–24]¹⁶⁴.

Аналіз сукупності факторів, що визначають ефективність двостороннього соціально-економічного співробітництва, дають підстави стверджувати про наявність всіх необхідних умов для реалізації основних напрямів взаємовідносин. У договірно-правовій базі, яка налічує більше 30-ти документів, закріплені основні положення для регулювання спільної торговельно-економічної діяльності, науково-технічного співробітництва суб'єктів двох країн та поглиблення відносин на соціальному напрямку. Інформаційну та організаційно-технічну базу здійснення співпраці на всіх рівнях забезпечують регулярні контакти між відповідними міністерствами, зовнішньополітичними відомствами, спільними комісіями і робочими групами, представниками ділових кіл обох країн. За товарообігом Україна входить у першу двадцятку партнерів Чеської Республіки. Значний потенціал поглиблення двосторонніх торговельно-економічних відносин міститься в розвитку міжрегіонального співробітництва. Співпраця в соціальній сфері передбачає вирішення проблем, пов'язаних із працевлаштуванням та перебуванням українських громадян на території ЧР, зокрема, щодо соціального забезпечення, медичного страхування, визнання

¹⁶⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10802. Укладення договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 7. (21 вересня 2000 р. – 7 грудня 2000 р.). – 201 арк.

документів про освіти. Певний дисбаланс у взаєминах створює більш ніж двадцятирічна історія заборгованості України за Ямбурзькою угодою і затягування процесу її вирішення. На шляху до досягнення євроінтеграційної мети України поглиблення взаємовигідного соціально-економічного співробітництва з Чеською Республікою, яка також бачить в нашій країні доброго сусіда й перспективного торгового та ділового партнера – є необхідною ланкою. З огляду на економічні перспективи України і водночас на статус Чехії як члена ЄС, який розглядає запровадження сприятливих режимів для нашої держави, шляхи вирішення цієї проблеми набирають більш чіткіших обрисів.

3.3. Взаємини в гуманітарній сфері

Взаємини в гуманітарній сфері мають широкий спектр (культурна, освітня і наукова співпраця, обмін інформацією, туризм, молодіжні і спортивні зв'язки) і базуються на стійкій договірно-правовій основі. Її становлять “Договір про дружні відносини та співробітництво між Україною і Чеською Республікою” від 26 квітня 1995 р., угоди про співробітництво в галузі освіти, молоді і спорту та в галузі туризму від 17 лютого 2006 р. [183; 217; 224]. У них визначено напрями і обсяги співробітництва, його принципи і форми, механізми здійснення, на основі врахування внутрішнього законодавства обох країн. Зокрема, положення про форми співпраці включають прямі контакти і зв'язки між відповідними міністерствами, відомствами та іншими державними установами, навчальними закладами, науково-дослідними установами, творчими спілками, молодіжними, спортивними організаціями, а також між окремими громадянами. Це дає можливість укладати прямі документи між зазначеними установами, закладами і організаціями Чеської Республіки та України.

У Чехії щорічно відбувається низка значних культурних заходів, які ініційовані посольством України в Празі, урядами обох країн, різноманітними міністерствами і відомствами, діаспорними та громадськими організаціями. Відповідно і Україна намагається популяризувати чеську культуру серед свого

народу, проводячи аналогічні традиційні культурні та мистецькі акції. Значну роботу в цьому напрямку проводить чеське посольство в Україні та Чеський центр у Києві. Слід зазначити, що чималий авторитет і популярність завойовували і численні культурно-політичні та благодійно-гуманітарні заходи, які відбуваються з ініціативи української громади в Чехії.

Формування нового плану співробітництва між Чеською Республікою і Україною у галузі науки і освіти після встановлення дипломатичних відносин стало одним із важливих завдань. Поряд із проведенням інтенсивної роботи із вироблення належної договірно-правової бази, нез'ясованими залишалися ряд питань, серед яких подальша доля студентів, прийнятих на навчання ще до подій 1991 р. Згідно з “Договором про наукове та культурне співробітництво між колишнім СРСР і ЧСФР” Держкомітет СРСР з народної освіти відрядив з України на навчання у вищі навчальні заклади ЧСФР 21 студента і 3 аспірантів. За умовами Договору стипендію всім студентам виплачував Держкомітет у розмірі 4500 чеських крон (150 дол. США). Після припинення діяльності Держосвіти СРСР всі направлені на навчання в ЧСФР залишилися без фінансової підтримки. На звернення Міністерства освіти України про надання матеріальної допомоги українським студентам уряд ЧСФР пішов назустріч, встановивши їм нову стипендію в розмірі 1500 чеських крон (50 дол. США). У 1991–1992 рр. у вузах України навчалося більше 180 громадян ЧСФР, що у 8 разів перевищувало кількість українських студентів в цій країні. Міністерство освіти України порушило клопотання перед МЗС ЧСФР щодо проведення переговорів з Міністерством освіти Чехії і Словаччини про фінансування навчання українських студентів і аспірантів за рахунок різниці у витратах обох сторін без врахування виплати стипендії [4, арк. 145–146]¹⁶⁵.

Переговори з цього та інших питань між представниками відповідних міністерств відбулися 8–10 лютого 1994 р. У Празі в приміщенні українського посольства. Після взаємних консультацій у Міністерстві освіти Чехії було

¹⁶⁵ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 6933. Наукове співробітництво (1992 р.). – 146 арк.

прийнято рішення сплачувати студентам з України у 1994 р. стипендію в розмірі 1500 чes. крон (50 дол. США) в односторонньому порядку, тобто не вимагаючи від нашої держави аналогічних дій. З 1 жовтня 2008 р. Міністерство освіти Чеської Республіки підвищило стипендії для іноземних студентів, у т. ч. з України, із 7000 (345 дол. США) до 9000 тис чеських крон (445 дол. США). Стипендії для чеських студентів, які навчаються в Україні, було підвищено приблизно на 40%, в порівнянні з минулими роками [376, с. 8]¹⁶⁶.

Між країнами існує доволі ефективна практика мовних курсів, передбачених існуючою міжурядовою угодою в сфері освіти. Наприклад, у 1994 р. чеською стороною було надано 8 путівок на літні школи чеської мови до чотирьох провідних чеських університетів (Карловий університет у Празі, Масариковий університет у Брно, Південночеський університет у Чеських Будейовіцах та Оломоуцький університет ім. Ф. Палацького) [30, арк. 50–51]¹⁶⁷. Під час зустрічі першого секретаря посольства України в Чеській Республіці М. Колесніченка із радником мера Праги з питань освіти 4 грудня 1999 р. було розглянуто питання можливості здійснення мовної практики в празьких школах для студентів вузів України, які вивчають чеську мову [86, арк. 50–51]¹⁶⁸. Зростання інтересу до вивчення чеської мови в нашій державі пояснювалося, насамперед, нестачею кваліфікованих перекладачів в різних сферах чесько-української співпраці.

Водночас, необхідно підкреслити, що в рамках механізму міждержавного співробітництва в культурній і гуманітарній сферах інтенсивно розвиваються відносно самостійні напрями взаємодії загальноосвітніх, спеціальних і вищих учбових закладів Чеської Республіки і України. Кафедра богемістики Київського університету ім. Тараса Шевченка співпрацює з університетом у Брно. Після візиту студентів та аспірантів Київського національного технічного університету до Брненського технічного університету у 1999 р. відродили давні стосунки між

¹⁶⁶ Підвищення стипендій для іноземців та чеських студентів на Сході // Український журнал. – 2008. – № 10. – С. 8.

¹⁶⁷ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7630. Наукове співробітництво, учбові і освітні питання. Розповсюдження і вивчення української мови закордоном (11 січня 1994 р. – 27 грудня 1994 р.). – 203 арк.

¹⁶⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10107. Записи бесід, щоденники начальників управлінь і завідувачів відділів (18 січня 1999 р. – 14 грудня 1999 р.). – 51 арк.

згаданими вузами [371, с. 9]¹⁶⁹. У жовтні 2008 р. у Львові відбулося підписання двох угод про співпрацю між правничими факультетами Львівського національного університету ім. Івана Франка і Західночеського університету із Пльзеня й між юридичним факультетом ЛНУ ім. Івана Франка та Інститутом держави і права Академії наук Чеської Республіки [439, с. 1]¹⁷⁰ (детальніший перелік навчальних закладів двох країн між якими встановлено договірні зв'язки див. Дод. Д). Вивчення чеської мови і літератури в українських вузах, ведеться, наприклад, у Київському університеті ім. Т. Шевченка, у Києво-Могилянській академії, Львівському національному університеті ім. І. Франка, Ужгородському національному університеті, у вузах Рівного [443, с. 10–11; 448, с. 18]¹⁷¹.

Про дедалі більше зацікавлення українською тематикою засвідчила і новостворена спеціальність – “Українська мова і література” на філософському факультеті Масарикового університету в Брно. Факультативне вивчення української мови впроваджено на філософському факультеті Оломоуцького університету, педагогічному факультеті Остравського університету та в інституті мов і гуманітарних наук при Пардубицькому університеті. На філософському факультеті Карлового університету, де працювала спеціальна кафедра, запроваджувалися п'ятирічні магістерські та трирічні бакалаврські студії україністики [90, арк. 31–32; 371, с. 8]¹⁷².

Досить активним є взаємний обмін студентами та викладачами. Наприклад, станом на 1993–1994 рр. в Україні навчалося 12 чеських студентів, а в Чехії – 11 українських. У 1995 р. з чеського боку залишилося 2 студентів, а з українського – 6. Впродовж 1997–1998 рр. 22 українські студенти навчалися в Чехії з них 5 одержали урядові стипендії. У 2005 р. Чеська Республіка виділила 4 студентські стипендії в рамках загальної програми розвитку та 32 стипендії з Вишеградського

¹⁶⁹ Несін В. Візит українських студентів до Чехії / Віталій Несін // Пороги. – 1999. – № 3. – С. 9.

¹⁷⁰ Лавринович О. Українсько-чеська співпраця / О. Лавринович // Каменяр. – 2008. – № 7. – С. 1.

¹⁷¹ Лівінський О. Львівська богемістика / Олекса Лівінський // Пороги. – 2003. – № 3. – С. 10–11; Мідянка П. *Lingua Bohemica* / Петро Мідянка // Український журнал. – 2007. – № 10. – С. 18.

¹⁷² ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10115 (830). Наукове співробітництво, навчальні й освітні питання. Розповсюдження і вивчення української мови закордоном (18 січня 1999 р. – 27 грудня 1999 р.). – 104 арк; В Масариковому університеті відкрито україністику // Пороги. – 1995. – № 1. – С. 8.

фонду, а на навчання у 2007–2008 академічному році українським студентам та аспірантам було надано 29 стипендій [340, с. 8–9; 30, арк. 17; 320, с. 251–252]¹⁷³.

Одним із важливих напрямів гуманітарної співпраці залишається збереження історичної культурної спадщини обох країн, яка включає в себе як масові так і поховання видатних діячів, меморіали, меморіальні таблиці та пам'ятні знаки, літературні, бібліотечні й архівні фонди.

Відповідно до вісімнадцятої статті “Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною і Чеською Республікою” від 26 квітня 1995 р., сторони зобов'язалися забезпечувати догляд за військовими похованнями та пам'ятниками на своїх територіях, а також виявляти місця поховань своїх громадян і зберігати доступ до них. Масові поховання українців і меморіали розкидані по різних чеських містах. Так, у Брно на міському центральному кладовищі та в Пардубіце знаходяться меморіали всім українцям, які мешкали в цих містах. Пам'ятники воїнам Української Галицької Армії встановлені у Градец Кралове та Терезіні, а в Яблонному – пам'ятник старшині стрілецтву Української Бригади. У Ліберцях відкрито меморіал інтернованим воїнам групи генерала А. Крауса, яка влітку 1920 р. відділилася від діючої армії УНР, перейшла Карпати і в Чехії була обеззброєна. У Празі на Ольшанському цвинтарі знайдено захоронення радянських воїнів (серед яких багато українців), що загинули в боях за Прагу весною 1945 р. та представників української еміграції (понад 150 могил). У Подебрадах віднайдено понад 40 місць поховань представників української міжвоєнної еміграції, а у Засмуці (в 43 км від Праги) встановлено пам'ятник українцям, які померли в 20–30 роках в санаторії Буда. У Чеській Республіці поховано й видатних громадських діячів та представників української науки і культури. Зокрема у Празі є могили О. Олеся, В. Леонтовича, С. Русової, С. Сірополка, І. Горбачевського, І. Пулюя. У Подебрадах поховані Д. Антонович, Є. Чикаленко, В. Лащенко, О. Вілінська,

¹⁷³ Не має тих терезів, за допомогою яких можна визначити, яка країна більше любить інтереси України в НАТО і ЄС (інтерв'ю міністра закордонних справ України Б. Тарасюка) / Ленка Кнап // Український журнал. – 2007. – № 2. – С. 8–9; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7630. Наукове співробітництво, учбові і освітні питання. Розповсюдження і вивчення української мови закордоном (11 січня 1994 р. – 27 грудня 1994 р.). – 203 арк; Zprava o zahraniční politice České Republiky za období od ledna 2005 do prosince 2005. – Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České Republiky, 2006. – 414 с.

В. Вілінський, в Оломоуці – І. Панькевич, а у Мельнику – Н. Королева [85, арк. 16–17; 431, с. 44–45]¹⁷⁴.

В Україні знайдено і частково впорядковано військові поховання часів Першої і Другої світових воєн (всього 387 воїнів). Так, 8 місць захоронень чехословацьких легіонерів 1914–1920 рр. є в Києві, Бахмачі Чернігівської обл. (спільна могила неідентифікована), Цецові (Калинівка) Зборівського р-ну Тернопільської обл. – 6 спільних могил з останками 195 легіонерів, полеглих під у битві під Зборовом 2 липня 1917 р., а також у Тернополі та навколишніх селах (Домаморицях, Озерній, Волосівці) та Красному (Львівської обл.). Поховання полеглих чеських воїнів у Другій світовій війні знаходяться у Садгорі (Чернівецька обл.) та Соколово (Харківська обл.) [601, с. 47; 618]¹⁷⁵. Сторони здійснюють необхідну роботу із пошуку, реставрації, відновлення й догляду за згаданими об'єктами. Відбувається вшановування їх пам'яті. Наприклад, щороку 2 липня у с. Калинівка Зборівського р-ну Тернопільської обл. проходить захід у пам'ять за загиблими чеськими легіонерами у Першій світовій війні. У ній постійно беруть участь чеська делегація, в складі керівників відомств і чеських ветеранів, представники українських органів державної влади і управління. Під час офіційного візиту в Україну у 1997 р. Президент Чехії В. Гавел також відвідав це місце бойової слави. За словами чеського керівництва битва під Зборовом – непересічна подія в чеській історії, яка справила значний вплив на подальше становлення чеської та словацької державності [558; 373, с. 2; 366, с. 1; 362, с. 11]¹⁷⁶.

Меморіальні таблиці та пам'ятники, присвячені видатним особистостям або подіям з історії чеської і української культури, розміщені і в Чеській Республіці, і в Україні. Наприклад, у Празі, встановлено 4 меморіальні таблиці.

¹⁷⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 9648 (800). Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне) (4 січня 1998 р. – 10 листопада 1998 р.). – 122 арк; Колесніченко Н. Українська історична культурна спадщина в Чеській Республіці / Н. Колесніченко // Український світ. – 1998. – № 4–6. – С. 44–45.

¹⁷⁵ Svoboda G. Valeční hroby v zahraničí / G. Svoboda. – Praha : Československa obec legionařska, 1996. – 134 s; Zborov 1917–1997 / J. Galandauer, P. Hofman, I. Šedivý. – Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS: Impuls, 1997. – 158 s.

¹⁷⁶ Чехословацьке військо в Україні під час Першої світової війни. Короткий історичний нарис – [упоряд. Ї. Гофман, В. Павлічка, А. Дрбал, М. Гофман]. – Прага : Чехословацька громада легіонерів, 2007. – 48 с; Тут коло Зборова // Радянське село. – 1990. – 6 липня. – С. 2; Під Зборовом народжувалися незалежні Чехія і Словаччина // Зборівська дзвіниця. – 1997. – 4 липня. – С. 1; Бурма В. Зборівська битва під знаменами чехословацькими / В. Бурма // Вільне життя. – 2007. – 4 липня. – С. 11.

Одна з них розміщена на будинку по вул. Оплеталовій, 22, де у 1876 р. у друкарні Грегора було надруковано перший повний (без цензурних скорочень) “Кобзар” Т. Шевченка. В пам’ять про українського письменника, громадського діяча І. Франка та його історичний виступ на Першому слов’янському з’їзді слов’янської прогресивної молоді в Празі 18 травня 1891 р., відкрито меморіальну таблицю в палаці Дофін, на Слов’янському острові на р. Влтаві, де й відбувся згаданий з’їзд. Інший пам’ятний знак на будинку №15 по вул. Пресловій встановлено на честь українського вченого і дослідника І. Пулюя, який в цьому будинку кілька років мешкав і помер 1918 р. [85, арк. 14]¹⁷⁷. У рамках відзначення 130-річчя від дня народження президента УНР, державного діяча і вченого, члена Чеської Академії Наук М. Грушевського, 14 жовтня 1996 р. було відкрито меморіальну таблицю на будинку, в якому він у 1920 р. проживав (у Празі по вул. Домбровського, 22) [51, арк. 18–19, 84–89, 103–106, 111–118, 159–160, 189–192; 371, с. 1]¹⁷⁸.

У Києві 3 листопада 2000 р. встановлено два пам’ятних знаки про заснування Першого чеського батальйону “Чеської дружини”, 1914 р. на будинку готелю “Санкт-Петербург” (вул. Володимирська, 36), а також діяча чехословацького визвольного руху часів Австро-Угорської імперії доктора В. Вондрака на будинку Держкомітету України з геології та використання надр (вул. Володимирська, 34) [120, арк. 149; 125, арк. 133; 363, с. 3]¹⁷⁹. Місце встановлення знаків обрано не випадково, оскільки саме в столиці України у 1918 р. було створено чеську дружину, що стала основою чехословацької закордонної армії й відіграла не останню роль у створенні незалежної Чехословацької Республіки. 28 березня 2002 р. в Ужгороді було відкрито пам’ятник першому президенту Чехословацької Республіки Т. Масарику [168, арк.

¹⁷⁷ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 9648 (800). Питання культурних зв’язків із закордоном (загальне) (4 січня 1998 р. – 10 листопада 1998 р.). – 122 арк.

¹⁷⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 8395. З’їзди, конференції та симпозиуми з питань науки і культури, виставки, ювілеї (загальне). Т. 2. 130-річчя від дня народження М. С. Грушевського (25 грудня 1996 р. – 30 грудня 1996 р.). – 241 арк; Хроніка громади // Пороги. – 1996. – № 4. – С. 1.

¹⁷⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10806. Організація офіційних візитів та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну (10 січня 2000 р. – 17 грудня 2000 р.). – 207 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10814. Питання культурних зв’язків з закордоном (11 січня 2000 р. – 27 грудня 2000 р.). – 168 арк; Філіпчук Н. Випадковостей не буває / Наталя Філіпчук // Голос України. – 2000. – 4 листопада. – С. 3.

68]¹⁸⁰. 9 травня 2007 р. у Рівному на перехресті вулиць Соборної-Дубенської відбулося урочисте відкриття Пам'ятного знаку волинським чехам [472, с. 3–4]¹⁸¹. У с. Скелівка на Львівщині у 2008 р. споруджено пам'ятник літературному герою твору Я. Гашека – бравому солдату Швейку [379, с. 8]¹⁸².

Одним із важливих положень Зовнішньополітичної концепції культурного співробітництва України із зарубіжними країнами є робота з повернення культурних цінностей країні їх походження, вивезених в різні періоди за кордон. За таких умов чеська сторона передала Україні у 1993 р. творчий і родинний архів видатного поета О. Олеся періоду еміграції, рукописи та листування його сина, поета і археолога О. Ольжича, а також матеріали молодшої сестри Лесі Українки О. Косач-Шимановської. Дарчий лист про передачу архіву було підписано 27 лютого в Празі, а процедуру конвертування, пересилання й передачі архіву здійснено через МЗС України та за участю Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України [11, арк. 23; 379, с. 2]¹⁸³.

В контексті виконання державної програми “Повернуті імена” у 1997 р. в Україну було повернуто родинний архів Сірополків, що містить багато матеріалів до вивчення історії української педагогіки та бібліології. Частково це було зроблено ще за життя дочки С. Сірополко Олександри. За матеріалами цього архіву вийшли ряд публікацій, зокрема монографія Т. Ківшар “Український книжковий рух як історичне явище (1917–1933 рр.)” [503]. Цього ж року під час візиту Президента Чехії В. Гавела до України було передано копії листів М. Грушевського до Т. Масарика [431, с. 44–45]¹⁸⁴.

¹⁸⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. № 117. Організація офіційних та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну. Т. 1. (27 грудня 2001 р. – 7 березня 2002 р.). – 117 арк.

¹⁸¹ Шершень М. Депутати поділилися грошима з пам'ятниками / Мирослава Шершень // Рівне вечірнє. – 2007. – 10 травня. – С. 3–4.

¹⁸² Повернення бравого вояка Швейка // Урядовий кур'єр. – 2008. – 16 січня. – С. 8.

¹⁸³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 6996. Питання культурних зв'язків з закордоном (5 січня 1993 р. – 30 грудня 1993 р.). – 102 арк; Ільєнко І. Повернення на Батьківщину / Іван Ільєнко // Урядовий кур'єр. – 1993. – 27 березня. – С. 2.

¹⁸⁴ Колесніченко Н. Українська історична культурна спадщина в Чеській Республіці / Н. Колесніченко // Український світ. – 1998. – № 4–6. – С. 44–45.

Завдяки ініціативі М. Горovій, чеської громадянки та відомої серед української діаспори в ЧР майстрині вишивки, одному із музеїв Києва у 1999 р. було передано збірку творів українського мистецтва з її особистої колекції. До збірки ввійшли близько 40 робіт, серед яких 9 картин українського живописця П. Громницького (із 1928 р. мешкав у Празі), портрети Т. Шевченка, І. Франка, український пейзажний живопис [87, арк. 117]¹⁸⁵.

В результаті активної роботи посольства України в Чеській Республіці з виявлення архівних матеріалів про українських діячів в Україну було повернуто також деякі документи (у т. ч. свідоцтво про народження) О. Теліги, української поетеси, розстріляної фашистами в Києві у Бабиному Яру та 27 картин чеського художника українського походження І. Лошака [85, арк. 17]¹⁸⁶. У Слов'янській бібліотеці при Національній бібліотеці Чеської Республіки (заснована ще у 1924 р. від назвою “Русская библиотека” Міністерством закордонних справ Чехословаччини) зберігаються близько 50 листів Лесі Українки до членів родини її сестри Оксани. Їх копії передані меморіальним музеям в Україні [371, с. 10]¹⁸⁷.

Збірки українських видань, архівні особисті фонди і зібрання містяться у двох празьких бібліотеках і в Празькому центральному державному архіві У Празькому держархіві у фонді “Українського музею в Празі” зібрано матеріали про Український Вільний Університет, Педагогічний інститут ім. М. Драгоманова, Українську Господарську Академію, Українську студію пластичного мистецтва, Українську гімназію та ін. У Слов'янській бібліотеці, фонди якої нараховують понад 700 тис томів, зберігаються архівні документи про окремих діячів української діаспори (В. Москалюка, І. Гавришковича, Є. Маншина та інших) [431, с. 44–45; 371, с. 10]¹⁸⁸. В свою чергу у Центральному державному архіві органів державної влади і управління України доступними для дослідників стали матеріали “Празького фонду”, в якому зберігаються

¹⁸⁵ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10111. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне) (14 січня 1999 р. – 29 грудня 1999 р.). – 241 арк.

¹⁸⁶ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 9648 (800). Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне) (4 січня 1998 р. – 10 листопада 1998 р.). – 122 арк.

¹⁸⁷ Посольство України інформує... // Пороги. – 1999. – № 2. – С. 10.

¹⁸⁸ Колесніченко Н. Українська історична культурна спадщина в Чеській Республіці / Н. Колесніченко // Український світ. – 1998. – № 4–6. – С. 44–45; Слов'янська бібліотека в Празі // Пороги. – 1996. – № 4. – С. 10.

документи, творча, наукова, громадська, культурна спадщина представників української інтелектуальної та громадської еліти що змушені були виїхати за кордон і там пропагувати історію та культуру України. Між відповідними установами, на основі “Угоди про співробітництво між Державним комітетом архівів України та Міністерством внутрішніх справ Чеської республіки, представлений відділом архівного відомства” від 14 жовтня 2005 р. обох країн здійснюється обмін архівними матеріалами та новими виданнями, а також проводяться консультації для покращення співробітництва на цьому напрямку.

Україна отримує від державних та громадських установ Чехії гуманітарну допомогу. Серед гуманітарних організацій Чеської Республіки варто відзначити чеські громадські товариства “Карітас” та “Адра” [597, с. 47]¹⁸⁹. У 1993 р. до них долучилися викладачі та студенти двох празьких гімназій, організувавши гуманітарну допомогу для українських дітей, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи [20, арк. 39]¹⁹⁰. Упродовж 2000 р. у чеських містах за участю чеського благодійного “Товариства допомоги” відбувся ряд концертів, кошти від проведення яких були використані для оздоровлення українських дітей.

Українське життя в Чеській Республіці представлене рядом організацій, що утворилися тут після 1989 р. і розпаду ЧСФР у 1993 р. з метою вирішення проблеми вивчення й поширення в чеському суспільстві знань про історію та культуру України, її окремих регіонів та підтримки зв’язків з історичною Батьківщиною. Серед них Союз українських лікарів, Об’єднання українських жінок, Громадський форум українців (ГФУ), “Об’єднання українців у Чеській республіці” (ОУЧР). Однак, на сьогодні, в країні діючими залишилися 4 організації української діаспори – “Українська ініціатива в Чеській Республіці” (голова В. Райчинець), “Об’єднання українців та прихильників України в Чеській Республіці” (голова О. Мандова) та “Об’єднання українок в Чеській

¹⁸⁹ Ročenka 1997. Archdiocesan charity of Olomouc Diocesan charity of Ostrava-Opava Czech Republic. – Yearbook, 1997. – 320 s.

¹⁹⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7243. Гуманітарні питання (27 березня 1993 р. – 11 серпня 1993 р.). – 44 арк.

Республіці” (голова Х. Йойкова), “Форум українців ЧР” (співголови М. Зузук, В. Рюхтін) [135, арк. 134]¹⁹¹.

Першою урядово зареєстрованою організацією місцевої діаспори стало “Об’єднання українців у Чеській республіці” (ОУЧР). До її складу увійшло 250–300 осіб. До проголошення незалежності України основні зусилля організації були спрямовані на участь у діяльності Світового конгресу вільних українців, які проживають у Чеській Республіці шляхом культурної та освітньої діяльності.

У 1994 р. з метою відстоювати ідентичність та самовизначення українців, підтримувати та розвивати українську культуру в рамках європейського та чеського суспільств, а також сприяти українсько-чеським зв’язкам зареєстровано нову організацію “Українська ініціатива в Чеській Республіці” (УІЧР) [371, с. 2–3]¹⁹². УІЧР є членом Європейського та Світового конгресів українців, активно співпрацює з чеським урядом, мерією головного міста Праги, посольством України в Чеській Республіці, а також з іншими організаціями національних меншин, які проживають на території Чехії. Також разом з організаціями поляків, словаків, угорців, німців Українська ініціатива стала співзасновником Асоціації національних об’єднань (АНО) Чеської Республіки (зареєстрована Міністерством внутрішніх справ в жовтні 1999 р.). Основною метою її діяльності стало збереження і розвиток культури, мови, традицій та творчої спадщини тих націй, які проживають в Чехії [371, с. 2]¹⁹³. Співпрацюючи з державними установами, АНО започаткувала активну діяльність по підготовці Закону про національні меншини ЧР.

ОУЧР та УІЧР діють переважно в Празі. Водночас у намаганні розширити діапазон та географію своєї діяльності, розбудували декілька регіональних філій. Так, у вересні 1992 р. було засновано першу регіональну організацію ОУЧР (РО ОУЧР) для Північної Моравії та Сілезії з центром в Оставі, яку очолив голова її організаційного комітету В. Ваник [371, с. 42–

¹⁹¹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11556. Політичні питання (загальне). Т. 2. (17 травня 2001 р. – 16 серпня 2001 р.). – 212 арк.

¹⁹² Хроніка громади // Пороги. – 1994. – № 2. – С. 2–3.

¹⁹³ Хроніка громади // Пороги. – 2000. – № 3–С. 2.

44]¹⁹⁴. РО ОУЧР об'єднавши на своїй платформі українців Острави, Опави, Оломоуца, Крнова, Карвіна, Брунтала, Пржерова та Всетіна, стала основою їхнього громадського життя в Чеській Республіці. Місцева організація УІЧР у Зліні функціонує під керівництвом В.Чинча з 28 травня 1997 р. Створені осередки української діаспори й в Усті-над-Лабем (1997 р.) та Тепліце (2000 р.). Крім того УІЧР у 1999 р. заснувала Клуб української молоді.

У 1999 р. в зв'язку із виступами в Україні прихильників відставки Президента України – Л. Кучми виникло нове об'єднання – “Форум українців в Чеській Республіці” [371, с. 2–4]¹⁹⁵. Організація намагається формувати інформаційний простір українських мігрантів Чехії, видаючи тижневик “Український огляд” та створивши інтернет-проект ukraine.cz, який висвітлює основні питання щодо перебування українських громадян в ЧР.

Організація “Об'єднання українок в Чеській Республіці”, що згуртувала українське жіноцтво з метою розвитку та підтримки ідентичності національної меншини, розпочала свою діяльність в грудні 1998 р. Увійшовши до складу Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО) у 1999 р., вона прийняла активну участь у науковому, культурному, навчально-просвітницькому і громадському житті української еміграції у Чехії [371, с. 2]¹⁹⁶. Проведення різноманітних заходів (Дня Матері, Шевченківських свят, Різдвяно-Йорданських зустрічей) в інтересах спільної справи виховання дітей та молоді й збереження українських традицій, стали визначальними в діяльності цієї організації.

Загострення політичної ситуації в Україні восени 2004 р. у зв'язку з фальсифікацією результатів президентських виборів, пожвавило створення нових громадсько-культурних осередків у Чехії. Зокрема, навесні 2005 р. у Брно було засновано організацію “Об'єднання українців у Чеській Республіці”, а її головою обрано А. Чорного. Організація налічує близько тисячу членів (здебільшого молоді) і ставить за мету захищати інтереси українців та українських громадян у Чехії й допомагати їм. “Ми вирішили не втрачати між собою контакти після

¹⁹⁴ Ванік В. Добро для свого народу / Василь Ванік // Пороги. – 1993. – № 1–2. – С. 42–44.

¹⁹⁵ Хроніка громади // Пороги. – 2001. – № 2. – С. 2–4.

¹⁹⁶ Хроніка громади // Пороги. – 2001. – №2. – С. 2.

революції, – зазначив А. Чорний. – І надалі братимемо участь у громадсько-політичному житті не лише Моравії, а й усієї країни [371, с. 5]”¹⁹⁷. Голова ОУЧР висловив готовність підтримати Дні Української Культури й інші акції, які відбуватимуться у Празі, Пльзні, Хомутові та інших чеських містах.

Крім згаданих організацій існує також “Чеська асоціація українців”, заснована 10 січня 1991 р. [419, с. 51–53]¹⁹⁸. В основному це чеські перекладачі, вчителі, лінгвісти та студенти. Асоціація влаштовує лекції, дискусії та зустрічі з журналістами, науковцями й політичними діячами.

Слід відзначити, що численні культурно-політичні та благодійно-гуманітарні заходи, ініційовані українськими діаспорними організаціями й проведені спільно із посольством України в Чеській Республіці, здобули значний авторитет серед різних кіл українського та чеського населення. Конференції, “круглі столи”, авторські виставки, вистави, вернісажі, фестивалі, благодійні концерти, літературно-художні композиції, дискотеки, дитячі шоу, цикл “Українські зустрічі”, традиційні акції “Український день”, “Маланчин вечір”, “Зустріч культур”, “Шевченківські дні”, відкриття меморіальних таблиць у пам’ять українських і російських емігрантів, панахиди на Ольшанському цвинтарі, допомогіві кампанії й спортивні змагання, стали також й одними з основних напрямків реалізації культурно-освітніх, мистецьких й наукових контактів між обома країнами.

Добре відомим є український бал – Маланчин вечір, який відбувається щороку в січні місяці. Щоразу нова й цікава програма, збирає всіх прихильників українства, незалежно від національності, віросповідання чи статусу. Так, у 1992 р. Маланчин вечір відбувся у празькому “Вар’єте Прага” за участю вокально-інструментального ансамблю з Києва (керівник – М. Береговий) та інших запрошених артистів [371, с. 6]¹⁹⁹. У 1995 р. Українська Ініціатива для цього свята підготувала для публіки (на 500 осіб) культурну програму, в якій виступили чеські артисти разом з чеською кантрі-капелюю і

¹⁹⁷ Українська організація в Брно // Пороги. – 2005. – № 4. – С. 5.

¹⁹⁸ Заїц Б. У чеському дзеркалі / Борис Заїц // Політика і час. – 1997. – № 4. – С. 51–53.

¹⁹⁹ Хроніка об’єднання // Пороги. – 1993. – № 1–2. – С. 6.

українським музичним колективом “Чорна Рада” з Мюнхена [371, с. 2–6]²⁰⁰. Українська “Маланка” у 1999 р. зібрала велику кількість офіційних гостей з українського посольства в ЧР, представників місцевої влади й гостей з-за кордону, що засвідчило про позитивний розголос цього заходу серед української громадськості Європи. У 2002 р. даний захід відвідали понад 450 осіб, серед яких були представники українського диппредставництва в Чеській Республіці, чеського уряду, а також українці із інших країн світу. В рамках свята було проведено лотерею (томболу), яка допомогла зібрати кошти для допомоги українським дітям [371, с. 3]²⁰¹.

“Зустріч культур” – традиційний вечір національних меншин, які проживають на території Чеської Республіки. Засновником цієї акції виступила УІЧР. Інші українські організації також щороку приймають активну участь у цьому заході. Презентація культурної програми та національних страв українськими колективами дозволяє всім бажаючим ширше ознайомитись з культурно-мистецьким надбанням українського народу. Наприклад, у 1998 р. в українській частині свята виступив юнацький хор з країни та співоче тріо членів театру ім. Духновича з Пряшева, які виконали колядки, щедрівки та українські народні пісні [371, с. 3]²⁰². У 2001 р. на святі поряд із традиційною культурною програмою було також презентовано народні страви національних меншин ЧР [371, с. 2–7]²⁰³.

Традиційними є проведення в Чехії тижнів та днів української культури. Ці заходи включають в себе концерти найпопулярніших українських колективів, демонстрацію кінострічок та показ спектаклів українських режисерів, відкриття авторських виставок митців, презентацію традиційних страв національної кухні. Про зацікавленість чеських громадян культурними надбаннями народу України свідчить їх численна присутність на таких акціях. Наприклад, День України в Чеській Республіці у 1993 р. був присвячений обговоренню проблем української

²⁰⁰ Хроніка громади // Пороги. – 1995. – № 3. – С. 2–6.

²⁰¹ Хроніка громади // Пороги. – 2002. – № 1. – С. 3.

²⁰² Хроніка громади // Пороги. – 1998. – № 4. – С. 2–7.

²⁰³ Хроніка громади // Пороги. – 2001. – № 4. – С. 7.

національної групи в Чехії [379, с. 3]²⁰⁴. Під час “Українських днів в Чеській Республіці” у Брно відбулася презентація павільйону України на міжнародному ярмарку. Було також відкрито фотовиставку “Україна на шляху демократичних реформ”, проведено круглий стіл на тему “Україна – Чеська республіка: розвиток та перспективи господарських взаємин”, а з концертною програмою виступив музичний колектив [371, с. 4]²⁰⁵. Дні української культури в Чехії у 2005 р. розширили свою програму на регіони. До партнерського співробітництва приєдналися міста Брно, Пльзень і Хомутов. У програму Днів ввійшли міжнародна наукова конференція про Музей визвольної боротьби України в Празі у Слов’янській бібліотеці, святковий прийом та концерт за участю празького театрального гурту “Джерело”, гурту ”Ігніс”, “Господарочки” з Бренського університету [371, с. 5]²⁰⁶.

Святкування Шевченківських днів відбувається щороку у чеських містах за ініціативою українських діаспорних організації та посольства України в ЧР. вшанування пам’яті Кобзаря проходить здебільшого за традиційним сценарієм – покладанням вінків під його меморіальною таблицею, проведення концертів за участю діаспорних колективів та спеціально запрошених із України, конференції, виставки, круглі столи та зустрічі, на яких всі охочі можуть дізнатися про життєвий і творчий шлях Т. Шевченка, його внесок у розвиток чесько-українських культурних відносин або й просто послухати його вірші.

Не менш важливим для національного розвитку української громади та зміцнення двосторонніх взаємин є відзначення Дня незалежності України в Чеській Республіці. Символічним стало відзначення десятої річниці від дня проголошення незалежності. У Празі 3 вересня 2001 р., в парку перед вокзалом Вршовіце, неподалік від вулиці Української, відбулося святкове висадження десяти дерев – “Київ”, “Ужгород”, “Дніпро”, “Канів”, “Хортиця”, “Львів”, “Дністер”, “Говерла”, “Харків”, “Черемош” [371, с. 2]²⁰⁷. Ці дерева стали символом не лише минулих десяти років незалежної України, але й надією на її

²⁰⁴ День України в Чехії // Урядовий кур’єр. – 1993. – 18 листопада. – С. 3.

²⁰⁵ Хроніка громади // Пороги. – 1996. – № 3. – С. 4.

²⁰⁶ Від Львова до Хомутова простяглись Дні української культури в ЧР // Пороги. – 2005. – № 5. – С. 5.

²⁰⁷ 10 річниця Незалежності України – УІЧР // Пороги. – 2001. – № 3. – С. 2.

подальше процвітання та вірою в майбутній розвиток всебічного співробітництва між обома державами.

В рамках відзначення 11-ї річниці незалежності України у 2002 р. посольство України в Чеській Республіці спільно з Національною бібліотекою ЧР організували виставку сучасної української книжкової графіки та провели молебень в українській греко-католицькій церкві. Одному з найпрестижніших готелів чеської столиці “Прага” пройшов прийом з нагоди святкування, на який було запрошено керівників чеської держави, представників громадськості, підприємницьких кіл, української діаспори, дипломатичного корпусу та журналістів [151, арк. 175]²⁰⁸.

2 грудня 1993 р. у Національній бібліотеці ЧР була відкрита виставка, присвячена 120-ій річниці від дня народження Б. Лепкого. Директор бібліотеки В. Балік у вступному слові наголосив на важливості такої виставки для чеських поціновувачів української культури, а посол України в ЧСФР Р. Лубківський передав для виставки понад 100 матеріалів – книжки з автографами, копії архівних документів, малюнки Б. Лепкого [11, арк. 1–2]²⁰⁹. Важливість даного заходу полягала також і в тому, що це була одна із перших культурологічних акцій новозаснованого в Празі посольства України.

У 1995 р. проведено ряд наукових конференцій за участю українських представників. 14–15 серпня Слов’янська бібліотека при Національній бібліотеці Чеської Республіки, Слов’янський інститут Академії наук Чехії та Товариство досліджень Східної та Центральної Європи в Чеській Республіці провели міжнародну конференцію на тему “Російська та українська еміграція в Чехословаччині в час між двома світовими війнами: наслідки та перспективи досягнутих досліджень. Фонди Слов’янської бібліотеки та Празьких архівів” [28, арк. 62–63]²¹⁰. Матеріали конференції стали узагальненням досліджень, що досі

²⁰⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. № 040. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних установ України. Т. 1. (4 січня 2001 р. – 5 вересня 2002 р.). – 200 арк.

²⁰⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 6996. Питання культурних зв’язків з закордоном (5 січня 1993 р. – 30 грудня 1993 р.). – 102 арк.

²¹⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7605. Українці за межами України (25 березня 1994 р. – 24 грудня 1994 р.). – 117 арк.

проводилися чеськими та іноземними дослідниками. У вересні–жовтні 1995 р. за участю УІЧР було проведено I Конференцію представників українських громад Європи та Азії. Метою зустрічі був обмін думками про методику організування суспільно-громадської роботи, можливості розвитку українства, його вплив на громадсько-політичне життя в тій чи іншій країні, церковні й культурно-просвітницькі проблеми, освіта, гуманітарна допомога, політичні амбіції та їхнє запровадження до життя в даному регіоні [371, с. 24]²¹¹.

У жовтні 1996 р. та в листопаді 1998 р. було проведено Міжнародні наукові конференції з нагоди 75-річчя заснування Українського Вільного університету та Українського Високого Педагогічного Інституту імені М. Драгоманова [530, с. 203]²¹². Спільно з АН ЧР та Слов'янською бібліотекою при Національній бібліотеці Чеської Республіки організовано наукову конференцію “Дмитро Чижевський: особистість і творчість” [371, с. 6]²¹³. 19 вересня 1996 р. у Національній бібліотеці ЧР було відкрито виставку “Відношення Івана Франка до Чехії”, присвячену 140-ій річниці від дня народження видатного українського письменника [371, с. 3]²¹⁴.

1999 рік став чи не найкращим для популяризації української культури в Чеській Республіці. Так у рамках міжнародного кінофестивалю “Фебіофест” проходили Дні українського кіно, під час яких демонструвалось близько 20 кінострічок українських режисерів. Під час міжнародного фестивалю “Прага – серце народів 2000” у Чехії виступив мистецький колектив з України. У приміщенні Національної бібліотеки ЧР відбувся вернісаж виставки творів професорів і студентів Української студії пластичних мистецтв. У школі мистецтв міста Оломоуц з успіхом пройшла прем'єра спектаклю “Снігова королева”, музику до якої написала українська композиторка Ж. Колодуб. У рамках IX Міжнародного фестивалю духовного мистецтва в Празі у приміщенні православного храму Св. Кирила і Мефодія було відкрито авторську виставку

²¹¹ Матеріали Конференції українських організацій Європи та Азії // Пороги. – 1995. – № 4. – С. 24.

²¹² Мотрук С. М. Українці в Чехії: національно-культурне та політичне життя / Мотрук С. М. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 11 : [міжвідомчий збірник наукових праць] / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2002. – С. 198–206.

²¹³ Хроніка громади // Пороги. – 2002. – № 2. – С. 6.

²¹⁴ Хроніка громади // Пороги. – 1996. – № 3. – С. 3.

творів відомого українського художника П. Колісника. Свої твори демонстрували у чеській столиці художники зі Львова – П. Сипняк, О. Скоб і В. Федорук [113, арк. 108–113]²¹⁵.

У Празі в жовтні 2000 р. з ініціативи друзів України в Чеській Республіці та за активної підтримки Посольства України в Чехії відбувся фестиваль українського мистецтва. Організаторами фестивалю, який мав форму культурно-мистецьких акцій під символічною назвою “11 років мовчання”, виступили чеська приватна продюсерська фірма “Otherside” та українська “Арт Велес”. Цю культурну акцію підтримали посольство Чеської Республіки та Чеський центр в Україні, депутати чеського парламенту, чеське радіо, друковані видання. За програмою фестивалю відбулися: прес-конференція, показ фотовиставки “Розріз” М. Троха у празькому Тинському літературному кафе, демонстрація української художньої стрічки “Украдене щастя” І. Франка, поетичні читання за участю поета, літератора та видавця дитячої літератури І. Малковича, презентація сучасної української естрадної музики в записах на аудіо касетах в молодіжних кафе-клубах [466, с. 7]²¹⁶.

Останнім часом значна увага привертається до питань інтеграції представників четвертої еміграційної хвилі, зосередившись, зокрема, на їхніх дітях, які народилися або ж дуже маленькими приїхали в Чехію. Для них УІЧР розпочала декілька проектів, які фінансово підтримали посольство України в Чехії, Міністерство культури, Міністерство шкільництва ЧР і мерія Праги. Найважливішими у цьому напрямку стали заходи “Впізнавай свою другу батьківщину” та “Діти дітям” [378, с. 3]²¹⁷. Перший з названих проектів – це ознайомлювальні подорожі для українських дітей, батьки яких з економічних причин або через погану орієнтацію в культурній та історичній спадщині Чехії не мають можливості забезпечити своїм дітям ефективну та безболісну інтеграцію до нового середовища. Інший – надає можливість дітям не лише вивчити рідну літературу, пісенний фольклор та українські національні традиції, але й

²¹⁵ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 2, спр. 10793. Політичні питання. Т. 1. (6 січня 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 201 арк.

²¹⁶ Устич С. У руслі успішного співробітництва / Сергій Устич // Політика і час. – 2001. – № 3. – С. 3–7.

²¹⁷ На теренах Чехії // Український форум. – 17 травня. – 2004. – С. 3.

презентувати все це перед чеськими дітьми у школах. Наприклад, у 1996 р. під егідою посла України в ЧР А. Озадовського, Секретаріату Ради для національних меншин чеського уряду та заступника мера Праги Д. Мартиновської відбулася передріздвяна зустріч “Діти – дітям”. У програмі, яку проводив відомий для дітей з чеського радіомовлення С. Грзал, виступили діти працівників посольства України в ЧР, дитячий колектив “Лімборка”, учні танцювальної школи з Праги, різні артисти і колектив історичного фехтування “Домінік”. Окрім розважального ця акція мала і благодійний характер, оскільки діти приготували подарунки для своїх ровесників з будинку-інтернату для сиріт у Вільшанах в Закарпатті [371, с. 4]²¹⁸. До Дня захисту дітей у червні 2006 р. у празькому Салезіанському театрі відбувся виступ українського самодіяльного колективу “Джерело” з театралізованою виставою “Діти – наші квіти”, ініційований знову ж таки українськими діаспорними організаціями. В столиці Чехії функціонують українознавчі курси для дітей “Рідна школа”. Серед мистецьких колективів найбільш відомими є хор св. Володимира та вокально-інструментальний гурт “Ігніс”, що складаються з українців. Тут, а також в Карлових Варах при будинках культури діють національні гуртки мистецької самодіяльності.

Невід’ємною складовою частиною життя української спільноти стали інформаційно-видавничі діяльність. В Чеській Республіці видаються українською мовою ілюстрований культурно-політичний кварталник “Пороги” (УІЧР) з накладом 600 примірників та греко-католицький церковний вісник “Єдиним серцем”, а також декілька бюлетенів ОУПУ, альманах “Остравська Просвіта” та інформаційний тижневик “Український огляд”. На хвилях радіо “РЕГІНА ПРАГА” регулярно проводяться передачі для українців. Плідно працюють українські редакції на розміщених в Празі радіостанціях “Свобода” та “Вільна Європа”.

Відродилося в нових умовах засноване ще 1928 р. видавництво “Українсько-чеська книга”. Українські організації проводили також роботу по підготовці до друку українського некрополя в Чеській Республіці та українсько-чеського видання “Кобзаря”. Визначною подією у культурному і науково житті

²¹⁸ Хроніка громади // Пороги. – 1996. – № 4. – С. 4.

Чехії став у 1994 р. вихід першого тому “Українсько-чеського словника”, видання якого здійснило празьке видавництво “Академія”. Варто відзначити, що ідея створення цього словника з’явилася ще 1964 р. За ініціативи академіка Б. Гавранека було розроблено нову концепцію словника, яку спільно реалізували вчені з обох країн [379, с. 3]²¹⁹. Не менш важливе значення мало вихід у світ 1997 р. історії України чеською мовою у співавторстві О. Бойка та В. Гонєца [371, с. 9]²²⁰. Дане видання викликало інтерес як серед представників української діаспори, так і серед чеського суспільства, оскільки вперше було об’єктивно висвітлено хід української історії без замовчування фактів.

Осередками українського релігійного життя стали, насамперед, греко-католицька церква св. Климента, а також православні собори Кирила і Мефодія й Благовіщення Діви Марії в Празі.

Однією із важливих проблем, яка існує в громаді чеських українців – це конфронтація в їхньому середовищі. Поділ на “українську” та “русинську” народність приводить до відкритих сутичок. В Чехії неодноразово виходили публікації про те, що погані речі в країні роблять лише українці з Галичини, Київщини, а всі “русини” із Закарпаття, мовляв хороші... Або, що “українці” вибили русинів і поселили їх у концтабори [336, с. 10]²²¹. Першочерговим завданням на сучасному етапі став пошук спільних рішень щодо припинення поширення таких стереотипів, об’єднавши чеських українців без врахування культурних чи національних ознак.

Водночас Українська держава створює необхідні умови для участі чеського населення у культурному, соціальному, економічному житті країни проживання та державних справах. Гарантування задоволення їхніх національно-культурних запитів відбувається на основі Конституції України, закону “Про національні меншини в Україні” та “Рамкової концепції ради Європи про захист національних меншин”.

²¹⁹ Українсько-чеський словник є // Урядовий кур’єр. – 1994. – 8 вересня. – С. 3.

²²⁰ Історія України вперше чеською мовою // Пороги. – 1998. – № 1. – С. 9.

²²¹ Інтерв’ю Богдана Райчинця / Олекса Лівінський // Пороги. – 2000. – № 2. – С. 10.

Чеська діаспора існує на українській землі вже близько 140 років. Так, за переписом 1989 р. на території нашої держави проживало понад 9 тис. чехів і більше 8 тис. словаків, в основному в Житомирській, Закарпатській, Рівненській, Миколаївській, Одеській, Запорізькій та Вінницькій областях. Рідною вважали мову своїх національностей 35,5% чехів та 35,4% словаків, вільно володіли російською – 37,9% (чехи), 51,3% (словаки), українською – 33,6% (чехи), 27,8% – (словаки) [287, арк. 209]²²². З роками структура діаспори дещо змінилася, оскільки з'явилося чимало змішаних шлюбів.

Контакти Чеської Республіки з чеською діаспорою в Україні були відновлені в часи перебудови і на початку 1990-х рр. Тоді чеський уряд звернув увагу на долю діаспори в усьому світі й розробив програму для культурної й освітньої підтримки цих людей, щоб вони почували себе чехами. В Україні існують об'єднання чехів на культурній і релігійній основі. З Чехії в релігійні чеські громади приїжджають протестантські і католицькі священники, зокрема Сеньйор Ради Синоду Чеськобратської євангелістської церкви П. Сметана свою поїздку до м. Богемка Миколаївської обл. здійснив заради надання допомоги у побудові церкви [27, арк. 55]²²³.

29–31 березня 1990 р. в Києві та на Житомирщині перебувала група акредитованих при Управлінні інформації МЗС СРСР чеських журналістів у складі К. Бартока, П. Волдана та І. Дубрави. Метою приїзду кореспондентів на Україну було ознайомлення з життям і діяльністю чеської громади, яка сконцентрована в с. Мала Зубівщина Коростенського р-ну Житомирської обл. Слід зазначити, що під час офіційного візиту в СРСР 27 лютого 1990 р. Президент ЧСФР В. Гавел зустрівся з Б. Ільюком та В. Явуреком – ініціаторами створення Чехо-Словацького культурно-освітнього товариства на Україні. Під час бесіди В. Гавел пообіцяв всіляку підтримку діяльності

²²² ЦДАГО України, ф. 1 (Центральний Комітет Комуністичної партії України), оп. 32, спр. 2792. Записки, довідки, інформації ЦК КПРС, відділів ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР, МЗС УРСР, товариства “Україна”, Українського товариства дружби і культурних зв'язків з зарубіжними країнами, інших організацій про прийом іноземних делегацій, бесіди з дипломатичними представниками зарубіжних країн, участь УРСР у діяльності міжнародних організацій, поїздки представників України закордон та інші питання зарубіжних зв'язків (7 січня 1990 р. – 28 квітня 1990 р.). – 209 арк.

²²³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7603. Релігійні питання. Т. 2. (6 червня 1994 р. – 15 грудня 1994 р.). – 100 арк.

громади: полегшення туристського обміну, оздоровлення дітей с. Мала Зубівщина (вона є в зоні жорсткого радіаційного контролю) в ЧСФР, прийняття на навчання у вищі навчальні заклади цієї країни студентів – членів чеської громади УРСР [287, арк. 167–170]²²⁴.

З кін. 1980-х рр. в Україні починають створюватися чеські національно-культурні товариства. Першим з них стало відроджене у 1987 р. Львівське національно-культурне товариство “Чеська бесіда”. 7 квітня 1990 р. створено республіканське Чехо-Словацьке культурно-освітнє товариство ім. Я. Коменського. Вивчення рідної мови та історії своїх народів, збереження і популяризація національної культури, традицій і обрядів є метою діяльності й інших товариств “Голендерські чехи” (с. Миколаївка Вінницької обл.), “Чехоград” (с. Богемка Миколаївської обл.), “Матіце волинська” (м. Луцьк), “Стромовка” (м. Дубно Рівненської обл.) “Волинські чехи” (м. Житомир), “Чеська бесіда” (м. Одеса), “Вишеград” (м. Київ), “Богемія” (м. Мелітополь Запорізької обл.) [332, с. 19–20; 417, с. 8–10; 526, с. 266]²²⁵.

Представники чеської громади вільні у виборі обсягу і форм здійснення прав, що надається їм чинним законодавством, і реалізують їх безпосередньо, а також через державні органи місцевого самоврядування та громадські об’єднання. В ряді шкіл Житомирської, Закарпатської та Миколаївської областей створено факультативи з вивчення чеської і словацької мов (вони забезпечені програмами і підручниками). В місцях компактного проживання громадян цих національностей діють самодіяльні фольклорні колективи, формуються бібліотеки національної літератури. Це підтвердили ряд фестивалів, зокрема “Ми українські”, що відбувся у 2000 р. у Приморську

²²⁴ ЦДАГО України, ф. 1 (Центральний Комітет Комуністичної партії України), оп. 32, спр. 2792. Записки, довідки, інформації ЦК КПРС, відділів ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР, МЗС УРСР, товариства “Україна”, Українського товариства дружби і культурних зв’язків з зарубіжними країнами, інших організацій про прийом іноземних делегацій, бесіди з дипломатичними представниками зарубіжних країн, участь УРСР у діяльності міжнародних організацій, поїздки представників України закордон та інші питання зарубіжних зв’язків (7 січня 1990 р. – 28 квітня 1990 р.). – 209 арк.

²²⁵ Ексклюзивне інтерв’ю “Порогів” з Прем’єр-міністром України В. Ющенком / Богдана Костюк, Лідія Райчинець // Пороги. – 2000. – № 4. – С. 19–20; Дрбал О. Чеській Богемці в Україні – 95 років / Олександр Дрбал // Пороги. – 2000. – № 3. – С. 8–10; Многонациональный Одесский край: образ и реальность: Документы. Очерки. Материалы / [авт.-сост.: Л. А. Ануфриев, В. Н. Ковальчук, П. И. Надолишний, Ф. В. Резник, А. П. Якубовський]; Одес. гос. ун-т. – М. : Старий сад, 1997. – Т. 2. – 300 с.

Запорізької обл., фестиваль чеської культури в Одесі, куди з'їжджаються творчі колективи з різних регіонів України, "Бабусині уроки", які проходять в Криму [342, с. 13–14]²²⁶. 4–5 листопада 2006 р. вперше на Волині відбувся Всеукраїнський фестиваль чехів України. Його учасниками стали близько 250 осіб з різних регіонів України, переважно етнічних чехів. На заході також був присутній посол Чеської Республіки в Україні К. Штіндл. У заходах, організованих чеськими діаспорними організаціями беруть участь і дорослі, і діти, демонструючи кулінарні таланти, танцювальні і театральні номери, майстерність вишивки тощо. Українські чехи намагаються зберігати свої національні традиції, передаючи їх молодому поколінню.

Для удосконалення чеської мови відбуваються заходи як у Чеській Республіці, так і на Україні. Наприклад, у Чехії проводяться чотирьохтижневі курси, на які прибувають представники чеської діаспори з різних країн і континентів. Посольство Чеської Республіки в Україні, крім підтримки чеських учителів, що працюють в Україні, також сприяє організації вивчення діаспорою чеської мови в Чехії. Існує щорічна програма вивчення чеської для 15 студентів, яка фінансується урядом. Існує також програма навчання чехів з діаспори за повним вузівським курсом, розрахована на 150 осіб, але для України тут виділено тільки два місяці. Нині для всіх бажаючих вивчити чеську мову існують курси при Чеському культурному центрі в Києві.

Підсумовуючи результати чесько-українського співробітництва в гуманітарній та культурно-духовній сферах можна з впевненістю стверджувати, що така співпраця є досить ефективною, хоча і немає міцної законодавчої бази. За сприяння основних державних інституцій відбуваються численні культурно-мистецькі акції, які дозволяють громадянам обох країн краще пізнати один одного. В освітньо-науковій сфері взаємовигідним залишається обмін студентами і викладачами, налагодження і підтримка співробітництва між окремими навчальними закладами обох країн. Благодійні організації Чеської

²²⁶ Основою майбутньої європейськості мало б стати право кожної людини бути самим собою (інтерв'ю посла Чеської Республіки в Україні Йозефа Врбеця) / Віталій Абліцов // Хроніка–2000. – 1998. – № 25–26. – С. 13–14.

Республіки і України надають чималу гуманітарну допомогу та всебічну підтримку емігрантам з обох країн. Значна робота проводиться із збереження історичної культурної спадщини – догляд за масовими захороненнями і похованнями видатних діячів, відкриття меморіалів, меморіальних таблиць та пам'ятних знаків, вшанування їх пам'яті, дослідження літературних, бібліотечних й архівних фондів. Огляд діяльності основних українських громадських об'єднань в Чехії та чеських діаспорних осередків в Україні дає підстави стверджувати, що активна різнопланова діяльність організацій сприяє розвитку й підтримці національної свідомості, збереженню культури, традицій, а також впливає на сучасні міждержавні культурно-освітні, наукові й мистецькі контакти між Чеською Республікою і Україною. Серед ключових проблем двостороннього співробітництва, нагального вирішення потребують поповнення договірно-правової бази як міждержавними документами, так і угодами між окремим освітніми і культурними установами обох країн, посилення контактів із діаспорними організаціями, проведення інтенсивнішої роботи з інформування та залучення чеської і української громадськості до науково-освітніх і культурно-мистецьких акцій, що відбуваються в рамках чесько-українського міждержавного співробітництва.

РОЗДІЛ 4

СПІВПРАЦЯ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

4.1. Спільна участь у регіональних європейських проектах

Питання участі Чеської Республіки і України у загальноєвропейському процесі найбільш ґрунтовно й концентровано розкрито у Концепції зовнішньої політики обох держав. У них на початковому етапі державотворення співпадали в цілому основні напрямки закордонної політики (розвиток двосторонніх міждержавних відносин, європейська інтеграція, багатостороння дипломатія) й були спільні стратегічні завдання. Так, у двосторонніх взаєминах пріоритетними визначалися співпраця із сусідніми країнами, стосунки зі стратегічно важливими партнерами та впливовими державами світу. Європейська інтеграція передбачала подальше зближення з ЄС і поглиблення відносин з НАТО. В рамках багатосторонньої дипломатії на початках виділялися такі напрямки: забезпечення ефективної участі держав у діяльності міжнародних організацій; посилення ролі Чеської Республіки та України в регіональних та субрегіональних організаціях, форумах, об'єднаннях; активізація діяльності у багатосторонніх домовленостях, у галузі роззброєння, в т. ч. ядерного; заходи довіри у миротворчих операціях тощо.

Важливою з погляду зміцнення демократії та верховенства права, захисту прав й основних свобод людини, пошуку шляхів розв'язання соціальних проблем, забезпечення соціальної стабільності й збереження культурної різноманітності в Європі є спільна діяльність Чехії та України в Раді Європи (РЄ). Заснована в Лондоні у 1949 р., ця міжнародна організація сьогодні об'єднує 47 країн, а її штаб-квартира знаходиться в Страсбурзі (Франція). Ще у 1989 р. було введено статус “спеціального запрошеного” для держав Центральної і Східної Європи. Одержання такого статусу було першим кроком у процесі офіційного вступу до РЄ, що дозволило активно брати участь у роботі

цієї організації [516, с. 36; 539, с. 8]²²⁷. Власне вступ країни до РЄ свідчить про її демократичний вибір. Саме тому Чехія та Україна заявили про свій намір інтегруватися до цього політичного союзу, задля збереження і втілення в життя загальних демократичних ідеалів й принципів, а також сприяння економічному і соціальному прогресу.

Чеську Республіку було прийнято до РЄ як державу- правонаступницю ЧСФР 30 червня 1993 р. [322, с. 59]²²⁸. Україна, яка виявила бажання приєднатися до РЄ ще у 1992 р., стала її членом восени 1995 р. При цьому вона отримала вагому підтримку Чехії, яка з травня 1995 р. головувала в Комітеті Міністрів РЄ. Зокрема, після візиту парламентської делегації Чехії в Україну в чеських ЗМІ широкого розголосу набуло висловлювання голови Комісії у закордонних справах і зв'язках з СНД Верховної Ради України Б. Олійника стосовно того, що Україна підтримає ЧР у питанні її вступу до НАТО, якщо в свою чергу Чехія допоможе Україні у вступі до РЄ [37, арк. 164; 33, арк. 15; 35, арк. 38]²²⁹.

Набувши членства в цій впливовій міжнародній організації обидві країни взяли на себе низку зобов'язань у сфері реформування чинного законодавства. Найбільш перспективними напрямками співробітництва Чехії та України в РЄ було визначено: 1) реалізацію програм співпраці з іншими країнами-членами; 2) залучення фахівців і науковців як експертів РЄ до розробки та здійснення заходів, що проводяться в рамках згаданих програм співпраці; 3) активізацію участі представників обох країн в робочих органах РЄ.

Відповідно до Статуту РЄ Чеська Республіка і Україна представлені у всіх трьох її головних органах. Міністр закордонних справ – у Комітеті Міністрів РЄ – керівному органі цієї інституції. У Парламентській Асамблеї РЄ

²²⁷ Кріль М. Україна в міжнародних об'єднаннях і організаціях / Михайло Кріль // Педагогічна думка. – 2004. – № 1. – С. 35–39; Раханський А. Десять років в парламентській асамблеї Ради Європи / А. Раханський / [під заг. ред. С. К. Козачука, А. С. Корнійчука]. – К. : Фенікс. – 2006. – 272 с.

²²⁸ Report on the Foreign Policy of the Czech Republic between July 1998 and December 1999. – Prague : Foreign Affairs of the Czech Republic, 2000. – 295 s.

²²⁹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7801. Укладення політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 2. (28 лютого 1995 р. – 18 квітня 1995 р.). – 200 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7777. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств України та постійних представництв України. Т. 2. (13 квітня 1995 р. – 29 червня 1995 р.). – 172 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7785. Листування з Кабінетом Міністрів України. Т. 1. (4 січня 1995 р. – 31 січня 1995 р.). – 108 арк.

(ПАРЄ), яка визначає основні напрямку діяльності організації та має консультативний статус, обидві держави представлені Постійними делегаціями. Також Чехія і Україна мають свої представників у всіх комітетах ПАРЄ, що само по собі є визначальним для забезпечення активної участі парламентської делегації України у роботі провідних органів Асамблеї. Постійне представництво обох країн при РЄ забезпечує активну діяльність у повсякденній роботі комітетів та експертних груп організації.

Чесько-українська взаємодія в рамках РЄ впродовж усього періоду здійснювалася, насамперед, під час зустрічей на найвищому рівні глав держав і урядів країн-членів і конференцій галузевих міністрів, під час яких проаналізовано основні проблеми у кожній із сфер та зміцнено контакти між партнерськими міністерствами. У ході конференцій розроблено проекти і пропозиції щодо програми діяльності РЄ в таких сферах суспільного життя, як права людини, засоби масової інформації, правове співробітництво, охорона здоров'я, освіта, культура, спорт, молодь, навколишнє середовище тощо.

Одним із перших заходів, в якому взяла участь делегація України ще не будучи повноправним членом організації, стала конференція країн-членів РЄ “Засоби масової інформації в демократичному суспільстві”, яка відбулася в Празі 7–8 грудня 1994 р. [21, арк. 47–48]²³⁰. Члени української делегації на чолі з головою Державного комітету України з охорони державних таємниць у пресі та засобах масової інформації М. Онуфрійчуком змогли ознайомитися із діяльністю ЗМІ країн-членів РЄ та перейняти досвід вирішення актуальних питань, пов'язаних із захистом прав журналістів.

Візит в Україну у жовтні 1995 р. міністр закордонних справ Чеської Республіки Й. Зеленец здійснив не лише як керівник зовнішньополітичного відомства, але і як голова Комітету Міністрів РЄ [41, арк. 3–4]²³¹. У ході зустрічей з українським керівництвом було відзначено про підтримку ЧР щодо

²³⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7308. Обмін посланнями та листами керівників держави і уряду України з главами іноземних держав. Політичні питання (3 січня 1994 р. – 11 грудня 1994 р.). – 70 арк.

²³¹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7806. Перебування Міністра закордонних справ, іноземних урядових делегацій в Україні. Т. 2. (11 липня 1995 р. – 25 грудня 1995 р.). – 125 арк.

реалізації прагнення України долучитися до РЄ, здобувши повномасштабний статус в її структурах та бажання налагодити двостороннє співробітництво у рамках цієї організації.

З 16 по 17 жовтня 1995 р. в Україні перебувала делегація Комітету з правових питань і прав людини ПАРЄ, у складі якої був також чеський представник З. Троян. Під час бесіди з Президентом України Л. Кучмою було відзначено, що Україна ще три роки тому висловила готовність дотримуватися статутних принципів і вимог РЄ, підписати, а згодом і ратифікувати Європейську конвенцію з прав людини і додаткові протоколи до неї [269, арк. 73–77]²³². Серед інших питань особливу цікавість представників РЄ викликали заходи України щодо забезпечення соціальних прав, захисту національних меншин та свободи слова.

Другий самміт глав держав та урядів країн-членів РЄ, який пройшов 10–11 жовтня 1997 р. у Страсбурзі (Франція), дозволив чеській і українській делегації обмінятися думками з актуальних проблем міжнародних відносин. Пропозиції українського Президента Л. Кучми щодо подальших шляхів розвитку організації (підвищення ролі у політичній сфері, запобігання та усунення конфліктів на континенті тощо) були підтримані представниками країн-членів РЄ.

23 лютого 1998 р. відбулося засідання Групи доповідачів з питань демократичної стабільності, в якому серед інших взяли участь чеська і українська делегації. На ньому розглядалися співробітництво РЄ з Україною та низкою інших держав, застосування РЄ процедури моніторингу у країнах. Зокрема, представники Чехії внесли пропозицію щодо дотримання на практиці принципу недискримінації при здійсненні моніторингу виконання статутних зобов'язань держав-членів, яку підтримали більшість делегацій в т. ч. українська [79, арк. 118–119]²³³.

Питання забезпечення основних прав і свобод національних меншин однаково важливе як для Чехії, так і для України. Це підтвердила участь у

²³² ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 423. Листування з Верховною Радою України (27 січня 1995 р. – 24 листопада 1995 р.). – 82 арк.

²³³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 9475. Рада Європи (загальні питання) (30 січня 1998 р. – 7 грудня 1998 р.). – 262 арк.

конференції “Чи потрібна національним меншинам політична партія?”, організованій РЄ та об’єднанням “Коекзістенція” 8 квітня 2000 р. у містечку Хотєбуз недалеко від Чеського Тешина. Серед учасників був В. Ванік – голова Регіональної організації “Об’єднання українців і прихильників України” з центром в Остраві [371, с. 2–5]²³⁴. Обговорювані проблеми викликали жвавий інтерес, оскільки українська діаспора в Чеській Республіці, що нараховує близько 13 тис осіб, приймає активну участь у політичному житті як країни проживання, так і своєї історичної Батьківщини.

У 2001 р. у зв’язку із недотриманням Україною своїх зобов’язань перед РЄ, насамперед щодо забезпечення свободи слова і переконань в контексті ситуації, що склалася навколо “справи Гонгадзе”, виникла загроза виключення України із цієї організації. Українські об’єднання Чеської Республіки стали на захист українських інтересів. Так, “Українська ініціатива в ЧР” вислала офіційний лист депутатові чеського парламенту В. Штеловій, яка очолювала комісію парламенту Чехії з питань РЄ, з проханням вказати на неправильність рішення країн-членів РЄ. Лист звертав увагу на той факт, що Україна належить до Європи, а виключення із РЄ означало б неможливість брати участь у вирішенні важливих питань цього регіону. У свою чергу “Форум українців ЧР” організував 22 квітня на Вацлавській площі маніфестацію “Я за європейську Україну” [371, с. 2–5]²³⁵. У результаті 26 квітня 2001 р. на засіданні ПАРЕ у Страсбурзі (Франція) прийнято Резолюцію та Рекомендацію із вимогами керівництву України до червневої сесії ПАРЕ досягти суттєвого прогресу в дотриманні прав людини і свободи преси. За прийняття даного документу проголосувало 111 парламентарів, у т. ч. представники ЧР. Це дозволило українським урядовцям продовжити роботу із виконання, взятих на себе зобов’язань.

На третьому самміті глав держав та урядів РЄ 16–17 травня 2005 р. Чеську державу представляв Президент В. Клаус, а Україну – Президент В. Ющенко. Учасники самміту обговорили питання щодо труднощів, які

²³⁴ Хроніка громади // Пороги. – 2000. – № 2. – С. 2–5.

²³⁵ Хроніка громади // Пороги. – 2001. – № 2. – С. 2–5.

існують в РЄ та світі, визначили напрямки майбутньої діяльності РЄ у контексті глибоких змін, які відбуваються на континенті, а також шляхи розвитку співробітництва з основними партнерами РЄ у Європі та світі (зокрема з ЄС та ОБСЄ) [363, с. 1, 5]²³⁶. Твердження про спільну відповідальність за майбутнє Європи, а також стратегічну мету, якою залишається розбудова Європи без розбіжностей стало одним із ключових на цьому міжнародному форумі.

4–5 вересня 2008 р. у Києві на конференції РЄ “Міграція: загроза чи елемент розвитку” представники 47-ми країн-учасниць, у т. ч. Чеської Республіки і України, мали змогу обговорити питання вироблення спільної політики управління міграційними процесами [379, с. 4]²³⁷. Варто відзначити, що впродовж усього періоду сучасних чесько-українських відносин проблема міграції і, насамперед, нелегальної стала однією із найскладніших, а тому потребує нагального вирішення. Конференція стала чудовою нагодою спільно з іншими країнами знайти механізми врегулювання цього питання.

Отже, РЄ відігравала дорадчу, контрольну та попереджувальну роль у процесі зміцнення демократії, сприяючи демократичній соціалізації посткомуністичних країн Центрально-Східної Європи. Використання політичного тиску через канали багатосторонньої дипломатії великою мірою впливає на процеси зміцнення демократії у цих країнах. Тим не менше, успішність реалізації, проголошених РЄ демократичних цілей та принципів, значною мірою залежить від політичної волі держав проводити демократичні перетворення. Чехія однією з перших із колишніх соціалістичних країн Центрально-Східної Європи у 1993 р. стала членом РЄ, продемонструвавши значні успіхи у процесі демократичних перетворень та європейської інтеграції. Важливість розвитку співробітництва з РЄ обумовлюється ще й тим, що жодна країна не набула членства у ЄС не запровадивши норми і принципи, викладені в основних міжнародних угодах, укладених у рамках РЄ. Таким чином, Україна позитивно оцінила підтримку Чехії щодо вступу до РЄ. У рамках цієї

²³⁶ Рада Європи побудує Вавилонську вежу. Участь Президента України В. Ющенка у самміті країн-членів Ради Європи у Варшаві // *Голос України*. – 2005. – 18 травня. – С. 1, 5.

²³⁷ Дацюк Л. Міграція: загроза чи реальний шанс / Л. Дацюк // *Урядовий кур'єр*. – 2008. – 5 вересня. – С. 4.

організації обидві держави мають всі можливості для обміну досвідом роботи з приєднання до конвенцій РЄ, а також взаємодії з відповідними органами контролю за виконанням положень Європейської конвенції.

У контексті створення загальноєвропейської системи безпеки Україна на початку формування своєї зовнішньополітичної діяльності не ставила питання про своє членство в будь-яких військово-політичних союзах чи блоках і вважала небезпечною для європейської безпеки виникнення ситуації, яка б вела до розділу Європи на військові блоки і до їх можливого протистояння. Позаблоковий статус України не ставав перешкодою до повномасштабної участі в програмах і механізмах багатостороннього європейського співробітництва, спрямованого на забезпечення гарантії власній національній безпеці.

Однією із провідних структур з підтримання безпеки і співробітництва в регіоні стала Рада з безпеки і співробітництва в Європі. Сформувавшись на базі, прийнятого в серпні 1975 р. Гельсінського Заключного акту, основною метою її діяльності було визначено розвиток діалогу між Сходом і Заходом в інтересах пом'якшення блокового протистояння. Самміт НБСЄ в Парижі у 1990 р., сповістивши про закінчення “холодної війни” і початок нової ери міжнародних відносин, висунув у Паризькій хартії для нової Європи програму утвердження демократії, миру та європейської єдності. Наступним кроком стало створення 2–3 квітня 1991 р. на Мадридській конференції країн-учасниць Парламентської Асамблеї НБСЄ. На Гельсінській зустрічі у липні 1992 р. країни-учасниці прийняли рішення заснувати у Відні Форум НБСЄ з питань співробітництва в галузі безпеки, під егідою якого відбувався діалог з питань безпеки і переговори щодо контролю над озброєннями, роззброєння та зміцнення довіри й безпеки [229, арк. 141–146; 522, с. 30]²³⁸.

Однією з 35 країн співзасновниць НБСЄ стала ЧСФР, а після її розподілу Чехія і Словаччина за рішенням Стокгольмської зустрічі 18 січня 1993 р. як

²³⁸ ЦДАВО України, ф. 1 (Відділ комісій Верховної Ради України), оп. 22, спр. 1397. Протоколи № 1–67 засідань Комісії у закордонних справах Верховної Ради України (до протоколів додаються: докладна записка, біографія, положення про комісію, заява, склад міжпарламентських груп, рішення комісії, тимчасове положення, проект Постанови і т. д.) (28 червня 1990 р. – 29 грудня 1992 р.). – 185 арк; Лоссовський І. Як форум політичного діалогу. Десять років участі України в діяльності ОБСЄ: деякі підсумки та основні пріоритети / Ігор Лоссовський, Михайло Оснач // Політика і час. – 2002. – № 3. – С. 30–36.

самостійні держави приєдналися до цієї організації. Варто відзначити, що першим місцем перебування Секретаріату НБСЄ стала Прага [590, с. 108–109; 620, с. 590; 529, с. 204]²³⁹. Саме у Празі 30–31 січня 1992 р. відбулося засідання Ради міністрів закордонних справ НБСЄ, на якому Україну було офіційно визнано учасницею цієї організації [1, арк. 139–143, 146; 5, арк. 197]²⁴⁰.

Упродовж 1992 р. в дипломатичній діяльності європейських держав одне з центральних місць займав пошук шляхів подальшого вдосконалення механізмів НБСЄ з мирного вирішення спорів. На її розгляд делегації Франції і Німеччини внесли проект “Конвенції з примирення та арбітражу”, який передбачав створення в рамках НБСЄ Узгоджувально-арбітражної палати. Співавторами франко-німецького проекту стали 16 держав учасниць НБСЄ в т. ч. ЧСФР. На його підтримку висловився ряд інших країн. Зважаючи на те, що запропонований механізм істотно посилив би ефективність НБСЄ в галузі вирішення міждержавних спорів, делегація України теж підтримала зазначену ідею. Проте франко-німецька пропозиція зустріла опір з боку США, підтриманих Туреччиною, Великобританією та деякими іншими державами. Делегація США заявила, що вона принципово проти підведення правової основи під процес НБСЄ. В неофіційних розмовах американці відверто говорили, що “не хотіли б зв’язувати собі руки”. Вони аргументували це тим, що не всі держави учасниці НБСЄ погодяться підписати конвенцію, а це порушить принцип консенсусу в організації. В пошуку протидії франко-німецькій пропозиції США висунули свій проект процедури з мирного вирішення спорів. У результаті було досягнуто домовленості скликати спеціальну нараду експертів держав-учасниць НБСЄ в Женеві (з 12 по 23 жовтня

²³⁹ OSCE Handbook. – Vienna : OSCE Press and Public Information Section, 2007. – 120 s; Баран З. Організація з безпеки і співробітництва / З. Баран // Світова історія: XX століття. Енциклопедичний словник / [за ред. Ігора Підкови, Романа Шуста]. – Львів : Літопис, 2008. – С. 590; Мотрук С. Головні напрями зовнішньої політики Чеської Республіки на рубежі XX–XXI ст. / Світлана Мотрук // Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 13: Міжвідомчий збірник наукових праць присвячений пам’яті доктора історичних наук, професора І. М. Кулиничка / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 199–207.

²⁴⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 6886. Загальноєвропейський процес. Заходи по включенню до нього України 1992 р. (січень–грудень 1992 р.). – 184 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 6973. Політичні питання (Концепція зовнішньої політики України) (1993 р.). – 214 арк.

1992 р.) для продовження розгляду обох пропозицій [235, арк. 123]²⁴¹. Додатковий поглиблений порівняльний аналіз франко-німецького і американського проектів підтвердив правильність позиції, яку зайняла чехословацька та українська делегація в Гельсінкі.

Під час Будапештської наради НБСЄ на найвищому рівні (5–6 грудня 1994 р.) відбулася зустріч глав Чехії В. Гавела і України Л. Кучми. В ході засідання, за повідомленням посольства України в Чеській Республіці, В. Гавел висловив підтримку реформаторського курсу українського президента та сподівання на прискорення підписання основоположного “Договору про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між країнами” [260, арк. 148–151]²⁴². Стосовно інших питань міжнародного співробітництва, то обидва президенти підтримали ініціативу перейменування організації на ОБСЄ.

На основі Наради з безпеки і співробітництва в Європі у січні 1995 р., було утворено ОБСЄ як політичний консультативний орган з метою зміцнення миру і безпеки, захисту прав людини та розвитку міжнародного співробітництва [590, с. 108–109; 529, с. 204]²⁴³. Чехія і Україна беруть участь у всіх саммітах і зустрічах, що проходять в рамках ОБСЄ, а також активно співпрацюють з інститутами організації: Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин, Бюро з демократичних інститутів і прав людини та Представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ.

Ще в серпні 1994 р. була заснована Місія НБСЄ в Україні. Основна її увага зосереджувалася на питаннях підтримки суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів України у відповідності до основоположних принципів організації. Результати діяльності Місії фіксувалися у відповідних

²⁴¹ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 11. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН (17 лютого 1992 р. – 18 грудня 1992 р.). – 192 арк.

²⁴² ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 104. Листування з МЗС України (29 липня 1994 р. – 26 грудня 1994 р.). – 213 арк.

²⁴³ OSCE Handbook. – Vienna : OSCE Press and Public Information Section, 2007. – 120 s; Мотрук С. Головні напрями зовнішньої політики Чеської Республіки на рубежі ХХ–ХХІ ст. / Світлана Мотрук // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 13: Міжвідомчий збірник наукових праць присвячений пам'яті доктора історичних наук, професора І. М. Кулиничка / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 199–207.

звітах [277, арк. 111–113; 281, арк. 8]²⁴⁴. 30 квітня 1999 р. Місія в Україні завершила свою роботу у зв'язку із виконанням свого мандату, що стало першим в історії організації випадком, коли Місія ОБСЄ припинила своє існування саме завдяки успішному виконанню покладених на неї завдань.

Щодо Лісабонського самміту ОБСЄ, який відбувся у 1996 р. і розробки загальноєвропейської моделі безпеки, то Чеська Республіка, висловила проти того, щоб ця організація стояла “над” НАТО або іншими європейськими структурами [49, арк. 147–149]²⁴⁵. Разом із тим питання пошуку форм побудови нової системи європейської безпеки було віднесено до пріоритетних завдань як чеської, так і української зовнішньої політики.

Упродовж 1997–1998 рр. Чехія і Україна взяли активну участь у роботі ОБСЄ, яка сконцентрувалася в основному на спробах вирішення критичної ситуації на Балканах і підготовці документів для наступного Стамбульського самміту, проведення якого відбулося на рік пізніше, ніж планувалося. На Стамбульській зустрічі 18–19 листопада 1999 р. чеська і українська делегації очолювані президентами В. Гавелом та Л. Кучмою, долучилися до прийняття двох важливих документів – “Угоди про адаптацію Договору про звичайні збройні сили в Європі” та “Декларації безпеки для Європи ХХІ століття”. З метою посилення процесу політичних консультацій в межах ОБСЄ, було також створено Підготовчий комітет під егідою Постійної ради ОБСЄ та Оперативний центр, що планує і забезпечує проведення конкретних операцій ОБСЄ [322, с. 51–52; 588, с. 20–23]²⁴⁶. Учасники самміту наголосили на особливій ролі організації у розбудові єдиної та безпечної Європи.

У ХХІ ст. країни-учасниці ОБСЄ поряд із підготовкою нових документів у військовій та економічній сфері, зосередилися на пошуку спільної стратегії

²⁴⁴ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 433. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН (10 січня 1995 р. – 26 грудня 1995 р.). – 242 арк; ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 998. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН (4 грудня 1995 р. – 17 грудня 1996 р.). – 230 арк.

²⁴⁵ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 8388. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). Т. 2. (2 серпня 1996 р. – 18 грудня 1996 р.). – 158 арк.

²⁴⁶ Report on the Foreign Policy of the Czech Republic between July 1998 and December 1999. – Prague : Foreign Affairs of the Czech Republic, 2000. – 295 s; Matějka Z. Co nového přinesl Instambulský summit OBSE / Zdeněk Matějka // Mezinárodní politika. – 2000. – № 1. – S. 20–23.

боротьби із тероризмом. ОБСЄ із самого початку свого існування займалася проблематикою міжнародного тероризму, однак після подій 11 вересня 2001 р. у США розпочалася інтенсивна робота із вироблення проектів подолання терористичної загрози в світі. Представники Чехії та України активно долучилися до цієї діяльності, взявши участь у засіданні Ради Міністрів ОБСЄ (2–4 грудня 2001 р.), на якій було прийнято два документи – “Бій тероризму” та “Дієвий план боротьби з тероризмом” і конференції з питань координації зусиль міжнародних організацій у боротьбі проти глобального тероризму (Лісабон (Португалія), 12–13 червня 2002 р.). На Парламентській Асамблеї ОБСЄ, яка проходила 3–10 липня 2002 р. в Берліні (Німеччина) чеські та українські депутати також спільно обговорювали проекти резолюцій з питань економічної безпеки, торгівлі жінками, проблем врегулювання абхазького конфлікту тощо [572, с. 19–20]²⁴⁷.

Щорічні Економічні форуми (ЕК) ОБСЄ, які відбуваються в Празі, спрямовані на вирішення економічних і екологічних проблем. Рішення про його створення було прийняте у лютому 1992 р. з метою надати країнам-учасникам платформу, на якій би значна увага приділялася питанням переходу посткомуністичних держав до вільної ринкової економіки та її подальшого розвитку. Перший установчий ЕК відбувся 16–18 лютого 1993 р., на ньому країни-учасниці організації, в т. ч. Чехія і Україна, визнали важливість економічних аспектів у вирішенні конфліктних ситуацій і забезпечення стабільності в Європі та світі [583, с. 29–30]²⁴⁸. Наприклад, на 4-му Економічному форумі було обговорено вплив економічного фактору на стабільність і безпеку в Європі, звернуто увагу на актуальні проблеми економічного розвитку держав з перехідною економікою. Керівник української делегації посол України в ЧР А. Озадовський у своєму виступі наголосив на необхідності розширення міжнародного співробітництва для подолання наслідків техногенних та екологічних катастроф, які мають відчутний вплив на

²⁴⁷ Karlas J. OBSE a boj s terorismem: důsledky pro její roli / Jan Karlas // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 19–20.

²⁴⁸ Leška V. Praha Ekonomické fórum 2001 / Vladimír Leška // Mezinárodní politika. – 2001. – № 7. – S. 29–32.

рівень економічної безпеки в європейському регіоні. Цей заклик був підтриманий всіма державами-членами ОБСЄ [371, с. 6]²⁴⁹.

Головною метою 8-го ЕК 11–14 квітня 2000 р. стали економічні аспекти постконфліктної реабілітації, а на 9-му ЕК – обговорено проблеми посилення міжнародного економічного співробітництва не лише із провідними світовими і європейськими інституціями та організаціями, але й з партнерами з інших континентів і недержавних організацій. 11 форум 19–23 травня 2003 р. був присвячений питанням перемитництва наркотиків, людей та вогнепальної зброї [322, с. 54–55; 623, с. 59]²⁵⁰. Важливим для Чеської Республіки і України став 13-й форум, оскільки основною темою для обговорення стала проблема міграції та інтеграції, насамперед трудової [474, с. 4]²⁵¹. Серед країн пострадянського простору Україна продукує найбільше трудових мігрантів, які досить часто обирають країни Центральної Європи, у т. ч. Чехію, місцем свого працевлаштування. Зважаючи на це керівництво обох держав поряд із двосторонніми консультаціями, беруть участь у заходах ОБСЄ з пошуку механізмів врегулювання цього питання.

15-ий форум ОБСЄ з питань економіки і довкілля 23 травня 2008 р. відбувся під гаслом забезпечення безпеки навколишнього середовища та сталого розвитку на просторі ОБСЄ. Серед ключових питань, розглянутих на форумі, виділялися деградація землі, зuboжіння ґрунтів й управління водними ресурсами. Варто відзначити, що представники ЧР і України щороку приймають активну участь у всіх заходах, що відбуваються в рамках ЕК, отримуючи можливість співпрацювати як задля покращення власної економічної та екологічної ситуації, так і у світі в цілому.

В ході 17-го засідання Парламентської Асамблеї ОБСЄ 3 липня 2008 р. в Астані (Казахстан) було ухвалено резолюцію “Про Голодомор 1932–1933 років в Україні”. У цьому документі держави-учасниці ОБСЄ вшанували пам’ять жертв

²⁴⁹ Посольство України інформує... // Пороги. – 1996. – № 2. – С. 6.

²⁵⁰ Report on the Foreign Policy of the Czech Republic between July 1998 and December 1999. – Prague : Foreign Affairs of the Czech Republic, 2000. – 295 s; Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Генеза, 2004. – 616 с.

²⁵¹ Шокало О. Інтеграція чи повернення додому / О. Шокало // Дзеркало тижня. – 2005. – 8 квітня. – С. 4.

національної трагедії українського народу – Голодомору. Окремо віталася ініціатива України щодо організації пам'ятних заходів з нагоди 75-ої річниці Голодомору та участі у них держав-учасниць ОБСЄ, задля поширення знань про трагічні події спільного минулого і зміцнення верховенства права, захисту прав людини та основних свобод і попередження людських трагедій у майбутньому [367, с. 5; 379, с. 1]²⁵². Чеська Республіка стала однією з 25-ти країн, які підтримали спільну заяву “Про 75-у річницю Голодомору 1932–1933 рр. в Україні”.

Отже, Чехія та Україна зацікавлені у підвищенні ефективності, удосконалення структур та інститутів ОБСЄ, посилення її превентивного миротворчого потенціалу. Хід дискусій на засіданнях і форумах засвідчив близькість позицій або співпадіння точок зору делегацій обох країн щодо розроблення загальної і всеохоплюючої моделі безпеки в Європі ХХІ ст., ролі ОБСЄ у процесі політичного врегулювання конфліктів. Зусилля обох делегацій послідовно спрямовані на подальше забезпечення інтересів держав в ОБСЄ, зміцнення їх авторитету. Через нові форми співпраці України з інститутами ОБСЄ, відбулося законодавче реформування різних сфер суспільного життя країни, що дало змогу наблизити чинне законодавство України до вимог ЄС. Чеська Республіка, будучи повноправним членом Євросоюзу зі свого боку сприяє підвищенню ефективності взаємодії України з делегаціями інших держав-учасниць ОБСЄ, у першу чергу з країнами-членами ЄС.

У вересні 1989 р. група держав Центральної та Східної Європи (Італія, Австрія, Угорщина і Югославія) з метою налагодження всебічного співробітництва у політичній і соціально-економічній сферах, а також сприяння та зміцнення стабільності й безпеки в регіоні утворила Центральноєвропейську ініціативу (ЦЕІ). ЦЕІ являє собою малоструктуровану групу держав без юридичного статусу, робота якої проявляється, в основному, через робочі групи експертів, що планують і ведуть проекти. Основною метою об'єднання є попередження виникнення нових роз'єднуючих ліній, об'єднуючи в собі

²⁵² Топ “15×15” в Україні та світі // Зовнішні справи. – 2008. – серпень. – С. 5; Новини // Урядовий кур'єр. – 2008. – С. 1.

повноправних і асоційованих членів ЄС, а також країни, у яких поки що не має шансів приєднатися до ЄС. ЦЄІ сприяє крокам країн-учасниць на шляху вступу до Євросоюзу, надаючи допомогу країнам у перехідний період та розвиваючи регіональні інфраструктури, що передбачають тісніше політичне, економічне та культурне співробітництво [496, с. 32; 576, с. 58–66]²⁵³.

На поч. 1990-х рр. Чеська Республіка розглядала ЦЄІ як регіональну структуру, що мала сприяти створенню належних умов для передачі досвіду країнам з вищим ступенем економічного розвитку (Італія, Австрія), тих які активно здійснювали економічні реформи (Чехія, Польща, Угорщина інші повноправні члени ЦЄІ) – державам з нижчим ступенем економічного розвитку (члени Асоційованої ради (АР ЦЄІ), а також надання певної допомоги у процесі подолання складних процесів в економіці, що виникають впродовж перехідного періоду [38, арк. 169]²⁵⁴. Для України приєднання до ЦЄІ та розвиток співробітництва із її країнами-учасницями стало одним із першочергових завдань зовнішньої політики.

У другій пол. 90-х років ХХ ст. розпочався процес кількісного розширення ЦЄІ. Чехія, вважаючи неефективною участь в організації на рівні АР, підтримала Україну щодо її прагнення здобути повноправне членство в цій організації. Національний координатор Чеської Республіки в ЦЄІ М. Коштялова висловила думку, що Україна зможе стати членом Ініціативи вже у 1995 р. [38, арк. 170]²⁵⁵.

Зустріч глав урядів Центральної Європи 15–16 липня 1994 р. у Трієсті (Італія) стала нагодою переконатися у дійсній підтримці Чехії прагнень України до членства в ЦЄІ. Чеський Прем'єр-міністр В. Клаус запропонував прийняти країни АР, серед них і Україну, у члени організації, оскільки співробітництво в сучасній Європі не може бути розділене географічно визначеними регіональними межами [461, с. 2; 460, с. 3]²⁵⁶.

²⁵³ Денисюк В. На периферії європейських інтересів. Виклики регіональної інтеграції України в контексті європейського вибору / Віталій Денисюк // Політика і час. – 2002. – № 9. – С. 21–37; Kotvanová A. Stredoeurópská iniciatíva – forma regionálnej spolupráce / A. Kotvanová // Medzinárodné otázky. – 1997. – № 1. – S. 58–66.

²⁵⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7803 а. Перебування українських урядових делегацій й Міністра закордонних справ закордоном. Т. 1. (10 січня 1995 р. – 17 квітня 1995 р.). – 179 арк.

²⁵⁵ Там само. – 179 арк.

²⁵⁶ Сорока М. У центрі Європи / Михайло Сорока // Урядовий кур'єр. – 1992. – 19 липня. – С. 2; Сорока М. Україна – партнер перспективний / Михайло Сорока // Урядовий кур'єр. – 1994. – 21 липня. – С. 3.

6–7 жовтня 1995 р. у Варшаві (Польща) відбулося засідання глав урядів країн ЦЄІ, в якому взяли участь делегації 10 держав-членів та 5 асоційованих країн, у т. ч. України [274, арк. 100]²⁵⁷. Серед важливих завдань виділялися оцінка стану діяльності та перспектив розширення ЦЄІ, подальше удосконалення функціонування її механізмів та проведення двосторонніх зустрічей прем'єр-міністра України та міністра закордонних справ з главами делегацій та міністрами закордонних справ країн, що входять до цього регіонального об'єднання.

Остаточне рішення питання про надання Україні та іншим асоційованим країнам повноправного членства в ЦЄІ національні координатори внесли на розгляд глав урядів держав-членів ЦЄІ. При цьому особливий наголос було зроблено на тому, що Україна здобула всі необхідні підстави для отримання статусу рівноправного члена ЦЄІ. В ході переговорів із главами урядів країн-членів ЦЄІ, в т. ч. Чехії, було рішуче заявлено про неприпустимість гальмування процесу набуття Україною повноправного членства в ЦЄІ. Результатом цілеспрямованих зусиль делегації України, а також інших асоційованих країн стало рішення прем'єр-міністрів держав-членів ЦЄІ уповноважити міністрів закордонних справ відповідних країн прийняти позитивне рішення щодо вступу України і низки інших країн в ЦЄІ на своїй черговій зустрічі у квітні 1995 р.

На зустрічі міністрів закордонних справ держав-членів ЦЄІ 31 травня–1 червня 1996 р. у Відні (Австрія) Україну стала повноправним членом цієї впливової регіональної структури [281, арк. 104–110]²⁵⁸. Тим самим Українська держава зробила дуже важливий крок, спрямований на розвиток співробітництва з країнами Центральної і Східної Європи і подальшу інтеграцію у європейські регіональні структури.

8–9 листопада 1996 р. в Граці (Австрія) відбулася зустріч глав урядів країн-членів ЦЄІ. На ній було обговорено ряд питань про перспективи

²⁵⁷ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 430. Листування з МЗС України. Т. 5 (31 липня 1995 р. – 5 грудня 1995 р.). – 125 арк.

²⁵⁸ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 998. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН (4 грудня 1995 р. – 17 грудня 1996 р.). – 230 арк.

економічної співпраці в рамках ЦЄІ, удосконалення її механізмів, посилення політичного виміру ЦЄІ, налагодження її стосунків з іншими регіональними та субрегіональними структурами [281, арк. 187–203]²⁵⁹. Важливого значення набули двосторонні переговори із представниками Чеської Республіки із актуальних питань двостороннього співробітництва в політичній, економічній та гуманітарній сферах.

Щодо участі представників міністерств і відомств Чехії та України у різногалузевих проектах ЦЄІ та засіданнях робочих груп цього об'єднання, то в червні 1997 р. в Ужгороді відбулася робоча зустріч керівників правоохоронних органів країн ЧЕС і ЦЄІ, які очолюють підрозділи по боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів. Обговорювалися новітні методи правоохоронних органів зі збору інформації з метою проведення оперативних заходів міліції/поліції та можливості взаємного обміну інформацією [68, арк. 1–2]²⁶⁰. Тоді ж відбулися міжнародні змагання із службово-прикладних видів спорту, зокрема за участю команд Чехії і України.

Президенти В. Гавел і Л. Кучма продовжили двосторонній політичний діалог в рамках неформального самміту президентів країн Центральної Європи 22–24 січня 1998 р. у словацькому м. Левоча. Серед питань для обговорення домінували оцінка сучасного стану міждержавних відносин, формування договірно-правової бази і контроль за реалізацією вже підписаних двосторонніх документів, інтеграція до європейських та регіональних структур. Особливого значення надавалося розширенню міжнародного співробітництва на Чорнобильському напрямку, зокрема в отриманні фінансової допомоги для закриття ЧАЕС, ліквідації наслідків аварії, ширшої участі зарубіжних країн (у т. ч. Чехії) у діяльності Міжнародного науково-дослідного Чорнобильського центру [55, арк. 51–56]²⁶¹.

²⁵⁹ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 2, спр. 998. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН (4 грудня 1995 р. – 17 грудня 1996 р.). – 230 арк.

²⁶⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 9410. Центральноевропейська ініціатива (ЦЕІ). Т. 1. (3 лютого 1998 р. – 22 вересня 1998 р.). – 142 арк.

²⁶¹ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 8431. Координація зовнішньополітичних дій та консультацій з іноземними державами (25 січня 1996 р. – 26 грудня 1996 р.). – 135 арк.

10–11 вересня 1998 р. у Тірані (Албанія) відбулася зустріч Національних координаторів країн-членів ЦЄІ. Національний координатор Чехії розповсюдив матеріали про семінари, які проходили в його країні: “Мале та середнє підприємництво” (4–13 жовтня 1998 р., Прага), “Бізнес та торгівля в умовах ринкової економіки” (18–27 жовтня 1998 р., Прага), “Муніципальна система в ЧР” (4–13 листопада 1998 р., Прага) [69, арк. 17]²⁶². Інформація зацікавила українських представників, адже обмін досвідом на багатосторонніх консультаціях сприяли налагодженню більш ефективного механізму співробітництва між країнами в рамках цієї організації.

Результатом наради представників канцелярій глав 8-ми країн Центральної Європи, яка відбулася в квітні 1998 р. в Празі стало спільне рішення щодо прийняття пропозиції України провести у травні 1999 р. самміт глав держав регіону [97, арк. 184–186]²⁶³. Виступаючи в ролі країни-господаря проведення чергової зустрічі президентів держав цього субрегіону Україна могла б заявити про своє логічне входження до складу постійних учасників традиційних щорічних неформальних зустрічей.

У рамках самміту президентів країн Центральної Європи 14–15 травня 1999 р. у Львові, важливе значення для розширення двостороннього співробітництва в рамках ЦЄІ мала зустріч президентів України Л. Кучми та Чехії В. Гавела. Темати для дискусії стали питання економічної інтеграції країн-учасниць зустрічі, врегулювання косівської кризи та культурної взаємодії [92, арк. 79–82; 95, арк. 4–5; 96, арк. 1–17; 97, арк. 27–30]²⁶⁴. Надання нашій державі

²⁶² ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 9411. Центральноєвропейська ініціатива (ЦЕІ). Т. 2. (7 вересня 1998 р. – 18 грудня 1998 р.). – 145 арк.

²⁶³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10196. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 2. (1 квітня 1999 р. – 30 червня 1999 р.). – 186 арк.

²⁶⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10179. Записи бесід, щоденники послів та представників України. Т. 1. (12 січня 1999 р. – 2 червня 1999 р.). – 201 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10194. Організація офіційних та робочих візитів Президента, Прем'єр-міністра, Міністра закордонних справ України закордоном. Т. 4. (1 квітня 1999 р. – 27 грудня 1999 р.). – 227 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10195. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 1. (27 січня 1999 р. – 30 березня 1999 р.). – 215 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10196. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 2. (1 квітня 1999 р. – 30 червня 1999 р.). – 186 арк.

права приймати чергову зустріч стало визнанням зростання авторитету України, її стабілізуючої ролі у розвитку регіональних і загальноєвропейських процесів.

Під час Парламентської Конференції ЦЄІ в Празі 7–8 жовтня 1999 р. у роботі якої взяли участь делегації 16 країн-членів, представники ОБСЄ, ООН, ОЧЕС та інших міжнародних організацій. До української делегації активно долучились представники посольства України в Чеській Республіці. У бесідах з учасниками і гостями конференції українські діячі доводили до їх відома позиції Української держави щодо перспектив розвитку співробітництва України з ЦЄІ, розробки і втілення конкретних проектів, участі нашої держави в процесі відбудови на Балканах тощо.

Самміт глав урядів країн-членів ЦЄІ (5–6 листопада 1999 р., Прага), на якому обговорювався план дій членів організації на 2000–2001 рр. і рівень виконання “Пакту стабільності для Південно-Східної Європи”, посольство України в Чеській Республіці використало також для інформування представників урядових, парламентських, підприємницьких кіл країн ЦЄІ про зовнішньополітичні інтереси України, заходи, які здійснюються Україною в напрямку розвитку регіонального та міжрегіонального співробітництва, участі в євроінтеграційних процесах [99, арк. 54–58; 123, арк. 11]²⁶⁵. Певне напруження у чесько-українських переговорах під час самміту викликало питання запровадження візового режиму між обома країнами, зокрема можливі його негативні наслідки для подальшого співробітництва.

На поч. XXI ст. на зустрічах і саммітах країн-учасниць ЦЄІ, особливої актуальності набуло питання європейської інтеграції в контексті майбутнього розширення ЄС. Україна, розглядаючи ЦЄІ як важливий механізм інтеграції до європейського економічного і політичного простору, а також зміцнення стабільності в регіоні та добросусідських відносин між країнами-учасницями, основну увагу зосередила на співпраці з країнами – майбутніми членами ЄС. Разом із тим на зустрічі глав урядів країн-учасниць ЦЄІ 13–15 листопада 2002 р.

²⁶⁵ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10198. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 4. (1 жовтня 1999 р. – 30 грудня 1999 р.). – 194 арк; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10812. Довідки по країнах. Т. 1. (9 лютого 2000 р. – 10 жовтня 2000 р.). – 216 арк.

у Скоп'є (Македонія), в якій взяли участь чеська делегація на чолі з віцепрем'єр-міністром П. Марешом і українська – очолювана Прем'єр-міністром А. Кінахом, спеціальних двосторонніх зустрічей не відбулося. Українська сторона пояснювала таке рішення, насамперед, тим, що впродовж 2002 р. тривала підготовка візиту до ЧР міністра закордонних справ України А. Зленка, в ході якого і планувалося проведення переговорів з ряду проблем двосторонніх відносин [160, арк. 120–121]²⁶⁶.

Під час неформального самміту глав держав Центральної Європи, який проходив у травні 2003 р. в Зальцбурзі (Австрія), відбулася перша зустріч Президента України Л. Кучми із новообраним президентом Чеської Республіки В. Клаусом. В ході зустрічі двох президентів було обговорено перспективи двостороннього співробітництва, після приєднання Чехії до ЄС, а також погоджено можливі терміни візиту В. Клауса до України [465, с. 17]²⁶⁷. Питанням регіонального співробітництва в нових умовах після розширення ЄС був присвячений і самміт ЦЄІ 20–21 листопада 2003 р. у Варшаві (Польща), на якому українська делегація наполягала на прискоренні визнання економіки України ринковою.

Розширення ЄС у 2004 р. певним чином вплинуло на співробітництво в рамках ЦЄІ, насамперед з Чеською Республікою. На двосторонніх зустрічах першочерговим завданням залишалося продовження процесу європейської інтеграції як потужного стимулу здійснення необхідних реформ та досягнення критеріїв членства у ЄС. Тіранський самміту глав урядів ЦЄІ (2006 р.) вказав на необхідність збереження євроінтеграційної перспективи для країн-учасниць, які прагнуть набути членства в ЄС та безпеки в регіоні Центрально-Східної Європи і Балкан [370, с. 4]²⁶⁸. На зустрічі лідерів країн Центральної і Східної Європи в македонському місті Охрида (3–4 травня 2008 р.) було ухвалено декларацію про те, що всі країни регіону, включно з Україною, повинні у майбутньому

²⁶⁶ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. №110. – Політичні питання (загальне). Т. 11. (8 жовтня 2002 р. – 6 листопада 2002 р.). – 193 арк.

²⁶⁷ Устич С. Україна – Чехія: партнерство, спрямоване у перспективу / Сергій Устич // Політика і час. – 2003. – № 11. – С. 14–23.

²⁶⁸ Новини // Політика і час. – 2006. – № 12. – С. 4.

стати членами ЄС і НАТО. Зважаючи на те, що не всі держави-учасниці ЦЄІ зможуть найближчим часом приєднатися до ЄС, пропонувалося зосередити увагу, насамперед на створенні спільного простору для розвитку економічного, гуманітарного, а в перспективі і політичного співробітництва.

Як гнучкий механізм політичних консультацій Центральноєвропейська ініціатива виявилася корисною для країн-учасниць, відновлюючи регіональні контакти та створюючи платформу для багатостороннього співробітництва. Чехія і Україна, співпрацюючи в рамках ЦЄІ, значно поліпшили показники двосторонніх відносин у політичній, соціально-економічній та гуманітарній сферах.

Регіональне економічне співробітництво охоплює також і спільну діяльність у рамках Угоди про зону вільної торгівлі в Центральній Європі – ЦЕФТА, що її уклали в Кракові 21 грудня 1992 р. Чехо-Словаччина, Угорщина і Польща. Суть угоди і новоствореної Асоціації полягала у формуванні зони вільної торгівлі в Центрально-Східній Європі з подальшим розширенням цього регіонального економічного союзу у поясі від Балтійського до Адріатичного морів. Рух до зони вільної торгівлі передбачався поступовим шляхом поетапного усунення митних і нетарифних бар'єрів у торгівлі між державами-членами ЦЕФТА. Метою створення Асоціації визначалося погоджене розширення товарообігу і налагодження коопераційних зв'язків між країнами-учасниками щодо компенсації негативних наслідків втрати східних ринків після розпаду РЕВ, а також підготовка до включення в процес загальноєвропейської економічної інтеграції та вступу до ЄС. Після розпаду ЧСФР до складу ЦЕФТА увійшли Чехія і Словаччина як повноправні члени. 1 березня 1993 р. угода ЦЕФТА набула чинності, створивши зону вільної торгівлі між країнами-учасницями та засвідчивши поглиблення інтеграції в сфері економіки [323, с. 522–531; 38, арк. 170]²⁶⁹.

Створення зони вільної торгівлі зумовлене необхідністю інтеграції країн до європейської спільноти. Приєднання до ЦЕФТА відповідало б і

²⁶⁹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Středoevropské dohody o volném obchodu mezi Českou republikou, Maďarskou republikou, Polskou republikou a Slovenskou republikou // Zbirka zákonů České Republiky. – 1995. – Č. 54. – Částka 11. – S. 522–531; ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7803 а. Перебування українських урядових делегацій й Міністра закордонних справ закордоном. Т. 1. (10 січня 1995 р. – 17 квітня 1995 р.). – 179 арк.

зовнішньополітичним інтересам України, оскільки могло прискорити вирішення питань розширення співробітництва з ЄС. Згідно з положеннями ЦЕФТА її повноправними членами можуть бути держави, які мають укладені між собою двосторонні угоди про вільну торгівлю, є членами Світової організації торгівлі та отримали статус Асоційованого члена ЄС [35, арк. 38–39; 496, с. 28]²⁷⁰. Тому на початковому етапі приєднання доцільним визнавалося укладення угоди про вільну торгівлю з Центральноєвропейськими країнами, що дозволило домогтися суттєвих зрушень в розвитку співробітництва України з цими державами на довгостроковій основі.

На зустрічі глав урядів Чехії, Польщі, Угорщини, Словаччини та Словенії, (13–14 вересня 1996 р., Низькі Татри, Словаччина) Україна мала статус гостей делегації. Учасники засідання схвалили ідею розширення ЦЕФТА шляхом прийому нових членів. Україна наголосила на своєму бажанні приєднатися до цієї організації, оскільки за 1996–1998 рр. відбулося суттєве збільшення товарообігу між нею і країнами ЦЕФТА [543, с. 120–121]²⁷¹. Активним прихильником розширення об'єднання виступив чеський Прем'єр-міністр В. Клаус, який вважав, що країни, які приєдналися до Угоди мають проводити діяльність у контакті з державами-членами ГААТ і ЄС. Ще в січні 1995 р. В. Клаус висловився за повну лібералізацію торгівлі в рамках ЦЕФТА у кількох галузях, зокрема у сільському господарстві до 1998 р. Позиція ж міністра закордонних справ Чеської Республіки Й. Зеленеца, ґрунтувалася на необхідності уникати політизації ЦЕФТА та втягування її у військово-політичні блоки [38, арк. 170]²⁷². Участь України в організації відповідає її намірам входження до європейського простору, сприятиме в майбутньому її подальшій інтеграції у європейські економічні та політичні структури.

²⁷⁰ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7785. Листування з Кабінетом Міністрів України. Т. 1. (4 січня 1995 р. – 31 січня 1995 р.). – 108 арк; Денисюк В. На периферії європейських інтересів. Виклики регіональної інтеграції України в контексті європейського вибору / Віталій Денисюк // Політика і час. – 2002. – № 9. – С. 21–37.

²⁷¹ Сюсько І. М. Співробітництво України з державами Центрально-Східної Європи: регіональний аспект міжнародної економічної інтеграції (90-ті роки) / І. М. Сюсько, В. В. Проноза // Україна в європейських міжнародних відносинах. Науковий збірник. – К.: Інститут історії України НАН України, 1998. – С. 117–139.

²⁷² ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 7803 а. Перебування українських урядових делегацій й Міністра закордонних справ закордоном. Т. 1. (10 січня 1995 р. – 17 квітня 1995 р.). – 179 арк.

Після приєднання до ЦЕФТА у липні 1997 р. Румунії керівництво Чехії також переконувало інші держави-члени ЦЕФТА у необхідності проведення відповідних переговорів з країнами Латинської Америки. Стосовно входження України до Асоціації у чеської сторони принципових заперечень не виникало. Разом з тим керівництво Чеської Республіки висловило пропозиції, щодо необхідного узгодження ряду законодавчих актів України із законодавством країн, які вже приєдналися до неї. З другої пол. 1996 р. Чехія розпочала консультації з Україною з питань узгодження митних тарифів, квот на товари тощо. Під час візиту міністра закордонних справ України Г. Удовенка до Праги у березні 1998 р., було досягнуто домовленості щодо активізації роботи з розробки тексту двосторонньої чесько-української угоди про вільну торгівлю [371, с. 14]²⁷³.

Розширення ЄС у травні 2004 р. за рахунок країн-учасниць ЦЕФТА, в т. ч. Чехії, певною мірою поставило під сумнів майбутнє існування цього об'єднання. Проте, ЦЕФТА не зникла, виконавши своєрідну “підготовчу” функцію перед вступом до ЄС. Входження до Європейської спільноти не суперечить її національно-державним інтересам з розвитку зони вільної торгівлі у Східній Європі. Членство Чехії в ЄС не виключає участі держави в регіональних економічних об'єднаннях, навпаки завдяки взаємодії в ЦЕФТА існує реальна можливість залучення України до загальноєвропейської економічної інтеграції. Зважаючи на те, що повна інтеграція всіх її членів вимагатиме певного часу, в Україні буде можливість виконати всі умови щодо набуття членства в ЦЕФТА, а в майбутньому і в ЄС, тим більше, що Україна вже приєдналася до СОТ.

У контексті реалізації прискореної стратегії євроінтеграції значний інтерес для України становить досвід постсоціалістичних центральноєвропейських держав – членів регіонального політичного об'єднання – Вишеградської четвірки, і насамперед Чеської Республіки. Вперше ініціатива “скоординованого повернення до Європи” була висловлена тодішнім Президентом Чехо-Словаччини В. Гавелом у січні 1990 р. Її суть полягала в тому, щоб “не втратити

²⁷³ Посольство України інформує... // Пороги. – 1998. – № 1. – С. 14.

історичний шанс оновлення Середньої Європи, політичного феномена, який буде наближатися до Європи Західної [422, с. 40]²⁷⁴. Підтримали цю ідею лише три країни Центрально-Східної Європи – Чехо-Словаччина, Польща та Угорщина, керівництво яких після зустрічі 15 лютого 1991 р. ухвалили Вишеградську декларацію 6 травня 1992 р. Після розпаду Чехо-Словаччини новостворена регіональна організація отримала назву Вишеградської четвірки (В-4) [321, с. 455–457]²⁷⁵. Серед головних причин, що призвели до створення В-4, визначалися: прагнення об'єднати зусилля для подолання труднощів перехідного періоду, ліквідувати залишки комуністичного режиму, успішно здійснити трансформацію та інтегруватися в європейські та євроатлантичні структури. Формуванню об'єднання багато в чому сприяла ідейна близькість політичної еліти країн-засновниць.

Вишеград є неінституційованим міжнародним об'єднанням, яке не має спеціальних постійно діючих структур, наприклад виконавчого секретаріату, представництв у кожній країні тощо. Єдиною інституційованою структурою залишається Вишеградський фонд, створений у 1999 р. На нього покладено культурне зближення народів і фінансування на грантовій основі спільних культурно-просвітницьких, мистецьких та інших акцій з бюджету, що складається із внесків країн-учасниць. Постійно діючими є також регулярні наради і зустрічі галузевих міністрів, які розглядають стан і перспективи співробітництва країн-членів, координують і програмуєть вишеградську співпрацю. Країни та голови їх урядів почергово терміном на один рік очолюють Вишеградське об'єднання [528, с. 211–212; 527, с. 159]²⁷⁶.

²⁷⁴ Зеленько Г. Вишеградська четвірка матиме на заході те, що заробить на сході / Галина Зеленько // Політика і час. – 2005. – № 2. – С. 38–46.

²⁷⁵ Pražská deklarace Visegrádské skupiny, 6. 5. 1992 // Česká zahraniční politika. Dokumenty. – 5/1992. – Praha : FMZV, 1992. – S. 455–457.

²⁷⁶ Мороз Д. Етапи співробітництва країн-членів Вишеграду / Дмитро Мороз // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 13: Міжвідомчий збірник наукових праць присвячений пам'яті доктора історичних наук, професора І. М. Кулинича / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 207–215; Мороз Д. Досвід Вишеградського співробітництва в контексті реалізації сучасної євроінтеграційної стратегії України / Дмитро Мороз // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 14: Міжвідомчий збірник наукових праць / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2005. – С. 154–161.

Чеська Республіка відстоює позицію необхідності Вишеградської регіональної співпраці, підтримує ініціативи, котрі сприяють дотриманню політичної та економічної стабільності в Центральній Європі і подальшої лібералізації взаємоторгівлі. Україна також виявляє зацікавленість у функціонуванні В-4 і розширенні співробітництва з її країнами-учасницями, як на двосторонній, так і на багатосторонній основі. Сенс співпраці Чехії та України в рамках Вишеградської четвірки полягає в розв'язанні конкретно-практичних проблем Центрально-Східного регіону, а саме: звільнення бар'єрів у взаємній торгівлі та вирішення проблеми міграції. На думку чеського керівництва Вишеград, розширений за рахунок України міг би також стати для неї певною передвступною платформою до ЄС [592, с. 24]²⁷⁷.

Обговорення і погодження основних напрямів співробітництва між Чехією та Україною в рамках Вишеградської групи відбувається, здебільшого, на саммітах галузевих міністрів. Наприклад, неформальна зустріч прем'єр-міністрів країн В-4, яка відбулася 15–16 жовтня 1999 р. у Високих Татрах (Словаччина), засвідчила, що об'єднання поряд з виконанням завдань кооперації та інтеграції, почало відігравати помітнішу роль в цілому Центральноєвропейському регіоні. Однак, для України ця зустріч мала дещо негативний відтінок, оскільки під час переговорів чеською стороною особливо наполегливо ставилося питання запровадження візового режиму з Українською державою. Словаччина з цього питання схильна була координувати свої дії з Чехією. Польща та Угорщина висловили переконання в тому, що згадані заходи можуть призвести до встановлення нових ліній розподілу в Європі [99, арк. 32–34; 582, с. 10–12]²⁷⁸. Варто відзначити, що запровадження візового режиму між ЧР і Україною відбулося у 2000 р. Під час наради керівників урядів В-4 25 червня 2003 р. у Словаччині, відбулася двостороння зустріч чеського Прем'єр-

²⁷⁷ Palata L. *Ukrajinská budoucnost Visegrádu* / Luboš Palata // *Mezinárodní politika*. – 2006. – № 9. – S. 24.

²⁷⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10198. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 4. (1 жовтня 1999 р. – 30 грудня 1999 р.). – 194 арк; Leška V. *Minulost, přítomnost a budoucnost visegrádské spolupráce* / Vladimír Leška // *Mezinárodní politika*. – 2003. – № 4. – S. 10–12.

міністра В. Шпідли із його українським колегою В. Януковичем [465, с. 17]²⁷⁹. Сторони відмітили існування позитивних тенденцій у політичному, економічному та гуманітарному співробітництві між країнами. Разом із тим наголошувалося на необхідності пошуку нових механізмів його реалізації у зв'язку із наступним членством Чехії у ЄС.

Вишеградське співробітництво, після вступу країн-учасниць до ЄС було відзначене певними випробуваннями життєздатності міжрегіонального проекту у новому форматі та проблемами адаптації до загальноєвропейського середовища. Чеська Республіка разом із іншими країнами В–4 уклала 12 травня 2004 р. новий Вишеградський документ, так звану Кромерізьку декларацію (названу за місцем підписання у м. Кромеріж (Чехія)), в якому визначалися нові напрями, принципи, завдання країн Вишеграду за умов їх повноправного членства в ЄС [509, с. 19]²⁸⁰. Про важливість поглиблення партнерських відносин із країнами Східної Європи, не членами ЄС, у т. ч. з Україною, було відзначено у “Спільній заяві міністрів закордонних справ Вишеградської четвірки” від 11 липня 2005 р. та закріплено у спеціальному плані діяльності на 2007–2013 рр. [580, с. 19–20]²⁸¹. Особливий наголос робилося на підтримці реформ в Україні та сприянні реалізації нею “Плану дій Україна – ЄС”.

Упродовж 2004–2006 рр. з метою синхронізації чесько-українських відносин в контексті євроінтеграції, представників органів державної влади України неодноразово запрошували на регулярні зустрічі та наради країн–членів В–4. Так, 10 червня 2005 р. Прем'єр-міністр України Ю. Тимошенко зустрілася в м. Пулави (Польща) з главами урядів країн Вишеградської четвірки. Основні питання торкалися енергетичної співпраці, розвитку нафто- та газомагістралей, транспортування електроенергії. Українська сторона висловила сподівання на допомогу країн об'єднання в інтеграції України до ЄС.

На самміті голів урядів Вишеградської четвірки в червні 2007 р. у Братиславі (Словаччина) головування у В–4 перейшло від Словацької Республіки

²⁷⁹ Устич С. Україна – Чехія: партнерство, спрямоване у перспективу / Сергій Устич // Політика і час. – 2003. – № 11. – С. 14–23.

²⁸⁰ Кіш Є. Феномен Вишеграду / Єва Кіш // Політика і час. – 2006. – № 4. – С. 16–24.

²⁸¹ Kubáček J. Visegrádská spolupráce v Evropské unii / Jan Kubáček // Mezinárodní politika. – 2006. – № 9. – S. 19–20.

до Чеської Республіки. 11 червня 2007 р. чеський уряд схвалив річну Програму свого головування у В-4 відповідно до пріоритетів ЄС [420, с. 19]²⁸². Сферою спільних інтересів були визначені, зокрема, проблематика внутрішньої безпеки, прикордонні питання, надання притулку й консульські питання, співпраця в сфері культури, реалізація спільних інфраструктурних проектів тощо.

Особливого значення впродовж чеського головування надавалося поглибленню співробітництва у політичній, військовій та науково-освітній сферах. Головною подією під час чеського головування в контексті розвитку співпраці з нашою країною стала участь міністра закордонних справ України В. Огризка у зустрічі керівників зовнішньополітичних відомств країн В-4, яка відбулася 23 квітня 2008 р. у Празі [379, с. 3]²⁸³. Значним для української сторони став той факт, що головування Чеської Республіки у Вишеградській четвірці відбувалося з урахуванням завдань, які стоять перед Чехією у зв'язку з її майбутнім головуванням в ЄС у першій пол. 2009 р.

Активно впродовж чеського головування розвивалася співпраця між міністерствами оборони країн В-4 і України. 29 лютого – 1 березня 2008 р. відбувся візит до ЧР делегації Збройних сил України на чолі з начальником Генерального штабу – головнокомандувачем Збройних сил України С. Кириченком у рамках участі в засіданні начальників генеральних штабів Збройних сил країн Вишеградської четвірки. Було зазначено наявність спільної позиції В-4 з Україною у проблемних питаннях щодо забезпечення комплексних соціальних гарантій для професійних військовослужбовців, конструктивної взаємодії із засобами масової інформації, подальшої оптимізації системи управління військами тощо. Перспективи співробітництва між Україною та країнами В-4 у військово-політичній, військовій та військово-технічній сферах обговорювались і під час зустрічі міністрів оборони країн В-4 і міністра оборони України Ю. Єханурова, що відбулася 25 квітня 2008 р. у Празі [434, с. 6–7]²⁸⁴.

²⁸² Зарицький О. В-4 + / Олексій Зарицький // Зовнішні справи. – 2008. – липень. – С. 18–21.

²⁸³ Серед друзів // Урядовий кур'єр. – 2008. – 25 квітня. – С. 3.

²⁸⁴ Копчак Б. Українські плани в Празі підтримали навіть угорці / Богдан Копчак // Український журнал. – 2008. – № 5. – С. 6–7.

Під час головування Чехії у В–4 культурно-освітня співробітництво, здійснювалося насамперед у рамках Міжнародного Вишеградського фонду, створеного задля посилення існуючих зв'язків між країнами В–4 шляхом підтримки спільних культурних, наукових та освітніх проектів, молодіжних обмінів і туризму [340, с. 8–9]²⁸⁵. У 2008 р. оголошено нову програму “Грант Вишеградських університетських студій” (“Visegrad University Studies Grant”), що має за мету допомогти створенню вузівських курсів, які зосередились б на гуманітарній та соціальній проблематиці країн Вишеградської групи [420, с. 20–21]²⁸⁶.

Таким чином, співпрацю у рамках В–4 на сучасному етапі можна охарактеризувати як одну з найяскравіших ініціатив у Центрально-Східній Європі. В–4 виступаючи певним каталізатором інтеграційних процесів, стала, по суті, єдиною прагматично діючою формою багатосторонньої співпраці в регіоні. Вишеградська група являє собою об'єднання країн, які успішно подолали наслідки комуністичного режиму й поступово перетворилася на серйозного гравця на міжнародній арені, викликавши значний практичний інтерес в Україні. Чеська Республіка як країна-учасниця Вишеградської четвірки розглядає Українську державу як надійного партнера в реалізації конкретних програм і проектів цього об'єднання.

Чесько-українське співробітництво в регіональних європейських проектах, яке визначене спільною діяльністю в РЄ, ОБСЄ, участю в проектах Центральноєвропейської ініціативи та Вишеградської групи, а також процес приєднання до Центральноєвропейської зони торгівлі (ЦЕФТА), займають значну частину сучасних міждержавних відносин. Варто відзначити, що обидві держави після здобуття незалежності, одразу ж заявили про свої наміри інтегруватися в об'єднану Європу. У підсумку всі форми регіональної європейської інтеграції є необхідними в процесі входження України до ЄС. Субрегіональне співробітництво, являючи собою своєрідним інструментом з

²⁸⁵ Не має тих терезів, за допомогою яких можна визначити, яка країна більше любить інтереси України в НАТО і ЄС (інтерв'ю міністра закордонних справ України Б. Тарасюка) / Ленка Кнап // Український журнал. – 2007. – № 2. – С. 8–9.

²⁸⁶ Зарицький О. В–4 + / Олексій Зарицький // Зовнішні справи. – 2008. – липень. – С. 18–21.

підготовки до членства в ЄС, дозволяє втілювати в життя принципи і норми політики Євросоюзу щодо країн-претендентів. Діяльність у згаданих європейських проектах в кінцевому результаті привели до членства у ЄС Чеську Республіку, а згодом, є сподівання, дозволить і Україні приєднатися до цього провідного європейського об'єднання. Позитивний досвід, отриманий Чеською державою в процесі євроінтеграції, і можливість його практичного використання, мають для України велике значення. Зважаючи на це обидві країни продовжують нарощувати темпи двостороннього співробітництва в рамках європейських регіональних проектів.

4.2. Чехія і Україна в інтеграційній політиці Європейського Союзу

З кін. 90-х років ХХ ст. – поч. ХХІ ст. найвпливовішою політико-економічною та інтеграційною європейською структурою став Європейський Союз. Це міждержавне об'єднання, утворене у 1993 р. у відповідності з Маастрихтською угодою від 1992 р. на основі ряду Європейських Співтовариств (Європейського об'єднання вугілля і сталі, Європейського Економічного Співтовариства, Європейської комісії з питань атомної енергії). У 1997 р. в ЄС було запроваджено єдине європейське громадянство, яке не відміняє національного, а у 1999 р. – єдину валюту євро. Органи ЄС – Європейський Парламент, Рада ЄС (Рада міністрів), Європейська Комісія, Європейський суд, Європейська рахункова палата. Основними напрямками діяльності визначено: створення політичного, економічного і валютного союзу; посилення економічної і соціальної взаємодії; завершення створення єдиного внутрішнього ринку; формування основ єдиної зовнішньої та безпекової політики; активізація регіональної політики [621, с. 292–293]²⁸⁷. Ефективним інструментом зовнішньої політики ЄС є розширення, після шести хвиль якого організація збільшилася з 6 до 27 країн-членів.

²⁸⁷ Баран З., Підкова І. Європейський Союз / З. Баран, І. Підкова // Світова історія: ХХ століття. Енциклопедичний словник / [за ред. Ігора Підкови, Романа Шуста]. – Львів : Літопис, 2008. – С. 292–293.

Зміна геополітичної ситуації в Європі й утворення нових спільних кордонів, визначили нову лінію партнерської співпраці ЄС із сусідніми країнами, в т. ч. з Україною. У листопаді 2002 р. Рада міністрів ЄС вперше відзначила необхідність розробки концепції щодо сусідів об'єднання. Її реалізація не забарилася і вже 11 березня 2003 р. Європейська Комісія затвердила нові засади відносин з цими країнами під назвою “Ширша Європа – Сусідство”. Її головною метою стало утворення зони процвітання та добросусідства – кола друзів, з якими ЄС матиме мирні стосунки та здійснюватиме співробітництво. Для країн-сусідів Євросоюзу на практиці це означало їх доступ до внутрішнього ринку ЄС – все, крім участі в інституціях ЄС, поширення на них чотирьох свобод (вільного пересування людей, товарів, послуг і капіталу) та використання потенціалу спільної політики в галузі транспорту, енергетики, охорони довкілля, дослідницької діяльності, культури та освіти [454, с. 8–9; 365, с. 6–12; 414, с. 10–12; 610, с. 4–6]²⁸⁸. Загалом нова політика отримала дещо більше значення, ніж звичайне партнерство, хоча менше, ніж членство, не виключаючи останнього, якщо сусідні країни будуть до нього готові.

Приєднання Чеської Республіки до програм ЄС, що регламентувалося “Додатковим протоколом до “Європейської Угоди з відкриття програм ЄС асоційованим членам” (підписана Чехією у 1997 р.), стало важливою частиною підготовки країни до інтеграції та основним інструментарієм попереднього вступу. За таких умов Чехія почала брати участь у цих програмах вже із 1997 р., які були присвячені шкільній системі, освіті та молоді Socrates(Сократ), Leonardo da Vinci (Леонардо да Вінчі), Youth for Europe (Молодь Європи). У 1998 р. країна приєдналася до програми Small and medium enterprises (мале і середнє підприємництво), SAVE II (енергетика), Raphael (Рафаель (культура), а у 1999 р. стала учасником програм Fiscalis (пряме оподаткування), Matthaеous (митний збір), чотирьох програм у галузі охорони здоров'я Health promotion (охорона здоров'я), Combating cancer (запобігання раковим захворюванням), Prevention of

²⁸⁸ Проді Р. Жити по-сусідськи / Романо Проді, Кріс Патен // Євробюлетень – 2003. – березень. – С. 8–9; Ширша Європа – Сусідство // Євробюлетень – 2003. – березень. – С. 6–12; Гоці С. Нові кордони та нова політика в Європі / Сандро Гоці // Євробюлетень – 2003. – вересень. – С. 10–12; Thim M. Geneze a perspektiva Evropské politiky sousedství / Michal Thim // Mezinárodní politika. – 2007. – № 4. – S. 4–6.

AIDS (боротьба зі СНІДом), Drug dependence (подолання наркотичної залежності) та програмі Equal opportunities for men and women (“Рівні можливості для чоловіків та жінок”), а також отримала доступ до обміну інформацією між адміністративними програмами. Із 2003 р. Чеська Республіка приймала участь в програмі з проблемами зайнятості (Community incentive measures in the field of employment) та програмі, що відноситься до генеральної стратегії в галузі рівноправ'я чоловіків і жінок (Community framework strategy on gender equality). Важливе значення мала участь Чехії у шести структурних програмах ЄС із досліджень і технічного розвитку (Fifth framework program) (з 1999 р.). Участь у програмах частково фінансувалася з державного бюджету країни, а частково програмою PHARE (близько 75 %) [423, с. 66–68; 562, с. 9–10]²⁸⁹.

Все це стало добрим підґрунтям для розробки чеської урядової програми до набуття членства в ЄС: вона містила плани реформування законодавства, економіки, суспільної сфери та інших галузей. Результати цієї підготовки реєструвалися Європейською Комісією в регулярному звіті. Вперше подібний звіт Європейська Комісія видала у 1997 р. У ньому містилася об'єктивна оцінка досягнутого країною рівня готовності до членства в ЄС, а також певні рекомендації Європейської комісії.

У 2000 р. Європейська Комісія сформулювала так звану посилену стратегію попереднього вступу. Разом із нею Комісія прийняла документ “Партнерство заради вступу”. Метою цього партнерства було об'єднати всі форми підтримки ЄС для країн-кандидатів, окреслити основні короткотермінові й середньо-термінові пріоритети в прийнятті “чинного права ЄС”. Загалом Чеська Республіка практично досягла всіх короткотермінових пріоритетів, що стосувалися єдиного ринку. Пріоритети в галузі сільського господарства, навколишнього середовища, правосуддя та внутрішніх справ були досягнуті частково. Середньо-термінові пріоритети щодо єдиного ринку Чеська

²⁸⁹ Зукал Й. Чешская Республика и Европейский Союз / Йиржи Зукал // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. – 2004/2005. – С. 66–72; Česká zahraniční politika před vstupem do Evropské unie / Vladimír Handl, Jan Hřich, Radek Khol, Petr Pavlík // Mezinárodní politika. – 2002. – № 1. – S. 9–10.

Республіка виконала у переважній частині завдань [602, с. 4–5; 322, с. 26–29]²⁹⁰. В останньому висновку щодо країн-кандидатів, який Європейська комісія опублікувала 5 листопада 2003 р., Чехія також отримала позитивну оцінку і висновок про те, що вона, в основному, виконала всі зобов'язання, які взяла на себе під час переговорів про приєднання до ЄС [423, с. 66]²⁹¹.

У ході підготовки інтеграції Чеської Республіки в ЄС великого значення набуло інформування громадськості про організацію, переваги та недоліки майбутнього членства. Зокрема, на основі вивчення результатів дослідження громадської думки (здійсненого провідними соціологічними установами ЧР), робилися припущення про неоднозначність розуміння і сприйняття широкими верствами населення, політичними структурами та підприємницькими колами Чехії питань, пов'язаних зі вступом країни до ЄС. Тому основні зусилля було спрямовано на поліпшення інформованості громадян країни стосовно можливостей, перспектив, а також проблем, які виникають у зв'язку з підготовкою та наближенням вступу до ЄС. Насамперед було відкрито регіональні інформаційні центри (8 центрів в Празі, 6 в інших регіонах, у т. ч. в Оставі, Брно та Плзні). Їх фінансування здійснювалося частково за рахунок державного бюджету, а частково з місцевих джерел [104, арк. 160]²⁹². За рахунок держбюджетної частини фінансування в основному відбувалося забезпечення центрів популярною літературою, яка надавалася безкоштовно, а також через Інтернет. На місцевому рівні участь в інформаційному забезпеченні взяли близько 500 бібліотек. Велика увага також надавалася проведенню “європейських днів” та “європейських виїздів”, фінансування яких знову ж таки здійснювалося на змішаній основі. Комунікативна стратегія Чеської держави найбільшої кульмінації досягла у 2003 р. перед референдумом.

²⁹⁰ Šafaříková K. Evropská unie od Nice k euru. Co bude dál? / Kateřina Šafaříková // Mezinárodní politika. – 2002. – № 2. – S. 4–5; Report on the Foreign Policy of the Czech Republic between July 1998 and December 1999. – Prague : Foreign Affairs of the Czech Republic, 2000. – 295 s.

²⁹¹ Зукал Й. Чешская Республика и Европейский Союз / Йиржи Зукал // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. – 2004/2005. – С. 66–72.

²⁹² ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 10406. Загальноєвропейський процес. Відносини з ЄС (Розширення ЄС, його наслідки для України). Т. 16. (6 січня 2000 р. – 26 жовтня 2000 р.). – 241 арк.

На думку фахівців, проведення таких заходів певною мірою сприяло не тільки поширенню інформації стосовно стану і перспектив розвитку стосунків Чехії з ЄС, але і формувало позитивне ставлення широких верств населення до питання вступу країни в ЄС. За повідомленням ЗМІ Чехії (з посиланням на результати досліджень агентства “Sofres-Factum”) на 2000 р. 58% чеських громадян підтримували вступ країни до ЄС, а це на 6% більше, ніж у жовтні 1999 р. [104, арк. 164]²⁹³. Разом з тим як на владних рівнях, так і серед пересічних громадян було чимало незадоволених згаданими діями. Зокрема, В. Клаус, після обрання Президентом Чеської Республіки, був звинувачений в “євроскептицизмі”. Однак у виступі на чеському телебаченні він відкинув подібні звинувачення, заявивши про свій швидше “єврореалізм”, аніж “єврофанатизм”. Одночасно В. Клаус доводив, що экс-президент В. Гавел і уряд дотримуються федералістської концепції, тобто більше влади у Брюсселі й менше у Праги. Жорсткої критики з боку очільника держави зазнала масштабна агітаційна кампанія за членство в ЄС вартістю понад 6 млн євро [365, с. 5]²⁹⁴.

Ще в ході переговорного процесу чеськими аналітиками прогнозувалися можливі переваги і недоліки вступу в ЄС. Наприклад, до позитивних наслідків відносилися вільний доступ до найбільшого у світі вільного ринку без митних бар’єрів, шанси отримання без бюрократичних перешкод роботу в країнах ЄС, зростання життєвого рівня та заробітної платні. Негативними визнавалися, насамперед, зростання споживчих цін та певне обмеження самостійності (див. Дод. Е) [162, арк. 109]²⁹⁵. Незадоволення стосовно окремих аспектів політики ЄС висловлювалися представниками однієї з політичної сили Чеської Республіки – Громадянської демократичної партії на чолі з М. Тополанеком. Вони стосувалися, насамперед, того, що тоді, коли було укладено “Протокол про приєднання Чехії до ЄС”, для цієї організації основоположними були принципи недопущення війни в Європі та створення єдиного вільного ринку. Згодом до

²⁹³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 4, спр. 10406. Загальноєвропейський процес. Відносини з ЄС (Розширення ЄС, його наслідки для України). Т. 16. (6 січня 2000 р. – 26 жовтня 2000 р.). – 241 арк.

²⁹⁴ Розширення ЄС // Євробулетень. – 2003. – березень. – С. 5.

²⁹⁵ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 13. (25 листопада 2002 р. – 28 грудня 2002 р.). – 190 арк.

принципу економічного об'єднання додалося і політичне, тобто створення європейської “супердержави”, в якій би питання внутрішньої і зовнішньої політики вирішувалися б єдиним європейським урядом. Така думка була поширеною і в деяких інших партіях “старих” і “нових” членів ЄС [339, с. 2]²⁹⁶. В окремих виданнях з'являлися публікації в яких політика ЄС визначалася як нова версія комунізму, з єдиними нормами на товари загального користування, алкоголь, транспорт тощо [453, с. 3]²⁹⁷. В порівнянні позитивних і негативних аспектів членства Чеської Республіки в ЄС, позитиву ставало значно менше, оскільки пересічного чеського громадянина хвилювали цілком практичні питання існування в нових умовах. В цілому вступ Чеської Республіки до ЄС 1 травня 2004 р. визнавався важливим історичним кроком – “поверненням до Європи”, який створював значні можливості для політичного, економічного та суспільного розвитку країни. В плані зовнішньої політики відкривалися нові напрями співробітництва, в т. ч. з Україною, як безпосереднім сусідом на кордоні з розширеним ЄС.

Таким чином, виділяють три етапи становлення і реалізації політики Євросоюзу щодо Чеської Республіки та розвитку співробітництва з нею. Кожний з цих етапів відображає еволюцію політики ЄС щодо країни-претендента на вступ: 1) 1989–1993 рр. – Чеська Республіка задекларувала намір розпочати інтегрування до єдиної Європи, а ЄС проголосив готовність до пошуку форм інтеграції нових демократичних країн із розробкою критеріїв вступу для країн-кандидатів; 2) 1994–1998 рр. – розгортання політичного діалогу між ЄС та країнами – асоційованими членами в рамках Європейських угод про асоційоване членство; 3) 1998–2004 р. – період переговорів між ЄС та Чеською Республікою про вступ, підписання Партнерських угод про вступ, конкретизація критеріїв, вимог та індивідуальних рекомендацій, розроблених Єврокомісією на основі

²⁹⁶ Мы голосовали за другой Евросоюз (интервью премьер-министра Мирека Тополанэка) / Влад Чех // Чехия сегодня. – 2004. – май. – С. 2.

²⁹⁷ Петрова-Касаткина А. ЕС: новая версия коммунизма / Александра Петрова-Касаткина // Чехия сегодня. – 2004. – май. – С. 3.

контролю відповідності стану внутрішніх інституціональних реформ копенгагенським критеріям членства в ЄС [504–507].

У процесі наближення України до об'єднаної Європи важливе місце відведено співробітництву з Чеською Республікою в рамках ЄС. Варто відзначити, що підтримку євроінтеграційних прагнень України Чехія задекларувала ще на початку 1990-х рр., коли Українська держава зробила лише перші кроки на шляху до ЄС. Це – проголошення 2 грудня 1991 р. “Декларації ЄС щодо України”; підписання 14 вересня 1992 р. спеціального Комюніке, в якому було досягнуто згоди про розвиток тісніших відносин між Європейським Співтовариством і Україною та визначено нові форми співробітництва; відкриття у жовтні 1993 р. у Києві представництва Комісії Європейських Співтовариств; укладення 14 червня 1994 р. “Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами”; проведення у 1995 р. першого засідання Спільного комітету Україна–ЄС; прийняття 6 грудня 1996 р. Радою ЄС Плану дій щодо України, який визначив напрями співпраці [241, арк. 1–10; 310, с. 7; 247, арк. 150–159; 379, с. 7; 261, арк. 40–43; 459, с. 1–2; 375, с. 4]²⁹⁸. Проте, на цьому етапі, незважаючи на певні успіхи в євроінтеграційному процесі, основні зусилля Української держави більшою мірою були спрямовані на приєднання до регіональних європейських структур.

Європейський вибір обох країн на двосторонній основі було закріплено “Спільною заявою Президентів України і Чеської Республіки Л. Кучми та

²⁹⁸ ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 29. Документи щодо офіційних візитів Президента України закордон (4 серпня 1992 р. – 9 листопада 1992 р.). – 165 арк; Комюніке про зустріч Президента України Леоніда Кравчука, Голови Комісії Європейських Співтовариств Жака Делора і членів Комісії Європейських Співтовариств 14 вересня 1992 року в Брюсселі // Урядовий кур’єр. – 1992. – 18 вересня. – С. 7; ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 254. Документи про стан українсько-польських відносин, переговори делегації України і Комісії ЄС щодо укладання Угоди про партнерство і співробітництво та реалізацію проектів створення в Україні виробництва інсуліну (декларація, звіт, інформації, довідки, доповідна записка, листування) (28 січня 1993 – 22 вересня 1993 р.). – 219 арк; Переговори в Брюсселі // Урядовий кур’єр. – 1993. – 15 липня. – С. 7; ЦДАВО України, ф. 5233 (Адміністрація Президента України), оп. 1, спр. 105. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН, щодо політичних та військово-політичних аспектів зовнішніх зносин України та регіональних конфліктів. Листування з міністерствами, комітетами, відомствами, установами, громадськими і політичними організаціями і рухами (6 серпня 1994 р. – 24 грудня 1994 р.). – 113 арк; Сорока М. Наближення до Європи / Михайло Сорока // Урядовий кур’єр. – 1994. – 16 червня. – С. 1–2; Україна–ЄС: хронологія двосторонніх відносин // Європейський Союз – Україна. – 2005. – С. 4.

В. Гавела” від 2 липня 1997 р. У ній, окрім підтримки процесу європейської інтеграції, віталися спільні кроки до подальшого поглиблення відносин в рамках ЄС. Чеська і українська сторони також висловили свою готовність стати активними учасниками цього процесу [203, арк. 1–2]²⁹⁹.

Починаючи із 1998 р., коли набула чинності “Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами”, під час офіційних зустрічей керівництва обох країн питання євроінтеграції виносилося на обговорення все частіше. Наприклад, перебуваючи з візитом 8–9 березня 1998 р. у Празі міністр закордонних справ України Г. Удовенко відзначив зацікавленість України у запозиченні чеського досвіду в реалізації політики європейської інтеграції та співробітництва з ЄС. У відповідь, отримав запевнення Президента ЧР В. Гавела у підтримці України в її курсі на приєднання до європейських структур [371, с. 13]³⁰⁰.

Під час чесько-українських політичних консультацій на рівні заступників міністрів закордонних справ Чехії та України 22 березня 1999 р. у Празі, чеська сторона, підтримуючи євроінтеграційні прагнення України, підтвердила готовність проведення консультацій, зокрема з питань уникнення можливих небажаних наслідків розширення ЄС. Цього ж року у Гельсінкі (Фінляндія) було також прийнято “Спільну стратегію ЄС щодо України”, яка визначала пріоритетні напрями політики країн-членів ЄС та інституцій Євросоюзу відносно України на чотирирічний період [629, с. 78; 473, с. 8–9]³⁰¹.

На поч. XXI ст. відкрилися нові перспективні напрями співпраці між Чеською Республікою, Україною та ЄС. Зважаючи на те, що 15 березня 2001 р. у Страсбурзі (Франція) Європейський Парламент ухвалив Резолюцію стосовно “Спільної стратегії Європейського Союзу щодо України”, згідно якої визнавалося право України стати членом ЄС, посилювалися позитивні тенденції й

²⁹⁹ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 1265. Спільна заява Президентів України та Чеської Республіки (Л. Кучма і В. Гавел) (2 липня 1997 р.). – 2 арк.

³⁰⁰ Посольство України інформує... // Пороги. – 1998. – № 1. – С. 13.

³⁰¹ Україна і Європа (1990–2000 рр.). Анотована історична хроніка / І. М. Мельникова, О. М. Горенко, А. Ю. Мартинов, Д. І. Нікіфорук. – К. : Інститут історії України НАН України, 2001. – Ч. 2 : Україна в міжнародних відносинах з країнами-членами Європейського Союзу. – 2001. – 123 с; Шнирков О. І. Україна – ЄС: результати і перспективи співробітництва / О. І. Шнирков // Діловий вісник. – 2003. – вересень. – № 9. – С. 8–9.

у чесько-українському співробітництві на цьому напрямку. Це стало помітним і після візиту міністра закордонних справ Чеської Республіки Я. Кавана 22 жовтня 2001 р. до Києва. Чеський міністр зробив заяву про те, що Чехія підтримує прагнення України поступово інтегруватися до ЄС і готова всіляко сприяти цьому як у формі політичного лобіювання, так і надаючи набутий досвід переговорного процесу з ЄС, його законодавчого та інституційного забезпечення. Він також підкреслив готовність Чеської Республіки до започаткування багатостороннього співробітництва у форматі “Україна – Вишеградська четвірка – Європейський Союз” [101, арк. 42]³⁰².

Зважаючи на те, що чеська сторона неодноразово наголошувала на готовності передати Україні свій досвід гармонізації національного законодавства з принципами і нормами ЄС, організації та структуризації переговорного процесу з ЄС й здійснення конкретних проектів з метою успішної реалізації “Плану дій Україна – ЄС”, посольство України в ЧР у 2001 р. підготувало спеціальний звіт. У ньому, окрім аналізу діяльності місцевих органів державної влади Чеської Республіки з адаптації до норм ЄС, містилися також пропозиції щодо доцільності використання чеського досвіду в Україні. Зокрема, в документі відзначалося, що українським спеціалістам з питань приведення у відповідність європейським вимогам нормативно-правових актів у сфері енергетики, а також фахівцям з розвитку ядерної енергетики було б доцільно ознайомитися з питаннями адаптації національного енергетичного законодавства Чеської Республіки [155, арк. 49]³⁰³. Тому, посольство України в Чехії висловило рекомендації компетентним органам України стосовно налагодження співробітництва з Державним управлінням ядерної безпеки ЧР.

Удосконалення чеської законодавчої бази у сфері розвитку туризму та готельного сервісу, створення високого рівня організації туристичного бізнесу, його законодавчого забезпечення як основи стимулювання і розвитку цієї

³⁰² ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11563. Організація офіційних та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну. Т. 2. (15 жовтня 2001 р. – 28 грудня 2001 р.). – 140 арк.

³⁰³ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 1. (26 грудня 2001 р. – 26 січня 2002 р.). – 194 арк.

галузі на рівні сучасних європейських вимог, також викликало практичний інтерес української сторони. З метою створення умов для практичного опрацювання згаданих питань сторонами було прискорено роботу з підготовки до підписання двосторонньої “Угоди про співробітництво між Міністерством культури і туризму України та Міністерством регіонального розвитку Чеської Республіки в галузі туризму” (укладена лише у 2006 р.)

Ще однією сферою українського інтересу стала робота чеських фахівців над вдосконаленням існуючої національної системи обліку зовнішньої торгівлі відповідно до європейських вимог. На користь такої пропозиції свідчило те, що за розрахунками статистичних органів Чеської Республіки (нормативно-правові основи діяльності яких приведено у відповідність до вимог ЄС в рамках розділу європейського законодавства “Статистика”), український імпорт до Чехії за 9 місяців 2001 р. склав 191,5 млн дол. США, в той час, як за української сторони, аналогічний показник дорівнює 146 млн дол. США [155, арк. 50; 364, с. 9]³⁰⁴. Саме ці питання пропонувалися до опрацювання спеціалістам Держкомстату, Мінекономіки України, Чеського статистичного управління та Міністерства промисловості і торгівлі Чеської Республіки в рамках діяльності українсько-чеської міжурядової Комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Загалом із урахуванням досягнутих результатів діяльності органів влади Чеської Республіки з адаптації національного законодавства, як однієї з обов’язкових передумов просування в напрямку підготовки до вступу в ЄС, чеський досвід був визнаний корисним для вивчення і запозичення українською стороною.

В ході візиту міністра закордонних справ України А. Зленка до Чехії 22–23 квітня 2003 р. в центрі переговорів знову ж таки були актуальні питання сучасного міжнародного життя, зокрема, розширення ЄС на Схід. При цьому, глава чеського уряду В. Шпідла підтримав євроінтеграційні прагнення України. Розмова А. Зленка із головою сенату парламенту Чеської Республіки П. Пітгартом теж стосувалася процесу просування України шляхом

³⁰⁴ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 1. (26 грудня 2001 р. – 26 січня 2002 р.). – 194 арк; Досвід сусідів не завадить // Діловий вісник – 2005. – жовтень. – № 10. – С. 9.

європейської інтеграції. Зважаючи на те, що намагання України наслідувати схему вступу до ЄС “перспектива членства – реформа – вступ”, не спрацювала, український міністр проголосив нову тактику української зовнішньої політики, так звану “тактику маленьких кроків” у напрямку України до Європи, яку з розумінням сприйняла чеська сторона [379, с. 4]³⁰⁵.

Офіційний вступ Чеської Республіки до ЄС певною мірою вплинув на взаємовідносини з сусідніми державами, передовсім з Україною. Укладення численних угод між ЄС і Україною сприяло зближенню обох країн на новій договірній основі [517, с. 3–11]³⁰⁶. Однією з важливих умов проведення політики розширення ЄС на Схід та взаємин з Україною, стало те, що вона не заважатиме процесу подальшої внутрішньої інтеграції країн-членів Євросоюзу. Це передбачало узгодження позицій держав-членів ЄС у розробці спільної стратегії розширення, вдосконалення механізмів прийняття рішень та функціонування комунітарних інституцій.

За таких умов чеський посол в Україні К. Штіндл визначив чотири фактори, які впливають на розвиток двосторонніх чесько-українських взаємин.

- 1) Серед східноєвропейських сусідів Європейського Союзу після його розширення (Росія, Білорусь, Україна та Молдова) Україна займає, з точки зору Чеської Республіки, виняткове місце, оскільки повністю відповідає географічним вимогам Договору про Європейський Союз, які висуваються до потенційних членів Союзу;
- 2) Законодавча і виконавча влада України на всіх рівнях виявляє політичну волю інтегрувати Україну до європейських і євроатлантичних структур (ЄС та НАТО);
- 3) Чеська Республіка, її суспільство мають позитивний досвід співпраці з українським народом ще з часів Австро-Угорської імперії і першої Чехословацької Республіки, коли частина українців була співгромадянами чехів і словаків. Після Другої світової війни Чехо-Словаччина разом з Україною була складовою частиною радянського блоку і спільно з нею відчувала вплив комуністичної тоталітарної системи;
- 4) Чехія не

³⁰⁵ Час нової тактики у зовнішній політиці // Урядовий кур’єр. – 2003. – 26 квітня. – С. 4.

³⁰⁶ Кріль М. Україна і Євросоюз: шляхи співпраці / Михайло Кріль // Педагогічна думка. – 2006. – № 4. – С. 3–11.

межує з Україною, тому прикордонна співпраця з нею не є складовою частиною чеської зовнішньої політики, яка є таким важливим елементом такої програми ЄС як “Ширша Європа – сусідство” [297, с. 8–9]³⁰⁷. Таким чином, за порадою К. Штіндла, Україні для швидшої європейської інтеграції слід терпляче й зосереджено працювати над трансформацією держави й суспільства в напрямі до стандартів ЄС. Однак потрібно усвідомлювати й те, що остаточно про успіх України в інтеграційному процесі будуть вільно й демократично вирішувати суспільства країн-членів ЄС [297, с. 10]³⁰⁸.

Після вступу Чеської Республіки до ЄС офіційна позиція Праги щодо інтеграції України в ЄС стала активнішою. Водночас її насторожувала певна невизначеність Української держави зі своїми інтеграційними уподобаннями. В одному із інтерв'ю у К. Штіндл висловив побажання Чехії, як повноправного члена ЄС, щоб на її східних кордонах існували вільні демократичні держави. Офіційну Прагу непокоїло також й те, що Україна може остаточно потрапити під вплив політичної й економічної системи Росії.

Голова чеської Громадянської демократичної партії М. Тополанек у своєму інтерв'ю висловив власне бачення майбутнього ЄС, яке полягало в наступному його розширенні. Зокрема, на думку М. Тополанека, слід прийняти найперше Румунію, Туреччину та Болгарію (Румунія і Болгарія вже приєдналися до ЄС у січні 2007 р.), а згодом всі балканські країни. На сході ЄС мав би поповнитися за рахунок України та Білорусі [339, с. 2]³⁰⁹. Хоча в ЄС наразі набирає сили дискусія стосовно принципів питань його подальшого розвитку, тема розширення ЄС не повинна бути знята з порядку денного. З точки зору чеських офіційних кіл Україні має бути надана чітка перспектива членства в ЄС за умови виконання нею відповідних політичних, економічних, соціальних критеріїв членства в Євросоюзі.

³⁰⁷ Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: можливості для України. Аналітичні оцінки / [В. І. Андрійко та ін. (ред. кол.)]; Національний інститут стратегічних досліджень (Закарпатський філіал), фонд ім. Фрідріха Еберта. – Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2003. – 134 с.

³⁰⁸ Там само. – 134 с.

³⁰⁹ Мы голосовали за другой Евросоюз (интервью премьер-министра Мирека Тополанэка) / Влад Чех // Чехия сегодня. – 2004. – май. – С. 2.

З українського боку також висловлювалися певні побоювання, що після членства Чехії в ЄС окрім позитивних змін у двосторонньому співробітництві, з'явиться ряд проблем. Якщо з поч. 1990-х рр. Україна будувала двосторонні та багатосторонні відносини з країнами Центрально-Східної Європи з більш-менш міцних позицій рівнозначного партнерства, то зі вступом до ЄС вони становитимуть у стосунках із Українською державою цілісну спільноту, значно потужнішу за Україну. Збільшився також ризик того, що нові країни-члени ЄС, у т. ч. Чеська Республіка, не матимуть змоги приймати незалежні рішення щодо розвитку співробітництва й характеру відносин із Україною [538, с. 29–42]³¹⁰.

Чехія офіційно виступає прихильницею політики “відкритих дверей” для України і в органах ЄС відстоює її інтереси в цьому питанні. Однак, чеське суспільство не завжди поділяє офіційну позицію Праги. За результатами дослідження, проведеного Європейською Комісією у 2005 р., за вступ України до ЄС висловилося лише 46% чеських громадян, а проти – 45% [365, с. 24]³¹¹. Варто відзначити, що у 2007 р. ситуація кардинально змінилася у кращу сторону. В ході опитування населення країн-членів Євросоюзу про те, яку країну вони сприймають за найближчого сусіда ЄС, за Україну в Чеській Республіці віддали свої голоси 78% респондентів, проти – лише 12% [365, с. 8]³¹².

29 квітня 2004 р. у Дубліні (Ірландія) керівники зовнішньополітичних відомств десяти країн нових членів Європейського Союзу підписали в рамках засідання Україна–Трійка ЄС “Протокол до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (УПС) про приєднання Чеської Республіки та інших дев'яти країн до УПС і внесення змін до неї” [365, с. 9, 23]³¹³. Угода зобов'язала всіх членів розширеного ЄС забезпечувати досягнення й виконання цілей та принципів документа, зокрема у сфері сприяння торгівлі, інвестиціям і

³¹⁰ Приходько В. Стратегічні дослідження перспектив співробітництва України з державами Центрально-Східної Європи в контексті євроінтеграційних процесів / Володимир Приходько // Актуальні проблеми стратегії розвитку України: регіональний вимір. До 5-ої річниці заснування Закарпатського філіалу НІСД. Науковий збірник. – Ужгород : Видавництво В. Падяка, 2003. – С. 29–42.

³¹¹ 45% громадян Євросоюзу за вступ України в ЄС, 41% – проти // Євробюлетень. – 2005. – липень. – С. 24.

³¹² Україну сприймають як найближчого сусіду // Євробюлетень. – 2007. – вересень. – С. 8.

³¹³ Новини // Євробюлетень. – 2004. – квітень–травень. – С. 9; Ратифікація закону // Євробюлетень. – 2005. – серпень. – С. 23.

гармонійним торговельним відносинам між сторонами. Чеська Республіка, взявши на себе зобов'язання привести свої міжнародні документи з третіми державами у відповідність до законодавства ЄС, розпочала перегляд двосторонніх документів з Україною. Однією з перших у 2004 р. було переукладено “Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво”.

У 2005 р. відбувся ряд подій, що визначили подальший розвиток співробітництва Чехії та України в рамках ЄС. У “Спільній заяві про зацікавлення та поглиблення партнерських відносин між Україною та Чеською Республікою”, яку підписали президенти В. Ющенко та В. Клаус у Києві 14 червня 2005 р., було відзначено чіткий європейський та євроатлантичний зміст двостороннього співробітництва. Це стало важливим чинником у реалізації головного зовнішньополітичного пріоритету нової української влади – інтеграції до європейських структур [222, арк. 1–2]³¹⁴. З точки зору офіційних кіл ЧР Україні мала бути надана чітка перспектива членства в ЄС за умови виконання нею відповідних політичних, економічних, соціальних критеріїв членства в ЄС.

Вилучення України з переліку “країн з перехідною економікою” (Регламент № 2117/2005) в рамках антидемпінгового законодавства ЄС, який набув чинності з 30 грудня 2005 р., відкрило нові перспективи для співробітництва з ЄС та її країнами-членами на економічному напрямку [375, с. 4]³¹⁵.

Спільний інтерес щодо українських європейських прагнень та бажання Чеської Республіки як держави-члена ЄС сприяти трансформаційним процесам в Україні зумовили підписання 15 січня 2007 р. “Спільної заяви міністрів закордонних справ України та Чеської Республіки Б. Тарасюка та К. Шварценберга про співробітництво у реалізації Плану дій Україна – ЄС” [227, арк. 1]³¹⁶. У ній “План дій Україна – ЄС” розглядався як найважливіший інструмент

³¹⁴ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 4549. Спільна заява про зацікавлення у поглибленні партнерських відносин між Україною та Чеською Республікою (В. Ющенко та В. Клаус) (14 червня 2005 р.). – 2 арк.

³¹⁵ Україна–ЄС: хронологія двосторонніх відносин // Європейський Союз – Україна. – 2005. – С. 4.

³¹⁶ ГДА МЗС України, ф. 2 (Двосторонні договори і угоди), оп. 6, спр. 5037. Joint statement by Minister for Foreign Affairs of Ukraine Mr. Borys Tarasyuk and Minister for Foreign Affairs of Czech Republic Mr. Karel Schwarzenberg on Cooperation in Implementing the Ukraine – EU Action Plan (15 січня 2007 р.). – 1 арк.

для поглиблення відносин між двома державами і можливість покращення договірних відносин між Україною та ЄС. Тому обидві країни домовилися сприяти тісному співробітництву в напрямку двосторонніх консультацій з питань політики планування та адаптації українських санітарних норм до норм ЄС.

Рада міністрів з питань юстиції та внутрішніх справ схвалила рішення про приєднання 21 грудня 2007 р. до Шенгенської угоди дев'яти нових країн членів ЄС, серед них і Чехії. Вхідження до Шенгенської зони означатиме скасування контролю на внутрішніх кордонах країн-учасниць. Це змусило керівництво ЧР і України переглянути свою міграційну політику [365, с. 15]³¹⁷.

Чесько-українське співробітництво в рамках ЄС значно інтенсифікувалися у 2008 р. Перш за все, вступ до СОТ став найважливішим кроком для укладення вільної торговельної угоди з ЄС, яка значним чином дозволить активізувати торговельно-економічну діяльність і на двосторонньому рівні. 10-те ювілейне засідання Комітету з парламентського співробітництва ЄС–Україна у лютому 2008 р., на якому Чеську Республіку представляла Я. Бобошикова, засвідчило прагнення сторін активізувати міжпарламентські контакти [365, с. 9]³¹⁸.

Під час червневої зустрічі 2008 р. у Києві віце прем'єр-міністрів Чехії і України А. Вондри та Г. Немирі, основними питаннями для обговорення були співробітництво в енергетичній сфері між країнами. Поряд з цим чеський політик зробив заяву про те, що Чехії, під час свого головування в ЄС у 2009 р., має намір сприяти євроінтеграції України. “Своїм авторитетом ми будемо робити все, щоб ці переговори ніхто не зміг гальмувати”, – сказав А. Вондра [379, с. 4]³¹⁹.

Важливе значення мав самміт у вересні 2008 р., на якому було відзначено про можливість підписання “Угоди про асоціацію з ЄС” (аналогічну тій, яка була укладена з країнами Центральної Європи, нинішніми членами ЄС) у другій пол. 2009 р. [379, с. 1–2]³²⁰ Питання асоціації, формування посиленої “Угоди Україна–ЄС”, укладення “Угоди про зону вільної торгівлі” та здійснення чесько-

³¹⁷ Шенгенська зона розширюється // Євробюлетень. – 2007. – листопад. – С. 15.

³¹⁸ Відбулося ювілейне засідання Комітету з парламентського співробітництва ЄС–Україна // Євробюлетень. – 2008. – березень. – С. 9.

³¹⁹ Авторитет Чехії нам на користь // Урядовий кур'єр. – 2008. – 12 червня. – С. 4.

³²⁰ Угоду про асоціацію з Євросоюзом підпишуть наступного року. Підсумки самміту Україна – ЄС // Урядовий кур'єр. – 2008. – 11 вересня. – С. 1–2.

українського співробітництва в рамках Євросоюзу були розглянуті під час зустрічі Президента України В. Ющенко з Прем'єр-міністром Чехії М. Тополаником у вересні 2008 р. Чеська Республіка вкотре заявила про свій намір підтримати євроінтеграційні прагнення України [379, с. 3]³²¹.

ЄС виявився потужним джерелом фінансування України. Починаючи із 1991 р. він надав Україні допомогу в розмірі понад 2 млрд євро, переважно за підтримки програми TACIS. ЄС фінансував індикативну програму на період 2004–2006 рр. (212 млн євро), індикативну програму TACIS з ядерної безпеки на 2004–2006 рр. (117 млн євро), програму “Сусідство” у сфері прикордонного співробітництва на 2004–2006 рр. (75 млн євро). У 2007 р. Європейською Комісією було виділено 140 млн євро допомоги в рамках Європейської політики сусідства, насамперед у сфері енергетики. До 2011 р. допомога становитиме 123, 5 млн євро на рік [624, с. 393–394; 365, с. 8; 353, с. 6]³²².

Співробітництво Чехії та України відбувається і в рамках європейських програм. Зокрема, безпека морського транспорту, захист довкілля, розширення Європейської програми супутникової навігації GALILEO та ініціативи “Спільне небо Європи” стали головними заходами із зміцнення зв'язку транспортних систем ЄС та його оточення. Європейською Комісією у 2004 р. було утворено групу високого рівня, для нагляду за транспортним сполученням між розширеним Євросоюзом та його 26-ма сусідами. Група складалася з представників 53 країн (членів та сусідів ЄС, у тому числі й Чеської Республіки та України), 3 міжнародних фінансових інституцій (Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції й розвитку та Світового банку). Основні зусилля групи були спрямовані 5 транснаціональних осей, що поєднують ЄС із сусідами на півночі, сході та південному сході, у басейнах Середземного та Чорного морів [365, с. 9]³²³.

³²¹ Чехія гратиме на нашому боці // Урядовий кур'єр. – 2008. – 18 вересня. – С. 3.

³²² Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення : [навч. посібник]. – К. : Ін Юре, 2001. – 448 с; 3 2007 по 2010 рік планується виділити 494 млн євро на підтримку процесу реформ і виконання Плану дій Україна – ЄС // Євробюлетень. – 2007. – лютий. – С. 8; Цього року Україні виділено 140 мільйонів євро (інтерв'ю М. Корнаро – директора агенції EuropeAid) / Роман Цимбалюк // Євробюлетень. – 2007. – жовтень. – С. 6.

³²³ ЄС та його сусіди діють спільно в питаннях транспорту // Євробюлетень. – 2005. – грудень. – С. 9.

Інформаційна мережа EUREKA націлена на здійснення конкурентноспроможних на світовому ринку розробок та досліджень (R&D) невійськового призначення у галузях інформаційних технологій, медицини та біотехнологій, зв'язку, екології, енергетики, нових матеріалів, транспорту, робототехніки та виробничої автоматизації, лазерних технологій. Метою цієї програми є створення та підтримка умов для ефективного міжнародного інноваційного співробітництва, а також сприяння встановленню контактів у сфері наукових досліджень та дослідницько-конструкторських розробок, які мають за кінцеву мету комерціалізацію отриманих результатів. Учасниками програми є 36 країн та Європейський Союз. З 9 червня 2006 р. Україна має статус асоційованого члена [296, с. 8–10; 385, с. 5]³²⁴. Практичним виявом використання інтеграційного досвіду Чеської Республіки стало проведення семінару з аналізу механізмів реалізації програми EUREKA в контексті досягнень завдань Лісабонської стратегії в Польщі, Чеській Республіці та Угорщині, як країнах, що стали членами ЄС та адаптації сучасних та перспективних принципів реалізації цієї програми в Україні для прискорення в ній євроінтеграційних процесів.

Соціальне гуртування є ще одним із основних пріоритетів, визначених Лісабонською стратегією ЄС у 2000 р. Показник соціальної рівності в Чеській Республіці є одним із найвищих у Євросоюзі [365, с. 11]³²⁵. Для Української держави ці питання є одними із найбільш важливих, тому соціальна політика Чехії на шляху до ЄС та в процесі адаптації є також сферою українського інтересу.

Як вже зазначалося комунікативна стратегія Чеської Республіки була однією із найуспішніших серед країн-кандидатів на вступ у 2004 р. В Україні проводяться схожі заходи з інформування українського суспільства про Європейський Союз, його історію, політику, програми в Україні. Найбільш популярними серед них є Дні Європи, які проводяться щорічно у травні. У них

³²⁴ Використання Україною досвіду європейської інтеграції Угорщини, Чеської Республіки та Польщі набутого у Програмі EUREKA. Матеріали семінару по проекту № 2502901 за підтримки Програми “Схід–Захід: партнерство без кордонів”, Міжнародного фонду “Відродження” : [збірник] / [відп. ред. П. С. Смертенко та ін.]. – К. : Науковий світ, 2005. – 60 с; Ježek K. Prioritou jsou Eurostars / Karel Ježek // Hospodářské noviny. – 15 červen. – 2006. – S. 5.

³²⁵ Показник соціальної рівності в Чехії є одним із найвищих у Союзі // Євробулетень. – 2006. – вересень. – С. 11.

беруть участь представники країн-членів ЄС. Посольство Чеської Республіки в Україні також презентує свою країну на цих заходах, надаючи всім бажаючим інформацію про історію, культуру і туризм у Чехії. У 2003 р. на Днях Європи у Києві Чеську Республіку презентував джаз-музикант Павел Дж.Риба & M.T.C.Art Ensemble, а у 2004 р. – співачка Анна К [365, с. 11, 22]³²⁶.

Таким чином, аналіз окремих аспектів євроінтеграційної політики Чеської Республіки і України, а також стратегії ЄС відносно обох країн, дозволяє стверджувати, що європейський напрямок був і залишається пріоритетним у зовнішній політиці і Чехії, і України. Стратегічні цілі ЄС відносно двох країн мають спільні та відмінні риси. Перш за все, Чехія до вступу мала вищий рівень суспільно-політичного та економічного життя, ніж Україна, що дозволило їй швидко й ефективно виконати вимоги, висунуті ЄС. Нашій державі доведеться пройти інший, можливо, дещо складніший і триваліший шлях до об'єднаної Європи. Однак, реформування законодавства, економіки, суспільної сфери та інших галузей й активна участь України в основних проектах ЄС, дозволить певною мірою покращити взаємовідносини з Євросоюзом та наблизити в часі інтеграцію до цієї структури. Зміна ж офіційного статусу Чехії 1 травня 2004 р., дозволила перейти на новий етап співпраці з нашою державою. Значно посилюються політичні контакти та поліпшилися економічні ініціативи з обох боків. Чеська Республіка, відзначаючи важливу роль України в її зовнішній політиці, висловила підтримку українським європейським прагненням, надає консультативну допомогу в основних інтеграційних питаннях. Очевидно, що головування з 1 січня 2009 р. Чехії в ЄС сприятиме чесько-українському співробітництву в контексті чітко вираженого європейського спрямування. Воно також може стати дієвим чинником у реалізації головних зовнішньополітичних пріоритетів України – інтеграції до європейських та євроатлантичних структур.

³²⁶ День Європи святкуємо разом // Євробюлетень. – 2003. – квітень. – С. 11; Європейське містечко в Києві // Євробюлетень. – 2005. – квітень. – С. 22.

ВИСНОВКИ

Формування системи чесько-українських відносин кін. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. мало стійку і широку основу. Вона ґрунтувалася як на двосторонньому співробітництві, так і в рамках європейських регіональних організацій. Головну роль відігравали вищі органи державної влади Чеської Республіки і України. Встановилися дієві контакти між главами держав і урядів, широкими і оперативними стали контакти на рівні кабінетів міністрів, міністерств і відомств. Відбулось поступове налагодження зв'язків міжрегіональному рівні.

Проблематичним для міждержавних взаємин цього періоду став той факт, що взаємодія на рівні глав держав не набула достатньо регулярного та інституційованого характеру. Контакти президентів відбувалися, в основному, на саммітах лідерів держав Центральноєвропейської ініціативи і на регулярних зустрічах президентів країн Центральної Європи. Обмін офіційними делегаціями на міжурядовому та міжвідомчому рівнях, неформальні зустрічі представників органів державної влади і управління, контакти між громадськими організаціями обох країн були досить інтенсивними і суттєво сприяли прискоренню міждержавного співробітництва у всіх напрямках.

Впродовж першої пол. 1990-х рр. були зроблені перші конкретні кроки до створення міжнародно-правової основи двосторонніх відносин. Саме вони стали підґрунтям укладення “Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою”. Зовнішньополітичні відомства обох країн розгорнули інтенсивну підготовку комплексу двосторонніх документів про співпрацю. Беручи до уваги набутий досвід та зважаючи на нові умови реалізації політичного, соціально-економічного, науково-технічного й гуманітарного співробітництва між країнами за даний період для цих цілей було укладено понад 70 двосторонніх документів, у т. ч. 22 міждержавних та міжурядових договорів і угод, протоколів, конвенцій, спільних комюніке.

У процесі юридичного оформлення двосторонніх відносин обидві країни керувалися цілями і принципами Статуту ООН, загально визнаними принципами і нормами міжнародного права та дотримувалися зобов'язань, які вони взяли на себе в рамках Ради з безпеки і співробітництва в Європі. Розвиток відносин сторони здійснювали і продовжують здійснювати, керуючись принципами суверенної рівності, незастосування сили чи погрози силою, непорушності кордонів, територіальної цілісності та політичної незалежності, мирного врегулювання суперечок, невтручання у внутрішні справи, поважання прав людини та основних свобод, рівноправності і права народів на самовизначення, сумлінного виконання міжнародно-правових зобов'язань.

Розв'язуючи завдання даної праці в процесі дослідження її наукової проблеми, було визначено здобутки співробітництва країн у політичній, соціально-економічній, науково-технічній та гуманітарній сферах.

Ефективна співпраця в політичній сфері стала можливою завдяки плідній двосторонній дипломатичній роботі, в якій, дотримуючись принципів демократії та довіри, обидві країни змогли підготувати міцний політико-правовий ґрунт для співробітництва в інших сферах. Підсумовуючи результати процесу становлення і розвитку чесько-українських політичних відносин, можна стверджувати, що з поч. 1990-х рр. вони значно активізувалися, стали ефективнішими і набули нових форм. Позитивну оцінку отримали взаємодії президентів і глав урядів Чеської Республіки і України, регулярні міжурядові контакти, співпраця міністерств та відомств обох країн. Впродовж 90-х років ХХ ст. і на поч. ХХІ ст. відбулася велика кількість державних візитів на високому рівні, в ході яких було обговорено ряд актуальних питань чесько-українського співробітництва та спільної діяльності в рамках провідних європейських об'єднань й підписано важливі договори.

У торговельно-економічних відносинах цього періоду домінували загалом позитивні тенденції. Україна за обсягом товарообігу з Чехією посіла двадцять друге місце серед інших держав. Співробітництво у цій галузі створило необхідні передумови для інвестування коштів в українську

економіку. В господарські об'єкти України Чеська Республіка інвестувала 34,6 млн дол. США. Чехія займає 22 місце серед 109 інвесторів за обсягами прямих інвестицій в економіку України.

За станом на 2007 р. працювали 624 спільні чесько-українські підприємства, значна частина з яких випускає промислову продукцію. Є взаємна зацікавленість у розширенні промислової кооперації в таких галузях, як машинобудування, металургія, хімічна та легка промисловість. Особливу увагу чеські фірми проявляють до вкладання коштів у розвиток радіотелекомунікацій, машинобудівних підприємств нафтогазотранспортних мереж, реконструкцію енергетичних об'єктів, сільське господарство тощо. Інформаційну та організаційно-технічну базу здійснення співпраці на всіх рівнях забезпечують регулярні контакти між відповідними міністерствами, зовнішньополітичними відомствами, спільними комісіями і робочими групами, представниками ділових кіл обох країн. Із метою розширення торговельно-економічної співпраці діє спільна чесько-українська міжурядова Комісія з питань торговельно-економічного і науково-технічного співробітництва.

Незважаючи на певні досягнення, показники розвитку зовнішньої торгівлі між обома країнами не можна вважати задовільними. У сфері двосторонніх економічних відносин є ще невикористані резерви. Зокрема, економічні інтереси обох країн слід передбачати на триваліший період – 5–10 років. Виходячи з потреб ринку в Україні виникає об'єктивна потреба розвитку порівняно широкої шкали промислових галузей, а саме: електротехнічної, харчової, будівельної, текстильної, деревообробної, машинобудівної та ін. Поглибленню ділових контактів сприятиме активна участь підприємців у виставкових заходах, налагодження співпраці на рівні регіонів та проведення цільових місій. Певне напруження в реалізації торговельно-економічного співробітництва між Чеською Республікою та Україною відбулося внаслідок зволікання українською стороною вирішення питання стосовно погашення боргу за Ямбурзькою угодою. Її більш ніж двадцятирічна історія заборгованості і затягування процесу вирішення цього питання, створює суттєве напруження у

відносинах між двома країнами, негативно впливає на імідж України в Європі й плани нашої держави інтегруватися в європейські та світові структури.

Значний потенціал поглиблення економічних взаємозв'язків міститься в розвитку міжрегіонального співробітництва. Спільні консультації торгово-промислових палат, місцевих адміністрацій і головних підприємств регіонів обох держав стали істотним імпульсом для інтенсифікації контактів між підприємцями Чехії та України, що певним чином позначилося також на збільшенні двостороннього товарообігу.

Виняткового значення й актуальності на сучасному етапі розвитку двох країн набуває проблема української господарської еміграції до Чехії, де офіційно проживають понад 10 тис українців. Разом із тим дуже важко підрахувати кількість громадян України, які на нелегальному становищі перебувають у Чехії на сезонних чи постійній роботі, зазвичай низькокваліфікованих. На фоні високого рівня і динамічного розвитку двосторонніх відносин у політичній, економічній, науково-технічній, гуманітарній та інших сферах проблеми, пов'язані з працевлаштуванням і перебуванням українських громадян на території ЧР, зокрема, щодо соціального забезпечення, медичного страхування, визнання документів про освіту, створюють певну дисгармонію. Задля розв'язання цих проблем необхідно посилити співпрацю між відповідними відомствами та правоохоронними органами обох країн у протидії нелегальної трудової міграції.

Одним із перспективних напрямів двосторонніх відносин є науково-технічне співробітництво. Його основними формами визначено розвиток науково-технічних і технологічних досліджень, взаємообмін науковцями, дослідниками, експертами, інженерно-технічними працівниками з метою стимулювання спільних проектів та програм, організація спільних семінарів і конференцій. Разом із тим важливого значення надано не формальній фіксації намірів положеннями угоди, а наповненню двосторонніх стосунків у цій сфері конкретними діями.

Співробітництво в гуманітарній сфері розпочало активно розвиватися у напрямі культурного взаємообміну між мистецькими установами, участі митців

у спільних культурних акціях, міжнародних фестивалях, виставках, співпраці з українською діаспорою. Важливу роль у здійсненні такого співробітництва відіграли основні державні інституції обох держав: уряди, парламенти, міністерства і відомства, посольства, громадські організації, освітньо-наукові установи, інші структури. За їх сприяння відбуваються численні культурні акції, які дозволяють громадянам обох країн краще пізнати один одного. Взаємовигідним є обмін студентами і викладачами. Благодійні організації Чехії та України надають всебічну підтримку емігрантам з обох країн.

Сучасна українська діаспора в Чеській Республіці небагаточисельна, але має свій імідж, дієві засоби самореалізації та достатній потенціал для подальшого згуртування, розвиває й поглиблює наукове, культурне, ділове співробітництво з Україною, представниками громад українців в інших країнах та з чеським народом. Громада чеських українців відіграє та може відігравати чимдалі важливішу роль у популяризації в Чехії здобутків і досягнень України, утвердженні позитивного іміджу нашої держави в Європі. Проте, започатковані “оксамитовою” революцією та утворенням суверенної Чеської Республіки процеси в її середовищі, ще не зняли з порядку денного численних проблем, пов’язаних з перспективами виживання українців як національної меншини, відстоюванням ідентичності та самовизначення, збереженням етнокультурної спільності, належного правового забезпечення умов праці громадян України в Чехії та розбудовою організованої структури культурно-політичного життя.

Чеська громада в Україні також є вільною у виборі обсягу і форм здійснення прав, наданих їм законодавством, і реалізує їх як безпосередньо, так і через державні органи місцевого самоврядування й громадські об’єднання. У місцях компактного проживання громадян чеської національності створено гуртки із вивчення чеської мови, самодіяльні фольклорні колективи, бібліотеки національної літератури тощо. Різноманітна діяльність організацій сприяє розвитку та підтримці національної свідомості, збереженню культури, традицій, а також впливає на сучасні міждержавні культурно-освітні, наукові й мистецькі контакти між Чехією і Україною.

У нових геополітичних умовах на початку третього тисячоліття відбулася якісна зміна і вдосконалення всієї системи міждержавних відносин з врахуванням наслідків розширення загальноєвропейських і євроатлантичних структур на Схід. Основним завданням стало максимальне використання накопиченого за 1990-ті рр. практичного досвіду та існуючого потенціалу двосторонньої міждержавної взаємодії для успішної реалізації євроінтеграційних планів ЧР і України та подальшому розвитку відносин між двома державами. Тому, особливо важливою, є реальна оцінка по-новому досвіду, стану і перспектив партнерства Чехії й України.

Було налагоджено тісну співпрацю між країнами в рамках регіональних європейських організацій: Раді Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Центральноєвропейській ініціативі, Центральноєвропейській зоні вільної торгівлі, Вишеградській четвірці та Європейському Союзу. Здійснюючи активну роботу в цих організаціях, Україна знайшла у Чеській Республіці стабільного та надійного партнера, оскільки обидві країни займають схожі позиції або такі, що співпадають щодо таких питань як багатополлярність сучасного світу, встановлення нового міжнародного економічного та політичного порядку, недопустимість релігійного екстремізму, національного сепаратизму, втручання у внутрішні справи.

Позитивні досягнення Чеської Республіки на міжнародній арені на зламі другого і третього тисячоліть не завжди мали сприятливий вплив на розвиток чесько-українського співробітництва. Адже тривалий час основні зусилля Чеської держави були спрямовані на вирішення проблем адаптації та інтеграції до загальноєвропейських і трансатлантичних структур. Гальмуючи діяли й інші негативні чинники, зокрема, дещо відмінний від України статус Чехії на міжнародній арені як члена трансатлантичної спільноти і об'єднаної Європи, нові східні – Шенгенські кордони ЄС, узгодження чеської зовнішньополітичної діяльності з іншими країнами-членами Європейського Союзу.

Проаналізований досвід міждержавного співробітництва Чеської Республіки і України упродовж кін. ХХ – поч. ХХІ ст. засвідчив, що запобігти

стагнації й посприяти подальшому розвитку двосторонніх чесько-українських стосунків в контексті євроінтеграційних прагнень України, можна здійсненням превентивних спільних кроків з розбудови двосторонньої співпраці на всіх, сформованих за попередні роки, напрямках і рівнях.

Проведений в дисертаційній роботі аналіз процесу становлення і розвитку системи сучасних чесько-українських міждержавних відносин дозволяє зробити щодо цього наступні узагальнення, висновки і рекомендації:

1. Історіографічний аналіз засвідчив, що обрана тема не знайшла спеціального висвітлення в українській і зарубіжній історичній науках. Автори попередніх публікацій, за невеликими винятками, основну увагу приділяли загальним аспектам міжнародної політики України. Відсутня праця, в якій було б детально проаналізовано всю систему чесько-українських взаємин упродовж кін. ХХ – поч. ХХІ ст. Введені до наукового обігу джерела дали змогу відтворити цілісну картину формування й здійснення системи відносин як на міждержавному рівні, так і в рамках провідних європейських організацій.

2. Становлення і розвиток чесько-українського співробітництва мали системний характер. Еволюція різних напрямів, форм і видів співпраці та формування структури двостороннього співробітництва в 1990-ті рр. відбувалися під цілеспрямованим керівництвом держав і державних органів усіх рівнів, що в кінцевому результаті привело до виникнення цілісної, ефективно функціонуючої системи двосторонніх добросусідських відносин та заклало основи стратегічного партнерства у стосунках між двома незалежними державами.

3. Договірно-правову базу склали понад 70 двосторонніх документів, у т. ч. 22 міждержавних та міжурядових договорів, угод, протоколів, конвенцій, спільних комюніке тощо.

4. Ефективна співпраця в політичній сфері стала можливою завдяки плідній двосторонній дипломатичній роботі, в якій, дотримуючись принципів демократії та довіри, обидві країни змогли підготувати міцний політико-правовий ґрунт для співробітництва в інших сферах. Позитивну оцінку отримали взаємодії президентів і глав урядів Чехії й України, регулярні

міжурядові контакти, співпраця міністерств та відомств обох країн. Впродовж кін. ХХ – поч. ХХІ ст. відбулася велика кількість двосторонніх контактів на високому рівні, в ході яких обговорено ряд актуальних питань чесько-українського співробітництва в політичній, соціально-економічній та гуманітарній сферах, діяльності в рамках провідних європейських об'єднань і підписано важливі договори.

5. У торговельно-економічних відносинах домінували загалом позитивні тенденції. Розпочалась інтенсифікація міжрегіонального співробітництва. Взаємини в соціальній сфері визначені спільною діяльністю у напрямку взаємного працевлаштування громадян обох країн, правового та соціального забезпечення і попередження проблеми нелегальної трудової міграції. Для науково-технічного співробітництва характерними стали процеси стимулювання спільних проектів і програм.

6. Двостороннє співробітництво в гуманітарній сфері показало значні здобутки й потенціал до ефективнішої співпраці. Досягнення зумовлені, насамперед, традиційністю культурних зв'язків, що є невід'ємною частиною європейської культурної спадщини. Важливу роль в реалізації контактів у гуманітарній сфері відіграли основні державні інституції обох держав: уряди, парламенти, міністерства та відомства, посольства, громадські організації, освітньо-наукові установи, інші структури. За їх сприяння відбуваються численні культурні акції, які дозволяють громадянам обох країн краще пізнати один одного. Взаємовигідним є обмін студентами і викладачами. Благодійні організації Чехії та України надають всебічну підтримку емігрантам з обох країн.

7. Перспективною і стратегічно важливою є співпраця в рамках регіональних об'єднань – Центральноєвропейською ініціативою, Центральноєвропейської зони вільної торгівлі, співпраця з Вишеградською четвіркою та за умов інтеграції ЧР до ЄС. Обидві країни в рамках цих організацій зосереджують свою діяльність на питаннях розвитку регіональних взаємозв'язків, енергетиці, транспорті, захисті довкілля, сільському господарстві, підприємстві, цивільній обороні, інформатиці, науці й технології, телекомунікаціях, статистиці, туризмі. Важливого значення

надається забезпеченню прав національних меншин і культурному співробітництву.

8. Серед чинників, що вплинули на розвиток системи чесько-українського співробітництва і в майбутньому визначатимуть їх еволюцію можна виділити внутрішньо- і зовнішньополітичні фактори. Серед них – суттєве відставання України від ЧР у справі реформування економічної і політичної системи, реального впровадження ринкових відносин, побудови демократії і громадянського суспільства, дещо відмінне міжнародне й геополітичне становище, належність до різних інтеграційних об'єднань і структур. У цьому сенсі найсерйознішою якісною став вступ Чеської Республіки у 2004 р. до ЄС, та реалії того, що Україні впродовж тривалого часу доведеться докласти чимало зусиль, щоб потрапити до євроінтеграційних структур. Рівень політичної і соціально-економічної структуризації чеського суспільства, наближення його за цими характеристиками до цивілізованих європейських стандартів дещо вищий. Тому, значний інтерес для України представляє також досвід Чехії щодо динамічного характеру внутрішньополітичних перетворень та процесу інтеграції до ЄС.

До інших труднощів реалізації сучасних чесько-українських відносин у політичній сфері слід віднести негативний вплив внутрішньополітичної нестабільності та низький рівень політичної культури органів державної влади і окремих громадян України. Для співробітництва у військово-політичній сфері характерні застарілість військово-технічної бази Збройних Сил України та їх незадовільне матеріальне забезпечення. Торговельно-економічні зв'язки гальмують невирішені питання українських боргів Чеській державі. Контакти в науково-технічній галузі потребують удосконалення договірно-правової бази і наповнення раніше укладених угод конкретним практичним змістом. Проблеми співпраці в гуманітарній сфері зумовлені, насамперед, нестабільним фінансуванням та дефіцитом спеціалістів у даній галузі. Постає нагальна проблема розширення фінансового підґрунтя освітньо-культурного співробітництва, розробки перспективної довгострокової програми розвитку відносин в гуманітарній сфері.

До позитивних зовнішніх чинників слід віднести спільні для Чехії та України національно-державні інтереси щодо зміцнення миру і міжнародної безпеки й практичну участь обох країн у створенні нової системи колективної безпеки і стабільності в глобальному та європейському вимірах; посилення євроінтеграційних процесів і розширення ЄС; подальше поглиблення регіонального і субрегіонального співробітництва; розвиток партнерських відносин.

9. Врахування позитивного досвіду чесько-українського співробітництва відкриває можливості для його розширення, поглиблення та інтенсифікації у різних сферах, обов'язковою умовою чого є бажання обох сторін чітко дотримуватися визначеного зовнішньополітичного курсу. Виходячи з нових реалій у міждержавних взаєминах варто формувати нові механізми співпраці, які б не вступали в протиріччя із виконанням Чеською Республікою і Україною договірних зобов'язань перед іншими державами-партнерами або їх об'єднаннями. Загалом, для пом'якшення несприятливих впливів на двосторонні взаємини важливими є, в першу чергу, спільні і погоджені дії обох сторін. Україні та Чехії необхідно також звернути більшу увагу на модернізацію комплексних програм у відповідності до нових історичних умов, гнучко та своєчасно реагувати на виклики сучасності.

10. Авторська концепція періодизації міждержавних відносин незалежних Чехії та України полягає у виділенні 4-х основних етапів: **перший** (1990–1992 рр.) – період формування чесько-українських контактів розглянутий через призму чесько-українських і словацько-українських відносин, з часу утворення незалежної України, її визнання Чеською стороною у складі ЧСФР 8 грудня 1991 р. і встановлення дипломатичних відносин 30 січня 1992 р.; **другий** (1993–1996 рр.) – час становлення і стабілізації міждержавних взаємин; **третій** (1997–2004 рр.) – період поглиблення зв'язків, налагодження міжурядових контактів та співпраці міністерств і відомств; **четвертий** (2005–2008 рр.) – етап інтенсифікації двостороннього співробітництва у рамках європейських регіональних проектів та в контексті євроінтеграційних прагнень України.

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік договорів, укладених між СРСР та ЧСФР, які зберігатимуть чинність у відносинах між Україною і Чеською Республікою [206]

1. Угода про встановлення дипломатичних відносин з домовленістю про анулювання фінансових зобов'язань, що виникли між СРСР і Чехословацькою Республікою (ЧСР) внаслідок революції, укладена шляхом обміну нотами (Женева, 9 червня 1934 р.).
2. Договір про торгівлю і судноплавство між СРСР та ЧСР (Москва, 11 грудня 1947 р.).
3. Угода про безкоштовну передачу санаторію у Карлових Варах, що належить Радянському Союзу у власність Чехословацької держави і про лікування радянських громадян в санаторіях в Карлових Варах (Прага, 23 квітня 1957 р.).
4. Угода між СРСР та ЧСР про остаточне вирішення майнових і фінансових питань, пов'язаних з об'єднанням Закарпатської України з УРСР (Москва, 6 липня 1957 р.).
5. Протокол до угоди між СРСР та ЧСР про остаточне вирішення майнових і фінансових питань, пов'язаних з об'єднанням Закарпатської України з УРСР (Москва, 6 липня 1957 р.).
6. Угода між СРСР і ЧСР про вирішення залишків майнових і фінансових питань, що виникли до 9 травня 1945 р. (обмін нотами 7 травня / 13 липня 1959 р.) (Москва, 13 липня 1959 р.).
7. Угода між СРСР і ЧСР про взаємне визнання офіційних марок вогнепальної спортивно-мисливської зброї (Москва, 21 грудня 1970 р.).

8. Консульська угода між СРСР і Чехословацькою Соціалістичною Республікою (ЧССР) (Москва, 27 квітня 1972 р.).

9. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про надання права на експлуатацію територій для будівництва комплексу радянської школи в Празі та будівництва посольства ЧССР в Москві (Прага, 11 вересня 1979 р.).

10. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР щодо обміну шкільними комплексами в Празі (Прага, 11 вересня 1979 р.).

11. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про умови взаємних поїздок громадян обох держав (Прага 17 грудня 1981 р.).

12. Протокол до Угоди про взаємне визнання державних марок ручної спортивно-мисливської зброї, підписаної 21 грудня 1970 р. між СРСР і ЧССР (Прага 31 березня 1982 р.).

13. Договір між СРСР та ЧССР про юридичну допомогу та правові відносини у сферах цивільній, сімейній та судовій (Москва 12 вересня 1982 р.).

14. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співпрацю при освоєнні Ямбурзького газового родовища, будівництві газопроводу Ямбург – західні кордони СРСР і об'єкта Уральського газодобувного комплексу та пов'язане з цим постачання газу з СРСР до ЧССР й Протокол до Угоди (Москва, 16 грудня 1985 р.).

15. Угода між Урядом СРСР та Урядом Чеської і Словацької Федеративної Республік (ЧСФР) про взаємне визнання типових свідоцтв на право управління цивільними літаками (Прага, 17 квітня 1991 р.).

16. Протокол до Угоди між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співпрацю при освоєнні Ямбурзького газового родовища, будівництві газопроводу Ямбург – західні кордони СРСР і об'єкта Уральського газодобувного комплексу та пов'язане з цим постачання газу з СРСР до ЧССР від 16 грудня 1985 р. (Прага, 2 серпня 1991 р.).

Додаток Б

Перелік договорів, укладених між СРСР та ЧСФР, які припиняють свою дію у відносинах між Україною та Чеською Республікою [206]

1. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧСР про взаємний обмін студентами та аспірантами для навчання у вузах та науково-дослідних інститутах (Москва, 17 жовтня 1957 р.).

2. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧСР про умови відрядження радянських спеціалістів до ЧСР та чехословацьких спеціалістів до СРСР з метою надання технічної допомоги та інших послуг (Москва, 5 вересня 1958 р.).

3. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧСР про умови виробничо-технічного навчання радянських і чехословацьких спеціалістів та робітників (Москва, 5 вересня 1958 р.).

4. Угода між СРСР та ЧСР про соціальне забезпечення і Протокол до Угоди (Прага, 2 грудня 1959 р.).

5. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧСР про створення Міжурядової радянсько-чехословацької комісії з економічного і науково-технічного співробітництва і Статут до Угоди (Москва, 27 листопада 1963 р.).

6. Протокол про організацію одностороннього митного контролю товарів, що перевозяться між СРСР та ЧССР (Москва, 8 січня 1966 р.).

7. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про поставки комплексного обладнання і про технічне співробітництво, при будівництві об'єктів хімічної і нафтопереробної промисловості в Чехословаччині (Москва, 7 вересня 1966 р.).

8. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співробітництво при будівництві підземних трас міського громадського транспорту в Празі і при будівництві автомагістралей на території ЧССР (Москва, 18 листопада 1966 р.).

9. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співробітництво у сфері зв'язку (Прага, 23 листопада 1967 р.).

10. Угода про встановлення прямого науково-технічного співробітництва між СРСР та ЧССР в галузі меліорації та водного господарства (Братислава, 6 травня 1971 р.).

11. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співробітництво в галузі створення єдиної системи засобів електронно-обчислювальної техніки (Москва, 15 липня 1971 р.).

12. Протокол про рівноцінність документів про освіту, вчені звання і титули, які видаються або присвоюються в СРСР і в ЧССР (Прага, 6 червня 1972 р.).

13. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співробітництво в сфері туризму (Москва 8 червня 1972 р.).

14. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співробітництво у розвитку виробництва деяких видів феросплавів з СРСР до ЧССР (Москва, 4 грудня 1974 р.).

15. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співробітництво у розвитку виробництва сировини, що містить залізо, на території СРСР і пов'язаних з цих поставок сировини, що містить залізо з СРСР до ЧССР (Москва, 4 грудня 1974 р.).

16. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співробітництво в галузі дослідження, розвитку і виробництва авіаційної техніки (Прага, 21 травня 1975 р.).

17. Угода про спеціалізацію і кооперацію виробництва єдиного уніфікованого ряду електродвигунів між СРСР та ЧССР (Прага, 25 лютого 1977 р.).

18. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про проведення спеціального технічного приймання обладнання, що виробляється на підприємствах ЧССР для ядерних електростанцій (Москва, 2 лютого 1978 р.).

19. Угода між СРСР та ЧССР про припинення виникнення подвійного державного громадянства (Москва, 6 червня 1980 р.).

20. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співпрацю в галузі охорони здоров'я, медичних наук та медичної промисловості (Прага, 26 вересня 1980 р.).

21. Угода щодо спеціалізації та кооперації у виробництві устаткування для металургійної промисловості (Рига, 15 травня 1981 р.).

22. Угода щодо спеціалізації та кооперації у виробництві устаткування для залізничного транспорту (Рига, 15 травня 1981 р.).

23. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співпрацю у запобіганні діям незаконного втручання у діяльність цивільної авіації (Прага, 14 грудня 1981 р.).

24. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співпрацю в галузі специфікації та кооперації у виробництві окремих видів хімічних присадок та синтетичних каучуків для виробництва пневматик та технічної гуми (Прага, 4 грудня 1984 р.).

25. Протокол до Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про умови виробничо-технічного навчання чехословацьких і радянських спеціалістів від 5 вересня 1958 р. (Прага, 21 грудня 1984 р.).

26. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співпрацю в галузі технічних норм, метрології та контролю за якістю (Светозарев, 25 червня 1986 р.).

27. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про основні принципи створення і діяльності спільних підприємств, міжнародних об'єднань та організацій (Бухарест, 4 листопада 1986 р.).

28. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про прямі виробничі та науково-технічні відносини між об'єднаннями, підприємствами і організаціями СРСР та ЧССР (Бухарест, 4 листопада 1986 р.)

29. Угода про співробітництво, спеціалізацію та кооперацію при виробництві каталізаторів (Москва, 11 вересня 1987 р.).

30. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про надання ЧССР технічної допомоги у розвитку та організації виробництва спеціальної техніки (Прага, 18 грудня 1987 р.).

31. Протокол про створення міжурядової комісії зі співробітництва в галузі культури, освіти і науки між СРСР та ЧССР (Москва, 11 квітня 1988 р.).

32. Домовленість про митні пільги для громадян СРСР та ЧССР, які працюють або навчаються на території іншої держави (Прага, 16 лютого 1989 р.).

33. Угода між Урядом СРСР та Урядом ЧССР про співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища (Москва, 17 лютого 1989 р.).

34. Платіжна угода між Урядом СРСР та Урядом ЧСФР (Прага, 28 грудня 1990 р.)

35. Протокол до платіжної угоди між Урядом СРСР та ЧСФР від 28 грудня 1990 р. (Прага, 18 липня 1991 р.).

Додаток В

Проекти допомоги, надані Чеською Республікою у здійсненні економічних реформ в Україні [204]

Назва проекту	Отримувач	Рік	Вартість
Перекваліфікація і професійна підготовка українських стажистів-спеціалістів	Кабінет Міністрів України	1996	700 тис. чесь. крон (25792 дол. США)
Приватизація державного майна в Україні, розвиток ринку цінних паперів	Фонд державного майна України	1996	4 млн чесь. крон (147384 дол. США)
Активний розвиток підприємств в Україні	Міністерство економіки України	1996	500 тис. чесь. крон (18422 дол. США)
Інформаційна підтримка розвитку зовнішньоекономічних відносин	Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України	1996	2 млн чесь. крон (73692 дол. США)
Підтримка приватизації Агропромислового комплексу України	Міністерство сільського господарства України	1996	500 тис. чесь. крон (18422 дол. США)
Перекваліфікація і професійна підготовка українських стажистів-спеціалістів	Кабінет Міністрів України	1997	1 млн чесь. крон (31979 дол. США)
Допомога при здійсненні приватизації в Україні	Фонд державного майна України	1997	2 млн чесь. крон (63959 дол. США)
Медична допомога країнам, постраждалим від Чорнобильської аварії (Україна-Білорусь)	Міністерство охорони здоров'я України	1997	2,5 млн чесь. крон (79949 дол. США)
Допомога при модернізації атомних електростанцій в Україні	Енергоатом (Міністерство енергетики України)	1997	5 млн чесь. крон (159898 дол. США)
		1998	6 млн чесь. крон (185931 дол. США)
		1999	10 млн чесь. крон (289101 дол. США)
		2000	7 млн чесь.

			крон (179948 дол. США)
Модернізація газових родовищ у відповідності з європейськими технічними нормами	Національна газова компанія, Вишгород (Україна)	1999 2000	7 млн час. крон (202371 дол. США) 9 млн час крон (231362 дол. США)

Додаток Г

Додаток до “Угоди між Урядом України і Урядом Чеської Республіки про умови завершення реалізації після 1 січня 1992 року на території України Угоди між Урядом СРСР і Урядом ЧСР про співробітництво в освоєнні Ямбургського газового родовища, будівництві магістрального газопроводу Ямбург-Західний кордон СРСР та об’єктів Уральського газового комплексу і пов’язані з цим поставки природного газу із СРСР до ЧСР”
від 16 грудня 1985 р. (30 червня 1997 р.) [192]

Перелік об’єктів газової промисловості споруджених чеськими організаціями на території України в рамках угоди від 16 грудня 1985 р.

млн. УРО

Назва будов	Витрати підрядника, передбачені Угодою від 16 грудня 1985 р.	Фактичні витрати підрядника за уточненим кошторисом	Заборгованість СРСР на 1 січня 1992 р. за оформленими актами і протоколами	Загальна вартість витрат на об’єктах, переданих Українській стороні після 1 січня 1992 р.		
Лінійна частина газопроводу Ямбург-Західний кордон (протяжність 300 км)	176,97	168,55	168,55	–	–	–
2. 20 одноквартирних жилих будинків в смт. Воловець	0,90	1,85	–	1,85	0,64	1,21
3. Лінійна частина газопроводу Ямал-Західний (275 км)	75,68	72,60	55,86	16,74	1,45	15,29
4. Компресорна станція Барська	33,28	33,50	33,50	–	–	–
5. Компресорна станція Богородичанська	32,36	33,65	33,65	–	–	–
6. Виробнича база	1,88	1,92	1,92	–	–	–

генпідрядчика в м. Івано-Франківськ						
7. Житлові квартали на 248 і 312 квартир в м. Ужгород	18,95	20,21	20,21	–	–	–
8. Молодіжний комплекс в м. Ужгород	27,03	24,86	15,61	9,25	1,51	7,74
9. База інженерно-технічних досліджень інституту ВНІП в м. Івано-Франківськ	3,27	4,09	–	4,09	1,08	3,01
10. Житловий квартал на 389 квартир в м. Івано-Франківськ	11,84	7,89	–	7,89	2,17	5,72
11. Житловий квартал на 220 квартир смт. Богородчани	5,41	9,87	–	9,87	0,18	9,69
12. Центральна ремонтна база в м. Ужгород	17,44	17,67	1,69	15,98	2,58	13,4
13. Будинок матері і дитини в м. Ужгород	4,29	3,68	–	3,68	0,78	2,90
14. Профілакторій в м. Яремча	4,88	7,58	–	7,58	0,51	7,07
15. Школа на 980 учнів в м. Івано-Франківськ	4,82	5,16	–	5,16	0,32	4,84
16. Школа на 980 учнів в смт. Богородчани	4,82	4,51	–	4,51	0,16	4,35
17. Школа на 980 учнів в м. Ужгород	4,82	4,48	–	4,48	0,53	3,95
Всього	428,64	422,07	330,99	91,08	11,91	79,17

Додаток Д

Перелік навчальних закладів Чеської Республіки і України між якими встановлені договірні зв'язки [135, арк. 130–140; 371, с. 9; 439, с. 1]³²⁷

Навчальний заклад Чеської Республіки	Навчальний заклад України
Чеський сільськогосподарський інститут (Прага)	Дніпропетровський сільськогосподарський інститут
Сілезький університет (Опава)	Донецька державна академія менеджменту
Вища гірничо-технічна школа – технічний університет (Острава)	Донецький державний політехнічний університет
Технічний університет (Ліберец)	Київський державний університет технологій і дизайну
Технічний університет (Ліберец)	Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка
Університет ім. Т. Масарика (Брно)	Київський національний університет ім. Т. Шевченка
Університет ім. Ф. Палацького (Оломоуц)	Київський національний університет ім. Т. Шевченка
Вища технічна школа (Брно)	Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”
Вища технічна школа (Брно)	Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля (Луганськ)
Карлів університет (Прага)	Київський національний університет ім. Т. Шевченка
Карлів університет (Прага)	Національний університет ім. Ю. Федьковича (Чернівці)
Остравський університет Західночеського університету (Пльзень) Інститут держави і права Академії наук Чеської Республіки	Львівський національний університет ім. І. Франка
Менделівський сільськогосподарський та лісотехнічний університет (Брно)	Український державний лісотехнічний університет (Львів)

³²⁷ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. 11556. Політичні питання (загальне). Т. 2. (17 травня 2001 р. – 16 серпня 2001 р.). – 212 арк; Несін В. Візит українських студентів до Чехії / Віталій Несін // Пороги. – 1999. – № 3. – С. 9; Лавринович О. Українсько-чеська співпраця / О. Лавринович // Каменяр. – 2008. – № 7. – С. 1.

Додаток Е

Порівняння позитивних і негативних наслідків членства Чеської Республіки в ЄС [162, арк. 109]³²⁸

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Вільний доступ до найбільшого у світі вільного ринку без митних бар'єрів	Зростання споживчих цін
Шанси отримання без бюрократичних перешкод роботу в країнах ЄС (за винятком ФРН та Австрії)	Гостра конкуренція з найрозвинутішими країнами Європи без можливості захисту свого ринку бар'єром квот і митних зборів
Можливість отримати освіту у найкращих вищих навчальних закладах країн-членів ЄС	Квоти, які обмежують можливості чеських сільгоспвиробників
Доступ до найновіших науково-технічних розробок	Високі вимоги щодо національної юриспруденції та органів державного управління
Можливість подорожувати без закордонних паспортів та віз	“Брюсельська” бюрократія
Зростання життєвого рівня та заробітної платні	Необхідність узгоджувати важливі рішення з іншими країнами Євросоюзу

³²⁸ ГДА МЗС України, ф. 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), оп. 5, спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 13. (25 листопада 2002 р. – 28 грудня 2002 р.). – 190 арк.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Неопубліковані джерела

1.1. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України

1.1.1. Фонд 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), опис 4 (документи основної діяльності за 1988–1998 рр.)

1. Спр. 6886. Загальноєвропейський процес. Заходи по включенню до нього України 1992 р. (січень – грудень 1992 р.). – 184 арк.
2. Спр. 6929. Ратифікація й денонсація багатосторонніх міжнародних договорів та угод (3 лютого 1992 р. – 15 грудня 1992 р.). – 144 арк.
3. Спр. 6930. Двосторонні міжнародні договори України (26 січня 1992 р. – 14 грудня 1992 р.). – 246 арк.
4. Спр. 6933. Наукове співробітництво (1992 р.). – 146 арк.
5. Спр. 6973. Політичні питання (Концепція зовнішньої політики України) (1993 р.). – 214 арк.
6. Спр. 6978. Записи бесід, щоденники послів і постійних представників України. Т. 1. (21 січня 1993 р. – 23 листопада 1993 р.). – 250 арк.
7. Спр. 6979. Записи бесід, щоденники послів і постійних представників України. Т. 2. (5 серпня 1993 р. – 30 грудня 1993 р.). – 240 арк.
8. Спр. 6980. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств, постійних представництв, генконсульств. Т. 1. (29 січня 1993 р. – 30 квітня 1993 р.). – 243 арк.
9. Спр. 6982. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств, постійних представництв, генконсульств. Т. 3. (1 червня 1993 р. – 31 липня 1993 р.). – 271 арк.
10. Спр. 6983. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств, постійних представництв, генконсульств. Т. 4. (3 серпня 1993 р. – 28 жовтня 1993 р.). – 224 арк.

11. Спр. 6996. Питання культурних зв'язків з закордоном (5 січня 1993 р. – 30 грудня 1993 р.). – 102 арк.
12. Спр. 6997. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств постійних представництв, генеральних консульств України (1993 р.). – 158 арк.
13. Спр. 6999. Політичні питання (загальне) (1993 р.). – 119 арк.
14. Спр. 7013. Багатосторонні політичні взаємовідносини. Колективна безпека (загальне) (24 червня 1993 р. – 13 грудня 1993 р.). – 131 арк.
15. Спр. 7033. Довідки по країнах. Т. 3. (20 вересня 1993 р. – 25 листопада 1993 р.). – 249 арк.
16. Спр. 7216. Українці за межами України (22 лютого 1993 р. – 13 квітня 1993 р.). – 101 арк.
17. Спр. 7229. Питання культурних зв'язків з закордоном. Т. 1. (14 січня 1993 р. – 28 липня 1993 р.). – 114 арк.
18. Спр. 7230. Питання культурних зв'язків з закордоном. Т. 2. (3 липня 1993 р. – 30 грудня 1993 р.). – 186 арк.
19. Спр. 7233. Питання національних меншин (3 березня 1993 р. – 13 листопада 1993 р.). – 50 арк.
20. Спр. 7243. Гуманітарні питання (27 березня 1993 р. – 11 серпня 1993 р.). – 44 арк.
21. Спр. 7308. – Обмін посланнями та листами керівників держави і уряду України з главами іноземних держав. Політичні питання (3 січня 1994 р. – 11 грудня 1994 р.). – 70 арк.
22. Спр. 7322. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств, постійних представництв, генеральних консульств. Т. 3. (16 серпня 1994 р. – 31 жовтня 1994 р.). – 189 арк.
23. Спр. 7328. Укладення політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами, переговори та листування про їх виконання (5 січня 1994 р. – 28 квітня 1994 р.). – 222 арк.
24. Спр. 7331. Перебування Міністра закордонних справ та українських урядових делегацій закордоном (4 січня 1994 р. – 25 травня 1994 р.). – 148 арк.
25. Спр. 7357. Довідки по країнах. Т. 2. (11 травня 1994 р. – 23 серпня 1994 р.). – 185 арк.

26. Спр. 7359. Довідки по країнах Т. 4. (7 жовтня 1994 р. – 31 жовтня 1994 р.). – 155 арк.
27. Спр. 7603. Релігійні питання. Т. 2. (6 червня 1994 р. – 15 грудня 1994 р.). – 100 арк.
28. Спр. 7605. Українці за межами України (25 березня 1994 р. – 24 грудня 1994 р.). – 117 арк.
29. Спр. 7621. Листування, пов'язане з діяльністю українських товариств дружби та культурних зв'язків із зарубіжними країнами (7 лютого 1994 р. – 30 грудня 1994 р.). – 63 арк.
30. Спр. 7630. Наукове співробітництво, учбові і освітні питання. Розповсюдження і вивчення української мови закордоном (11 січня 1994 р. – 27 грудня 1994 р.). – 203 арк.
31. Спр. 7639. Фестивалі (театральні, музичні, кіно) та спеціальні конкурси (музичні, балету та ін.) (5 січня 1994 р. – 27 грудня 1994 р.). – 61 арк.
32. Спр. 7640. Виставки образотворчого мистецтва (11 квітня 1994 р. – 21 грудня 1994 р.). – 154 арк.
33. Спр. 7777. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств України та постійних представництв України. Т. 2. (13 квітня 1995 р. – 29 червня 1995 р.). – 172 арк.
34. Спр. 7778. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані з посольств України та постійних представництв України. Т. 3. (1 липня 1995 р. – 25 грудня 1995 р.). – 206 арк.
35. Спр. 7785. Листування з Кабінетом Міністрів України. Т. 1. (4 січня 1995 р. – 31 січня 1995 р.). – 108 арк.
36. Спр. 7800. Укладення політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 1. (3 січня 1995 р. – 28 лютого 1995 р.). – 162 арк.
37. Спр. 7801. Укладення політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 2. (28 лютого 1995 р. – 18 квітня 1995 р.). – 200 арк.
38. Спр. 7803 а. Перебування українських урядових делегацій й Міністра закордонних справ закордоном. Т. 1. (10 січня 1995 р. – 17 квітня 1995 р.). – 179 арк.

39. Спр. 7804. Перебування українських урядових делегацій й Міністра закордонних справ закордоном. Т. 2. (17 квітня 1995 р. – 22 грудня 1995 р.). – 178 арк.
40. Спр. 7805. Перебування Міністра закордонних справ, іноземних урядових делегацій в Україні. Т. 1. (11 січня 1995 р. – 7 липня 1995 р.). – 166 арк.
41. Спр. 7806. Перебування Міністра закордонних справ, іноземних урядових делегацій в Україні. Т. 2. (11 липня 1995 р. – 25 грудня 1995 р.). – 125 арк.
42. Спр. 7815. Військові питання (4 січня 1995 р. – 27 липня 1995 р.). – 183 арк.
43. Спр. 7825. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). Т. 1. (12 січня 1995 р. – 17 квітня 1995 р.). – 194 арк.
44. Спр. 7826. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). Т. 2. (17 квітня 1995 р. – 27 грудня 1995 р.). – 190 арк.
45. Спр. 8058. Записи бесід, щоденники послів і постійних представників України (16 січня 1995 р. – 2 листопада 1995 р.). – 38 арк.
46. Спр. 8063. Українці за межами України. Українська діаспора. Т. 1. (10 січня 1995 р. – 26 червня 1995 р.). – 115 арк.
47. Спр. 8064. Українці за межами України. Українська діаспора. Т. 2. (7 липня 1995 р. – 29 грудня 1995 р.). – 147 арк.
48. Спр. 8070. Питання національних меншин в Україні (16 січня 1995 р. – 28 грудня 1995 р.). – 50 арк.
49. Спр. 8388. Питання культурних зв'язків з закордоном (загальне). Т. 2. (2 серпня 1996 р. – 18 грудня 1996 р.). – 158 арк.
50. Спр. 8394. З'їзди, конференції та симпозиуми з питань науки і культури, виставки, ювілеї (загальне). Т. 1. (29 січня 1996 р. – 10 грудня 1996 р.). – 98 арк.
51. Спр. 8395. З'їзди, конференції та симпозиуми з питань науки і культури, виставки, ювілеї (загальне). Т. 2. 130-річчя від дня народження М. С. Грушевського (25 грудня 1996 р. – 30 грудня 1996 р.). – 241 арк.
52. Спр. 8399. Гуманітарні питання (загальне)(10 січня 1996 р. – 9 жовтня 1996 р.). – 236 арк.
53. Спр. 8428. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних установ України (22 січня 1996 р. – 1 жовтня 1996 р.). – 91 арк.

54. Спр. 8430. Укладення політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання (11 січня 1996 р. – 22 серпня 1996 р.). – 166 арк.
55. Спр. 8431. Координація зовнішньополітичних дій та консультацій з іноземними державами (25 січня 1996 р. – 26 грудня 1996 р.). – 135 арк.
56. Спр. 8432. Військові питання. Візити військових делегацій (загальне) (4 січня 1996 р. – 9 жовтня 1996 р.). – 19 арк.
57. Спр. 8433. Міжнародні політичні конференції за участю України (25 січня 1996 р. – 26 грудня 1996 р.). – 158 арк.
58. Спр. 8434. Економічні взаємовідносини (11 березня 1996 р. – 26 грудня 1996 р.). – 130 арк.
59. Спр. 8681 (035). Записи бесід, щоденники послів і постійних представників країни (15 січня 1997 р. – 19 листопада 1997 р.). – 60 арк.
60. Спр. 8864. Рада Європи (загальні питання). Т. 1. (10 січня 1997 р. – 20 березня 1997 р.). – 139 арк.
61. Спр. 8865. Рада Європи (загальні питання). Т. 2. (20 березня 1997 р. – 14 серпня 1997 р.). – 138 арк.
62. Спр. 8866. Рада Європи (загальні питання). Т. 3. (15 серпня 1997 р. – 17 грудня 1997 р.). – 112 арк.
63. Спр. 8867. Комітет Міністрів Ради Європи (4 березня 1997 р. – 13 листопада 1997 р.). – 112 арк.
64. Спр. 8868. Парламентська Асамблея Ради Європи (17 січня 1997 р. – 19 грудня 1997 р.). – 111 арк.
65. Спр. 8880. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних установ України (9 січня 1997 р. – 21 травня 1997 р.). – 198 арк.
66. Спр. 9052 (838). Повернення та реституція культурних цінностей (24 січня 1997 р. – 19 серпня 1997 р.). – 10 арк.
67. Спр. 9053. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне) (27 січня 1997 р. – 13 листопада 1997 р.). – 27 арк.

68. Спр. 9410. Центральноєвропейська ініціатива (ЦЕІ). Т. 1. (3 лютого 1998 р. – 22 вересня 1998 р.). – 142 арк.
69. Спр. 9411. Центральноєвропейська ініціатива (ЦЕІ). Т. 2. (7 вересня 1998 р. – 18 грудня 1998 р.). – 145 арк.
70. Спр. 9466. Взаємовідносини з ЄС (Рада з питань співробітництва між Україною та ЄС). Т. 1. (23 лютого 1998 р. – 3 жовтня 1998 р.). – 218 арк.
71. Спр. 9467. Взаємовідносини з ЄС (Комітет з питань співробітництва між Україною та ЄС). Т. 2. (18 лютого 1998 р. – 28 серпня 1998 р.). – 97 арк.
72. Спр. 9468. Взаємовідносини з ЄС (Зустрічі “Трійки”, політичний діалог Україна – ЄС). Т. 3. (30 березня 1998 р. – 28 грудня 1998 р.). – 104 арк.
73. Спр. 9469. Взаємовідносини з ЄС (Опрацювання довгострокової стратегії стосунків ЄС – Україна). Т. 4. (23 січня 1998 р. – 29 грудня 1998 р.). – 228 арк.
74. Спр. 9470. Взаємовідносини з ЄС (Залучення України до Європейської конференції та інших ініціатив ЄС, II самміт Україна – ЄС). Т. 5. (4 січня 1998 р. – 18 серпня 1998 р.). – 179 арк.
75. Спр. 9471. Взаємовідносини з ЄС (Залучення України до Європейської конференції та інших ініціатив ЄС, II самміт Україна – ЄС). Т. 6. (20 серпня 1998 р. – 24 грудня 1998 р.). – 227 арк.
76. Спр. 9472. Взаємовідносини з ЄС (Галузеві концепції та Національна програма інтеграції України до ЄС). Т. 7. (5 січня 1998 р. – 11 травня 1998 р.). – 209 арк.
77. Спр. 9473. Взаємовідносини з ЄС (Галузеві концепції та Національна програма інтеграції України до ЄС). Т. 8 (11 травня 1998 р. – 30 грудня 1998 р.). – 200 арк.
78. Спр. 9474. Взаємовідносини з ЄС (Внутрішні події в ЄС). Т. 9. (17 березня 1998 р. – 23 грудня 1998 р.). – 209 арк.
79. Спр. 9475. Рада Європи (загальні питання) (30 січня 1998 р. – 7 грудня 1998 р.). – 262 арк.
80. Спр. 9480. Економічні взаємовідносини з ЄС (Технічна допомога TACIS, PHARE). Т. 3. (16 січня 1998 р. – 25 грудня 1998 р.). – 42 арк.
81. Спр. 9575. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних установ України (19 лютого 1998 р. – 19 листопада 1998 р.). – 88 арк.

82. Спр. 9577. Обмін посланнями та листами керівників держави і уряду України з главами іноземних держав та урядів (23 березня 1998 р. – 19 листопада 1998 р.). – 61 арк.
83. Спр. 9579. Політичні питання. Т. 2. (12 квітня 1998 р. – 7 вересня 1998 р.). – 152 арк.
84. Спр. 9647 (781). Освіта, наука і культура (16 січня 1998 р. – 4 грудня 1998 р.). – 85 арк.
85. Спр. 9648 (800). Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне) (4 січня 1998 р. – 10 листопада 1998 р.). – 122 арк.

**1.1.2. Фонд 1 (Справи постійного зберігання за 1988–2002 рр.), опис 5
(документи основної діяльності за 1999–2002 рр.)**

86. Спр. 10107. Записи бесід, щоденники начальників управлінь і завідувачів відділів (18 січня 1999 р. – 14 грудня 1999 р.). – 51 арк.
87. Спр. 10111. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне) (14 січня 1999 р. – 29 грудня 1999 р.). – 241 арк.
88. Спр. 10113. Питання національних меншин (загальне). Т. 1. (6 січня 1999 р. – 23 березня 1999 р.). – 250 арк.
89. Спр. 10115 (806). Питання національних меншин (загальне). Т. 3. (29 вересня 1999 р. – 28 грудня 1999 р.). – 106 арк.
90. Спр. 10115 (830). Наукове співробітництво, навчальні й освітні питання. Розповсюдження і вивчення української мови закордоном (18 січня 1999 р. – 27 грудня 1999 р.). – 104 арк.
91. Спр. 10173. Багатосторонні ноти і заяви (6 січня 1999 р. – 29 грудня 1999 р.). – 146 арк.
92. Спр. 10179. Записи бесід, щоденники послів та представників України. Т. 1. (12 січня 1999 р. – 2 червня 1999 р.). – 201 арк.
93. Спр. 10180. Записи бесід, щоденники послів та представників України. Т. 2. (8 червня 1999 р. – 7 грудня 1999 р.). – 143 арк.

- 94.** Спр. 10191. Організація офіційних та робочих візитів Президента, Прем'єр-міністра, Міністра закордонних справ України закордоном. Т. 1. (5 січня 1999 р. – 18 червня 1999 р.). – 203 арк.
- 95.** Спр. 10194. Організація офіційних та робочих візитів Президента, Прем'єр-міністра, Міністра закордонних справ України закордоном. Т. 4. (1 квітня 1999 р. – 27 грудня 1999 р.). – 227 арк.
- 96.** Спр. 10195. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 1. (27 січня 1999 р. – 30 березня 1999 р.). – 215 арк.
- 97.** Спр. 10196. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 2. (1 квітня 1999 р. – 30 червня 1999 р.). – 186 арк.
- 98.** Спр. 10197. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 3. (1 липня 1999 р. – 29 вересня 1999 р.). – 223 арк.
- 99.** Спр. 10198. Координація зовнішньополітичних дій, консультацій з іноземними державами. Т. 4. (1 жовтня 1999 р. – 30 грудня 1999 р.). – 194 арк.
- 100.** Спр. 10199. Заходи у зв'язку з ювілейними датами та знаменними подіями в Україні (11 лютого 1999 р. – 26 листопада 1999 р.). – 155 арк.
- 101.** Спр. 10200. Міжнародні політичні конференції за участю України. Т. 1. (11 січня 1999 р. – 30 квітня 1999 р.). – 192 арк.
- 102.** Спр. 10201. Міжнародні політичні конференції за участю України. Т. 2. (5 квітня 1999 р. – 31 грудня 1999 р.). – 160 арк.
- 103.** Спр. 10392. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних установ України (4 січня 2000 р. – 27 грудня 2000 р.). – 204 арк.
- 104.** Спр. 10406. Загальноєвропейський процес. Відносини з ЄС (Розширення ЄС, його наслідки для України). Т. 16. (6 січня 2000 р. – 26 жовтня 2000 р.). – 241 арк.
- 105.** Спр. 10407. Загальноєвропейський процес. Відносини з ЄС (Розширення ЄС, його наслідки для України). Т. 17. (26 жовтня 2000 р. – 28 грудня 2000 р.). – 136 арк.
- 106.** Спр. 10648 (781). Освіта, наука і культура (12 січня 2000 р. – 25 грудня 2000 р.). – 167 арк.

- 107.** Спр. 10649. Питання культурних зв'язків із закордоном. Т. 1. (24 грудня 1999 р. – 23 червня 2000 р.). – 248 арк.
- 108.** Спр. 10650 (800). Питання культурних зв'язків із закордоном. Т. 2. (6 липня 2000 р. – 20 грудня 2000 р.). – 177 арк.
- 109.** Спр. 10651. Питання національних меншин (загальне) (1 січня 2000 р. – 25 грудня 2000 р.). – 281 арк.
- 110.** Спр. 10786. Інструкції та циркулярні листи МЗС України в посольствах та представництвах України. Т. 2. (20 квітня 2000 р. – 21 липня 2000 р.). – 92 арк.
- 111.** Спр. 10791. Записи бесід, щоденники послів та представників України. Т. 1. (11 січня 2000 р. – 8 вересня 2000 р.). – 200 арк.
- 112.** Спр. 10792. Записи бесід, щоденники послів та представників України. Т. 2. (11 вересня 2000 р. – 22 грудня 2000 р.). – 46 арк.
- 113.** Спр. 10793. Політичні питання. Т. 1. (6 січня 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 201 арк.
- 114.** Спр. 10794. Політичні питання. Т. 2. (9 жовтня 2000 р. – 29 грудня 2000 р.). – 70 арк.
- 115.** Спр. 10796. Укладення договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 1. (24 січня 2000 р. – 9 березня 2000 р.). – 201 арк.
- 116.** Спр. 10797. Укладення договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 2. (13 березня 2000 р. – 14 квітня 2000 р.). – 205 арк.
- 117.** Спр. 10798. Укладення договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 3. (14 квітня 2000 р. – 25 травня 2000 р.). – 97 арк.
- 118.** Спр. 10800. Укладення договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 5. (18 липня 2000 р. – 18 вересня 2000 р.). – 220 арк.
- 119.** Спр. 10802. Укладення договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 7. (21 вересня 2000 р. – 7 грудня 2000 р.). – 201 арк.

- 120.** Спр. 10806. Організація офіційних візитів та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну (10 січня 2000 р. – 17 грудня 2000 р.). – 207 арк.
- 121.** Спр. 10807. Координація зовнішньополітичних дій та консультації з іноземними державами (15 березня 2000 р. – 14 вересня 2000 р.). – 204 арк.
- 122.** Спр. 10810. Економічні взаємовідносини (загальне). Т. 1. (7 лютого 2000 р. – 9 жовтня 2000 р.). – 200 арк.
- 123.** Спр. 10812. Довідки по країнах. Т. 1. (9 лютого 2000 р. – 10 жовтня 2000 р.). – 216 арк.
- 124.** Спр. 10813. Довідки по країнах. Т. 2. (6 жовтня 2000 р. – 25 грудня 2000 р.). – 113 арк.
- 125.** Спр. 10814. Питання культурних зв'язків із закордоном (11 січня 2000 р. – 27 грудня 2000 р.). – 168 арк.
- 126.** Спр. 11124. Загальноєвропейський процес. Відносини з Євросоюзом (Розширення ЄС, його наслідки для України). Т. 9. (2 січня 2001 р. – 27 квітня 2001 р.). – 126 арк.
- 127.** Спр. 11125. Загальноєвропейський процес. Відносини з Євросоюзом (Розширення ЄС, його наслідки для України). Т. 10. (4 травня 2001 р. – 28 грудня 2001 р.). – 135 арк.
- 128.** Спр. 11272. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). Т. 1. (15 січня 2001 р. – 17 вересня 2001 р.). – 200 арк.
- 129.** Спр. 11275. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). Т. 2. (21 червня 2001 р. – 7 вересня 2001 р.). – 193 арк.
- 130.** Спр. 11276. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). Т. 3. (10 вересня 2001 р. – 21 грудня 2001 р.). – 141 арк.
- 131.** Спр. 11552 (033). Записи бесід, щоденники співробітників посольств і представництв України (26 січня 2001 р. – 14 грудня 2001 р.). – 87 арк.
- 132.** Спр. 11552 (035). Записи бесід, щоденники співробітників посольств і представництв України (26 січня 2001 р. – 14 грудня 2001 р.). – 52 арк.

- 133.** Спр. 11552 (036). Записи бесід, щоденники співробітників посольств і представництв України (26 січня 2001 р. – 14 грудня 2001 р.). – 42 арк.
- 134.** Спр. 11554. Обмін посланнями та листами керівників держави та уряду з главами іноземних держав і урядів (17 січня 2001 р. – 28 грудня 2001 р.). – 175 арк.
- 135.** Спр. 11556. Політичні питання (загальне). Т. 2. (17 травня 2001 р. – 16 серпня 2001 р.). – 212 арк.
- 136.** Спр. 11557. Політичні питання (загальне). Т. 3. (21 серпня 2001 р. – 23 листопада 2001 р.). – 227 арк.
- 137.** Спр. 11559. Укладання політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 1. (4 січня 2001 р. – 28 квітня 2001 р.). – 214 арк.
- 138.** Спр. 11560. Укладання політичних договорів та угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 2. (7 травня 2001 р. – 28 серпня 2001 р.). – 201 арк.
- 139.** Спр. 11562. Організація офіційних та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну. Т. 1. (16 січня 2001 р. – 15 жовтня 2001 р.). – 191 арк.
- 140.** Спр. 11563. Організація офіційних та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну. Т. 2. (15 жовтня 2001 р. – 28 грудня 2001 р.). – 101 арк.
- 141.** Спр. 11564. Координація зовнішньополітичних дій та консультацій з іноземними державами. Т. 1. (3 січня 2001 р. – 15 жовтня 2001 р.). – 174 арк.
- 142.** Спр. 11565. Координація зовнішньополітичних дій та консультацій з іноземними державами. Т. 2. (23 жовтня 2001 р. – 29 грудня 2001 р.). – 85 арк.
- 143.** Спр. 11569. Перебування українських урядових делегацій закордоном (20 лютого 2001 р. – 6 грудня 2001 р.). – 17 арк.
- 144.** Спр. 11570. Міжнародні політичні конференції за участю України (31 січня 2001 р. – 27 грудня 2001 р.). – 231 арк.
- 145.** Спр. 11572. Економічні взаємовідносини (загальне). Т. 1. (15 січня 2001 р. – 17 травня 2001 р.). – 194 арк.

- 146.** Спр. 11573. Економічні взаємовідносини (загальне). Т. 2. (17 травня 2001 р. – 12 жовтня 2001 р.). – 198 арк.
- 147.** Спр. 11574. Економічні взаємовідносини (загальне). Т. 3. (15 жовтня 2001 р. – 29 грудня 2001 р.). – 230 арк.
- 148.** Спр. 11575. Науково-технічне співробітництво (загальне) (19 січня 2001 р. – 10 листопада 2001 р.). – 35 арк.
- 149.** Спр. № 033. Записи бесід, щоденники начальників управлінь та завідувачів відділів (11 січня 2002 р. – 27 грудня 2002 р.). – 112 арк.
- 150.** Спр. № 035. Записи бесід, щоденники послів і постійних представників України. Т. 2. (10 травня 2002 р. – 12 грудня 2002 р.). – 153 арк.
- 151.** Спр. № 040. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних установ України. Т. 1. (4 січня 2001 р. – 5 вересня 2002 р.). – 200 арк.
- 152.** Спр. № 040. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних установ України. Т. 2. (17 вересня 2002 р. – 28 грудня 2002 р.). – 130 арк.
- 153.** Спр. № 103. Обмін посланнями та листами керівників держави і уряду України з главами іноземних держав і урядів (21 грудня 2001 р. – 29 грудня 2002 р.). – 219 арк.
- 154.** Спр. № 104. Бесіди членів уряду України з іноземними представниками (24 січня 2002 р. – 27 грудня 2002 р.). – 117 арк.
- 155.** Спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 1. (26 грудня 2001 р. – 26 січня 2002 р.). – 194 арк.
- 156.** Спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 4. (20 березня 2002 р. – 4 квітня 2002 р.). – 188 арк.
- 157.** Спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 5. (4 квітня 2002 р. – 23 квітня 2002 р.). – 156 арк.
- 158.** Спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 8. (25 червня 2002 р. – 31 липня 2002 р.). – 200 арк.
- 159.** Спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 9. (25 липня 2002 р. – 16 вересня 2002 р.). – 200 арк.
- 160.** Спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 11. (8 жовтня 2002 р. – 6 листопада 2002 р.). – 193 арк.

- 161.** Спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 12. (6 листопада 2002 р. – 25 листопада 2002 р.). – 200 арк.
- 162.** Спр. № 110. Політичні питання (загальне). Т. 13. (25 листопада 2002 р. – 28 грудня 2002 р.). – 190 арк.
- 163.** Спр. № 112. Укладання політичних договорів і угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 1. (22 січня 2001 р. – 29 грудня 2002 р.). – 214 арк.
- 164.** Спр. № 112. Укладання політичних договорів і угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 2. (21 грудня 2001 р. – 4 жовтня 2002 р.). – 202 арк.
- 165.** Спр. № 112. Укладання політичних договорів і угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 6. (28 березня 2002 р. – 31 травня 2002 р.). – 190 арк.
- 166.** Спр. № 112. Укладання політичних договорів і угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 8. (29 травня 2002 р. – 1 липня 2002 р.). – 199 арк.
- 167.** Спр. № 112. Укладання політичних договорів і угод між Україною та іншими країнами. Переговори та листування про їх виконання. Т. 10. (15 серпня 2002 р. – 15 листопада 2002 р.). – 191 арк.
- 168.** Спр. № 117. Організація офіційних та робочих візитів глав іноземних держав, урядів та міністрів закордонних справ в Україну. Т. 1. (27 грудня 2001 р. – 7 березня 2002 р.). – 117 арк.
- 169.** Спр. № 800. Питання культурних зв'язків із закордоном. Т. 2. (10 травня 2002 р. – 28 грудня 2002 р.). – 136 арк.
- 170.** Спр. № 804. Встановлення прямих зв'язків між містами, установами та підприємствами України та зарубіжних країн (4 січня 2002 р. – 18 листопада 2002 р.). – 149 арк.
- 171.** Спр. № 840. Гуманітарні питання (загальне) (4 січня 2002 р. – 24 грудня 2002 р.). – 168 арк.

1.1.3. Фонд 2 (Двосторонні договори і угоди), опис 6

- 172.** Спр. 19. Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Урядом Чеської і Словацької Федеративної Республіки про торговельно-економічні зв'язки та науково-технічне співробітництво. Пам'ятна записка і додатки 1, 2, 3. Повноваження на підписання (30 липня 1991 р.). – 12 арк.
- 173.** Спр. 38. Спільне комюніке за підсумками візиту в Україну урядової делегації Чеської Республіки (11 січня 1992 р.). – 3 арк.
- 174.** Спр. 49. Протокол про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Міністерством закордонних справ Чеської і Словацької Федеративної Республіки (27 листопада 1991 р.). – 3 арк.
- 175.** Спр. 70. Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Чеською і Словацькою Федеративною Республікою (30 січня 1992 р.). – 1 арк.
- 176.** Спр. 130. Протокол між Урядом України і Урядом Чеської і Словацької Федеративної Республіки про поставки товарів і надання послуг у 1992 р. Додатки № 1, № 2, № 3 (28 лютого 1992 р.). – 13 арк.
- 177.** Спр. 122. Доповнення до Угоди між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Урядом Чеської і Словацької Федеративної Республіки про торговельно-економічні зв'язки та науково-технічне співробітництво від 30 липня 1991 р. (25 травня 1992 р.). – 2 арк.
- 178.** Спр. 453. Угода між Міністерством сільського господарства і продовольства України і Міністерством сільського господарства Чеської Республіки про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво (9 квітня 1993 р.). – 5 арк.
- 179.** Спр. 292. Протокол про консультації між Міністерством закордонних справ України і Міністерством закордонних справ Чеської Республіки (6 вересня 1993 р.). – 2 арк.
- 180.** Спр. 1236. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій (17 березня 1994 р.). – 9 арк.

- 181.** Спр. 519. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про торговельно-економічні зв'язки та науково-технічне співробітництво (17 березня 1994 р.). – 4 арк.
- 182.** Спр. 848. Угода про співробітництво між Антимонопольним комітетом України та Міністерством економічної конкуренції Чеської Республіки (19 грудня 1994 р.). – 3 арк.
- 183.** Спр. 659. Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою (26 квітня 1995 р.). – 9 арк.
- 184.** Спр. 777. Ратифікаційна грамота до Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою (26 квітня 1995 р.). – 9 арк.
- 185.** Спр. 795. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки (21 березня 1996 р.). – 4 арк.
- 186.** Спр. 975. Угода між Міністерством праці України та Міністерством праці і соціальних справ Чеської Республіки про співробітництво в галузі праці і зайнятості (21 березня 1996 р.). – 2 арк.
- 187.** Спр. 876. Протокол до Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки на 1996 р. (21 березня 1996 р.). – 1 арк.
- 188.** Спр. 1600. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про взаємне співробітництво (2 квітня 1996 р.). – 4 арк.
- 189.** Спр. 948. Протокол про обмін ратифікаційними грамотами Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою (25 липня 1996 р.). – 1 арк.
- 190.** Спр. 970. Протокол до Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки на 1997 р. (29 листопада 1996 р.). – 5 арк.
- 191.** Спр. 1123. Угода між Державним комітетом України по стандартизації і метрології та сертифікації і Управлінням зі стандартизації, метрології та

державних випробувань Чеської Республіки про взаємне визнання результатів оцінки відповідності (4 грудня 1996 р.). – 5 арк.

192. Спр. 1158. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі ветеринарної медицини (28 січня 1997 р.). – 3 арк.

193. Спр. 1159. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі карантину і захисту рослин (28 січня 1997 р.). – 4 арк.

194. Спр. 1063. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки щодо взаємної допомоги у митних питаннях (19 березня 1997 р.). – 4 арк.

195. Спр. 1260. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі атомної енергетики і атомної промисловості (30 липня 1997 р.). – 8 арк.

196. Спр. 1262. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про умови завершення реалізації після 1 січня 1992 року на території України “Угоди між Урядом СРСР і Урядом ЧСРСР про співробітництво в освоєнні Ямбурзького газового родовища, будівництві магістрального газопроводу Ямбург-Західний кордон СРСР та об’єктів Уральського газового комплексу і пов’язані з цим поставки природного газу із СРСР до ЧСРСР” від 16 грудня 1985 р. (30 червня 1997 р.). Ратифікаційна грамота (2 липня 1999 р.). – 5 арк.

197. Спр. 1263. Конвенція між Урядом України і Урядом Чеської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно (30 червня 1997 р.). – 19 арк.

198. Спр. 1264. Угода між Україною та Чеською Республікою про здійснення платежів соціального характеру (30 червня 1997 р.). – 2 арк.

199. Спр. 1266. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом, незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин (30 червня 1997 р.). – 5 арк.

200. Спр. 1261. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про міжнародні автомобільні перевезення (1 липня 1997 р.). – 7 арк.

201. Спр. 1258. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про повітряне сполучення (1 липня 1997 р.). – 17 арк.

- 202.** Спр. 1259. Угода між Міністерством освіти України та Міністерством освіти, молоді та спорту Чеської Республіки про співробітництво в галузі освіти та науки на 1997–1999 рр. (1 липня 1997 р.). – 4 арк.
- 203.** Спр. 1265. Спільна заява Президентів України та Чеської Республіки (Л. Кучма і В. Гавел) (2 липня 1997 р.). – 2 арк.
- 204.** Спр. 1356. Меморандум між Україною і Чеською Республікою про співробітництво та допомогу у здійсненні економічних реформ в Україні (9 липня 1997 р.). – 3 арк.
- 205.** Спр. 1441. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про надання кредитів для фінансування експорту товарів та послуг із Чеської Республіки в Україну (19 вересня 1997 р.). – 1 арк.
- 206.** Спр. 1915. Протокол між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про двосторонні договірні відносини між Україною та Чеською Республікою (17 грудня 1998 р.). – 7 арк.
- 207.** Спр. 2002. Угода про співробітництво в галузі охорони промислової власності між Державним патентним відомством України та Відомством промислової власності Чеської Республіки (25 травня 1999 р.). – 2 арк.
- 208.** Спр. 2135. Протокол до Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки на 1999 р. (17 серпня 1999 р.). – 2 арк.
- 209.** Спр. 2308. Протокол між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Чеської Республіки про співробітництво в галузі військової авіації (1 вересня 1999 р.). – 6 арк.
- 210.** Спр. 2394. Протокол до Угоди між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадян України та громадян Чеської Республіки на 2000 р. (18 жовтня 2000 р.). – 2 арк.
- 211.** Спр. 2536. Договір між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах (25 січня 2001 р.). Повноваження на підписання. Протокол про обмін ратифікаційними грамотами (9 серпня 2002 р.). – 20 арк.

- 212.** Спр. 2988. Угода про співробітництво в галузі взаємного визнання результатів робіт з оцінки відповідності між Державним комітетом стандартизації, метрології та сертифікації України і Управлінням з технічної стандартизації, метрології та державних випробувань Чеської Республіки (16 листопада 2001 р.). – 4 арк.
- 213.** Спр. 2881. Угода між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Чеської Республіки в галузі військової освіти (16 квітня 2002 р.). – 6 арк.
- 214.** Спр. 3057. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про торгівлю деякими сталеливарними виробами (20 грудня 2002 р.). – 13 арк.
- 215.** Спр. 3449. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про охорону секретної інформації (14 травня 2003 р.). – 9 арк.
- 216.** Спр. 3437. Адміністративна угода про застосування Договору між Україною та Чеською Республікою про соціальне забезпечення (25 червня 2003 р.). – 9 арк.
- 217.** Спр. 3599. Угода між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти, молоді та спорту Чеської республіки про співробітництво в галузі освіти і науки на 2003 –2006 рр. (15 жовтня 2003 р.). – 5 арк.
- 218.** Спр. 3783. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво (16 квітня 2004 р.). – 4 арк.
- 219.** Спр. 4250. Угода між Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики і Управлінням з технічної стандартизації, метрології і державних випробувань Чеської Республіки про взаємне співробітництво у сфері оцінки відповідності, стандартизації і метрології (16 квітня 2004 р.). – 3 арк.
- 220.** Спр. 3712. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством транспорту України та Міністерством транспорту Чеської Республіки про визнання дипломів (сертифікатів моряків) відповідно до вимог Правила 1/10

Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 р., поправками (25 квітня 2004 р.). – 10 арк.

221. Спр. 4194. Меморандум про взаєморозуміння між Державним департаментом фінансового моніторингу, що діє у складі Міністерства фінансів України та Підрозділом фінансового аналізу, що діє у складі Міністерства фінансів Чеської Республіки, щодо співробітництва в сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму (10 листопада 2004 р.). – 3 арк.

222. Спр. 4549. Спільна заява про зацікавлення у поглибленні партнерських відносин між Україною та Чеською Республікою (В. Ющенко та В. Клаус) (14 червня 2005 р.). – 2 арк.

223. Спр. 5071. Угода про співробітництво між Державним комітетом архівів України та Міністерством внутрішніх справ Чеської Республіки, представлений відділом архівного відомства (14 жовтня 2005 р.). – 2 арк.

224. Спр. 4842. Угода про співробітництво в галузі туризму між Міністерством культури і туризму України та Міністерством регіонального розвитку Чеської Республіки (17 лютого 2006 р.). – 4 арк.

225. Спр. 4952. Протокол про внесення змін до Адміністративної Угоди про застосування Договору між Україною та Чеською Республікою про соціальне забезпечення (19 жовтня 2006 р.). – 6 арк.

226. Спр. 4963. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі оборонної промисловості (17 лютого 2006 р.). – 5 арк.

227. Спр. 5037. Joint statement by Minister for Foreign Affairs of Ukraine Mr. Borys Tarasyk and Minister for Foreign Affairs of Czech Republic Mr. Karel Schwarzenberg on Cooperation in Implementing the Ukraine – EU Action Plan (15 січня 2007 р.). – 1 арк.

228. Спр. 5038. Plan of consultations between Ministry of Foreign Affairs of Ukraine and Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic for the period between January 1, 2007 and December 31, 2008 (15 січня 2007 р.). – 2 арк.

1.2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України

1.2.1. Фонд 1 (Відділ комісій Верховної Ради України), опис 22

229. Спр. 1397. Протоколи № 1–67 засідань Комісії у закордонних справах Верховної Ради України (до протоколів додаються: докладна записка, біографія, положення про комісію, заява, склад міжпарламентських груп, рішення комісії, тимчасове положення, проект Постанови і т. д.) (28 червня 1990 р. – 29 грудня 1992 р.). – 185 арк.

230. Спр. 1399. Документи про підготовку та перебування за кордоном делегацій Верховної Ради України, постійних комісій (листування, програми, звіти) (29 січня 1992 р. – 5 червня 1992 р.). – 87 арк.

231. Спр. 1400. Протоколи №№ 68–69 засідань Комісії у закордонних справах Верховної Ради України (до них додається: проект Постанови, лист МЗС України, лист депутата і т. д.) (12 січня 1993 р. – 26 січня 1994 р.). – 97 арк.

232. Спр. 1401. Протоколи / План роботи Комісії та довідки про їх виконання (29 жовтня 1992 р. – 24 лютого 1993 р.). – 45 арк.

233. Спр. 1401-а. Документи про виконання доручень Верховної Ради України з питань участі України в роботі міжнародних організацій, регулювання відносин з Молдовою, налагодження зв'язків з окремими зарубіжними політичними діячами (листування, звіти, протоколи та ін.) (14 грудня 1992 р. – 2 лютого 1994 р.). – 66 арк.

1.2.2. Фонд 5233 (Адміністрація Президента України), опис 1 (Адміністрація Президента України Л. Кравчука)

234. Спр. 9. Телеграми, послання і листи, одержані на ім'я Президента України з-за кордону. Документи щодо візитів Президента України до іноземних держав (17 грудня 1991 р. – 11 грудня 1992 р.). – 136 арк.

- 235.** Спр. 11. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН (17 лютого 1992 р. – 18 грудня 1992 р.). – 192 арк.
- 236.** Спр. 14. Листування з МЗС і МЗЕЗТ України Т. 1. (31 січня 1992 р. – 8 жовтня 1992 р.). – 219 арк.
- 237.** Спр. 15. Листування з МЗС і МЗЕЗТ України Т. 2. (12 жовтня 1992 р. – 31 грудня 1992 р.). – 218 арк.
- 238.** Спр. 16. Документи про підготовку матеріалів до візиту Президента до США, питання делегації України на 47-й сесії ГА ООН та ін. (угода, резолюція, довідка, інформація, листування) (9 березня 1992 р. – 2 грудня 1992 р.). – 101 арк.
- 239.** Спр. 26. Документи щодо офіційних візитів Президента України закордон. Т. 1. (21 січня 1992 р. – 30 березня 1992 р.). – 228 арк.
- 240.** Спр. 28. Документи щодо офіційних візитів Президента України закордон. Т. 2. (31 березня 1992 р. – 6 липня 1992 р.). – 216 арк.
- 241.** Спр. 29. Документи щодо офіційних візитів Президента України закордон. Т. 3. (4 серпня 1992 р. – 9 листопада 1992 р.). – 165 арк.
- 242.** Спр. 77. Офіційні телеграми, послання, вірчі грамоти (копії) та інші документи, надіслані за особистим підписом Президента України Т. 2. (16 травня 1992 р. – 30 вересня 1992 р.). – 184 арк.
- 243.** Спр. 78. Офіційні телеграми, послання, вірчі грамоти та інші документи, надіслані за особистим підписом Президента України (2 жовтня 1992 р. – 31 грудня 1992 р.). – 195 арк.
- 244.** Спр. 198. Листування Президента України з іноземними дипломатичними представництвами, зарубіжними кореспондентами (3 серпня 1993 р. – 30 грудня 1993 р.). – 156 арк.
- 245.** Спр. 217. Документи відправлені за особистим підписом Президента України (офіційні листи, телеграми, послання, привітання, звернення, вірчі грамоти) (5 квітня 1993 р. – 22 червня 1993 р.). – 199 арк.
- 246.** Спр. 245. Документи з питань підготовки проектів законів, указів і розпоряджень Президента України про дорожній рух, торгово-промислову

палату, державний контроль, Державну програму демонополізації економіки і розвитку конкуренції, Державну службу з питань спеціальної інформації та критичних технологій, “Укроборонсервіс”, Фонд гуманітарних та економічних зв’язків з РФ, землі та державне майно, які використовуються Чорноморським флотом, посилення відповідальності за деякі злочини проти держави та ін. (закони, укази, розпорядження, постанови, статут, положення, зауваження, довідки, пропозиції, листування) (1 червня 1993 р. – 7 липня 1993 р.). – 223 арк.

247. Спр. 254. Документи про стан українсько-польських відносин, переговори делегації України і Комісії ЄС щодо укладання Угоди про партнерство і співробітництво та реалізацію проектів створення в Україні виробництва інсуліну (декларація, звіт, інформації, довідки, доповідна записка, листування) (28 січня 1993 – 22 вересня 1993 р.). – 219 арк.

248. Спр. 277. Документи про інтеграцію країн Центральної та Східної Європи в НАТО, 60-ту ратифікацію Конвенції ООН з морського права 1982 р. та ін. (інформації, листування) (21 квітня 1993 р. – 1 грудня 1993 р.). – 83 арк.

249. Спр. 282. Документи про призначення послів України в інших державах, постійних представників України при міжнародних організаціях та ін. (розпорядження, вірчі грамоти, нота, довідка, листування) (6 січня 1993 р. – 10 грудня 1993 р.). – 79 арк.

250. Спр. 283. Документи про підсумки Європейської конференції з питань неконтрольованої міграції, стан співробітництва України з ФРН, борг України перед ООН та ін. (постанова, угоди, договір, звернення, звіт, статут, протокол, аналітичний огляд, інформації, довідки, листування) (4 січня 1993 р. – 23 червня 1993 р.). – 241 арк.

251. Спр. 287. Тексти виступів, стенограми прес-конференцій, інтерв’ю Президента України та матеріали до них (5 січня 1993 р. – 25 квітня 1993 р.). – 219 арк.

252. Спр. 288. Тексти виступів, стенограми прес-конференцій, інтерв’ю Президента України та матеріали до них (25 квітня 1993 р. – 9 червня 1993 р.). – 206 арк.

253. Спр. 291. Документи про прийом іноземних делегацій, бізнесменів, підприємців, громадян іноземних держав Президентом України (вербальні

ноти, програми, плани, протоколи, інформації, листування) (25 січня 1993 р. – 17 грудня 1993 р.). – 225 арк.

254. Спр. 400. Документи щодо розвитку співробітництва між Україною та Європейським Союзом, українсько-французького співробітництва, проведення Днів України у Фінляндії та ін. (ноти, інформації, програма, листування) (3 січня 1994 р. – 8 липня 1994 р.). – 93 арк.

255. Спр. 413. Документи, відправлені за особистим підписом Президента України (офіційні листи, телеграми, послання, звернення) (21 квітня 1994 р. – 20 травня 1994 р.). – 209 арк.

256. Спр. 437. Документи про роботу МЗС України у 1993 р., пріоритети, потреби України в контексті розширення співробітництва з ЄС, підсумки засідання Ради міністрів закордонних справ ЄС (16 травня 1994 р.) та ін. (звіт, заява, директиви, меморандум, програма, інформації, доповідні записки, листування) (25 січня 1994 р. – 15 липня 1994 р.). – 221 арк.

257. Спр. 447. Листування Служби Протоколу Президента України з організаційних питань (4 лютого 1994 р. – 6 червня 1994 р.). – 28 арк.

1.2.3. Фонд 5233 (Адміністрація Президента України), опис 2

(Адміністрація Президента України Л. Кучми)

258. Спр. 101. Телеграми послання і листи одержані на ім'я Президента України з-за кордону і відповіді на них, записи телефонних розмов Президента України з зарубіжними діячами. Документи до візитів Президента України до іноземних держав (25 липня 1994 р. – 22 грудня 1994 р.). – 237 арк.

259. Спр. 102. Доповідні записки, інформації та ініціативні листи працівників Служби на ім'я Президента України. Документи про роботу з дипломатичним та консульським корпусом та про зв'язки з представниками української діаспори закордоном (25 липня 1994 р. – 19 грудня 1994 р.). – 155 арк.

260. Спр. 104. Листування з МЗС України (29 липня 1994 р. – 26 грудня 1994 р.). – 213 арк.

- 261.** Спр. 105. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН, щодо політичних та військово-політичних аспектів зовнішніх зносин України та регіональних конфліктів. Листування з міністерствами, комітетами, відомствами, установами, громадськими і політичними організаціями і рухами (6 серпня 1994 р. – 24 грудня 1994 р.). – 113 арк.
- 262.** Спр. 124. Документи про прийом іноземців Президентом України (інавгурація). Т. 1. (19 липня 1994 р. – 9 вересня 1994 р.). – 185 арк.
- 263.** Спр. 125. Документи про прийом іноземців Президентом України. Т. 2. (8 вересня 1994 р. – 13 грудня 1994 р.). – 178 арк.
- 264.** Спр. 129. Копії офіційних телеграм, послань, листів на ім'я Президента України з-за кордону (у справі є оригінали). Т. 2. (9 вересня 1994 р. – 30 грудня 1994 р.). – 153 арк.
- 265.** Спр. 266. Листування Президента України з посольствами, консульствами, представництвами України закордоном (2 січня 1995 р. – 22 грудня 1995 р.). – 87 арк.
- 266.** Спр. 267. Листування Президента України з представниками іноземних офіційних кіл, дипломатичними представництвами, іншими зарубіжними кореспондентами. Т. 1. (23 січня 1995 р. – 7 липня 1995 р.). – 154 арк.
- 267.** Спр. 371. Листування з зарубіжними кореспондентами (28 лютого 1995 р. – 15 грудня 1995 р.). – 56 арк.
- 268.** Спр. 419. Доповідні записки, інформації та ініціативні листи працівників Управління на ім'я Президента України (30 січня 1995 р. – 12 грудня 1995 р.). – 67 арк.
- 269.** Спр. 423. Листування з Верховною Радою України (27 січня 1995 р. – 24 листопада 1995 р.). – 82 арк.
- 270.** Спр. 426. Листування з МЗС України. Т. 1. (26 грудня 1994 р. – 30 січня 1995 р.). – 234 арк.
- 271.** Спр. 427. Листування з МЗС України. Т. 2. (31 січня 1995 р. – 31 березня 1995 р.). – 238 арк.

- 272.** Спр. 428. Листування з МЗС України. Т. 3. (3 квітня 1995 р. – 26 травня 1995 р.). – 158 арк.
- 273.** Спр. 429. Листування з МЗС України. Т. 4. (26 травня 1995 р. – 19 липня 1995 р.). – 163 арк.
- 274.** Спр. 430. Листування з МЗС України. Т. 5. (31 липня 1995 р. – 5 грудня 1995 р.). – 125 арк.
- 275.** Спр. 431. Документи про участь України в міжнародних організаціях та органах системи ООН. Т. 1. (26 грудня 1994 р. – 5 червня 1995 р.). – 126 арк.
- 276.** Спр. 432. Документи про участь України в міжнародних організаціях та органах системи ООН. Т. 2. (8 червня 1995 р. – 26 грудня 1995 р.). – 116 арк.
- 277.** Спр. 433. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН (10 січня 1995 р. – 26 грудня 1995 р.). – 242 арк.
- 278.** Спр. 995. Документи про участь України в роботі Ради Європи (9 січня 1996 р. – 4 листопада 1996 р.). – 192 арк.
- 279.** Спр. 996. Документи про відносини України з Європейським Союзом. Т. 1. (17 січня 1996 р. – 10 червня 1996 р.). – 201 арк.
- 280.** Спр. 997. Документи про відносини України з Європейським Союзом. Т. 2. (25 червня 1996 р. – 23 грудня 1996 р.). – 76 арк.
- 281.** Спр. 998. Документи про відносини України з міжнародними організаціями та органами, що не входять до системи ООН (4 грудня 1995 р. – 17 грудня 1996 р.). – 230 арк.
- 282.** Спр. 1626. Документи про засідання Міжвідомчої комісії з питань співробітництва України в рамках ЦЕІ, надання СФОР в Боснії і Герцеговині додаткових повноважень тощо (доручення, нагородний лист, звіт, інформації, довідки, стенограма, тези, листування)(22 січня 1997 р. – 26 вересня 1997 р.). – 224 арк.

1.3. Центральний державний архів громадських об'єднань України

1.3.1. Фонд 1 (Центральний Комітет Комуністичної партії України), опис 32

284. Спр. 2572. Записки, довідки, інформації відділів ЦК Компартії України, Посольства СРСР у Канаді, Президії Верховної Ради і Ради Міністрів УРСР, міністерств і відомств СРСР, УРСР, творчих спілок, товариства “Україна”, українського відділення Агентства Друку Новин про відкриття консульств, приїзд та прийом іноземних делегацій, державних, партійних і громадських організацій, діячів, дипломатів, журналістів, бізнесменів, участь представників УРСР у міжнародних зустрічах і форумах, внески України у бюджети і міжнародні фонди в 1988–1989 рр., інші питання зарубіжних зв'язків України (7 липня 1989 р. – 19 вересня 1990 р.). – 300 арк.

285. Спр. 2573. Листи Центрального музею В. І. Леніна, ЦК ВЛКСМ, Ради Міністрів УРСР, республіканських міністерств, ЦК Компартії України з питань зв'язків із зарубіжними країнами (2 лютого 1989 р. – 14 листопада 1989 р.). – 81 арк.

286. Спр. 2664. Записки, довідки, інформації ЦК Компартії України до ЦК КПРС, відділів ЦК КП України, Ради Міністрів УРСР, МЗС УРСР, посольств СРСР у Канаді і Польщі, генконсульства у Братиславі, товариства “Україна”, Українського товариства дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами, про участь України у міжнародних конференціях, нарадах, зустрічах громадськості, фестивалях, прийом іноземних делегацій та ін., питання зарубіжних зв'язків (16 січня 1989 р. – 30 грудня 1989 р.). – 206 арк.

287. Спр. 2792. Записки, довідки, інформації ЦК КПРС, відділів ЦК Компартії України, Ради Міністрів УРСР, МЗС УРСР, товариства “Україна”, Українського товариства дружби і культурних зв'язків з зарубіжними країнами, інших організацій про прийом іноземних делегацій, бесіди з дипломатичними представниками зарубіжних країн, участь УРСР у діяльності міжнародних організацій, поїздки представників України закордон та інші питання зарубіжних зв'язків (7 січня 1990 р. – 28 квітня 1990 р.). – 209 арк.

288. Спр. 2793. Записки, довідки, інформації відділів ЦК Компартії України, посольства СРСР у Канаді, МЗС УРСР, товариства “Україна”, Українського товариства дружби і культурних зв’язків із зарубіжними країнами, інших організацій про прийом іноземних делегацій, бесіди з дипломатичними представниками зарубіжних країн та інші питання міжнародних зв’язків (3 травня 1990 р. – 26 грудня 1990 р.). – 198 арк.

289. Спр. 2932. Записки, довідки, інформації, листи Міжнародного відділу ЦК КПРС, Міжнародного відділу ЦК Компартії України, партійних органів, МЗС УРСР про розширення зовнішньополітичної діяльності союзних республік, прийом іноземних делегацій, участь України у роботі міжнародних організацій інші питання зарубіжних зв’язків (4 лютого 1991 р. – 15 серпня 1991 р.). – 175 арк.

290. Спр. 2970. Записки, інформації, звіти генконсульства СРСР у Братиславі про зустрічі з представниками політичних партій Словаччини, діяльність МЗС УРСР у 1990 р. та міжнародні зв’язки України (4 січня 1991 р. – 18 липня 1991 р.). – 94 арк.

1.4. Поточний архів Тернопільської обласної держадміністрації

1.4.1. Управління з питань туризму і курортів

291. Річний звіт про діяльність туристичних організацій і підприємств за 2002 р.

292. Річний звіт про діяльність туристичних організацій і підприємств за 2003 р.

293. Річний звіт про діяльність туристичних організацій і підприємств за 2004 р.

2. Опубліковані джерела

2.1. Документи

294. Брюссельський самміт // Євробюлетень – 2003. – листопад. – С. 2–3.

295. Верховна Рада України. Комітет з питань європейської інтеграції: “Про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом”: Парламентські слухання / [редкол. : О. В. Кулаков, Т. О. Бурячок, С. Г. Плотян та ін. – К. : ЦТІ “Енергетика та електрифікація”, 2003. – 254 с.

- 296.** Використання Україною досвіду європейської інтеграції Угорщини, Чеської Республіки та Польщі набутого у Програмі EUREKA. Матеріали семінару по проекту № 2502901 за підтримки Програми “Схід–Захід: партнерство без кордонів”, Міжнародного фонду “Відродження” : [збірник] / [відп. ред. П. С. Смертенко та ін.]. – К. : Науковий світ, 2005. – 60 с.
- 297.** Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: можливості для України. Аналітичні оцінки / [В. І. Андрійко та ін. (ред. кол.)] ; Національний інститут стратегічних досліджень (Закарпатський філіал), фонд ім. Фрідріха Еберта. – Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2003. – 134 с.
- 298.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2001. – Т. 1. – 1990–1991 рр. – 2001. – 416 с. – (Бібліотека офіційних видань).
- 299.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – Т. 2. – Кн.1 : січень–липень 1992 р. – 2002. – 660 с. – (Бібліотека офіційних видань).
- 300.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2003. – Т. 2. – Кн. 2 : серпень–грудень 1992 р. – 2003. – 680 с. – (Бібліотека офіційних видань).
- 301.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2004. – Т. 3. – Кн. 1 : січень–червень 1993 р. – 2003. – 856 с. – (Бібліотека офіційних видань).
- 302.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2004. – Т. 3. – Кн. 2 : липень–грудень 1992 р. – 2004. – 736 с. – (Бібліотека офіційних видань).
- 303.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2004. – Т. 4. – Кн. 1 : січень–червень 1994 р. – 2004 – 972 с. – (Бібліотека офіційних видань).
- 304.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2004. – Т. 4. – Кн. 2 : липень–грудень 1994 р. – 2004. – 812 с. – (Бібліотека офіційних видань).

- 305.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2006. – Т. 5. – Кн. 1 : січень–червень 1995 р. – 2006. – 784 с. – (Бібліотека офіційних видань).
- 306.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2006. – Т. 5. – Кн. 2 : липень–грудень 1995 р. – 2006. – 704 с. – (Бібліотека офіційних видань).
- 307.** Зібрання чинних міжнародних договорів України / [за ред. А. М. Зленка]. – Офіц. вид. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2006. – Т. 6. – Кн. 1 : січень–червень 1996 р. – 2006. – 880 с. – (Бібліотека офіційних видань).
- 308.** Зовнішня політика України: Матеріали парламентських слухань / Комітет ВРУ у закордонних справах, Інститут міжнародних досліджень процесів інтеграції та глобалізації ; [підгот. О. Струк та ін.]. – К. : ЦТІ “Е та Е”, 2004. – 198 с.
- 309.** Етнополітика в Україні. Документи та матеріали. – К. : Державний комітет України у справах національностей та міграції, 1998. – 354 с.
- 310.** Комюніке про зустріч Президента України Леоніда Кравчука, Голови Комісії Європейських Співтовариств Жака Делора і членів Комісії Європейських Співтовариств 14 вересня 1992 року в Брюсселі // Урядовий кур’єр. – 1992. – 18 вересня. – С. 7.
- 311.** Національна програма “Закордонне українство” на період до 2005 р. // Державний вісник України. Збірник актів Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів. – Жовтень 2001 р. – № 14 (88). – С. 61–67.
- 312.** Рамкова конвенція про захист національних меншин [офіц. пер.] // Бюлетень Центру інформації та документації Ради Європи в Україні. – 1997. – № 2. – С. 33–42.
- 313.** Розширення Європейського Союзу: нові можливості та перспективи для України: Матеріали “круглого столу”, 17 грудня 2003 р. / [наук. ред. П. М. Рудяков] ; Національний ін-т стратегічних досліджень. – К. : НІСД, 2004. – 80 с.
- 314.** Угода про Партнерство та Співробітництво. Повний текст угоди, підписаної між Європейським Союзом та Україною в Люксембурзі 14 червня 1994 року. – К. : ТОВ “Легко Інк”, 2004. – 72 с.

- 315.** Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991–1995 рр.): у 2-х кн. / [упоряд. В. В. Будаков та ін. ; відп. Г. Й. Удовенко] ; МЗС України. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – Кн. 1.– 1998. – 736 с.
- 316.** Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991–1995 рр.): у 2-х кн. / [упоряд. В. В. Будаков та ін. ; відп. ред. Г. Й. Удовенко] ; МЗС України. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – Кн. 2. – 1998. – 496 с.
- 317.** Чехословацкая Социалистическая Республика. Конституция и законодательные акты / [редкол. : В. А. Туманов (пред.) и др. ; сост. Б. А. Страшун ; под ред. И. П. Ильинского]. – М. : Прогресс, 1987. – 480 с.
- 318.** Конституції нових держав Європи та Азії / [В. Шаповал (наук.ред.) ; С. Головатий (упоряд.)] ; Українська правнича фундація. – К. : Право, 1996. – 544 с.
- 319.** Конституція України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 1996. – 116 с.
- 320.** Zprava o zahraniční politice České Republiky za období od ledna 2005 do prosince 2005. – Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České Republiky, 2006. – 414 с.
- 321.** Pražská deklarace Visegrádské skupiny, 6. 5. 1992 // Česká zahraniční politika. Dokumenty. – 5/1992. – Praha : FMZV, 1992. – S. 455–457.
- 322.** Report on the Foreign Policy of the Czech Republic between July 1998 and December 1999. – Prague : Foreign Affairs of the Czech Republic, 2000. – 295 s.
- 323.** Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Středoevropské dohody o volném obchodu mezi Českou republikou, Maďarskou republikou, Polskou republikou a Slovenskou republikou // Zbirka zákonů České Republiky. – 1995. – Č. 54. – Částka 11. – S. 522–531.

2.2. Статті, виступи, інтерв'ю державних і політичних діячів

України та Чехії

- 324.** В умовах демократії політик може підвести виборців тільки один раз (інтерв'ю экс-президента Чехії Вацлава Гавела) / Юлія Мостова // Дзеркало тижня. – 2004. – № 6 (481). – С. 4–5.

- 325.** Впереди много работы (интервью посла Украины в Чехии И. Кулебы) / Ирина Тепова // Чехия сегодня. – 2006. – октябрь. – С. 3.
- 326.** Вступне слово посла Чеської Республіки в Україні Карела Штіндла // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2002/2003. – С. 6.
- 327.** Вступне слово посла Чеської Республіки в Україні Карела Штіндла // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2004/2005. – С. 5.
- 328.** Вступне слово посла Чеської Республіки в Україні Карела Штіндла // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2005/2006. – С. 5.
- 329.** Дипломати торують стежки (інтерв'ю першого заступника міністра закордонних справ Миколи Макаревича) / Валерій Джигун // Урядовий кур'єр. – 1992. – квітень. – С. 7.
- 330.** Дипломатія українською мовою (інтерв'ю міністра закордонних справ УРСР А. М. Зленка) / В. Джигун// Урядовий кур'єр. – 1991. – травень. – С. 7.
- 331.** Економічний і соціальний розвиток України у 1995 р. Щорічна доповідь Президента України про внутрішню і зовнішню політику України. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 1996. – 387 с.
- 332.** Ексклюзивне інтерв'ю “Порогів” з Прем'єр-міністром України В. Ющенком / Богдана Костюк, Лідія Райчинець // Пороги. – 2000. – № 4. – С. 19–20.
- 333.** Зайві бюрократичні бар'єри у поїздках наших громадян повинні зникнути (інтерв'ю посла Чеської Республіки в Україні Карела Штіндла) / Олекса Лівінський // Пороги. – 2003. – № 6. – С. 19–20.
- 334.** Зленко А. М. Від внутрішніх потреб до зовнішніх пріоритетів: виступи, промови, інтерв'ю, статті / А. М. Зленко. – К. : Преса України, 2002. – 346 с.
- 335.** Зовнішня політика України: від романтизму до прагматизму (виступи, промови, інтерв'ю та статті міністра закордонних справ України А. М. Зленка). – К. : Преса України, 2001. – 370 с.
- 336.** Інтерв'ю Богдана Райчинця / Олекса Лівінський // Пороги. – 2000. – № 2. – С. 10.
- 337.** Інтерв'ю посла України в Чеській Республіці А. Озадовського журналу “Пороги” / Павло Бальковський, Богдан Копчак // Пороги. – 1996. – № 3. – С. 8–10.

- 338.** Ми повинні подбати про кожного громадянина (інтерв'ю посла України в Чеській Республіці Івана Кулеби) / Олекса Лівінський // Пороги. – 2005. – № 6. – С. 10–11.
- 339.** Мы голосовали за другой Евросоюз (интервью премьер-министра Мирека Тополанэка) / Влад Чех // Чехия сегодня. – 2004. – май. – С. 2.
- 340.** Не має тих терезів, за допомогою яких можна визначити, яка країна більше лобіює інтереси України в НАТО і ЄС (інтерв'ю міністра закордонних справ України Б. Тарасюка) / Ленка Кнап // Український журнал. – 2007. – № 2. – С. 8–9.
- 341.** Новий курс України: Засади внутрішньої і зовнішньої політики; Про проект Закону України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України” (виступ О. О. Мороза у Верховній Раді України) / [упоряд. В. В. Кізима]. – К., 1999. – 36 с.
- 342.** Основою майбутньої європейськості мало б стати право кожної людини бути самим собою (інтерв'ю посла Чеської Республіки в Україні Йозефа Врабеця) / Віталій Абліцов // Хроніка–2000. – 1998. – № 25–26. – С. 13–14.
- 343.** Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 1996 р.” / [В. М. Литвин (заг. керівництво підгот. послання)]. – Офіц. вид. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2002. – 144 с.
- 344.** Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2000 р.” / [В. М. Литвин (заг. керівництво підгот. послання)]. – Офіц. вид. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2001. – 404 с.
- 345.** Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2001 р.” / [В. М. Литвин (заг. керівництво підгот. послання)]. – Офіц. вид. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2002. – 414 с.
- 346.** Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 р.” / [В. М. Литвин (заг. керівництво

підгот. послання)]. – Офіц. вид. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2004. – 470 с.

347. Промова Президента Чеської Республіки Вацлава Гавела з нагоди одержання почесного докторського диплому у Київському національному університеті імені Т. Г. Шевченка // Хроніка 2000. – 1998. – № 25–26. – С. 12–18.

348. Рудяков П. Європейський Союз після розширення: проблеми і перспективи, “український контекст”: Наук. доповідь виголошена на засіданні вченої ради Національного ін-ту стратегічних досліджень, 22 грудня 2004 р. / Рудяков П. – К. : ТОВ УВПК, 2005. – 30 с.

349. Сучасна суспільно-політична ситуація в Україні (виступ Голови Верховної Ради України В. Литвина в Асоціації з міжнародних питань (Прага, Чехія)) // Парламентські вісті. Тижневик Верховної Ради України. – 2005. – 7–11 лютого. – № 2 (98). – С. 23–34.

350. Україна і Європа (виступ Президента України Л. М. Кравчука на Міжнародному Бертельсманнівському форумі 23 жовтня 1993 року) // Урядовий кур’єр. – 1993. – 26 жовтня. – С. 3.

351. Україна побоюється стати буфером (інтерв’ю міністра закордонних справ України Г. Удовенка) / Їржі Доубрава // Пороги. – 1996. – № 1. – С. 15.

352. Українське суспільство є дуже європейським (інтерв’ю посла Чеської Республіки в Україні Карела Штіндла) / Олекса Лівінський // Пороги. – 2003. – № 1. – С. 8–9.

353. Цього року Україні виділено 140 мільйонів євро (інтерв’ю М. Корнаро – директора агенції EuropeAid) / Роман Цимбалюк // Євробюлетень. – 2007. – жовтень. – С. 6.

354. Шлях України – через реформи до Європейського співтовариства. Чехія може допомогти (інтерв’ю посла Чеської Республіки в Україні Павела Маші) / Павло Бальковський // Пороги. – 1993. – № 3. – С. 17–19.

355. Směr Evropská unie (rozhovor s hlavním vyjednavacem ČR Pavlem Teličkou) // Mezinárodní politika. – 2002. – № 3. – S. 12–13.

- 356.** Směr Evropská unie (rozhovor s hlavním vyjednávačem ČR Pavlem Teličkou) // Mezinárodní politika. – 2002. – № 5. – S. 16–17.
- 357.** Směr Evropská unie (rozhovor s hlavním vyjednávačem ČR Pavlem Teličkou) // Mezinárodní politika. – 2002. – № 10. – S. 17–18.
- 358.** Směr Evropská unie (rozhovor se státním tajemníkem pro evropské záležitosti a 1. náměstkem ministra zahraničních věcí České Republiky Janem Kohoutem) // Mezinárodní politika. – 2003. – № 5. – S. 25–26.
- 359.** V kvalitě života je Evropa dál než Amerika (rozhovor “Mezinárodní politiky” s předsedou Českomoravské konfederace odborových svazů a senátorem za Pelhřimovsko Milanem Štěchem // Mezinárodní politika. – 2006. – № 1. – S. 33–35.
- 360.** Vstup do Evropské unie klade české diplomacii nové výzvy (projev ministra zahraničních věcí České Republiky Cyrila Svobody) // Mezinárodní politika. – 2004. – № 10. – S. 20–22.
- 361.** Zahraniční politika České Republiky: možnosti středně velkého státu (projev ministra zahraničních věcí ČR Jana Kavana v Senátu PČR. Praha, Valdštejnský palác 27 listopadu 2001) // Mezinárodní politika. – 2002. – № 1. – S. 4–6.

2.3. Преса

- 362.** Вільне життя. – 2007.
- 363.** Голос України. – 1991–2008.
- 364.** Діловий вісник. – 2004–2006.
- 365.** Євробюлетень. – 2002–2008.
- 366.** Зборівська дзвіниця. – 1997, 2006.
- 367.** Зовнішні справи. – 2007–2008.
- 368.** НОВА тернопільська газета. – 2004.
- 369.** Парламентські вісті. – 2005.
- 370.** Політика і час. – 1997–2006.
- 371.** Пороги. – 1993–2005.

372. Предпринимательская деятельность в Чешской Республике 2004/2005–2005/2006.
373. Радянське село. – 1990.
374. Тернопіль вечірній. – 2007.
375. Україна – ЄС. – 2005.
376. Український журнал. – 2005–2008.
377. Український світ. – 1998.
378. Український форум. – 2004.
379. Урядовий кур'єр. – 1991–2008.
380. Чеська Республіка – ваш партнер. – 2002/2003–2005/2006.
381. Чехия сегодня. – 2004–2006.
382. Чешская Республика ваш торговый партнёр. – 2000/2001.
383. Dnes. – 2005
384. Ekonom. – 2006.
385. Hospodařské noviny. – 2006–2008
386. Lidove noviny. – 2005–2008.
387. Mezinárodní politika. – 2000–2006.
388. Mezinarodny vztahy. – 1993.
389. Obchod Kontakt Marketing. – 2004.
390. Travel in the Czech Republic. – 2006.

2.4. Статистика

391. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 1995 рік. – Держкомстат України. – Тернопіль. – 44 с.
392. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 1996 рік. – Держкомстат України. – Тернопіль. – 39 с.
393. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 1997 рік. – Держкомстат України. – Тернопіль. – 55 с.

- 394.** Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 1998 рік. – Держкомстат України. – Тернопіль. – 52 с.
- 395.** Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 1999 рік. – Держкомстат України. – Тернопіль. – 71 с.
- 396.** Зовнішня торгівля товарами та послугами Тернопільської області у 2000 році. – Держкомстат України. – Тернопільське обласне управління статистики. – Тернопіль, 2001. – 178 с.
- 397.** Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 2001 рік. – Держкомстат України. – Тернопільське обласне управління статистики. – Тернопіль, 2002. – 157 с.
- 398.** Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 2002 рік. – Держкомстат України. – Тернопільське обласне управління статистики. – Тернопіль, 2003. – 172 с.
- 399.** Зовнішня торгівля Тернопільської області товарами і послугами у 2003 році. – Держкомстат України. – Тернопільське обласне управління статистики. – Тернопіль, 2004. – 88 с.
- 400.** Зовнішня торгівля України товарами за січень-вересень 2008 року. Експрес-випуск. – К. : Державний комітет статистики України, 2008. – 22 с.
- 401.** Статистичний щорічник України за 2000 рік. Державний комітет статистики України. – К. : Техніка, 2001. – 598 с.
- 402.** Статистичний щорічник України за 2001 рік. Державний комітет статистики України. – К. : Техніка, 2002. – 644 с.
- 403.** Статистичний щорічник України за 2002 рік. Державний комітет статистики України. – К. : Консультант, 2003. – 664 с.
- 404.** Статистичний щорічник України за 2003 рік. Державний комітет статистики України. – К. : Консультант, 2004. – 632 с.
- 405.** Статистичний щорічник України за 2004 рік. Державний комітет статистики України. – К. : Консультант, 2005. – 592 с.
- 406.** Статистичний щорічник України за 2005 рік. Державний комітет статистики України. – К. : Консультант, 2006. – 575 с.

407. Статистичний щорічник України за 2006 рік. Державний комітет статистики України. – К. : Консультант, 2007. – 551 с.

3. Публіцистика

408. Акімова Г. Взгляд остуда / Галина Акімова // Чехия сегодня. – 2006. – октябрь. – С. 4.

409. Березко В. Чехия и Украина – неиспользованные возможности... / В. Березко // Финансовая Украина. – 1996. – 13 февраля. – С. 6.

410. Вапеникова Я. Прямые иностранные инвестиции: оживление в ближайшем будущем, благодаря услугам / Яна Вапеникова // Чешская торговля и предпринимательство. – 2004. – № 11–12. – С. 8.

411. Гаврилюк Л. Чехия и Украина – надежное партнерство / Л. Гаврилюк // Посредник. – 1997. – 27 октября. – С. 23.

412. Гаврилюк Л. Чехия и Украина – сложное многообразие факторов сотрудничества на современном этапе / Л. Гаврилюк // Посредник. – 2000. – 20 марта. – С. 9.

413. Гаврош О. На чесько-українському фронті переміни / Олександр Гаврош // Пороги. – 2003. – № 1. – С. 13.

414. Гоці С. Нові кордони та нова політика в Європі / Сандро Гоці // Євробюлетень – 2003. – вересень. – С. 10–12

415. Даниленко А. Шануйся, палата, знаннями багата / Андрій Даниленко // Діловий вісник. – 2003. – січень. – № 1. – С. 2–3.

416. Дацюк Л. Міграція: загроза чи реальний шанс / Л. Дацюк // Урядовий кур'єр. – 2008. – 5 вересня. – С. 4.

417. Дрбал О. Чеській Богемці в Україні – 95 років / Олександр Дрбал // Пороги. – 2000. – № 3. – С. 8–10.

418. Дубска Д. Заметная динамика роста внешней торговли центральнойвропейской “четверки” / Драгомира Дубска // Чешская торговля и предпринимательство. – 2006. – № 9–10. – С. 7–8.

419. Заїц Б. У чеському дзеркалі / Борис Заїц // Політика і час. – 1997. – № 4. – С. 51–53.
420. Зарицький О. В-4 + / Олексій Зарицький // Зовнішні справи. – 2008. – липень. – С. 18–21.
421. Звенигородський А. Взаємовигідне партнерство / А. Звенигородський // Діловий вісник. – 2005. – травень. – № 8. – С. 2.
422. Зеленько Г. Вишеградська четвірка матиме на заході те, що заробить на сході / Галина Зеленько // Політика і час. – 2005. – № 2. – С. 38–46.
423. Зукал Й. Чешская Республика и Европейский Союз / Йиржи Зукал // Предпринимательская деятельность в Чешской Республике. – 2004/2005. – С. 66–72.
424. Каричак Я. Звідки “ростуть ноги” у політичного сепаратизму Закарпаття / Ярослав Каричак // Пороги. – 1996. – № 3. – С. 15–16.
425. Каймаков А. Как Чехия готовится вступить в Евросоюз и что из этого получается / Антон Каймаков // Чехия сегодня. – 2004. – февраль. – С. 2.
426. Кнап Л. Фебіофест 2003. Міжнародне свято кіно / Ленка Кнап // Пороги. – 2003. – № 1. – С. 28.
427. Ковалишин Л. За Ямбурзьким рахунком / Людмила Ковалишин // Зовнішні справи. – 2007. – листопад. – С. 48–49.
428. Ковальов С. В умовах сприятливої цінової кон’юнктури (огляд зовнішньої торгівлі України у січні – червні 2004 р.) / Сергій Ковальов // Діловий вісник. – 2004. – листопад. – № 11. – С. 6–7.
429. Ковальов С. З урахуванням кон’юнктури (огляд зовнішньої торгівлі України у 2001 р.) / Сергій Ковальов // Діловий вісник. – 2002. – травень. – № 5. – С. 7–8.
430. Ковальов С. Під впливом процесів диверсифікації (огляд зовнішньої торгівлі України у 2003 р.) / Сергій Ковальов // Діловий вісник. – 2004. – травень. – № 5. – С. 12–15.
431. Колесніченко Н. Українська історична культурна спадщина в Чеській Республіці / Н. Колесніченко // Український світ. – 1998. – № 4–6. – С. 44–45.
432. Копчак Б. Кордони відмінили, але вони нікуди не зникли / Богдан Копчак // Український журнал. – № 2. – 2008. – С. 6–7.

433. Копчак Б. Чехів розділило питання радарів / Богдан Копчак // Український журнал. – 2007. – № 2. – С. 5.
434. Копчак Б. Українські плани в Празі підтримали навіть угорці / Богдан Копчак // Український журнал. – 2008. – № 5. – С. 6–7.
435. Костюк Б. Нова діаспора як дзеркало української незалежності / Богдана Костюк // Пороги. – 1999. – № 2. – С. 8.
436. Кочік Р. Чеські урядовці скоро заговорять українською / Рене Кочік, Олекса Лівінський // Пороги. – 2001. – № 4. – С. 13.
437. Кочік Р. Віза ускладнює життя і чехам, і українцям / Рене Кочік // Пороги. – 2000. – № 4. – С. 8.
438. Кошова В. Знайомство з “українською Прагою” / В. Кошова // Пороги. – 1997. – № 1. – С. 9–10.
439. Лавринович О. Українсько-чеська співпраця / О. Лавринович // Каменяр. – 2008. – № 7. – С. 1.
440. Левицький М. Зустріч президентів у Львові / Мирослав Левицький // Пороги. – 1999. – № 2. – С. 13–14.
441. Леонтієва Я. “Зелений коридор” до Чехії може стати реальністю / Яна Леонтієва // Український журнал. – 2007. – № 12. – С. 6–7.
442. Леонтієва Я. “Легальна міграція – відкритий шанс”..., але цього разу не для Вас / Яна Леонтієва, Інна Біланин // Пороги. – 2004. – № 4. – С. 24–25.
443. Лівінський О. Львівська богемістика / Олекса Лівінський // Пороги. – 2003. – № 3. – С. 10–11
444. Лівінський О. Фата-моргана чесько-української дружби / Олекса Лівінський // Пороги. – 2005. – № 3. – С. 19.
445. Лубківський Р. Україна та Чехія повинні стати партнерами в творенні нової європейської політики / Роман Лубківський // Пороги. – 1993. – № 1–2. – С. 13–14.
446. Макогон Ю. В. О проблемах депрессивных территорий / Ю. В. Макогон // Діловий вісник. – 2004. – лютий. – № 2. – С. 16–18.
447. Меліоріс Ю. Алгоритми розвитку взаємовигідного співробітництва / Юрай Меліоріс // Політика і час. – 1997. – № 6. – С. 32–34.

448. Мідянка П. *Lingua Bohemika* / Петро Мідянка // Український журнал. – 2007. – № 10. – С. 18.
449. Озадовський А. Україна і Чехія: новий етап співпраці / Андрій Озадовський // Голос України. – 1995. – 6 жовтня. – С. 3.
450. Оприщенко И. В. Чехия – Украина: укрепление сотрудничества / И. В. Оприщенко // Чехия сегодня. – 2005. – сентябрь. – С. 4.
451. Пасемко І. “Аудієнція” Вацлава Гавела на українській сцені / Іван Пасемко // Пороги. – 2000. – № 4. – С. 18.
452. Пастух Р. Гіркі крони / Роман Пастух // Пороги. – 1997. – № 2. – квітень–червень. – С. 18–20.
453. Петрова-Касаткина А. ЕС: новая версия коммунизма / Александра Петрова-Касаткина // Чехия сегодня. – 2004. – май. – С. 3.
454. Проді Р. Жити по-сусідськи / Романо Проді, Кріс Патен // Євробюлетень – 2003. – березень. – С. 8–9
455. Ржігова М. Що є ІОМ / Марія Ржігова // Пороги. – 2003. – № 4. – С. 24–25.
456. Розов А. В новую Европу со старыми проблемами / Анатолий Розов // Чехия сегодня. – 2004. – май. – С. 3.
457. Свобода Д. Початок новітніх чесько-українських відносин / Давід Свобода // Український журнал. – 2007. – № 11. – С. 12–13.
458. Снігур А. В Чеській Республіці право меншин на власну пресу гарантоване конституцією / А. Снігур // Пороги. – 1997. – № 1. – С. 14.
459. Сорока М. Наближення до Європи / Михайло Сорока // Урядовий кур'єр. – 1994. – 16 червня. – С. 1–2.
460. Сорока М. Україна – партнер перспективний / Михайло Сорока // Урядовий кур'єр. – 1994. – 21 липня. – С. 3.
461. Сорока М. У центрі Європи / Михайло Сорока // Урядовий кур'єр. – 1992. – 19 липня. – С. 2.
462. Тимченко А. Украина: между Европой и собственным прошлым / Александр Тимченко // Чехия сегодня. – 2006. – октябрь. – С. 5.

463. Троценко Р. ЧСФР: пошук свого шляху / Ростислав Троценко // Урядовий кур'єр. – 1992. – 14 серпня. – С. 7.
464. Устич С. Нужно более уверенно работать на рынке Чехи / Сергій Устич // Діловий вісник. – 2003. – листопад. – № 11. – С. 8.
465. Устич С. Україна – Чехія: партнерство, спрямоване у перспективу / Сергій Устич // Політика і час. – 2003. – № 11. – С. 14–23.
466. Устич С. У руслі успішного співробітництва / Сергій Устич // Політика і час. – 2001. – № 3. – С. 3–7.
467. Фалтусова Г. Торговельно-економічні відносини між ЧР та Україною / Гелена Фалтусова // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2004/2005. – С. 8–10.
468. Фалтусова Г. Стан торговельно-економічних відносин між ЧР та Україною й можливості їхнього подальшого розвитку / Гелена Фалтусова // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2005/2006. – С. 8–9.
469. Фельдман В. Украина – Чехия: перспективы делового сотрудничества / Вадим Фельдман // Деловая Украина. – 1998. – № 4. – С. 5.
470. Філіпенко А. С. Шляхи інтеграції України / Антон Сергійович Філіпенко // Діловий вісник. – 2006. – травень. – № 5. – С. 20–21.
471. Фойтахова Г. Україна – цікава країна ресурсів туристичного руху / Гана Фойтахова // Чеська Республіка – ваш партнер. – 2005/2006. – С. 16.
472. Шершень М. Депутати поділилися грошима з пам'ятниками / Мирослава Шершень // Рівне вечірнє. – 2007. – 10 травня. – С. 3–4.
473. Шнирков О. І. Україна – ЄС: результати і перспективи співробітництва / О. І. Шнирков // Діловий вісник. – 2003. – вересень. – № 9. – С. 8–9.
474. Шокало О. Інтеграція чи повернення додому / О. Шокало // Дзеркало тижня. – 2005. – 8 квітня.
475. Янковський Н. Иностранное инвестирование в экономику Украины / Н. Янковський // Діловий вісник. – 2005. – травень. – № 5. – С. 16–17.

4. Дослідження

- 476.** Андрущенко (Гринько) С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі : [монографія] / Андрущенко (Гринько) С. В. – К. : Логос, 2005. – 286 с.
- 477.** Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті / Бжезінський З. ; [переклад з англ.]. – К. : Видавничий дім Києво-Могилянська академія”, 2006. – 102 с.
- 478.** Бутейко А. Д. Зовнішня політика України в 1991–1997 роках: підсумки та перспективи / А. Д. Бутейко // Міжнародна науково-практична конференція “Геополітичне майбутнє України” (19–20 березня 1998 р., м. Київ). – К. : Дипломатична академія України при МЗС України, Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т.Шевченка, 1998. – С. 9–13.
- 479.** Бутейко А. Д. Куди прямує Україна / А. Д. Бутейко. – К. : Видавничий Дім “Юридична книга”, 2001. – 56 с.
- 480.** Валевський О. Л. Структура геополітичних інтересів України / О. Л. Валевський, М. Н. Гончар. – К. : НІС, 1995. – 94 с.
- 481.** Василенко С. Д. Українська геополітика та її європейський напрямок / Василенко С. Д. // Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць / [відп. ред. Л. І. Кормич]. – Одеса : Астропринт, 1999. – Вип. 6–7. – С. 199–208.
- 482.** Васильєва-Чикаленко Л. Д. Україна в міжнародних відносинах (1944–1996) / Васильєва-Чикаленко Л. Д. – К. : Освіта, 1997. – 368 с.
- 483.** Віднянський С. В. Українське питання в зовнішньополітичних концепціях Чехословаччини (1918–1989 рр.) / Віднянський С. В. // Український історичний журнал. – 1997. – № 1. – С. 43–61.
- 484.** Віднянський С. В. Україна як суб’єкт історії Європи у минулому і в наші дні / Віднянський С. В., Брицький П.П. // Україна в європейських міжнародних відносинах: [наук. зб.]. – К. : Інститут історії України НАН України, 1998. – С. 88–106.

- 485.** Віднянський С. В. Україна і Центрально-Східна Європа у XX столітті: уроки минулого і сучасність / Віднянський С. В., Вовканич І. І. // Дослідження історії соціально-економічного розвитку країн Центральної та Південно-Східної Європи: сучасний стан, проблеми, перспективи. – Ужгород : Патент, 1998. – С. 66–73.
- 486.** Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Україна в постмодерній системі міжнародних відносин / Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. // Науковий вісник Дипломатичної Академії України. – К. : Дипломатична Академія України при Міністерстві закордонних справ України, 2001. – Вип. 5. Українська зовнішня політика та дипломатія: десять років незалежності. – С. 140–148.
- 487.** Віднянський С. Вплив процесів глобалізації та європейської інтеграції на національно-культурне життя слов'янського світу / Степан Віднянський, Володимир Приходько, Іван Сюсько // XIII Міжнародний з'їзд славістів, Любляна, Словенія, 15–21 серпня 2003 р. Джерелознавство, історія та культурологія слов'янських народів: Доповіді. – К.: Інститут історії України НАН України, 2003. – С. 19–29.
- 488.** Вовканич І. Співробітництво України з центральноевропейськими державами – новими членами ЄС / І. Вовканич, О. Свеженцева // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 15. / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; [редкол. : М. Вегеш (гол. ред), С. Віднянський, Д. Данилюк та ін.] – Ужгород : СМП “Вісник Карпат”, 2005. – С. 133–140.
- 489.** Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 12. / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; [редкол. : М. Вегеш (гол. ред), С. Віднянський, Д. Данилюк та ін.]. – Ужгород : СМП “Вісник Карпат”, 2005. – С. 40–45.
- 490.** Вовканич І. Становлення міждержавних взаємин Чехії, Словаччини та України / Вовканич І., Сюсько І. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К. : Інститут історії України НАН України, 1998.– Вип. 7. – С. 225–229.

- 491.** Гальчинський А. С. Україна на перехресті геополітичних інтересів / А. С. Гальчинський. – К. : Знання України, 2002. – 180 с.
- 492.** Герасимчук Т. Зміна зовнішньополітичного курсу країн Центральної Європи у 90-ті рр. ХХ ст.: передумови та основні причини / Таміла Герасимчук // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 13 : Міжвідомчий збірник наукових праць присвячений пам'яті доктора історичних наук, професора І. М. Кулинича / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 178–199.
- 493.** Герасимчук Т. Країни Центрально-Східної Європи на шляху до Європейського Союзу: міжнародно-правові питання / Таміла Герасимчук // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 12 : Міжвідомчий збірник наукових праць на пошану члена-кореспондента НАН України І. М. Мельникової / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. – С. 256–273.
- 494.** Гнаткович О. Д. Євроінтеграція України: проблеми трансформації. [науково-навч. вид.] / Гнаткович О. Д. – Львів : ПАІС, 2005. – 80 с.
- 495.** Горенко О. “Європейський фініш” країн Центрально-Східної Європи і проблема економічного суверенітету / Олег Горенко // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 13: Міжвідомчий збірник наукових праць присвячений пам'яті доктора історичних наук, професора І. М. Кулинича / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 215–237.
- 496.** Денисюк В. На периферії європейських інтересів. Виклики регіональної інтеграції України в контексті європейського вибору / Віталій Денисюк // Політика і час. – 2002. – № 9. – С. 21–37.
- 497.** Дзьобко А. Б. Можливості і шляхи входження України у Європейську спільноту / А. Б. Дзьобко. – К. : Знання, 2000. – 29 с.
- 498.** Европейские страны СНГ. Место в Большой Европе: [сб. статей] / [М. М. Наринский (отв. ред.)] ; Московский гос. ин-т международных

отношений (ун-т МИД России) ; Фонд Розы Люксембург. – М. : Международные отношения, 2005. – 306 с.

499. Задорожнюк Э. Г., Шимов Я. В. Первое десятилетие политической истории Чешской Республики 1993–2003 гг. / Э. Г. Задорожнюк, Я. В. Шимов // Чехия и Словакия в XX веке: очерки истории: в 2-х кн. / [отв. ред. В. В. Марьина] ; Ин-т славяноведения. – М. : Наука, 2005. – Кн. 2. – 2005. – С. 332–382. – (XX век в документах и исследованиях).

500. Зленко А. М. Зовнішня політика незалежної України: десять років випробувань і здобутків // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К. : Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України, 2001. – Вип. 5. Українська зовнішня політика та дипломатія: десять років незалежності. – С. 5–10.

501. Івченко О. Г. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан / О. Г. Івченко. – К. : РІЦ УАННП, 1997. – 688 с.

502. Карпенко С. Українська діаспора в Чеській Республіці: досягнення та проблеми сьогодення / Світлана Карпенко // Українознавство. – 2006. – № 2. – С. 292–294.

503. Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917–1923 рр.) / Т. Ківшар. – К. : “Логос”, 1996. – 337 с.

504. Кіцила Л. Труднощі й здобутки Чеської Республіки на шляху до Європейського Союзу (1996–2000) / Кіцила Л. // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – Львів, 2002. – Вип. 9. – С. 70–75.

505. Кіцила Л. Особливості інтеграційного процесу Чеської Республіки до ЄС / Кіцила Л. // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – Львів, 2003. – Вип. 10. – С. 55–59.

506. Кіцила Л. Чеська Республіка на шляху інтеграції до Європейського Союзу / Кіцила Л. // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – Львів, 2004. – Вип. 12. – С. 53–58.

- 507.** Кіцила Л. Трансформація зовнішньої політики Чеської Республіки в контексті європейської інтеграції (1990–2004) / Кіцила Л. // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – Львів, 2004. – Вип. 14. – С. 22–28.
- 508.** Кіш Є. Новий кордон – нова модель відносин. Інтеграція країн Центральної Європи до ЄС: геополітичні наслідки для України / Єва Кіш // Політика і час. – 2004. – № 6. – С. 65–72.
- 509.** Кіш Є. Феномен Вишеграду / Єва Кіш // Політика і час. – 2006. – № 4. – С. 16–24.
- 510.** Ковальова О. О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України: [монографія] / Ковальова О. О. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 340 с.
- 511.** Коротченко Т. Чеська Республіка: взаємозв'язок між внутрішньо-політичною ситуацією та зовнішньою політикою / Коротченко Т. // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць студентів та аспірантів. – Вип. 6 (Ч. 2.). – К. : РВ “Київський університет”, 1998. – С. 67–72.
- 512.** Корсак Р. Динаміка розвитку українсько-чеського економічного співробітництва за період 1993–2003 рр. / Корсак Роман // Carpatica – Карпатика : [науковий збірник]. – Ужгород : Ліра, 2005. – Вип. 16., присвячений світлій пам'яті педагога і вченого Т. Сопка. – С. 208–212.
- 513.** Корсак Р. Економічне співробітництво України і Чеської Республіки (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) / Р. Корсак // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 13. / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; [редкол. : М. Вегеш (гол. ред), С. Віднянський, Д. Данилюк та ін.]. – Ужгород : СМП “Вісник Карпат”, 2005. – С. 177–180.
- 514.** Корсак Р. Українсько-чеське економічне і правове співробітництво: стан і перспективи / Роман Корсак // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 12 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; [редкол. : М. Вегеш (гол. ред), С. Віднянський, Д. Данилюк та ін.]. – Ужгород : СМП “Вісник Карпат”, 2005. – С. 55–60.

- 515.** Корсак Р. В. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991–2005 рр. : [монографія] / Корсак Роман Володимирович. – Ужгород : Гражда, 2007. – 208 с.
- 516.** Кріль М. Україна в міжнародних об'єднаннях і організаціях / Михайло Кріль // Педагогічна думка. – 2004. – № 1. – С. 35–39.
- 517.** Кріль М. Україна і Євросоюз: шляхи співпраці / Михайло Кріль // Педагогічна думка. – 2006. – № 4. – С. 3–11.
- 518.** Кріль М. Роман Корсак. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991–2005 рр. – Ужгород: Гражда, 2007. – 202 с. [рец. на кн.] / Михайло Кріль, Олена Цуп // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія / [за заг. ред. проф. І. С. Зуляка]. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – Вип. 1. – 359–362.
- 519.** Лемак В. Становлення і розвиток партійної системи Чеської Республіки (1989–2000) / В. Лемак // Carpatica – Карпатика : [науковий збірник]. – Ужгород : “Романа ПОВЧ”, 2002. – Вип. 16. Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи. – С. 247–256.
- 520.** Литвин В. М. Зовнішня політика України: 1990 – 2000 / В. М. Литвин // Віче. – 2000. – № 12. – С. 24–25.
- 521.** Литвин В. Україна: Європа чи Євразія? / Володимир Литвин. – К. : Лі-Терра, 2004. – 512с.
- 522.** Лоссовський І. Як форум політичного діалогу. Десять років участі України в діяльності ОБСЄ: деякі підсумки та основні пріоритети / Ігор Лоссовський, Михайло Оснач // Політика і час. – 2002. – № 3. – С. 30–36.
- 523.** Макар Ю. І. Українці в постсоціалістичних країнах Центрально-Східної Європи: чисельність, організоване життя, проблема збереження національної ідентичності / Макар Ю. І. // Політологічні та соціологічні студії. Збірник наукових праць. – Т. 3. – Чернівці : Рута, 2005. – С. 103–113.
- 524.** Мельникова І. М. Біля джерел формування зовнішньої політики суверенної української держави / Мельникова І. М. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 5. – К. : Інститут історії України НАН України, 1995. – С. 5–30.

- 525.** Мельникова І. М. Україна у новому геополітичному устрої Центральної і Південно-Східної Європи (90-ті роки ХХ ст.) / Мельникова І. М., Мартинов А. Ю. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 10. – К. : Інститут історії України НАН України, 2001. – С. 95–99.
- 526.** Многонациональный Одесский край: образ и реальность: Документы. Очерки. Материалы / [авт.-сост. : Л. А. Ануфриев, В. Н. Ковальчук, П. И. Надолишний, Ф. В. Резник, А. П. Якубовський] ; Одес. гос. ун-т. – М. : Старий сад, 1997. – Т. 2. – 300 с.
- 527.** Мороз Д. Досвід Вишеградського співробітництва в контексті реалізації сучасної євроінтеграційної стратегії України / Дмитро Мороз // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 14: Міжвідомчий збірник наукових праць / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2005. – С. 154–161.
- 528.** Мороз Д. Етапи співробітництва країн-членів Вишеграду / Дмитро Мороз // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 13 : Міжвідомчий збірник наукових праць присвячений пам'яті доктора історичних наук, професора І. М. Кулиничка / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 207–215.
- 529.** Мотрук С. Головні напрями зовнішньої політики Чеської Республіки на рубежі ХХ–ХХІ ст. / Світлана Мотрук // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 13 : Міжвідомчий збірник наукових праць присвячений пам'яті доктора історичних наук, професора І. М. Кулиничка / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 199–207.
- 530.** Мотрук С. М. Українці в Чехії: національно-культурне та політичне життя / Мотрук С. М. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 11 : [міжвідомчий збірник наукових праць] / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2002. – С. 198–206.
- 531.** Наталенко І. Україна і Чехія: віхи історичних взаємин / Іван Наталенко // Українознавство. – 2003. – №1. – С. 255–257.

- 532.** Павлюк О. Україна в Центрально-Східній Європі / О. Павлюк // Міжнародна науково-практична конференція “Геополітичне майбутнє України” (19–20 березня 1998 р., м. Київ). – К. : Дипломатична академія України при МЗС України, Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка, 1998. – С. 39–46.
- 533.** Пахомов Ю. Україна як суб’єкт та об’єкт міжцивілізаційних взаємодій / Ю. Пахомов // Міжнародна науково-практична конференція “Геополітичне майбутнє України” (19–20 березня 1998 р., м. Київ). – К. : Дипломатична академія України при МЗС України, Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка, 1998. – С. 20–24.
- 534.** Передрій О. Розлучення по-чехословацьки / О. Передрій, І. Сюсько // Політика і час. – 1993. – № 3. – С. 55–59.
- 535.** Піляєв І. С. Рада Європи в сучасному євроінтеграційному процесі : [монографія]. – К. : Видавничий дім “Юридична книга”, 2003. – 436 с.
- 536.** Приходько В. Вплив парламентських виборів 2002 р. у Чехії та Словаччині на Центрально-Східну Європу / В. Приходько // Carpathica–Карпатика. Вип. 19. Історія і культура Карпат (до десятиріччя утворення НДІ карпатознавства). – Ужгород : УжНУ, 2002. – С. 334–345.
- 537.** Приходько В. Становлення нової політичної системи Чеської Республіки в умовах трансформаційної кризи середини 90-х рр. ХХ ст. / Володимир Приходько // Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 13 : Міжвідомчий збірник наукових праць присвячений пам’яті доктора історичних наук, професора І. М. Кулинича / [відп. ред. С. В. Віднянський. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 162–178.
- 538.** Приходько В. Стратегічні дослідження перспектив співробітництва України з державами Центрально-Східної Європи в контексті євроінтеграційних процесів / Володимир Приходько // Актуальні проблеми стратегії розвитку України: регіональний вимір. До 5-ої річниці заснування Закарпатського філіалу НІСД. Науковий збірник. – Ужгород : Видавництво В. Падяка, 2003. – С. 29–42.

- 539.** Раханський А. Десять років в парламентській асамблеї Ради Європи / А. Раханський / [під заг. ред. Є. К. Козачука, А. С. Корнійчука]. – К. : Фенікс. – 2006. – 272 с.
- 540.** Руденко Г. М. Представництва іноземних держав в Україні: Статус, протокол, обслуговування, законодавчі акти / Руденко Г. М. / [під заг. ред. П. О. Кривонос]. – К. : І.В.Ц “Планета”, 2004. – 352 с.
- 541.** Руденко Г. М. Україна дипломатична / Г. М. Руденко. – К. : Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв, 1990. – 302 с.
- 542.** Сорока М. М. Світ відкриває Україну: про зовнішню політику української держави у 90-х рр. ХХ ст.: статті, документи, коментарі / Сорока М. М. – К., 2000. – 680 с.
- 543.** Сюсько І. М. Співробітництво України з державами Центрально-Східної Європи: регіональний аспект міжнародної економічної інтеграції (90-ті роки) / І. М. Сюсько, В. В. Проноза // Україна в європейських міжнародних відносинах. Науковий збірник. – К. : Інститут історії України НАН України, 1998. – С. 117–139.
- 544.** Трудова міграція населення Тернопільської області: кількісний та географічний аспекти / Мінпраці та соц. політ. України ; Тернопільська облдержадміністрація. – Тернопіль : Лідер, 2002. – 98 с.
- 545.** Українська зовнішня політика та дипломатія: десять років незалежності / [за заг. ред. Б. І. Гуменюка, Л. С. Тупчієнка, В. Г. Ціватого. – К., 2001. – 352 с.
- 546.** Україна у сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / [за ред. Ф. М. Рудича]. – К. : МАУП, 2002. – 488 с.
- 547.** Українська державність у ХХ столітті. Історико-політологічний аналіз. – К. : Політична думка. – 1996. – 436 с.
- 548.** Цуп О. Громадсько-політичне та культурне життя українців в Чеській Республіці / Олена Цуп // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: тези доповідей першої міжнародної наукової конференції [“Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті”], (Львів, 8–10 березня 2006 р.) / Міністерство освіти і науки України, Українська Всесвітня Координаційна Рада [та ін]. – Львів : Міжнародний

інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету “Львівська політехніка”, 2006. – С. 330–333.

549. Цуп О. Договірні-правова база сучасних українсько-чеських відносин / Цуп Олена // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Історія. – Ужгород : Видавництво УжНУ “Говерла”, 2007. – Вип. 18. – С. 249–255.

550. Цуп О. В. Розвиток українсько-чеських взаємин за умов становлення незалежності України / Цуп О. В. // Сторінки історії: Збірник наукових праць. Вип. 23. / [відп. ред. Н. Ф. Гнатюк]. – К. : ІОЦ “Видавництво “Політехніка”, 2006. – С. 213–218.

551. Цуп О. В. Роль української діаспори в культурно-мистецьких взаєминах України та Чеської Республіки (1993–2006 рр.) / Цуп О. В. // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К. : Українське агентство інформації та друку “Рада”, 2008. – Т. XXI. – С. 486–492.

552. Цуп О. Тернопільщина в контексті українсько-чеського міжрегіонального співробітництва / Олена Цуп // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / [за заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – Вип. 3. – С. 157–161.

553. Цуп О. Торговельно-економічні відносини між Україною та Чеською Республікою (1993–2004 рр.) / Цуп О., Лазарович М. // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє / [за ред. М. В. Лазаровича. – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – Вип. 12. – С. 313–320.

554. Цуп О. Україна та Чеська Республіка в інтеграційній політиці Європейського Союзу / Олена Цуп // Науковий збірник Чернівецького університету : Збірник наукових статей. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці : Рута, 2008. – Вип. 378–370. – С. 126–130.

555. Цуп О. Українсько-чеські взаємини у 1991–2000 рр. / Олена Цуп // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія / [за заг. ред. проф. М. М. Алексієвця]. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – Вип. 4. – С. 333–337.

- 556.** Цуп О. В. Українсько-чеське співробітництво в сфері культури і освіти (90-ті рр. ХХ століття) / О. В. Цуп // Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний, науковий збірник. Вип. 11. Серія : історія. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 243–252.
- 557.** Цуп О. Формування системи двостороннього співробітництва між Україною та Чеською Республікою на початку 90-х рр. ХХ ст. / Олена Цуп // Україна–Європа–Світ. – Вип. 1 : Міжнародний збірник наукових праць / [гол. ред. Л. М. Алексієвець. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – С. 178–188.
- 558.** Чехословацьке військо в Україні під час Першої світової війни. Короткий історичний нарис – [упоряд. Ї. Гофман, В. Павлічка, А. Дрбал, М. Гофман]. – Прага : Чехословацька громада легіонерів, 2007. – 48 с.
- 559.** Шманько Г., Кіш Є. Вишеградський “чотирикутник”. Загальноєвропейська інтеграція східноєвропейських країн / Шманько Георгій, Кіш Єва // Політика і час. – 1994. – № 1. – С. 48–50.
- 560.** Щербакова Ю. А. Чешская Республика и НАТО / Ю. А. Щербакова // Страны Центральной и Восточной Европы на пороге ХХІ века : [пробл.-темат. сб.] / РАН ИНИОН. Центр науч.-информ. исслед. глобальных и региональных проблем. [редкол. вып. : Л. Н. Шаиншиева – отв. ред. и др.]. – М., 1999. – С. 134–140.
- 561.** Юськів О. Б. Проблеми трудових міграцій у Чеській Республіці до і після входження в ЄС // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: Міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих науковців (Луцьк 19–20 травня 2005 р.) / [за заг. ред. В. І. Лажніка, В. С. Федонюка]. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2005. – С. 208–210.
- 562.** Česká zahraniční politika před vstupem do Evropské unie / Vladimír Handl, Jan Hřích, Radek Khol, Petr Pavlík // Mezinárodní politika. – 2002. – № 1. – S. 9–10.
- 563.** Daublebsky K. Strategické partnerství ve střední Evropě / Klas Daublebsky, Gregor Schusterschitz // Mezinárodní politika. – 2001. – № 5. – S. 18–19.

- 564.** Dočkal V. Evropská Unie tak akorat. Praktický průvodce evropskou integrací / Vit Dočkal, Petr Kaniok. – Brno : Masaryková univerzita, 2005. – 69 s.
- 565.** Duleba A. Ukrajina – tretí rok samostatnosti. Hrozi destrukcia štátu? / A. Duleba // Medzinárodné otázky. – 1994. – № 3. – S. 62–77.
- 566.** Gombos L. První měsíce oranžové vlády / Lubomír Gombos // Mezinárodní politika. – 2005. – № 7. – S. 22–23.
- 567.** Gombos L. Ukrajina po volbách / Lubomír Gombos // Mezinárodní politika. – 2002. – № 6. – S. 18–19.
- 568.** Handl V. Česká zahraniční politika 1993–2005 od “návratu do Evropy” k evropeizaci. 1 část / Vladimír Handl, Otto Pick // Mezinárodní politika. – 2005. – № 8. – S. 13–15.
- 569.** Handl V. Česká zahraniční politika 1993–2005 od “návratu do Evropy” k evropeizaci. 2 část / Vladimír Handl, Otto Pick // Mezinárodní politika. – 2005. – № 9. – S. 20–22.
- 570.** Hřích J. Vývoj ekonomické dimenze zahraniční politiky České Republiky jako reakce na vývoj vnější pozice české ekonomiky / Jan Hřích // České republiky 1993–2004. Úspěchy, problémy a perspektivy / [Otto Pick, Vladimír Handl (eds.) a kolektiv autorů]. – Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2004. – S. 145–166.
- 571.** Jelínek P. Jak dál s českou rozvojovou spoluprací? / Petr Jelínek // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 8–10.
- 572.** Karlas J. OBSE a boj s terorismem: důsledky pro její roli / Jan Karlas // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 19–20.
- 573.** Karlík R. Česká zahraniční politika v evropském prostoru / Radomír Karlík // Mezinárodní politika. – 2003. – № 4. – S. 18–20.
- 574.** Kőnigova L. Od Konventu ke vstupu: česká debata k Evropské ústavní smlouvě / Lucie Kőnigova // Mezinárodní politika. – 2003. – № 11. – S. 4–5.
- 575.** Kopeček L. Politická krize na Ukrajině / Lubomír Kopeček // Mezinárodní politika. – 2001. – № 6. – S. 20.
- 576.** Kotvanová A. Stredoeurópska iniciatíva – forma regionálnej spolupráce / A. Kotvanová // Medzinárodné otázky. – 1997. – № 1. – S. 58–66.

- 577.** Kratochvíl P. Existuje česká východní politika? / Petr Kratochvíl // Mezinárodní politika. – 2007. – № 4. – S. 16–18.
- 578.** Kratochvíl P. Jak rozumět ukrajinským volbám: Tři (znovu) objevené pravdy / Petr Kratochvíl // Mezinárodní politika. – 2005. – № 2. – S. 13–15.
- 579.** Krejčí O. Státní idea a zahraniční politika / Oskar Krejčí // Mezinárodní politika. – 2000. – № 3. – S. 35–36.
- 580.** Kubáček J. Visegrádská spolupráce v Evropské unii / Jan Kubáček // Mezinárodní politika. – 2006. – № 9. – S. 19–20.
- 581.** Laryš M. Ukrajina opět v oranžové / Martin Laryš // Mezinárodní politika. – 2007. – № 12. – S. 31–33.
- 582.** Leška V. Minulost, přítomnost a budoucnost visegrádské spolupráce / Vladimír Leška // Mezinárodní politika. – 2003. – № 4. – S. 10–12.
- 583.** Leška V. Praha Ekonomické forum 2001 / Vladimír Leška // Mezinárodní politika. – 2001. – № 7. – S. 29–32.
- 584.** Losev I. Ruský televizní imperialismus na Ukrajině / Ivan Losev // Mezinárodní politika. – 2006. – № 7. – S. 14–15.
- 585.** Luňák P. Postsovětský proctor v prioritách české zahraniční politiky / Petr Luňák // Česká zahraniční politika: uvahí o prioritách. – Praha : Ustav mezinárodních vztahů, 1997. – S. 185–204.
- 586.** Mandelson P. Co nám členství Ukrajiny ve Světové obchodní organizaci říká o světové ekonomice? / Peter Mandelson // Mezinárodní politika. – 2008. – № 3. – S. 36–37.
- 587.** Maša P. Hra na vzorné sousedy / Pavel Maša // Mezinárodní politika. – 2007. – № 4. – S. 6–8.
- 588.** Matějka Z. Co nového přinesl Instambulsky summit OBSE / Zdeněk Matějka // Mezinárodní politika. – 2000. – № 1. – S. 20–23.
- 589.** Migrace jako globální fenomén / Robert Stojanov, Jiří Novosák, Tomáš Drobík, Tadeusz Sivek // Mezinárodní politika. – 2006. – № 10. – S. 15–17.
- 590.** OSCE Handbook. – Vienna : OSCE Press and Public Information Section, 2007. – 120 s.

- 591.** Oravec M. Strategické partnerstvo, alebo Visegrádska skupina? / Martin Oravec // Mezinárodní politika. – 2001. – № 6. – S. 22–24.
- 592.** Palata L. Ukrajinská budoucnost Visegrádu / Luboš Palata // Mezinárodní politika. – 2006. – № 9. – S. 24.
- 593.** Pavlík P. Splet' evropských institucí / Petr Pavlík // Mezinárodní politika. – 2000. – № 8. – S. 26–27.
- 594.** Pick O. Veřejná zahraniční politika / Otto Pick // Mezinárodní politika. – 2002. – № 1. – S. 9–10.
- 595.** Plíšek J. Visegrád se osvědčil a má budoucnost / Jan Plíšek // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 19–20.
- 596.** Robejšek P. Výzvy české diplomacie na prahu 21 století / Petr Robejšek // Mezinárodní politika. – 2002. – № 4. – S. 30–32.
- 597.** Ročenka 1997. Archdiocesan charity of Olomouc Diocesan charity of Ostrava-Opava Czech Republic. – Yearbook, 1997. – 320 s.
- 598.** Rouček L. Kontinuita české zahraniční politiky / L. Rouček // Mezinárodní politika. – 2002. – № 12. – S. 6–7.
- 599.** Smeikal V. Průvodce podnikatele Evropskou unií / V. Smeikal, R. Kadičar, L. Urban. – Praha, 2000. – 123 s.
- 600.** Sojka F. Chudý chudému pomůže těžko aneb sjednocování Evropy pod palbou z plynové roury / František Sojka // Mezinárodní politika. – 2001. – № 1. – S. 9–10.
- 601.** Svoboda G. Valeční hroby v zahraničí / G. Svoboda. – Praha : Československa obec legionářska, 1996. – 134 s.
- 602.** Šafaříková K. Evropská unie od Nice k euru. Co bude dál? / Kateřina Šafaříková // Mezinárodní politika. – 2002. – № 2. – S. 4–5.
- 603.** Šimon J. Barevné revoluce v zemích SNS: To be continued? / Jaroslav Šimon // Mezinárodní politika. – 2005. – № 5. – S. 24–28.
- 604.** Šimon J. Rusko a východoevropské státy SNS: co dál po vítězství Juščenka? / Jaroslav Šimon // Mezinárodní politika. – 2005. – № 4. – S. 18–20.
- 605.** Šišková N. Právní a politická kritéria pro vstup do / Naděžda Šišková // Mezinárodní politika. – 2000. – № 4. – S. 23–24.

- 606.** Šlosarčík I. Celkový pohled na Evropskou ústavní smlouvu / Ivo Šlosarčík // Mezinárodní politika. – 2003. – № 11. – S. 8–9.
- 607.** Šucha J. CEFTA – příležitost spojených trhů / J. Šucha // Mezinárodní otázky. – 1996. – № 1. – S. 49–58.
- 608.** Telička P. Aktuální stav jednání o přistoupení ČR k EU / Pavel Telička // Mezinárodní politika. – 2001. – № 1. – S. 5–7.
- 609.** Telička P. Rozhodující krok příprav na vstup do EU / Pavel Telička // Mezinárodní politika. – 2000. – № 1. – S. 4–5.
- 610.** Thim M. Geneze a perspektiva Evropské politiky sousedství / Michal Thim // Mezinárodní politika. – 2007. – № 4. – S. 4–6.
- 611.** Tulmets E. Postavení nových členských států v Evropské politice sousedství / Elsa Tulmets // Mezinárodní politika. – 2007. – № 4. – S. 11–13.
- 612.** Volner Š. Ukrajina z pohledu geopolitiky / Štefan Volner // Mezinárodní politika. – 2005. – № 1. – S. 33–36.
- 613.** Vondra A. Česká zahraniční politika: tři principy, trojí směřování a tři témata / Alexandr Vondra // Mezinárodní politika. – 2006. – № 11. – S. 17–19.
- 614.** Votápek V. Česka výhodní politika / Vladimír Votápek // Zahraniční politika České republiky 1993–2004. Úspěchy, problémy a perspektivy / [O. Pick, V. Handl (eds.) a kolektiv autorů]. – Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2004. – S. 99–108.
- 615.** Witzová I. Důsledky vstupu České republiky do Evropské unie / I. Witzová. – Praha : Ústav mezinárodních vztahů pro Institut pro evropskou politiku a ekonomiku za podpory Nadace Konrada Adenauera, 2000. – 83 s.
- 616.** Witzová I. Vstupní rozhovory mezi Českou republikou a Evropskou unií: Čas politických rozhodnutí / Ivana Witzová // Mezinárodní politika. – 2000. – № 10. – S. 15–17.
- 617.** Zilynsky B. Ukrajinci v Čechách a na Moravě (1894) 1917–1945 (1994) / Bohdan Zilynsky. – Praha : K-egem, 1995. – 128 s.
- 618.** Zborov 1917–1997 / J. Galandauer, P. Hofman, I. Šedivý. – Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS: Impuls, 1997. – 158 s.

619. Zbořil Z. Evropská unie a Evropa / Zdeněk Zbořil // Mezinárodní politika. – 2001. – № 1. – S. 3.

5. Довідкова література

620. Баран З. Організація з безпеки і співробітництва / З. Баран // Світова історія: XX століття. Енциклопедичний словник / [за ред. Ігора Підкови, Романа Шуста]. – Львів : Літопис, 2008. – С. 590.

621. Баран З., Підкова І. Європейський Союз / З. Баран, І. Підкова // Світова історія: XX століття. Енциклопедичний словник / [за ред. Ігора Підкови, Романа Шуста]. – Львів : Літопис, 2008. – С. 292–293.

622. Дипломатія сучасної України. Енциклопедичний довідник / НАН України, Наукове товариство ім. Т. Шевченка, Міністерство закордонних справ України та ін. – К. : Коорд. бюро ЕСУ НАНУ, 1997. – 86 с.

623. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К. : Генеза, 2004. – 616 с.

624. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення : [навч. посібник]. – К. : Ін Юре, 2001. – 448 с.

625. Кріль М. Чехія / М. Кріль // Світова історія: XX століття. Енциклопедичний словник / [за ред. Ігора Підкови, Романа Шуста]. – Львів : Літопис, 2008. – С. 913–914.

626. Международное сотрудничество: евроинтеграция и евроатлантическая интеграция / В. И. Дубницкий, В. Ю. Королев, В. Ю. Пармакова и др. ; Донецкий экономико-гуманитарный ин-т. Кафедра международной экономики. – Донецк : Эго-Восток, 2007. – 346 с.

627. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 рр.) / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремінь, Л. В. Губернський та ін. – К. : Либідь, 2001. – 624 с.

628. Україна і Європа (1990-2000 рр.). Анотована історична хроніка / І. М. Мельникова, І. В. Євсеєнко, М. В. Знаменська, А. Ю. Мартинов, Д. І. Нікіфорук. – К. : Інститут історії України НАН України, 2001. – Ч. 1 : Україна в

міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. – 2001. – 308 с.

629. Україна і Європа (1990–2000 рр.). Анотована історична хроніка / І. М. Мельникова, О. М. Горенко, А. Ю. Мартинов, Д. І. Нікіфорук. – К. : Інститут історії України НАН України, 2001. – Ч. 2 : Україна в міжнародних відносинах з країнами-членами Європейського Союзу. – 2001. – 123 с.

630. Україна і світ: проблеми та перспективи міжнародних відносин / [ред. упоряд. Н. Демчик, Л. Кудіна]. – К. : Молодіжна Україна, 2003. – 47 с.

631. Чехи в Галичині. Біографічний довідник / О. Дрбал, М. Кріль, А. Моторний, В. Моторний, Є. Топінка] ; під заг. ред. Є. Топінки. Художнє оформлення “Ческа беседа”. – Львів : Центр Європи, 1998. – 120 с.

6. Дисертації та автореферати дисертацій

632. Кіцила Л. Ю. Зовнішньополітичні аспекти реалізації курсу Чеської Республіки на інтеграцію до Європейського Союзу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.04 “Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку” / Л. Ю. Кіцила. – Львів., 2004. – 18 с.

633. Корсак Р. В. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991–2005 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Р. В. Корсак. – Ужгород, 2008. – 20 с.

634. Сергієнко Т. С. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (1990-ті роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Т. С. Сергієнко – К., 2003. – 18 с.

635. Сергієнко Т. С. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (1990-ті роки) : дис... кандидата іст. наук : 07.00.02 / Т. С. Сергієнко. – К., 2003. – 266 с.